



1984
STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor
Lojze Kozar, Vilko Novak, Franc Puncer, Jožef Smej, Jože Zadravec

Odgovorni urednik: Jožef Smej, Slomškov trg 19, Maribor

Naslovna stran platnic:

O rodni dom, o hiše očetove streha ti!

Siromaku si grad in popotniku v dalji uteha ti ... (Župančič)

Posnetek Jože Ftičar

Zadnja stran platnic:

Siroka obzorja polja in življenja — posnetek Jože Ftičar

STOPINJE 1984

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1984

262 2(497.12-18)(059)



19025950

COB155 *

Leto 1984 je prestopno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

polna luna ☾

mlaj ☽

prvi krajec ☾

zadnji krajec ☽

Sveto leto in nedelja

V spomin na 1950. obletnico Kristusove odrešilne smrti in vstajenja je papež Janez Pavel II. razglasil leto 1983-1984 za »sveto leto odrešenja«. To jubilejno leto se je začelo na praznik Gospodovega oznanjenja, 25. marca 1983 in bo sklenjeno na velikonočno nedeljo, 22. aprila 1984. Ker naši t. i. atomski dobi grozi izguba spomina, je prav, da nas sveto leto še posebej spomni na najpomembnejši dogodek v zgodovini, to je na smrt in vstajenje Kristusa, Boga in človeka, našega Odrešenika. Ko so ameriški astronomi prvič stopili na luno, je predsednik Nixon izjavil: »To je največji dogodek v zgodovini sveta od stvarjenja naprej.« Znani pridigar Billy Graham pa je odgovoril: »Morda bi predsednik imel prav, ko ne bi bilo rojstva, smrti in vstajenja našega Gospoda Jezusa Kristusa.« Božje naročilo v stari zavezi, dano izvoljenemu ljudstvu: »spominjaj se« (5 Mz 8,2) in »glej, da ne pozabiš Gospoda, svojega Boga« (5 Mz 8,14), kaže hkrati na preteklost in prihodnost. Zato so zelo primerna »sveta leta«, da nas še posebej spominjajo na Kristusovo smrt in vstajenje, na vrhunec božjega razodetja in na največje delo božjega usmiljenja za ljudi vseh časov. Prvič so obhajali sveto leto leta 1300, nato vsakih 100 let, dokler niso skrajšali tega obdobja na 50, 33 in končno na vsakih 25 let.

Ker je tudi v pomurskem pastoralnem področju ogrožena nedelja, bo prav, če v tem svetem letu poglobimo smisel obhajanja nedelje.

1. Nedelja je Gospodov dan. »Bog nam je podaril nedeljo zato, ker nas ima rad.« Ta izpoved nekega otroka nas spomni na Jezusovo besedo, s katero Jezus potrjuje sveto pismo stare zaveze: da si je Bog iz ust otrok pripravil hvalo navkljub svojim nasprotnikom (prim. Mt. 21,16 in Ps 8,3) in »da je sobota (v novi zavezi nedelja) ustvarjena zaradi človeka in ne človek zaradi sobote« (Mr 2,27). V knjigi Razodetja, v tem »evangeliju vstalega Kristusa«, pripoveduje sv. Janez, kako so se njegova preroška videnja začela ravno na »Gospodov dan« (1,10; prim. Jn 20,1. 19. 26). S svojim vstajenjem na prvi dan tedna je bil Kristus postavljen za Gospoda, kateremu je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji (Mt 28,18). Jezusu gre, odkar je povečan, isto ime kakor v stari zavezi Bogu samemu: Jahve (»Jaz sem, ki sem« t. j. Gospod). V priznavanju, da je Jezus Gospod (Jahve), vidi apostol Pavel kratek povzetek vsega krščanskega verovanja: »Če boš s svojimi usti priznal, da je Jezus Gospod, in boš v svojem srcu veroval, da ga je Bog obudil od mrtvih, boš zveličan« (Rim 10,9). Pri uvedbi imena »Gospodov dan« za nedeljo je odločalo dejstvo, da je Kristus s svojim vstajenjem od mrtvih postal Gospod zgodovine in vesoljstva. Poleg svetopisemskega imena »Gospodov dan« poznamo za nedeljo še druga poimenovanja: »dan vstajenja, vstajenje« (rusko »voskresenie«), »vsakotedska volika noč«, »dan odrešenja«, »dan sonca«, »dan luči«.

2. Nedeljska maša — sprejemanje odrešenja. Pri maši ne gre samo za spomin kalvarijskega dogodka, marveč za odrešenje, ki se nam prav zdaj daje. Pri maši se ponavzočuje in uresničuje delo našega odrešenja. Sveta maša je kalvarijska daritev, postavljena v naš prostor in čas. Zato so neumestni ugovori: čemu k maši? kaj imam od maše? zakaj vsako nedeljo k maši? Pri nedeljski maši se vključujemo v skupnost božjega ljudstva.

Odrešenje moremo doseči samo v skupnosti, ker pri odrešenju ne gre samo za našo edinost z Bogom, ampak tudi za edinost z vsemi odrešenimi. Nedeljska maša oblikuje odrešenijsko skupnost in nas vanjo vključuje. Omogoča nam odrešenijski pristop h Kristusu, ki je navzoč ne samo v evharistiji in božji besedi, marveč tudi v oltarni skupnosti. Maša usmerja naše življenje po božji besedi, pri obhajilu nas hrani z božjo močjo in nas tako usposablja za boj proti zlu, pomaga nam pri spolnjevanju naših stanovskih dolžnosti in daje božji blagoslov našemu delu. Pri maši obnovljamo svojo odrešenijsko zavezo z Bogom: »Glejte, to je kri zaveze, ki jo je Gospod sklenil z vami« (2 Mz 24,8), »to je moja kri, kri zaveze« (Mt 26,28; Mr 14,24), »ta kelih je nova zaveza v moji krvi« (Lk 22,20; 1 Kor 11,25). V Priročniku za sveto leto odrešenja 1983 je zapisano: »Udeležba pri nedeljski maši je razpoznavni znak pravega kristjana. Tisti, ki si med 168. urami v tednu noče vzeti časa ene ure, ki bi jo posvetil Bogu in skrbi za večnost, razodeva skrajno, grešno in nevarno malomarnost za svojo večno usodo.«

3. Dan posvečenega občestvenega veselja. Telesni počitek bi naj odstranil ovire in pripomogel h kar najboljšemu obhajanju nedelje. Znova se moramo namreč odločiti za nedeljo. Potruditi se moramo za njeno negovanje in kulturo. S tem pa ne mislimo samo na eno uro bogoslužja, temveč na ves dan. Kako naj se to pokaže? Nedelja kot dan duhovnega veselja zaradi odrešenja se mora dvigniti nad druge dneve tedna. Na ta dan moramo imeti več časa drug za drugega, za pogovor, za branje svetega pisma in drugih verskih knjig, več časa za sončno stran življenja. Kdor se bo v nedeljo predal le zabavi brez udeležbe pri sveti daritvi, brez molitve in premišljevanja božje besede, ne najde oporišča v Bogu, oporišča, ki bi ga dvignilo nad vsakdanjost. Njegovo delo in njegov poklic ostaneta neposvečena, neodrešena, zato tudi brez globokega odrešenijskega veselja. Zakaj ne bi postala nedelja »dan odprtih vrat«, ko se otroci zberejo ob starših v krogu svoje družine, ko se župljani povezujejo med seboj ne samo pri maši, ampak tudi pri popoldanskih večernicah, pri tej lepi bogoslužni molitvi, pri prireditvah v župnijskih domovih ipd. Lahko se zgodi, da so vsi člani družine na počitnicah, v kraju, kjer ni cerkve. Pot do oddaljene cerkve pa bi bila združena s težavami. Tudi v takem primeru naj bo nedelja dan posvečenega občestvenega veselja. Stopinje v koledarju pri nedelji označijo tudi evangelijski odlomek. Zakaj ga ne bi prebrali iz sv. pisma, ga razložili, zapeli kako pesem, zmolili skupno molitev?

V jeseni 1983 smo duhovniki na pastoralnem tečaju obravnavali snov: Nedelja — praznik v kristjanovem življenju. Najbolj se mi je vtisnila v spomin predavateljeva ugotovitev: »Če bi izginila nedelja kot sveti čas, kot prvi in glavni praznični dan, bi za človeka čas postal brezsmiselno trajanje. Človek bi v reki časa izgubil orientacijo.«

Zgubiti smer, pa se pravi zgubiti luč, veselje, srečo.

Jože Smej

1 N NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)

Pastirji najdejo Dete (Lk 2, 16-21)

2 P Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in c. uč.**3 T Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.****4 S Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof****5 C Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.****6 P Gospodovo razglašenje, sv. Trije kralji (1)****7 S Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan (Svitomir), muč.****8 N JEZUSOV KRST (2); Severin Noriški, opat**

Ta je moj ljubljeni Sin (Mt. 3, 13-17)

9 P Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat**10 T Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.****11 S Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat****12 Č Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof****13 P Hilarij (Veselko), šk. c. uč. (4); Veronika (Vera), dev.****14 S Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.****15 N 2. NAVADNA (2); Pavel puščavnik; Habakuk, prerok**

Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jn. 1, 29-34)

16 P Marcel, papež; Berard in tov., frančišk. muč.**17 T Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.****18 S Marjeta (Biserka) Ogrska, red.; Priska, muč.****19 Č Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.****20 P Fabijan, papež in SEBASTIJAN (Boštjan), muč. (4) Pečarovci****21 S Neža (Agnes, Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof****22 N 3. NAVADNA (2); Vincenc (Zmagol), diakon, muč.**

Jezus začne učiti (Mt. 4, 12-23)

23 P Klemen (Miloš, Blaga), škof, muč.; Ildefonz, škof**24 T Frančišek Saleški, šk. c. uč. (3); Felician- šk. muč.****25 S Spreobrnitev ap. Pavla (2); Ananija, muč.****26 Č Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, red. ust.****27 P Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež****28 S Tomaž Akvinski, duh. c. uč. (3); Peter Nolasko, red. ust.****29 N 4. NAVADNA (2); Valerij, škof; Julijan, spok.**

Osmero blagrov (Mt. 5, 1-12)

30 P Martina, dev. muč.; Hiacinta Marescotti**31 T Janez (Ivan) Bosko, red. ust. (3); Ludovika (Luiza) red.**

- 1 S Brigita Irska, devica; Pionij, mučenec
 2 Č Jezusovo darovanje, Svečnica (2); Simeon in Ana, prer.
 3 P Blaž, šk. muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
 4 S Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.

5 N 5. NAVADNA (2); Agata, dev. muč.; Ingenuin in Albuin, šk.
 Naloga Jezusovih učencev (Mt. 5, 13-16)

- 6 P Pavel Miki in tov. muč.; Amand (Ljubo) Belgijski, šk.
 7 T Nivard, red.; Egidij (Tilen), red.
 8 S Hieronim Emiliani (4); Janez de Matha; Prešernov dan
 9 C Apolonija, dev. muč.; Nikefor, muč.
 10 P Sholastika, dev. (3); Viljem (Vilko), pušč.
 11 S Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.

12 N 6. NAVADNA (2); Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat
 Jezus dopolnjuje postavo (Mt 5, 17-35)

- 13 P Katarina de Ricci, red.; Gregor II, papež
 14 T Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
 15 S Jordan, opat; Georgija, dev.; Agapa, dev. muč.
 16 Č Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
 17 P Sedem ustanovit. servitov (4); Frančišek Clet, muč.
 18 S Simeon Jeruzalemski, šk. muč.; Flavijan, škof

19 N 7. NAVADNA (2); Konrad iz Piacenze, spok.; Barbat, šk.
 Ljubite svoje sovražnike (Mt 5, 38—48)

- 20 P Sadot in tov. muč.; Leon (Lavoslav), šk.
 21 T Peter Damiani, šk. c. uč.; (4) Maksimijan Puljski, šk.
 22 S Sedež ap. Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
 23 Č Polikarp, šk. c. uč.; Dositej, menih
 24 P (Matija, ap.); Sergij, muč.
 25 S Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.

26 N 8. NAVADNA (2); Matilda, dev.; Porfirij, škof
 Jezus svari pred zaskrbljenostjo (Mt 6, 24-34)

- 27 P Gabriel Žalostne MB; Leander, šk.; Baldomir, spok.
 28 T Roman; opat; Hilarij (Radovan), papež
 29 S Osvald (Ožbalt), škof; prestopni dan

1 C Albin (Belko), škof; Svitbert, škof; Antonina, muč.

2 P Neža Praška, dev.; Henrik (Hinko) Suzo, red.

3 S Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.

4 N 9. NAVADNA (2); Kazimir, kraljevič; Arkadij, šk. muč.

Hiša na skali in hiša na pesku (Mt 7, 21-27)

5 P Janez od križa, red.; Hadrijan, muč.

6 T Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), dev.; Pust

7 S † Pepelnica (1); Perpetua in Felicitas, muč.

8 Č Janez od Boga, red. ust. (4); Beata (Blaženka), muč.

9 P † Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, škof

10 S Štirideset mučencev; Makarij, škof

11 N 1. POSTNA (1); Sofronij, šk.; Konstantin, spok.

Jezus zavrne skušnjavca (Mt 4, 1-11)

12 P (Gregor Tel., papež); Doroteja (Rotija), muč.

13 T Kristina, dev. muč.; Teodora (Božidara), muč.

14 S Matilda, kraljica; Florentina (Cvetka), opatinja

15 Č Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.

16 P † Hilarij (Radovan) in Tacijan (Tihomil), muč.; Julijan, muč.

17 S KVATRE; Patricij, šk. (4); Jedrt Nivelska, opatinja

18 N 2. POSTNA (1); Ciril Jeruzalemski, šk. c. uč.

Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1-9)

19 P Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev

Cankova

20 T Klavdija in tov. muč.; Kutbert, škof

21 S Nikolaj in Flüe, pušč.; Filemon, muč.

22 Č Lea, spok.; Katarina Genovska, spok.

23 P † Turibij iz Mongroveja, šk. (4); Viktorijan in tov. muč.

24 S Gospodovo oznanjenje (1)¹; Katarina Švedska, red.

25 N 3. POSTNA (1); Dizma, desni razbojnik

Jezus in Samarijanka (Jn 4, 5-42)

26 P Evgenija, muč.; Kastul, muč.

27 T Rupert Salzburški, škof; Lidija, muč.

28 S Milada Praška, dev.; Bojan, knez muč.

29 Č Bertold, red. ust.; Evstracij, muč.

30 P † Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa

31 S Modest Gosposvetski, šk. (4); Gvido, opat

¹ Zaradi nedelje se praznik Oznanjenja v bogoslužju praznuje letos že v soboto.

1 N 4. POSTNA (1); Hugo Grenobeljski, šk.; Venancij, šk. muč. ⑤

Jezus ozdravi sleporojenega (Jn 9, 1-41)

2 P Frančišek, red. ust. (4); Teodozija, muč.

3 T Rihard, šk.; Sikst I., papež; Agapa, muč.

4 S Izidor Seviljski, šk. c. uč. (4); Zosim, pušč.

5 Č Vincenc Ferrer., duh. (4); Julijana, opatinja

6 P † Irenej (Hotimir) Sirmijski, šk. muč.; Celestin I., papež

7 S Janez Krstnik de la Salle, red. ust. (4); Saturnin, šk.

8 N 5. POSTNA (1); Albert, šk. muč.; Valter, opat ⑤

Jezus obudi Lazarja (Jn 11, 1-45)

9 P Marija Kleopova, svetopis. žena; Valtruda, red.

10 T Ezekijel, prerok; Apolonij in tov. muč.

11 S Stanislav, šk. muč. (3); Domij (Dujam), škof

12 Č Lazar Tržaški, šk. muč.; Zenon, škof

13 P † Martin I., papež, muč. (4); Hermenegild, muč.

14 S Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.

15 N CVETNA — NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1); ⑤

Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mt 21, 1-11)

16 P Bernardka Lurška, dev. (3); Benedikt Labre, spok.

17 T Rudolf, muč.; Inocenc, šk.; Fortunat, muč.

18 S Apolonij, muč.; Elevterij Ilirski, muč.

19 Č Vel. četrtek (1); Leon IX., papež; Ema, red.

20 P †† Vel. petek (1); Teotim, šk.; Hilda, dev.

21 S Vel. sobota (1); Anzelm, šk. c. uč.; Konrad, red.

22 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jn. 20, 1-9)

23 P Velikonočni ponedeljek (1); Vojteh (Adalbert, Béla), šk. muč.

24 T Jurij (Igor), muč.; Fidel (Zvest) Sigmarin. Rogašovci, Videm ⑥

25 S Marko evangelist (2); Ermin, šk. muč.

26 Č Mati dobrega sveta; Pashazij, opat

27 P Hozana Kotorska, dev. (4); USTANOVITEV OF

28 S Peter Chanel, duh. muč. (4); Vital (Živko), muč.

29 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Katarina Sienska, dev. c. uč.

Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19-31)

30 P Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

1 T JOŽEF DELAVEC (2); PRAZNIK DELA



2 S Atanazij, šk. c. uč. (3); Boris, kralj

3 Č Filip (Zdenko) in Jakob (Rado), ap. (2); Teodozij, red.

4 P Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof

5 S Gotard, škof; Angel, muč.; Juta, spok.

6 N 3. VELIKONOČNA (1); Marija srednica milosti; Frida
Jezus na poti v Emaus (Lk, 24, 13-35)

7 P Gizela, opatinja, Domicijan, šk.; Flavij, muč.

8 T Viktor Milanski, muč.; Bonifacij IV., papež

9 S Pahomij, opat; Beat, pušč.; DAN ZMAGE

10 Č Antonin, šk.; Gordijan in Epimah, muč.

11 P Sigismund (Žiga), kralj; Mamert, šk.

12 S Leopold Mandić, duh. (3); Pankracij, muč.

13 N 4. VELIKONOČNA (1); Servacij, šk.; Mucij, muč.
Jezus dobri pastir (Jn 10, 1-10)

14 P Matija, apostol (2); Bonifacij, muč.

15 T Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet

16 S Janez Nepomuk, duh. muč. (4); Andrej Bobola, muč.



17 Č Paskal Baylon, red.; Jošt, opat

18 P Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj

19 S Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.

20 N 5. VELIKONOČNA (1); Bernardin Sienski, duh.
Jezus je pot, resnica in življenje (Jn 10, 1-10)

21 P Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tov.

22 T Marjeta Kasijska, red.; Renata, spok.



23 S Janez de Rossi, duh.; Dezider (Željko)

24 Č Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.

25 P Urban I., p. muč.; Gregor VII., papež; DAN MLADOSTI

26 S Filip Neri, duh. (3); Lambert, škof

27 N 6. VELIKONOČNA (1); Avguštin Canterburyjski, škof
Jezus obljubi Svetega Duha (Jn 14, 15-21)

28 P Prošnji dan; German Pariški; Bernard (Beno)



29 T Prošnji dan; Maksim Emonski, šk.; Marta iz Betanije

30 S Prošnji dan; Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand, kralj

31 Č Gospodov vnebohod (1); Obiskanje DM Markovci, Bogojina

- 1 P Justin, muč. (3); Pamfilij, muč.
2 S Marcelin in Peter, muč. (4); Erazem, muč.

**3 N 7. VELIKONOČNA (1); Karel Lwanga in tov. muč.
Jezusova velikodušnostna molitev (Jn. 17, 1-11)**

- 4 P Frančišek Caracciolo, red. u.; Kvirin iz Siscije, šk. muč.
5 T Bonifacij, šk. muč. (3); Svetopolk, muč.; Igor, muč.
6 S Norbert, šk. red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof
7 Č Robert Newminstrski, opat; Ana Garzia, dev.
8 P Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
9 S Efrem Sirski, diakon, c. u. (4); Primož in Felicijan, m.

**10 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Bogumil, škof
Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19-23)**

- 11 P Marija Mati Cerkve (2); Barnaba, apostol
12 T Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.
13 S Anton Padovanski, red. c. u. (3); Trifil, šk.
14 Č Elizej, prerok; Valerij in Rufin, muč.
15 P Vid (Vitimir), muč. (4); Germana, dev.
16 S KVATRE; Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido, red.

**17 N SV. TROJICA (1); Adolf, škof G. Petrovci,
Oče pošilja Sina na svet (Jn 3, 16-18) V. Nedelja, Odranci**

- 18 P Marko in Marcelijan, muč.; Amand (Ljubo), šk.
19 T Romuald, opat (4); Nazarij, škof
20 S Silverij I., p. muč.; Mihelina Malatesta, spok.
21 Č Rešnje telo in Rešnja kri (1); Alojzij (Vekoslav), red. €
22 P Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, m.; Ahac, m.
23 S Agripina (Grušenjka), dev. muč.; Jožef Cafasso, duh.

**24 N ROJSTVO JANEZA KRSTNIKA (1); KRES Ljutomer, Razkrižje
Elizabeta rodi sina Janeza (Lk 1, 57-66.80)**

- 25 P Viljem iz Vercellija, opat; Doroteja (Rotija), dev.
26 T Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, muč.
27 S Ladislav, kr.; Ema Krška, kneg.; Ciril Aleks., šk. c. u. (4) Beltinci
28 Č Irenej (Hotimir), šk. muč. (3); Potamijena, muč.
29 P Peter in Pavel, ap. (1)¹; Marcel, muč. Hotiza, Radgona ●
30 S Marijino brezmadežno Srce; Prvi muč. rim. Cerkve (4)

¹ Praznik Jezusovega Srca letos sovpada s praznikom sv. Petra in Pavla, zato ga praznujemo naslednjo nedeljo, 1. julija.

1 N SRCE JEZUSOVO (1); Teobald (Bogoslav), pušč.

Jezusu prebodejo srce (Jn 19, 31-37)

Vel. Polana

2 P Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.

3 T Tomaž, apostol (2); Heliodor (Sončika), šk.

4 S Elizabeta Portug. (4); Urh, škof; DAN BORCA

5 Č Ciril in Metod, slov. ap. (1); Anton M. Zaccaria, duh. Radenci

7 S Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, dev.

6 P Marija Goretti, dev. muč. (4); Bogomila, spok.

8 N 14. NAVADNA (2); Kilijan, muč.

Mali umevajo božje razodetje (Mt 11, 25-30)

9 P Veronika, opatinja; Gorkumski muč.

10 T Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, m.

11 S Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneginja Benedikt v Prekm.

12 Č Mohor in Fortunat, muč. (4); Nabor in Feliks, m.

13 P Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, šk. muč.

14 S Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.

15 N 15. NAVADNA (2); Vladimir Kijevski, knez

Prilika o sejavcu in semenu (Mt 13, 1-23)

16 P Karmelska Mati božja (4); Evstahij, škof

17 T Aleksej (Aleš, Branko), spok. (4); Marcelina, dev.

18 S Friderik (Miroslav), šk. muč.; Arnold, škof

19 Č Arsen, diakon; Aurea (Zlata), dev.

20 P Elija, prerok; Marjeta (Biserka), dev. muč. (4)

21 S Daniel, prerok; Lovrenc iz Brindizija, duh. c. u. (4)

22 N 16. NAVADNA (2); Magdalena (Majda); DAN VSTAJE Kapela

Prilika o ljulki med pšenico (Mt 13, 24-43)

23 P Brigita Švedska, red. ust. (4); Apolinarij, šk. muč.

24 T Kristina, dev. muč.; Boris in Gleb, muč.

25 S Jakob (Rado) st., apostol (2); Krištof, muč.

Dobrovnik

26 Č Joahim in Ana, starši DM (3); Valens, škof

Bakovci

27 P Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Natalija (Božena)

28 S Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof

29 N 17. NAVADNA (2); Marta iz Betanije

Prilika o zakladu in o ribah (Mt 13, 44-52)

30 P Peter Krizolog, šk. c. u. (4); Angelina, kneginja

31 T Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabrij, muč.

- 1 S Alfonz M. Ligvorij, šk. c. u. (3); Makabejski bratje
- 2 Ć Evzebij iz Vercellija, šk. (4); Štefan I., papež
- 3 P Lidija, maked. žena; Avguštin Kažotić, zagreb. šk.
- 4 S Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena

5 N 18. NAVADNA (2); Marija Snežna (Nives)
Jezus nasiti množico (Mt 14, 13-21)

- 6 P Jezusova spremenitev na gori (2); Pasor, muč.
- 7 T Sikst II., papež in tov. muč.; Donat, šk. m.; Kajetan, duh. (4)
- 8 S Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Ciriak in tov.
- 9 Ć Peter Faber, red.; Verijan (Jaroš), muč.; Roman, muč.
- 10 P Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.
- 11 S Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.

12 N 19. NAVADNA (2); Inocenc XI., papež
Jezus hodi po morju (Mt 14, 22-33)

- 13 P Poncijan, papež in Hipolit, duh., muč. (4)
- 14 T Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.
- 15 S **MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč.** Apače, Grad, Turnišče
- 16 Ć Štefan Ogrski, kralj (4); Rok, spok. Cezanjevci, Dokležovje
- 17 P Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), muč.
- 18 S Helena (Alenka, Jelka), cesarica; Agapit (Ljubo), m. Pertoča

19 N 20. NAVADNA (2); Janez Eudes, red. ust.
Vera kananejske matere (Mt 15, 21-28)

- 20 P Bernard, opat c. u. (3); Samuel (Samo), prerok
- 21 T Pij X., papež (3); Fidel (Zvest), muč.
- 22 S Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
- 23 Ć Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, red.
- 24 P Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.
- 25 S Ludvik IX., franc. kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)

26 N 21. NAVADNA (2); Rufin, škof
Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13-20)

- 27 P Monika, mati sv. Avguština (3); Cezarij, škof
- 28 T Avguštin, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.
- 29 S Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
- 30 Ć Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
- 31 P Rajmund (Rajko) nonat, red.; Pavlin, škof

1 S Egidij (Tilen), opat; Verena, devica

2 N 22. NAVADNA (2); ANGELSKA; Kastor, škof
Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21-27)

3 P Gregor Vel., papež (3); Mansvet, škof

4 T Mojzes, prerok; Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.

5 S Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.

6 Č Petronij, škof; Favst, Makarij in tov. muč.

7 P Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.

8 S Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.

Tišina

9 N 23. NAVADNA (2); Peter Klaver, redovnik
Jezus naroča spravljljivost (Mt 18, 15-20)

10 P Nikolaj tolentinski, spok.; Otokar, red.

11 T Prot in Hiacint, muč.; Erntruda, dev.

12 S Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.

13 Č Janez Zlatousti, šk., c. u. (3); Mavrili, škof

14 P Povišanje sv. Križa (2); Nolburga, dev. Črenšovci, Križevci

15 S žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.

16 N 24. NAVADNA (2); Ljudmila, kneginja
Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 21-35)

17 P Robert Bellarmino, šk. c. u. (4); Rane sv. Franciška

18 T Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.

19 S Januarij, šk. muč. (4); Emilija de Rođat, red.

20 Č Suzana (Lilija) muč.; Kandida (Svetlana), muč.

21 P Matej, ap. in ev. (2); Jona, prerok

22 S KVATRE; Tomaž Villanovski, šk.; Mavricij in tov. muč.

23 N 25. NAVADNA (2); Paternij (Domogoj), škof, muč.
Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1-16)

24 P Marija, rešit. jetnikov; Pacifik (Gojmir), red.

25 T Avrelija (Zlata), dev.; Sergej, škof

26 S Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat

27 Č Vincenc (Zmago) Pavelski, duh. (3); Eleazar, oćak

28 P Venćeslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), dev.

29 S Mihael (Boživoj), Gabriel in Rafael, nadangeli (2)

Kuzma

Veržej

30 N 26. NAVADNA (2); Hieronim (Jerko), duh. c. u.
Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28-32)

- 1 P Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof D
2 T Angeli varuhi (3); Teofil, (Bogoljub), spok.
3 S Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.
4 Č Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, šk.
5 P Marcelin, škof; Flavija, mučenka
6 S Bruno, red. ust. (4); Renato, škof
-

**7 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Marko I., papež
Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33-43)**

- 8 P Demetrij (Mitja), muč.; Pelagija (Marina), spok.
9 T Dioniz, škof in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
10 S Frančišek Borgia, red.; Hugolin, muč. D
11 Č Emilijan (Milan), škof; Aleksander Sauli, škof
12 P Maksimilijan Celjski, škof, muč. (3); Serafin, red.
13 S Edvard, kralj; Koloman, muč.
-

**14 N 28. NAVADNA (2); Kalist I., papež, muč.
Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1-14)**

- 15 P Terezija (Zinka) Vel., dev., c. u. (3); Avrelija, dev.
16 T Marjeta M. Alakok, dev. (4); Hedvika, red.; Gal. opat
17 S Ignacij (Ognjeslav) Antioh., šk. muč.; Viktor, škof D
18 Č Luka, evangelist (2); Julijan, puščavnik
19 P Pavel od Križa (4); Izak in kanad. muč.
20 S Vendelin, opat; Irena (Miroslava), muč.
-

**21 N 29. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Uršula, d. m.
O davčnem denarju (Mt 22, 15-21)**

- 22 P Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila, red.
23 T Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, šk.
24 S Anton M. Claret, škof (4); Feliks, šk. muč. D
25 Č Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.
26 P Lucijan (Svitomir), muč.; Amand (Ljubo), škof
27 S Vincenc (Zmago) in Sabina, muč.; Frumencij, škof
-

**28 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Simon in Juda Tadej, ap.
Največja zapoved (Mt 22, 34-40)**

- 29 P Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.
30 T Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, redovnik
31 S Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč. D

1 Č VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, mučenec

2 P Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.

3 S Viktorin Ptujski, šk. m. (4); Just, tržaški m., Martin Porres, šk.

**4 N 31. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Karel (Drago) Boromej., šk.
Jezus obsoja farizeje (Mt 23, 1-12)**

5 P Zaharija in Elizabeta, starši Jan. Krst.; Emerik (Mirko), knez

6 T Lenart (Narte), opat; Sever, škof, mučenec

7 S Engelbert, šk. muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof

8 Č Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež

9 P Posv. lateran. bazilike (2); Teodor (Božidar), muč.

10 S Leon Vel., papež c. u. (3); Andrej Avelinski, duh.

**11 N 32. NAVADNA (2); Martin (Davorin) iz Toursa, šk. Kobilje,
Pametne in nespametne device (Mt 15, 1-13) Martjanci**

12 P Jozafat Kunčevič, šk. muč. (3); Kuničbert, škof

13 T Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec

14 S Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof

15 Č Albert Vel., šk. c. u. (4); Leopold, knez

16 P Jedrt (Jerica), red. (4); Marjeta Škotska; Otmar, opat

17 S Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.

**18 N 33. NAVADNA (2); Abdija, prerok
Prilika o talentih (Mt 25, 14-30)**

19 P Narsej, šk. muč.; Barlam, muč.

20 T Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.

21 S Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 Č Cecilija, dev. muč. (3); Maver, šk. muč.

23 P Klemen (Milojko), papež, muč.; Kolumban, opat

24 S Krizogon Oglejski, muč.; Flora (Cvetka), dev. muč.

**25 N JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJA (1); Katarina Lendava
O poslednji sodbi (Mt 25, 31-46)**

26 P Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, škof

27 T Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

28 S Gregor III., papež; Jakob de Marchia, duh.

29 Č Saturnin, mučenec; DAN REPUBLIKE

30 P Andrej, ap., zavetnik mariborske škofije (1); Justina, dev.

1 S Natalija (Božena), spok.; Eligij, škof

2 N 1. ADVENTNA (1); Blanka, spokornica

Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33-37)

3 P Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.

4 T Janez Damaščan, duh. c. u. (4); Barbara, dev. muč.

5 S Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage

6 Č Nikolaj (Miklavž), šk. (4); Apolinarij, m. M. Sobota, Dolenci

7 P Ambrož, šk. c. u. (3); Agaton, muč.

8 S Brezmadežno spočetje Device Marije (1)

9 N 2. ADVENTNA (1); Valerija, muč.; Abel, očak

Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1-8)

10 P Melkijad, papež; Judita, svetopis. žena

11 T Damaz I., papež; Daniel Stilit, puščavnik

12 S Ivana Frančiška Santalska, red. (4); Amalija, muč.

13 C Lucija, dev. muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, puščavnik

14 P Janez od Križa, duh. c. u. (3); Spiridion (Dušan), šk.

15 S Kristina, dev.; Marija di Rossa, red. ust.

16 N 3. ADVENTNA (1); Albina, dev. muč.

Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jn 1, 6-8, 19-28)

17 P Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.

18 T Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof

19 S Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.

20 C Evgenij in Makarij, muč.; Dominik (Nedeljko), opat

21 P Peter Kanizij, duh. c. u. (4); Severin, škof

22 S KVATRE; Demetrij, m.; Frančiška C., red; Dan JLA

23 N 4. ADVENTNA (1); Viktorija, dev. muč.

Angel oznani Kristusovo rojstvo (Lk 1, 26-38)

24 P Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.

25 T BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

26 S Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

27 Č Janez Evangelist, ap. (2); Fabiola, spok.

28 P Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov. muč.

29 S Tomaž Becket, šk. muč. (4); David, kralj

30 N SV. DRUŽINA (2); Evgen, škof

Jezusovo darovanje v templju (Lk 2, 22-40)

31 P Silvester I., papež; Melanija, opatinja

ZAPISKI

DECEMBER

1904

GRUBER

1. S. HENCKES (Hendrick) April, 1894

2. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

3. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

4. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

5. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

6. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

7. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

8. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

9. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

10. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

11. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

12. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

13. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

14. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

15. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

16. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

17. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

18. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

19. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

20. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

21. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

22. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

23. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

24. H. J. ALLY (Hendrick) April, 1894

25. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

26. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

27. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

28. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

29. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

30. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

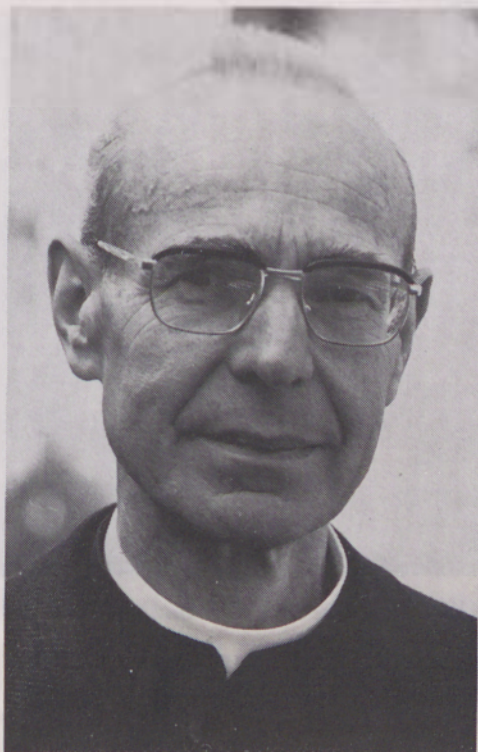
31. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

32. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

33. F. HENCKES (Hendrick) April, 1894

Naj mir pozvanja!

Naš rojak iz Bogojine, dr. Jožef Smej, je bil na binkoštni ponedeljek, 23. maja leta 1983, v mariborski stolnici posvečen v škofa.



Sredi maja v svetem letu našega odrešenja je papež Janez Pavel II imenoval Jožefa Smeja za mariborskega pomožnega škofa. Ni bilo tako ne-pričakovano, prenekateri, ki radi ugibajo, so to tudi napovedali. Smejevi rojaki iz Prekmurja, doma in po svetu, smo bili imenovanja prisrčno veseli; ni vernega Prekmurca, ki ne bi bil vesel in ponosen na to, da imamo končno vendarle škofa izmed tako številnih duhovnikov, ki jih je dala naša prekmurska zemlja.

Bog rad seže v vrste skromnih, tihih, ustvarjalnih v molitvi in delu. »Milosti polna, spomni se!« Geslo novega pomožnega škofa je bilo znamenje njegove osebne naravnosti, simbol njegovega življenja, dar njegovega srca. Samo to je smer, ki bo tlakovala prihodnost! To, kar nosimo v sebi! To, kar vre v nas kot v mladikah spomladi. Kjer ogenj ljubezni in miru tli — v žilah drhtečih. Kjer iskra Besede se v žilah drhtečih ozna-nja. Kjer življenje oznanja, da iz naših razbitih kosti poganja pšenični klas.

Korenine naše, naše je življenje!

Dejal si, škof, da je Marija, božja Mati, spremljala tvoje življenje, tvoje odločitve, tvoje misli. Da si ji bil vdan na vseh potih svojega življenja. V Bogojini, svoji rojstni župniji, v Turnišču, prekmurskem Lurdu ... Koderkoli te je vodila tvoja življenjska pot!



Kadar mislim tvojo zemljo, tvoje ljudi, tvojo preteklost in tvojo ljubezen — mislim Cerkev.

Otroška vdanost nebeskemu Očetu. Upanje verujočega romarja. Iskri-vo iskanje božje lepote v vsem, kar biva, kar se dviga proti nebu. V miriadah zvezd na nebesnem svodu, v neoskrunjenih pesmih prekmurskih žitnih polj, v slavospevih bogojanskih gor, v darujoči se ilovnati prsti Slovenske krajine, kjer Ravensko prehaja v Goričko in se očem podarja jo gozdovi z bukvami, hrasti, jelšami in akacijami, kjer gobarji, razposajeni ob obilnem daru zemlje pojejo hvalnico Soncu in nebu.

Zamišljen v lesk neba, kot otožni cvet, ciklamen, na jasad jesenskih, si skromno in vdano govoril z glasovi zlatega peresa. Da bi zaupali v varstvo božje Matere, ki kaže pot iz ledenikov uma, iz plevelnega zelnika v Cerkev, iz dvomljivih stop samouprav, kjer »načela štempljajo« in akte podpisujejo ter sporazume samoobvladujejo — v vseh vekih enako v administrativno ponošenih klobukih ter politično odrgnjenih frakih. Odstiral si podobo domoljubnih prednikov — Ivanocyja, Kūzmiča, Baša, Klekla, Bagaryja in drugih prekmurskih kulturnikov — da bi za naše in prihodnje rodove predal duha »ogrskih Slovincov med Murov in Rabov«, v zaplet za naš in nedavni čas, ko smo zahlastali po »tuji učenosti«, židovski in nemški, ruski in ameriški, da bi utrjeval vezi med današnjim in večrajšnjim dnem, da bi med časi mostovi bili, trdni in neomajni. Prekmurskega kulturnika, v zatišju svojega prevajalskega in ustvarjalnega dela, smo te imenovali zapoznelega ustvarjalca, ki brska po prašnih knjigah

nekdanjih kulturnikov Slovenske okrogline; po samotnem Kuzmiču, ki je skladal stihe v prekmurskem narečju ter jih pošiljal prijateljem, znanecem, dobrotnikom — v Sombotel, Martjance, Dolence, h Gradu, v Soboto — da bi jih slovenska beseda oživila za rod onstran Mure; po izobraženem in globoko duhovniškem Ivanocyju, visoko kulturnem delavcu v življenju prekmurskih katoličanov.



Kako zelo sem ti hvaležen, moj rojak, ker me je tvoja beseda spodbudila, da bi bil kaj več sam s seboj, z duhom rodov, ki so šli v večnost in se nikdar več ne povrnejo, da bi se ob njih človeško in božje osvežil, da bi bil preprost in tih obenem, da bi se ne zaletaval več v usode ljudi, bolj pa prisluhnil glasu v sebi, plemenitosti v ljudeh, večni želji po lepoti, hrepenenju, ljubezni, upanju, da bi vzljubil slehernega, ki drugače misli, da bi ga ne zapodil s kamnom in ocepkom, da bi se z vdanostjo otroka zapisoval vsak dan božji Materi, da bi jo dal v srce svoje biti, v moj tempo življenja ter v ris časa, četudi sem mu neštetokrat nalepil etiketo »čas brez šiva«.

Na tvoji poti naj mir pozvanja — kot si ga izrekel na začetku svoje škofovske službe:

— Na pragu tretjega tisočletja smo. Komaj dohajamo silen tempo življenja. Sprejemam službo pomožnega škofa, toda v mislih imam sveto-pisemskega Simona iz Cirene. Prihajal je s polja, prisilili so ga, da je pomagal Jezusu križ nositi. Čutim zdaj vlogo Simona iz Cirene, toda že predolgo sem delal na polju, utrujen sem in izčrpan. Kaj pa naj storim za Cerkev na Slovenskem? Kakorkoli je že, zaupam v varstvo in pomoč božje Matere. Od tod moje geslo: Milosti polna, spomni se! Marijanska prvina v Cerkvi je namreč odločilnega pomena; ona namreč ni le sistem, struktura, organizacija, temveč živ Kristusov organizem. Pobožnost do božje Ma-

tere je v svojih koreninah in ciljih naravnana h Kristusu, ustvarja ravno-
vesje med teološkim razumništvom ter verujočim čustvovanjem, ustvarja
trezno mero razuma in toplino srca. Človek more namreč razpravljati
globokoumno o veri in pri tem utegne biti povsem uronjen v ledenike ra-
zuma. V trezni čustveni zakoreninjenosti pa smo povezani z osebnim Bo-
gom, Kristusom ter njegovo Cerkvijo, ki je njegovo Telo, ne pa okamnena
zgradba.

Za sožitje je prišel v družbo s škofom Krambergerjem. V tem duhu ga
je ob posvečenju škof ordinarij nagovoril:

»Pred dvema letoma in pol si me spremljal kot duhovnika v mari-
borsko stolnico na grob svetniškega škofa Slomška in mojega neposred-
nega prednika Maksimilijana Držečnika k škofovskemu posvečenju. Spre-
jel si me kot njunega naslednika. Danes te spremljam na isto mesto k
tvojemu posvečenju in te z veseljem in hvaležnostjo sprejemam kot svo-
jega sobrata v škofovski službi. Prihajaš iz našega Prekmurja ... Odkar
je Prekmurje postalo apostolska administratura, ki jo je upravljal mari-
borski škof, so iz te žitnice duhovnih poklicev prihajali številni duhovniki
in redovniki med ljudstvo naše škofije in vse Slovenije. Eden izmed njih
si tudi ti, naš novi pomožni škof! Današnje posvečenje je za vernike in
duhovnike našega Prekmurja priznanje z najvišjega mesta vesoljne Cerk-
ve za njihov zgodovinski delež pri verskem življenju mariborsko-lavantinske
škofije. Kot novega pomožnega škofa te pozdravljam z željo, da bi bila
enega duha in enega srca v najini apostolski službi.«

jz

Samo družno in polnih src — z evangelijem ljubezni

Drobni vpogledi v literarnozgodovinsko, leposlovno in teološko delo
ter človeško podobo škofa dr. Jožefa Smeja

Kateri čas v resnici živimo?

Tesno nas oklepa včerajšnji dan. Na preteklost nas veže spomin — vse
je v nas, kar se je bilo zgodilo. Na sedanost nas veže življenje, ki ga ži-
vimo. Prihodnost pa živi v nas v upanju in hrepenenju.

Dr. Jožefa Smeja, prošta mariborskega stolnega kapitlja in general-
nega vikarja, zaznamuje zgodovinska naravnost. Desetletja je odstiral
podobo o nekdanjih odličnih prekmurskih duhovnikih ter ob njih krepil
svojega duha. V Stopinjah iz leta 1972 je zapisal: »Med redkimi, ki so se v
devetnajstem stoletju zanimali za ogrske Slovence, je bil tudi kardinal
Missia. Njegovi ožji sorodniki — Martin, Franc, Jožef in Marija Šumak —
so se v prvi polovici prejšnjega stoletja preselili iz Vučje vasi na Murskem
polju v Bogojino. Missia je kot škof obiskal svojega sorodnika Martina Šu-
maka ... Ta je bil stari oče moje matere ... «

Oče Jožefa Smeja je okušal pezo ruskega ujetništva, ruska fronta v drugi svetovni vojni je Jožefu pobrala brata Ivana. Sedaj živi v Bogojini le še Jožefova sestra, ki tam gospodinji, in on, ki prevzema škofovsko službo.

— S teto Magdaleno sva vsako jutro ubirala pot v župnijsko cerkev. Bila je voditeljica tretjega reda, širila je Cvetje z vrtov sv. Frančiška. Stara mati je zgledno vodila vsak dan družinsko molitev. Toliko molitev iz Küzmičeve »Knjige molitvene« (iz leta 1783) je znala na pamet, čeprav ni znala brati. Osnovno šolo sem končal v Bogojini, štiri nižja gimnazijska leta v Soboti; takrat sem stanoval v dijaškem domu Martinišče, ki so ga vodili salezijanci. Z veliko hvaležnostjo se spominjam takratnih svojih vzgojiteljev — ravnateljev, asistentov in spovednikov. Od sošolcev v Martinišču je naredil močan vtis name Štefan Barbarič, pa Anton Vratuša, ta zgledni, zbrani in silno vztrajni učenec, ki se tudi po dve uri ni ganil od knjige.

Kot študent medicine v Ljubljani je Smej v prostorih akademskega kluba Straža spoznaval vsestransko razgledanega, iskreno nesebičnega — dejal bi, velikega človeka dr. Erlicha. Njegov zgled je Smeja preusmeril.

— Po enem mesecu sem se vpisal na Visoko bogoslovno šolo v Mariboru. Erlichov zgled me je preusmeril. V letu 1941 sem bogoslovni študij nadaljeval v Sombotelu. Večina bogoslovcev nas je bilo iz Prekmurja. Imeli smo odlične profesorje, svetniške ljudi. Prekmurce so nas imenovali »Slovene« in ne »Vende«, kakor so si to v tistem času prenekateri privoščili. V decembru smo štirje prekmurški bogoslovci in dva madžarska prejeli mašniško posvečenje — kar trije smo bili iz Bogojine. Bila je vojna. Novomašnih slavij ni bilo.

Vrstile so se postaje Smejevega duhovniškega poslanstva. Najprej kaplan v romarskem kraju Turnišče. Zakramentalno življenje je bilo duša verujočega turniškega občestva. Večina moških je vsako prvo nedeljo v mesecu opravila spoved. Od tam je šel v Mursko Soboto. Kaplanu Smeju — poznejšemu župniku in dekanu — se je tu odprla pot za požrtvovalno duhovniško delo; naporno sicer, toda lepo in hvaležno: obiski in previdevanja bolnikov, veroučna srečanja, skupne in osebne molitve in nedeljski nagovori.

— V letu 1969 sem se s težkim srcem moral posloviti od Murske Sobotice — škof Držečnik me je imenoval za kanonika mariborskega stolnega kapitlja.

Že kot murskosoboški župnik se je Smej posvečal liturgični prenovi ter sodeloval v prvem škofijskem liturgičnem svetu. V dušnopastirski praksi je preživel kar štiriindvajset let. Ko pa je Prekmurje dokončno postalo del mariborske škofije, je škof Držečnik na predlog škofijskega duhovniškega sveta soboškega župnika Smeja imenoval za kanonika. Težko se je ločil od svojega Prekmurja in je še leta in leta — vse do današnjih dni — s hrepenenjem prisluškoval glasovom z onstran Mure. Zato ni čudno, da je vsak prosti čas posvetil študiju prekmurske zgodovine. Prav v teh dneh pa ga je papež Janez Pavel II. nagradil za zvestobo Cerkvi, krajevni in vesoljni, ko ga je imenoval za mariborskega pomožnega škofa.

V njem živi lepa in plemenita podoba velikega škofa Držečnika -- njegova mirnost, ubranost, pobožnost, človečnost. Vselej ga je navduše-

valo široko duševno obzorje, dostojanstvo ter srčna kultura daljnega sorodnika kardinala Missia, ki je bil v drugi polovici prejšnjega stoletja tesno povezan z vsemi slovenskimi deželami — tudi s Prekmurjem. V svoji raziskovalni delavnici je desetletja spoznaval duha svojih prekmurskih rojakov, duhovnikov in kulturnikov obenem. Njihovega duha oznanjevalec biti — mar ni to dovolj? Trajno je tisto, kar se dogaja v srcih ljudi. Mar ni milost božja, vsako temo premagovati s tem, da goriš — z ljubeznijo, dobroto in molitvijo?

— V vsem želim biti le v pomoč svojemu ordinariju Krambergerju. Kako zelo si tudi želim, da bi bili vsi duhovniki naše škofije s svojim škofom v potrebnih stvareh enotni ter vsi tesno združeni z apostolskim sedežem. Gotovo je namreč to, da so duhovniki, ki so združeni s svojim škofom, kakor kamni povezani z vogelnim kamnom ter sestavljajo tako nepremagljivo obzidje. Tisti pa, ki se oddaljujejo od svojega krajevnega ali rimskega škofa, kaj hitro zaidejo in postanejo — osamljeni vrabci. Samo družno in polnih src zmoremo oznanjati veselo oznanilo božje ljubezni!

Skromen, tih in ustvarjalen je bil Smej v dosedanjih letih svojega duhovniškega dela.

Leksikon Cankarjeve založbe — Slovenska književnost, Ljubljana 1982 — ga omenja kot literarnega zgodovinarja, pisatelja, teologa in prevajalca madžarskih, francoskih in latinskih del. Že od bogoslovnih let je odstiral podobo odličnih prekmurskih dušnih pastirjev in kulturnikov: Mikloša Kūzmiča, Franca Ivanocyja, Jožefa Klekla starejšega, Jožefa Bagaryja, Ivana Baše in drugih. O Kūzmiču je napisal obsežen biografski roman »Po sledovih zlatega peresa«, njegove pesmi pa zbral v posebno knjigo »Muza Mikloša Kūzmiča«. Iz madžarščine je prevedel dva romana Geze Gardonyja »Atila, bič božji« ter »Božji suznji«. Na objavo čakajo še drugi njegovi prevodi: »Zlata krsta«, zgodovinski roman Ferencza More, »Ifigenija v Avlidi«, Racinova tragedija v petih dejanjih, »Mučenec«, Corneillova tragedija — obe prevedeni v jamskih verzih z zaporedno rimo. Poleg številnih člankov in razprav je v življenjsko in pastoralno sedanjost zastavljal svoje pisanje v prekmurske Stopinje, ki jim je od vsega začetka bil tudi odgovorni urednik.

Smej je od osvoboditve sem temeljito spoznaval predvsem M. Kūzmiča, ki ga literarna zgodovina sedaj postavlja na mesto prvega prekmurskega katoliškega pisatelja sedmerih verskih in šolskih knjig. Pisal je tudi pesmi ter jih s tega majhnega koščka slovenske zemlje, iz samotnega Ivanocykega dola pošiljal prijateljem, znancem, dobrotnikom v Sombotel, Martjance, Dolence, h Gradu, v Soboto. Tako jih je opozarjal, da v Slovenski okroglini še vedno živi slovenski rod. Smej je tudi s svojo doktorsko disertacijo globlje pokazal na Franca Ivanocyja, ki je za M. Kūzmičem najpomembnejši predstavnik kulturne ustvarjalne dejavnosti v življenju katoličanov Slovenske krajine. Ivanocyjevci, po vrsti dušni pastirji, so prebujali narodno in kulturno prekmursko ljudstvo, saj so se na njihovi zemlji križale interesne sfere kar štirih narodnosti: madžarske, nemške, hrvaške in slovenske. To je dalo kraju in ljudem poseben pečat; enako pripadnost raznim cerkvenim upravam: Salzburgu, Zagrebu, Gyōru, Sombotelu in Mariboru. Poleg vsega tega so se v krajini med Muro in Rabo

ukoreninile kar štiri verske skupnosti: katoliška, evangeličanska, kalvijska in židovska.

Oznanjujoč duha svojih prednikov, se zdi, da tudi življenje postaja Smeju vse bolj spomin. Morda zato, »da bi med časi mostovi bili«, kot pravi pesnik, in da bi med ljudmi včerajšnjega in današnjega dne bile utrjene vezi. Naš čas je bil že naklonjen temu, da bi z daljno preteklostjo pretrgal vse vezi.

Štefan Barbarič

Ob petinsedemdesetletnici profesorja Vilka Novaka



Kako zaobseči v kratkem, priložnostnem zapisu nenavadno obilno in nemalo raznotero strokovnoznanstveno in literarnopublicistično tvornost, ki jo že dalj kot pol stoletja požrtvovalno in goreče razvija dr. Vilko Novak, v zadnjem času tudi v Stopinjah kot eden njihovih glavnih stebrov podpornikov? Resda, če bi se želeli in mogli odzvati temu obsežnemu in vestnemu delu količkaj sposobno in ustrezno veljavnim kulturnim navedam, bi morali že samemu naštevanju in prebiranju Novakovih razprav,

člankov in informativnih pregledov odmeriti precejšen čas in trud, kaj šele, če bi si hoteli zastaviti vprašanje, koliko trajnega in bistveno novega je naš rojak in prijatelj izdelal ter dognal v narodopisju in v literarni zgodovini (če že pustimo ob strani njegovo prevajalstvo in druga zahtevna publicistična opravila).

Lahko rečemo, da je Novakovo narodopisno in literarnozgodovinsko delo (z jezikoslovnim) v najobsežnejših okvirih pri nas in v tujini znano in priznано. Dovolj, če se ozremo na tri članke, zapisane ob profesorjevi življenjski obletnici pred petimi leti. »Še vedno delaven kakor mravlja, z živim zanimanjem za vse dogajanje v stroki in izven nje, doma in na tujem, pa za domače kulturno življenje, lahko z zadoščenjem zre na prehajeno pot. Ni mu bila in mu ni z rožicami posuta, vendar pa je jubilent ustvaril bogat in vsestranski opus. Med njimi so pravi mejniki v razvoju slovenske etnologije ... Trdno in z vsemi vlakni svojega panonskega srca je jubilent navezan na svoje rodno Prekmurje.« (Niko Kuret, Delo, 28. IV. 1979). Dalje, v članku, ki razpravlja o Novakovih zaslugah za literarno zgodovino in jezikoslovje, beremo: »... kajti Novakovo znanstveno in publicistično delo se je razvilo iz specifičnih potreb rodnega Prekmurja in ostalo vseskozi v najtesnejši zvezi z njim ... (V njegovem primeru gre) za iskreno, sistematično in temeljito prizadevanje po znanstveno utemeljeni zgodovinski podobi nekega okolja, ki je bilo stoletja odtrgano od matičnega slovenskega ozemlja, doživljalo specifičen razvoj, ustvarilo lasten književni jezik z dokaj razvejanim slovstvom, pa vendar ohranilo nepotvorjeno slovensko bit. Kot slavist in kot etnolog je Novak odločilno prispeval k osvetlitvi te problematike ...« (Jože Koruza, Jezik in slovstvo, 1978/79, št. 7). In da je Novakovo delo preseglo meje domače pokrajine in seglo v širše slovenske in panonske prostore, priča prikaz njegovega delovanja, napisan v madžarščini: »Njegova dejavnost, kakor je značilna že po svoji obsežnosti — saj po šeststih bibliografskih enotah dosega število dve sto — zajema zelo širok krog narodopisja in je našla v naši domovini (tj. na Madžarskem) prav tako kot drugod po Evropi razumevajoč odmev in priznanje. Za temelj in izhodišče njegovim raziskovanjem je služila slovenska ljudska kultura, toda pri proučevanju kulturnih povezav ga je študijska usmerjenost odpeljala tudi precej daleč od domačega, tako da se v njegovih dosežkih enako zrcalijo najbolj obče povezave v kulturi v celem. Za nas so posebno dragoceni njegovi spisi, ki obravnavajo obojestransko vplivanje in vzajemne stike ali tisti, ki prikazujejo stanje proučevanja (znanstvene discipline). S skromnim, humanističnim obnašanjem in z zanesljivim, korektnim delom ni pridobil številnih prijateljev le samemu sebi, temveč prav tako tistim, ki jih je predstavljal, slovenskemu narodopisju in slovenskemu ljudstvu.« (Lajos Takács, Ethnographia, Budimpešta, 1979, 4. št., s precej izčrpnim izborom bibliografije.) K temu naj dodamo, da so tudi Stopinje 1978 (v oceni Izboru slovenskega slovstva) opozorile na literarnozgodovinsko delo svojega sodelavca in člana uredniškega odbora.

V naslednjem se omejujemo na nekaj bolj ali manj splošnih opažanj o delu Vilka Novaka, zavedajoč se, da vsako takole prikazovanje ostaja le skica ali proučevalni nastavek. Dolžni smo prof. Novaku to besedo posebej v Stopinjah, ki jih je vidno bogatil s svojimi prispevki (naj so ob-

javljeni s celim imenom, z začetnicama imena ali z razpoznavnim privzetim imenom).

Odlika znanstvenega obravnavanja Vilka Novaka je njegova stvarnost. To pomeni, da je Novakov znanstvenoraziskovalni in publicistični prijem karseda stvaren, utemeljen na izčrpnem obvladanju snovi in na oprijemljivih in dokazljivih dejstvih. Že od vsega začetka ga je vodilo pravilo: govoriti o stvareh tako narodopisne kot literarne znanosti pomeni, da je treba stvari predvsem poznati. Seveda je takale delovna metoda zahtevala mnogo gradivskega zbiranja in kritično preverjanje podatkov. Že v prej omenjenem prikazu Izбора prekmurskega slovstva sem omenil, da je prof. Novak s pridom uporabljal filološko analizo in kulturno-zgodovinske vidike in sem naštel nekaj pomembnih literarnozgodovinskih dognanj, do katerih ga je taka raziskovalna pot pripeljala (primerjanje nekih predlog za prekmurska besedila, gl. Š. Kuzmič, Košič).

Kakor je Vilko Novak ugotavljal dejstva in pojasnjeval razvoj, se ni ustavil pri zunanji sliki stvari, marveč je ob njej iskal vrednote izročil in jih oznanjal. Odzivajoč se na to, kar je bilo v kulturnih procesih preteklosti pomembno, je želel odkriti duhovno vsebino rodov in pomen njihove miselne dediščine. Narodopisne in literarne starine so mu govorile o življenjskih oblikah in o duševnih značilnostih prvobitnih ljudskih plasti, kakor so se te posebej kazale v verovanju, v običajih, v navezanosti na mater-zemljo in v vztrajanju pri jeziku prednikov. Ko je opozarjal na klenost in bogastvo domače govorice od najstarejših sporočenih besed dalje, je s tem želel vcepljati, zlasti še mladini, spoštovanje do tvornosti preteklih rodov, pa naj se je ta morebiti kazala v še tako skromnih uresničitvah (v primerjavi z nekimi drugimi). Pri tem ga je vodilo prepričanje, da je domača dežela v preteklosti kljub neugodnim materialnim (gospodarskim) razmeram izpričala dovolj krepko, vsekakor pozornosti vredno moralno in delovno zavest. V tokove, ki prihajajo iz preteklosti, se je poglobljal z vidiki človeka našega časa, ki pa je vedel prisluhniti ljudstvu in ki je vse-skozi ohranjal z njim miselni in emotivni stik.

Vilko Novak kot stvarno zasidrani iskatelj znanstvene resnice ni imel ne časa ne nagnjenja, da bi ob vsem, kar je delal, kaj veliko neposredno govoril o sebi. Na srečo so začele izhajati Stopinje in te so našemu profesorju odprle možnost in ga spodbudile, da je nekaj več spregovoril o svojih mladih letih in o prvih stikih z ljudmi in s knjigami. V treh zaporednih letnikih (1978—1980) je v živahnih podobah in s številnimi podrobnostmi izrisal spomine vstopa v življenje in šolanje z vidika samega sebe, nadarjenega prekmurskega fanta z dežele in tudi tudi z vidika prvih letnikov domačih študentov, ki so šli študirat v Ljubljano (Ko smo bili šolarji, V soboški gimnaziji, V ljubljanski gimnaziji). Na poseben način pa dopolnjujejo Novakovo ustvarjalno podobo pesmi, objavljene v Stopinjah v prekmurskem narečju. Pesmi preveva sveža občutenost in neposrednost; svoj čar dobivajo prav s tem, da so izoblikovane v besedi, določeni z zemljo in deželo, kamor so postavljene (Indašnje proščenje, Gorička pesem, Mi Dolinci ..., Vüzen in tri, posvečene spominu prekmurskih pisateljev: Stefana in Mikloša Kuzmiča ter Jožefa Košiča). Pesmi kot take pomenijo posrečen spoj ljudskega z izobraženskim narodopisnim ali literarnozgodovinskim.

Samo en primer: (Mi Dolinci ...)

*Mejki je guč nan, mejka pesen naša ...
Ravenci, Gorčanci, ki gještejo, sijo više nad nami,
günce gonijo, gesi pigejo — se šengárijo z nas:
Vi Marki, ja, ja — je, je, v janki pijé,
zeme kantu, pa ide v bantu ...
Naj se šengáriju, smageju, pa geju šalátu:
mi se smijemo pa njin, ar vidi, se nan,
ka vsi malo ináči gučimo, pa rázmimo se —
kak pšmarje, ki spévlo zdaj na mladou, zdaj na starou,
čaen vmes, drugi pa prejk —
tak kak ravnica zdigavle se v breščece vaše, v dolé ...*

(Stopinje, 1978)

Le za povrh še o organizacijski dejavnosti Vilka Novaka, ki spričo njegovega drugega obsežnega dela ostaja kakšenkrat le napol opažena, skorajda v ozadju. Vendar tudi tokrat samo ilustrativno, z nekaj primeri iz njegovih začetkov in iz zadnjega časa. Že kot mlad gimnazijski profesor je izdal zbornik Slovenska krajina (Beltinci 1935), za katerega je pridobil odlične sodelavce in sam napisal dva temeljna prispevka ter prvo pravo prekmursko bibliografijo. Zasnoval je in s prijatelji ustanovil Prekmursko muzejsko društvo, ki je dobro začelo (zbiralo je stare tiske, prirejalo predavanja, v tim. Prekmurski knjigi izdalo Zelkovo študijo o M. Kuzmíču in Novakovo o Ivanocyju), pa je njegovo delovanje zadušila vojna. Novakove so bile pobude za prevajanje iz madžarščine in odločilen je njegov delež pri izdaji Madácheve Tragedije človeka. In iz zadnjega časa, pravkar je pri listu Družina izšla Novakova knjiga izvirnih ljudskih besedil Slovenske ljudske molitve (čez 550 str., tiskarji so na naslovni strani pomotoma prezrli ime zbiratelja in prireditelja), knjiga, ki pomeni sad dolgoletnega zbiranja in je opremljena z znanstveno utemeljenim komentarjem.

Končno naj povemo še to — kar je iz slovenskega središča še bolj opazno — da so prekmurske študije v zadnjih desetletjih, to je pred našimi očmi, dosegle izreden napredek. Da je do tega zagona, vzpona in razcvita prekmurian (po l. 1932, torej z začetki našega profesorja) lahko prišlo, pripada Vilku Novaku »levji« delež, brez njegovega dela in njegovih pobud si tega napredka skorajda ne moremo zamišljati. Ad multos annos!

Knjige Vilka Novaka:

Števan Kuhar. Ljubljana 1932.

Slovenska krajina. Zbornik ob petnajstletnici osvobojenja. Uredil —, Beltinci 1935.

Izbor prekmurske književnosti. Celje 1936.

Jožef Baša—Miroslav: Prekmurske pesmi. Uredil —, Celje 1936.

Prekmurska knjižnica 1. V Soboti 1937.

Slovensko Porabje. (Z Jožetom Maučecem.) Ljubljana 1945.

Ljudska prehrana v Prekmurju. Ljubljana 1947.

Slovenska ljudska kultura. Ljubljana 1960.

Slovenske ljudske pesmi. Szloven népdalok. V madžarščino prevedel Avgust

Pavel. Uredil, uvod in opombe napisal V. N. Sobota 1967.

Über den Charakter der slowenischen Volkskultur in Kärnten. Ljubljana 1973.

Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana 1976.

Slovenske ljudske molitve. Zbral, uredil, uvod in opombe napisal V. N. Ljubljana 1983.

Nekaj pomembnejših razprav:

- a) slovstvena zgodovina: Košič in Slomšek. Časop. za zgod. in narodopisje 1934; Franc Ivanocy. Prekmurska knjižnica 1, 1937.
Števan Kuzmič, slovenski prevajavec biblije (v madž.). Egyetemes Philologiai Kézilöny (Budapest) 1944;
Jožef Košič, prekmurski pisatelj. Razprave 2. razr. Slov. akad. znanosti in umetn. III., 1958;
Življenje in delo Avgusta Pavla. Razprave 2. r. SAZU VII., 1970;
O slogu prve prekmurske knjige. Slavistična revija XVIII., 1969; O grafiki prve prekmurske knjige. Linguistica 12, 1978; Jezik prve prekmurske knjige. Studia Slavica Hungarica XXV, 1979.
b) etnologija (narodoslovje): Etnografski značaj Slovenskega Porabja. Slovenski etnograf I., 1948;
Sestava slovenske ljudske kulture (v nemščini). Zeitschrift für Ethnologie 1952 (Braunschweig);
Odkup in ureditev pašnih služnostnih pravic v Bohinju, Zbornik filozofske fakultete v Ljubljani 2, 1955;
Struktura slovenske kulture. Razprave 2. r. SAZU IV., 1958;
Die Stellung des Alpwesens in Slovenien zwischen dem germanischen u. romanischen Raume, V: Volkskunde im Ostalpenraum, Graz 1961;
Übersicht über die Viehhaltungsformen und Alpwesen in Slovenien, v: Viehzucht u. Hirtenleben in Ostmitteleuropa, Budapest, 1961; — Über die Milchwirtschaft bei den Völkern Jugoslawiens. Ljubljana 1973;
Die Erforschung der slovenischen Volksdichtung in den Jahren 1920—1959. Zeitschrift f. slavische Philologie XXIX, Berlin 1960;
Sloveny. Narody mira. Moskva 1964;
Živinoreja. Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I., Lj, 1970;
Emila Korytka nemški članki o slovenskem ljudskem izročilu. Traditiones I., 1972; Anton Tomaž Linhart o kulturi starih Slovencev. Traditiones 2, 1974;
Balthasar Hacquet in slovenska ljudska kultura. Traditiones 3. 1974; Mačžarski spisi o ljudskem življenju v Prekmurju. Traditiones 4, 1975;
Prekmursko ljudsko izročilo. V: 40 let folklor v Beltincih, 1978;

Lojze Kozar

Vilku Novaku

za petinsedemdesetletnico

Bašev.

Trden rod slovenski.

Vera mu je luč,

jezik materin po Slomšku

ključ

do žive narodne zavesti.

Rod, ki dal je Miroslava,

rojenega pesnika,

kot sveža rana občutljivega srca;

ki dal je Ivana,

urednika, buditelja

k vstajenju naroda,

graditelja,

ki Plečnikov umetniški osnutek

ostvaril je na tleh Krajine,

slovenske že od pamtiveka.

Novakov.

Iz Kuštanovec izhaja
rod Novakov. Vcepil se je na Baše plemenite,
širini ekumenske misli,
globini čustva in razuma
rodovitno dal podlago vsega,
kar nasnoval je njih odvetek
v osebi Ferija, najbolj pa Vilka.

Vilko Novakov,
že s prvo kapljo mater'nega mleka
si slovensko misel srkal vase,
podedoval načitanost si njeno
in pesniško naravo.
Pesnil si, pisateljaval
v zagonu prvih let;
potem si se oklenil znanja,
dal si prednost glavi,
ne da bi srce zametal.

Poganjal si vse globlje korenine
v preteklost našo:
Iz pozabljenja si sivine
odkrival naš obraz nekdanji,
žitek naših prednikov:
kako so »vörke« strahovali,
kako molili in kako so peli,
kaj so k ognju pristavljali,
kako gradili so domove v ključ,
kako rabili greblo in omelo,
Odkrival starodavne si nam šege,
opisal,
v kaj oblačili so se pradedje naši
in prababice,
in kakšne sklede, lonce
je lončarstvo naše
rožnato in pisano krasilo.

Srce ljubeče tvoje
je vso preteklost požlahtnilo,
da iz revščine nekdanje
naredil si občestvo sloge,
tihe sreče,
zadovoljstva z malim.

Odkrival prednike si nam:
njihove stvaritve
predal si nam v »Izboru«.
Nate, nanje smo ponosni,
če ceniti znamo
veliko delo in bogato žetev
slovstva male pokrajine.

Ostal si sebi in zemlji naši zvest,
ni strlo te pregnanstvo,
ne zapostavljanje, da svet
je zvedel prej o tebi, kot naš lastni rod.

Pretresen gledaš dol v Porabje,
kako umira rod, se potujičuje
človek, tebi, meni brat,
ki tisočletje je vzdržal,
zdaj pa le še kakšen star modruje
in »guči« po naše.
Zakričal v Pešto si in Sombotel in Maribor,
nam vsem, da ura je dvanajst.
Namesto pomoči-razdražil si samo
pritlikavce sumničave,
ki vzeli vso ljubezen
do slovenstva sami so v zakup;
nam pa, ki napol smo tam doma,
naj ostane le obup!

Še dolgo živi, Vilko!
Spodbujaj rod prihajajoči,
da požene korenine v svojo zemljo in kulturo,
se oplodi z bogastvom dedov
za bujno rast v prihodnjem tisočletju.

Slovenci v Porabju — del nas

»Človek, ki zameta svojo narodnost in svoj jezik, nima lastne osebnosti, nima značaja ne časti ter dela krivico sami naravi!«

Ivan Trinko—Zamejski

Tako je zapisal veliki borec za narodnostne pravice Beneških Slovencev v Italiji, bogoslovni profesor, pesnik, modroslovec, pisatelj Ivan Trinko — Zamejski (1863 na Trémunu — 1954 tu). Njegovi rojaki se danes — po zaslugi nekaterih gorečih duhovnikov in drugih izobražencev — močno prebujajo, čeprav nimajo narodnih pravic kot drugi Slovenci v Italiji. Vemo, kako so se naši predniki borili za svoj jezik, za svojo kulturo, za svoj narodni obstoj stoletja v nekdanji Avstriji in Ogrski. Na Koroškem so jih mnogo ponemčili, vendar se tudi tam še borijo, ker imajo svoje zavedne izobražence. Kako je bilo pri nas med Muro in Rabo, vemo. Ko bi ne bilo v začetku tega stoletja Ivanocija in njegovih sodelavcev, bi danes mi ne bili v Jugoslaviji in naše narodnosti — ne bi bilo več. Ne pozabimo tega!

Ko je po osvoboditvi Prekmurja 1919 ostalo osem tedanjih vasi v okolici Monoštra na Madžarskem, niso imeli nobenih narodnih pravic ne v šoli ne v javnosti, le v cerkvi so smeli uporabljati svoj jezik. In doma... Niso več dobivali slovenskih časopisov ne knjig, ostali so jim le redki prekmurški molitveniki... Po osvoboditvi 1945 so jim sicer obetali pravice — toda v glavnem je ostalo pri starem, ker niso imeli svojih šolanih ljudi. Nekaj malo ali nezavednih učiteljev ni moglo ničesar storiti. Kako je v Porabju dandanes glede narodnosti, o tem smo že ponovno pisali v naših Stopinjah. Po našem članku v lanskem letniku: Kaj se dogaja v Porabju — smo se razveselili, ko je v začetku tega leta na ljubljanski TV bilo v dnevniku na vidnem mestu presenetljivo poročilo — kakršnega nismo še nikoli ne slišali ne brali —, da je treba porabskim Slovencem bolj pomagati kot doslej itn. Le to je bilo slabo, da je poročevalec malo povedal o njihovem resničnem slabem narodnostnem stanju in da je rekel: porabsko narečje je sorodno (?) prekmurskemu — namesto: porabski govor je del prekmurskega narečja. Pravtako nas je razveselil in presenetil v dnevniku Delo 7. jan. 1983, str. 3 članek: S Slovenci v Porabju poslej (!!) še trdnejša povezanost... To je kratko poročilo s seje »komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja RK SZDL — Slovenska manjšina v LR Madžarski potrebuje posebno, dodatno pomoč«. Sicer je članek pisan zelo »v rokavicah« o »odprtih vprašanjih« in ne pove jasno vse resnice, le to, da ni nobene dvojezične šole, da imajo le tri do štiri ure slovenščine v šoli itn. In da je treba »širšo javnost pri nas bolje kot doslej seznanjati s težavami in uspehi slovenske manjšine na Madžarskem« — zakaj pa tega doslej ni bilo, razen v naših Stopinjah pa še kje kaka malenkost? Nismo pa glede tega letos opazili nikakega bistvenega napredka — nekaj vodenih »novic« v radiu, na TV... Kakor ta članek, tako tudi vsa poročila na

TV itn. popolnoma molčijo o položaju slovenščine v cerkvi v Porabju, kar smo lani v Stopinjah posebej poudarili. Naprej si zakrivajo oči in ušesa in mislijo — tako kaže — da cerkev ni pomembna za ohranitev narodnosti. Slovenska zgodovina in položaj v Italiji in Avstriji jih ni izučil, kako je v resnici glede tega.

Toda kmalu se je oglasil moder »junak« v mariborskem Večeru 10. jan. 1983, str. 4, skrit v črkah fc. »Poslušajte, kaj nam je »odkril« o našem lanskem članku in »zablodelih« Stopinjah:

»STOPINJE« NA NOVI POTI?

»Stopinje 1983« — neke vrste zbornik katoliškega Pomurskega pastoralnega področja — so doslej najobsežnejše in po obsegu presegajo deset že izdanih letnikov. Tudi po vsebini se najnovejše »Stopinje« nekoliko ločijo od prejšnjih. Poleg religioznega leposlovja, cerkvenozgodovinskih, spominskih in drugih član- kov te »Stopinje« objavljajo, blago rečeno, neobjektivno in pristransko narav- nan zapis Vilka Novaka z naslovom: »Kaj se dogaja v Porabju?« Njegovo pisa- nje je neke vrste zunanje politični komentar, ki po eni strani v najbolj črnih barvah opisuje položaj porabskih Slovencev, po drugi strani pa očita vsem na- šim odgovornim »tako v naši Cerkvi kot v političnem in kulturnem življenju«, da si niso »na jasnem« o tem položaju in da nič ne ukrepajo. S takim komentar- jem avtor zapisa in uredništvo »Stopinj« (Novak je član uredništva) ubirajo ne samo nepastoralna, marveč tudi že dolgo opuščena pota.

fc.

Najprej sploh nisem nameraval nanj odgovoriti, ker se mi je zdel ne- odgovoren in plitev. Nato sem se le odločil in poslal Večeru odgovor, to- da iz njega so izpustili več mojih stavkov in besed, posebno važni stavek: »In končno: anonimnik ali ne ve ali noče vedeti, kaj so »pastoralna pota«, ki jih baje »ubirajo« Stopinje z zavzemanjem za materinščino v porab- skih cerkvah. Je tudi to »zunanja politika?« — Zaradi vsega tega je ob- javljeno besedilo mojega odgovora polno jezikovnih napak, za katere seve ne odgovarjam. Takle je moj objavljeni odgovor v Večeru 28. febr. 1983.

»STOPINJE« NA NOVI POTI?

Ker sem bil dalj časa v bolnišnici, sem šele pred kratkim dobil v roke Ve- čer, ki je izšel 10. januarja letos. V tem časniku me na strani štiri anonimnež krivično napada s člančičem pod gornjim naslovom. Prav bi bilo, da bi si ano- nimnež natančno prebral moj članek, v katerem je omenjeno, da so že leta 1980 objavili moj članek Doklej porabski Slovenci? in tudi sicer več člankov o po- rabskih Slovencih.

Torej ne drži, da se letošnje Stopinje glede tega »nekoliko ločijo od prej- šnjih«. Prav bi bilo, da bi anonimnež s popolnim podpisom naštel, kaj je v mo- jem članku v letošnjih Stopinjah »neobjektivno in pristransko naravnan(o)«, kaj »v najbolj črnih barvah opisuje položaj porabskih Slovencev«. Moj članek ni »neke vrste zunanje politični komentar«, ampak prikazuje dejstva — niti ne vseh in ne dovolj »črno«. Primer zadnje številke Narodnih novin — Ljudskega lista — kjer zvemo, da mladina med seboj govori le madžarsko v Slovenski vesi in še kje; glej reportažo, ki je bila pred kratkim na naši TV, o slovenskem tečaju v Monoštru, katerega udeleženske govoriijo med seboj madžarsko itn. Do- kaz, da sem imel prav, je zame in mnoge druge vidno natisnjen članek v Delu 7. januarja letos: S Slovenci v Porabju poslej še trdnješa povezanost. Ali smo kaj podobnega doslej že brali? Jaz ne — čeprav je tudi to poročilo zelo olepšalo in ne navaja dejstev, kako je s slovenščino med mladino, v cerkvi.

Anonimnež res izkrivlja moje formulacije, ki nikjer ne »očitajo« odgovornim pri nas, da si niso na jasnem o položaju v Porabju. Naj raje jasno pove, katera so tista »že dolgo opuščena pota«, ki po katerih »ubirajo« Stopinje z zavzemanjem za narodnostni obstoj Slovencev na Madžarskem — ker tega podtikanja in ovaduštva (samo tako slutim, da bi to naj pomenilo) res ne razumem. Ali to pomeni, da neke Stopinje o teh rečeh ne smejo pisati — ali pa smo opustili poti k reševanju porabskih Slovencev.

Dr. Vilko Novak, Ljubljana

K temu odgovoru naj še dodamo dobesedno, kar piše sodelavec ljubljanske TV v Narodnih novinah — Ljudskem glasu (Budimpešta) 3. II. 1983: Za konec je govoril (sekretar edine madžarske stranke v Slovenski vesi, op. pis.) še o problemu (= vprašanju) uporabe materinega jezika, ki med mlajšo generacijo (= rodom) počasi gre v pozabo. To pa predvsem zato, ker je večina prebivalstva Slovenske vesi zaposlena v tovarnah in drugih delovnih organizacijah (= podjetjih) v Monostru, kjer govorijo med seboj izrecno le madžarski (s kom? Z Madžari?! op. V. N.). Slovenski jezik pa se uporablja le doma v družinskem krogu.

Tako — prebrali in razumeli smo to žalostno pot gotovega izumiranja tisočletnega slovenskega jezika!!! Odkrita beseda — prvič v tisku in govoru... K temu bi lahko mnogo dodali, npr. 1) tako ni le z mladimi v Slovenski vesi, marveč tudi v drugih porabskih vaseh, 2) mladi se selijo tudi dalje v notranjost Madžarske, 3) ženijo se z Madžarkami in potem govori vsa družina le madžarski, za kar imamo dokaze — temu se učeno reče: »tiha asimilacija« ali potujčevanje. (V Trstu so napisali knjigo o takem »tistem potujčevanju«...) 4) Zakaj je tako, kdo je kriv? Zato: ker niti v vrtcih, niti v šolah ni bilo slovenščine, potem je dobila pa le 3—4 ure, poučevane dokaj nestrokovno; ker ni slovenskega tiska (kaj je tiste pol strani v Narodnih novinah, kdo jih bere?!), ker ni društva, ki bi pomagalo učiti, vzljubiti, spoznavati in ohranjati slovenski jezik, slovensko omiko, narodnost... itd. itd. Ker učitelji slovenskega rodu govorijo le madžarski tudi zunaj šole, celo taki, ki so v Ljubljani študirali — čast izjemam!! In bi še lahko nadaljevali to žalostno zgodovino, o kateri molčijo naši kritiki, o kateri molčijo tudi ostri ocenjevalci edine knjige, ki sta jo napisala o Slovenskem Porabju Francek Mukič in Marija Kozar, izdala pa Mohorjeva družba v Celju 1982 (128 strani).

Noben slovenski list menda ni pisal o tej knjigi — je to v smislu tistega sklepa, da moramo odslej bolje seznanjati »širšo javnost«?! — pač pa so peštanske Narodne novine — Ljudski list objavile najprej medlo poročilce madžarskega profesorja, ki ni dojel pomena knjige in niti z besedo ni omenil narodnostnega položaja Slovencev na Madžarskem, o čemer ta knjiga na kratko tudi govori. Toda to še ni bilo dovolj, da edini list na Madžarskem, ki vsaj pol strani posveča slovenščini, ni objavil obširne in poštene ocene edine knjige o Porabskih Slovencih (neki madžarski pisatelj in »znanstvenik« je še v zadnjih letih v knjigi pisal o — keltskem izviru tamkajšnjih »Vendov« in druge neumnosti, v nasprotju z madžarsko politiko — o tem je pisal tudi Ljudski list! Tega niso pri nas napadli!!). Ta isti list je moral — zaradi nepoštenega groznje nekoga... — objaviti 21. aprila 1983, str. 8 docela uničujočo, omalovažujočo »oceno« knjige obeh Mukičev, ki jo je napisal Fr. Šebjanič iz Sobote. Upira se nam več pisati

o tej krivični »oceni«, ker meri tudi na podpisanega, saj pravi, da ta »brošurica« »odtujeno, izven časa in prostora« predstavlja Porabje — »pa četudi je rokopis pregledal in dopolnil V. Novak« — zato ni »dokumentirana« in ne »odraža realnosti današnjega časa«. O, še kako kruto stvarnost prikazuje, ki jo je pa ocenjevalec tudi zamolčal z nedišečim šopkom končnega stavka, češ: »Ali ni ta živelj tudi s pozitivnimi utripi vpet v sočasno družbeno stvarnost Madžarske« — žal, da, tako, kot smo prej navedli in kakor smo pisali v lanskim Stopinjah in kakor o tem pišeta tudi oba Mukiča — »vpet — v pozabo« materinščine in slovenstva. Dovolj. Več lahko o tem berete v odgovoru uredništva Mohorjeve družbe v njenem Književnem glasniku 1983, štev. 1—2, str. 22—23. Poslali so ga tudi Narodnim novinam, ki ga pa skoro gotovo ne bodo objavile, ker so nekam »vpete...« v zelo sodobno utripanje...

Neprijetno je obnavljati težke, umazane spomine — toda ob vsem tem se nehoté spomnimo leta 1956, ko je podpisanega napadel članek v tedanjem Pomurskem Vestniku (12. IV.) in mariborskem Večeru zaradi njegovega potovanja na Madžarsko v zvezi s slavnostmi v počastitev spomina Avgusta Pavla. Ni še bilo javno povedano, da so iz N. poročila Institutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani v ta članek — kot svoje ugotovitve — prevzeli odstavek o položaju v Porabju, kjer je med drugim zapisano: »...na šoli na Gornjem Seniku se poučuje slovenščina kot predmet eno uro dnevno, drugod pa le tri — štiri ure tedensko...« — V istem članku so podpisanemu očitali »izjave«, ki jih nikoli ni dal madžarski tiskovni agenciji in so jih tam prikrojili. Tam je tudi stavek, ki ga danes ponavljajo ali v njegovem smislu pišejo na eni in drugi strani: »...da ima slovenska manjšina vse možnosti za negovanje in razvoj lastne nacionalne kulture«... Očitali so mu »neobjektivno, izkrivljeno« tedaj in isto ponavljajo danes.

Letos objavljamo v Stopinjah opis Antona Trstenjaka, ki je pred sto leti obiskal Porabje. Zelo poučna primerjava z današnjimi razmerami tam! Dvajset let pred njim pa je hodil tam štajerski duhovnik, profesor in politik Božidar Raič, ki je o tem pisal večkrat in zapisal tudi ostre ter žalostne preroške besede: »Globoko čutim, ko že zija nalik (= kakor) lakotnemu pozaju (= zmaju) grobno žrelo, da pogolta mile nam brate, ter spremeni v čikoše in kanase (= madž. konjske in svinjske pastirje)« (Letopis Matice Slovenske za 1869, 37). Raič se je tako bal za vse prekmurske Slovence, o katerih je pisal — hvala Bogu, da se z večino to ni zgodilo, ker je prišla osvoboditev, na katero so nas pripravili naši narodni buditelji. Kaj bi pa napisal Raič in Trstenjak danes, ko bi videl razmere v Slovenskem Porabju?!

Po knjigi L. Kővágo, Nemzetiségek a mai Magyarországon (1981) na vajamo, da je 1850 bilo na tedanjem Ogrskem (brez Hrvaške!) skoro 7 milijonov nemadžarov (58,5 odst.), 1890 že samo 51,4 odst., 1900 so prvič imeli Madžari večino, ko so že pomadžarili toliko Nemcev, Slovakov, Srbov, Romunov, Rusinov, Hrvatov, Slovencev, Židov. Toda ob zadnjem štetju 1919 je bilo Madžarov skoro 10 milijonov, nemadžarov pa nekaj čez 8 milijonov! Vemo, da prekmurskih Slovencev pri štetjih sploh niso posebej upoštevali, ampak so jih uvrščali v skupino »drugi« (Cigani itn.) Od prvega štetja za Jožefa II. do 1. svetovne vojne se je pomadžarilo 2,5 do 3 mi-

lijone drugih narodnosti na Madžarskem! Leta 1920 in 1941 niso Slovencev šteli posebej, šele po zasedbi so imeli skupino »Szloven« — in ne »vend«, kot je bilo v popisnih listih in so jih naštel 70.315 in pisatelj pravi z vidika današnje uradne Madžarske, da je vidno, da gre za prekmurske Slovence, ki nam pa niso dovoljevali, da bi se imeli za Slovence — dodajamo mi ...

Pri ljudskih štetjih 1949—70 se številke o Južnih Slovanih zelo menjajo, ker so se zelo »prilikovali« ali potujčevali (Kövago, str. 21). D. Uroševics je porabskih Slovencev naštel v knjigi 1969. 4487, toda to število je gotovo prenizko, ker jih je dosti živelo tudi zunaj Porabja — kot živijo še danes.

Iz zadnjih vesti Narodnih novin navedimo, da so pred vasema Verice —Ritkarovci, ki so ju pred leti združili z nemogočim madžarskim imenom Kétvölgy — šele zdaj postavili na zahtevo prebivalstva slovenski napis z domačima imenoma. — Letos je Monošter postal mesto in so mu pridružili tudi nekaj okoliških vasi, med njimi Slovensko ves, ki je bila že prej njegov del. »Na razvoj Slovenske vasi, ki je danes le po imenu še slovenska, bo preorganizacija gotovo pozitivno vplivala, toda kako se bodo razvijali njeni odnosi... z ostalim delom Porabja, je zaenkrat še veliko vprašanje« (Nar. nov. 28. VII. 1983). Tako, da je ena slovenska vas v Porabju manj in da se bo še njen slovenski ostanek čim prej potopil v skupnem madžarskem mestu... O tem tudi naša sredstva obveščanja molčijo!

Iz Porabja smo dobili več pisem k našemu lanskemu članku, ki pravi, da je v resnici tam še vse bolj črno, žalostno v narodnostnem pogledu, posebno pri mladini, ki je prepuščena sama sebi. In slišimo tudi to, da pevci in pevke, ki potujejo na pevski tabor v Šentvidu, govorijo med seboj madžarski. Da mladinci športniki, ki prihajajo v Slovenijo, govorijo med seboj madžarski. Pa bodo spet rekli, da je naše poročanje pristransko, »izkrivljeno«, češ stalno beremo tako v naših kot madžarskih listih: dogovori o kulturnem, športnem sodelovanju med Železno županijo in Slovenijo intn. Prihajajo k nam enkrat letno pet, plesat, tekmovali — in narobe: od nas gre kak zborček tja, mariborsko gledališče nastopi; v gornjeseniško knjižnico pošiljajo knjige, ki jih skoro nihče ne bere, ker niso ne zanimive zanje, ne razumljive — in nihče jih ne navaja k branju, jih ne uči slovenski brati, jim ne da v roke lahkkih, zanimivih knjig, mladini čašopisov...

Poglejmo, koliko pišejo Narodne novine v Pešti o delu med Srbi in Hrvati na Madžarskem! Sicer pravijo, da se tudi oni pomadžarjajo na ta ali oni način (»tiha asimilacija, prilagoditev...«), vendar pa imajo ljudi ki mnogo pišejo v ta list, od pesmi in znanstveno poučnih člankov do opisov vsakdanjega dogajanja, kar ljudi zanima. Poglejte, kako jih dolgočasi pol ali včasih tri četrt strani v Ljudskem glasu! O tem piše zdaj prvič tudi nekdo drug: E. Ružič v mariborskih Dialogih 1938, str. 59—62 v članku Informativna (= obveščevalna) dejavnost za porabske Slovence in o porabskih Slovencih. »Če je kaj, tedaj je informiranje oziroma javno obveščanje poleg vzgoje in izobraževanja tisto področje, ki je za sleherno narodnost zelo pomembno«. Ko ocenjuje pisanje peštanskih Narodnih novin — Ljudskega lista, pravi: »...narodnostni delavci — aktivisti, ki... ne lotevajo pa se kritičnih tem (= perečih vprašanj) o aktualnih in žgočih vpra-

sanjih... Brez strogih meril ali primerjav je mogoče trditi, da slovenski del v »Narodnih novinah« ni uveljavljen v tisti meri, ki bi izražala potrebe, položaj in naloge med porabskimi Slovenci... premalo je kritičnih prispevkov, ki bi... nakazovali rešitve ali vsaj smernice, kako hitreje naprej.«

Radijske oddaje v studiu Győr imajo od 1979 dvakrat mesečno, od februarja 1982 pa vsako nedeljo ... po petnajst minut. Studio madžarske televizije v Pečuhu oddaja v srbskohrvatskem jeziku, »občasno pa so v oddaji tudi prispevki v slovenskem jeziku, iz Porabja«. Prispevkov pa ne dobivajo. — V Narodnem kalendaru — Ljudskem koledarju«, ki ga tudi izdaja Demokratična zveza Južnih Slovencev na Madžarskem, je okrog 30 strani v slovenskem jeziku, toda »zmeraj avtorji (=pisatelji) tega niso sposobni« — namreč ocenjujoče, presojaajoče obravnavati pereča vprašanja v Porabju.

Iz tega članka izvemo tudi, da v madžarščini piše včasih o porabskih Slovencih sombotelski dnevnik Vas nepe. Pri nas poročajo o Slovencih na Madžarskem predvsem Radio M. Sobota, posebno vsako nedeljo v oddaji Doma in onkraj meje — toda: »Oddaja ... bi morala postati še bolj odprta tistim, ki spremljajo življenje slovenske narodnosti na Madžarskem ... — Mislimo na večjo kritičnost do nekaterih pojavov in do nekaterih dogodkov, na primerjanje tistega, kaj in kako je v Porabju z načelno in deklarirano (=izjavljano, razglašano) politiko do narodnosti na Madžarskem«. Po domače: kako je v resnici z uveljavljanjem narodnostnih pravic v vsem javnem življenju.

O oddajah ljubljanskega radia in TV pa moramo reči, da jih je o Porabju premalo in da se omejujejo na razgovore o splošnih vprašanjih, ne lotevajo pa se perečih vprašanj o položaju slovenščine v družini, šoli, cerkvi, društvih, uradih, o izobražencih — o begu mladine iz slovenskih vasi in opuščanju materinščine itn. itn. Ružič pravi tudi o oddaji Slovenci v zamejstvu na naši TV, da pove premalo tehtnega o Porabju. Imamo dopisnike po vsem svetu, le z Madžarskega poroča za vso Jugoslavijo — samo Tanjug. »Kajti daleč premalo pomeni le beležiti dogodke ... ne pa se lotevati aktualnih problemov in komentiranja (=razlage) narodnostnih in drugih dogajanj pri naših sosedih.«

O soboškem Vestniku pravi, da »spremlja dogajanje med porabskimi Slovenci dokaj neredno in površno ... krepko zaostaja recimo za koprskimi »Primorskimi novicami«. — »Vloga matične domovine je na informativnem področju še zmeraj prešibka ... « Docela soglašamo z vsem.

Jasno nam je, kje je glavni vzrok slabega narodnostnega stanja porabskih Slovencev. Prvič: dolgo se država ni brigala za njihov narodnostni in kulturni razvoj, čeprav je madžarska ustava že 1949 — štiri leta po koncu vojske — dopuščala možnost učenja materinega jezika in gojitve narodne kulture vseh državljanov. Dogodki leta 1948 in 1956 so zavrli dobre sosedске odnose in izboljšanje položaja Slovencev na Madžarskem. Tako je šele sprememba ustave 1972 zagotovila enakopravnost vsem narodnostim. — Toda — kot pravi članek v Narodnih novinah 30. VI. 1983: »Pravice so zelo pomembne, toda pravice manjšin ne morejo živeti brez manjšine, pri čemer morajo biti njeni izobraženci glavne osebnosti, ne statisti (=nemi igralci)« za to pa je — nadaljuje S. Filaković — potrebna

narodna zavest teh izobražencev, Brez narodno zavednih in delavnih izobražencev nobena manjšina ne more obstajati. To stalno poudarjajo Srbi in Hrvati na Madžarskem.

Žal, Slovenci v Porabju nimajo dovolj dobro šolanih, zavednih ljudi na vseh področjih: v šolah, v cerkvi, v upravi, v prosvetnih dejavnostih vseh vrst, časnikarjev itn. itn. Brez teh pa se ne morejo razvijati, marveč morajo nazadovati ... Premalo je, da se šele zadnja leta šolajo učitelji slovenskega jezika; premalo je slabo pisana stran v tedniku in slab koledar, premalo letos ustanovljena zgodovinska zbirka v Monoštru, ki je ne vodi Slovenec; premalo petje in ples in harmonika in lončar, ki ga kaže TV ... Premalo so tri ali štiri ure slovenščine na teden v njihovih šolah — premalo vse to po silnem viharju desetletij!

Ne bomo ponavljali, kar je bilo zapisano že v lanskem letniku — toda nekateri teh resnic, ki kričijo, nočejo razumeti in nam očitajo nestvarnost, pristranost, izkrivljanje. Pa naj odgovorijo na vse to in dokažejo, da je vse narejeno za pošten narodnostni in kulturni razvoj Slovencev na Madžarskem. Takoj bomo preklicali vse svoje »obdolžitve« in »očitke« na levo in desno! Dokažejo naj, da Narodne novine niso zapisale resnice o izumiranju slovenščine tam in da Ljubljanska TV ni prenašala izjave, da udeleženke slovenskega tečaja v Monoštru govorijo med seboj — madžarski! Kličemo na pomoč vse, ki so jo dolžni izkazati!

Pred sto leti v Porabju

Prve dni avgusta 1883 se je napotil v Prekmurje in obiskal vse vasi do Monoštra popotnik, ki je opisal svojo pot in življenje naših ljudi — toda delo je ostalo do danes v rokopisu (v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani), ko se tiska toliko manj pomembnih stvari ... Ta popotnik je bil **Anton Trstenjak** st. Narodil se je 10. maja 1853 na Krčevini v župniji sv. Miklavža pri Ormožu, umrl 17. decembra 1917 v Ljubljani. Najstarejši brat Martin — Davorin je postal ugleden hrvaški šolnik in pisatelj; brat Anton je odlično dokončal gimnazijo, Franc pa modroslovje, a kmalu umrl; Jakob je bil učitelj blizu Varaždina. Anton je — kot vsi bratje — študiral gimnazijo v Varaždinu, kjer »se je navzel narodnega duha in slovanske zavednosti« (Fr. Koblar, SBL). Na Dunaju je študiral klasične jezike in slavistiko pri Miklošiču, predaval in deloval v društvih, pomagal Stritarju pri upravi Zvona in vanj pisal. Toda sklepnih izpitov ni naredil, zato ni mogel biti profesor. Bil je eno leto domači učitelj pri grofu Csákiju — poznejšem ogrskem naučnem ministru — na Slovaškem, potem učil na zasebni trgovski šoli v Ljubljani, bil v službi pri Trg. in obrtni zbornici, najdalj pa v mestni hranilnici.

Urejal je Hribar — Tavčarjev slovstveni list *Slovan* (1884—87), pisal vanj, v Slovenski narod, Ljubljanski zvon itn. članke o slovenskih pisateljih in umetnikih. Učil je slovenščino na dramski šoli, pisal o gledališču in napisal knjigo *Slovensko gledališče* (1892). Nas pa najbolj zadeva, da se je posebno zanimal za prekmurske Slovence, na potovanjih zbiral naše stare knjige in v Martjancih našel rokopis prepisa iz 1643 — pogodbo o vinogradu v Vuči gomili (objavil šele Fr. Stele v Časopisu za zgod. in na-

rodop. (1927), o čemer je ponovno pisal Ivan Škafar v Kroniki 1972 in Slavistični reviji 1972 (o župniku in pisatelju J. Bagaryju). Škafar je v svojih spisih o Ivanocyju tudi večkrat navajal iz Trstenjakovega rokopisa opis obiska pri Ivanocyju.

A. Trstenjak je že čez leto po obisku Prekmurja objavil v časopisu Slovan (1884, 341) članek: Navade v Prekmurcih, v katerem opisuje, kako v porabskih vaseh žene objokujejo — naricaajo, narekajo — svoje umrle može in sinove. Josipa Marna Jezičniku — slovstveni zgodovini — je napisal dostavke o prekmurskih pisateljih. (Slovan 1885), ki jih tedaj razen Božidarja Raiča na Slovenskem nihče ni tako dobro poznal kot Trstenjak. Ker njegovega rokopisa o Prekmurju Slovenska matica ni sprejela, je iz njega objavil daljši opis Ogrski Slovenci (Ljubljanski zvon 1901) in Slovenci na Ogrskem (LZ 1904), v katerem največ govori o naših pisateljih. Prvi članek je v glavnem objavil že v zborniku Spomen—cvieće, ki ga je Matica Hrvatska izdala l. 1900 v spomin Strossmayerju. V članku 1904 pa poroča o narodnem in slovstvenem delu Ivanocyja in njegovih sodelavcev, o njihovem namenu, ustanoviti knjižno družbo za izdajanje prekmurski knjig in o prvem letniku Kalendarja srca Jezušovoga.

V istem časopisu je objavil tudi osmrtna članka o Jožefu Borovnjaku (1910), kateri mu je dopisoval v Slovana in o Ivanocyju (1914). Leta 1905 pa je priobčeval v Slovenskem narodu obširen spis: Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem. Zgodovinska, narodopisna in književna črtica. Čez leto so jo ponatisnili v knjigi (115 strani). To delo je posebno pomembno, ker Trstenjak opisuje danes docela pomadžarjene vasi, naseljene v začetku 18. stoletja s prekmurskimi Slovenci, v okolici Šurda, kjer je deloval in prevedel Nouvi Zákon Števan Kūzmič ...

V svojem obsežnem rokopisu Slovenci na Ogrskem Trstenjak v devetih poglavjih opisuje posamezne župnije, svoje doživljaje ob obisku, duhovnike, našteje vse njihove vasi s slovenskim in madžarskim imenoma, v posebnem poglavju opisuje lego in obliko vasi, hiše in gospodarska po-

OPOMBE

Gorenji Senik — danes pišemo sicer Gornji in Dolnji S., morali pa bi se držati ljudske rabe, saj imamo drugod v Sloveniji npr. Gorenja vas in Dolenjo vas. — O hišah v Porabju je pisal Avgust Pavel v razpravi Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev, Etnolog IV, 1931/32.

Učitelj Rugola: v prejšnjem stoletju je službovalo v Prekmurju več učiteljev, doma s štajerskega.

Podžupan v Sombotelu: bil je najvišji uradnik v županiji (madž. alispán), ker je nadžupan (főispán) bil navadno kak grof in opravljal bolj častno mesto.

Dolenji Senik: čeprav imajo avstrijske gradiščanske vasi tudi slovenska imena, niso vse bile nekoč slovenske, toda ime Windischminihof dokazuje nekdanje slovenstvo. — Tudi niso le Slovenci potolkli Turke 1664, čeprav je bil med njimi tudi naš J. Valvasor, gl. o tem povest Lojzeta Kozarja: Licenciat Janez! Dolenji Senik je še danes narodnostno mešan, služba božja pa je le madžarska, čeprav je župnik Hrvat, gl. lanske Stopinje.

Štefan Zemljič je bil rojen v Soboti (Krajevni leksikon napačno navaja Beltince) umrl v G. Lendavi 1891. Pisal je v madžarske in nemške liste. Kot beltinski kaplan imel prvi v Prekmurju naročene mohorske knjige že l. 1868, dve leti prej pa je imel naročene knjige Maticе Slovenske. Mohorjeve knjige je širil tudi v porabskih župnijah, čeprav z majhnim uspehom, tako da je v desetletju 1881—90 bilo tu 38 naročnikov, ki so prejeli 228 knjig. V naslednjem desetletju je bilo pa že 78 naročnikov.

Ljudsko nošo opisuje T. v posebnem poglavju tega spisa.

Dolenji Senik

Po jednolični dolini vodi lepa zložena cesta od Gorenjega do Dolenjega Senika in odtod do Sv. Gotarda. Vozil me je s poštnim vozom mlad deček Bočkar Jožef, kakor se je sam zval po madžarskem načinu. Ob obeh straneh doline je hribovje v razkropljenimi hišami, le na Dolenjem Seniku so vse hiše zdržema. Nekaterе so lične, vendar je večina njih brez dimnika.

Nahajamo se na Dolenjem Seniku, na skrajni meji Slovenstva. Dolenji Senik (nem. Unter-Zeming, mž. Also, Szölnök) je na severu zadnja slovenska župnija. Vsa zapadna stran od Dolenjega Senika pa do Varaša, to je do Monoštera (Sv. Gotarda ob Rabi), bila je prej slovenska, a danes nemška. Pričajo nam to slovenska imena vasi, katere so zdaj nemške. Vas Modlinci (nem. Mogersdorf, mž. Nagyfalva), kjer so leta 1664. Slovenci potolkli Turke, je zdaj nemška vas. Na potu proti Sv. Gotardu je ob desni strani ceste osamela vas »Slovenska ves« (nem. Windischdorf, mž. Tötfalu), in to je zadnja slovenska vas na severju, do koder sega Slovenstvo. V Slovenski vesi še ne znajo kmetje nemški. Ta vas ima svojo posebno slovensko šolo, kar jej zatrjuje narodni obstoj. Pol ure odtod proti vzhodu je vas Sakalovci (nem. Eckersdorf, mž. Szakonyfalu) tudi z narodno občinsko šolo.

Dolenji Senik šteje kakih 700 duš, samih katoličanov. Samo ta vas je v župniji, a tudi tod žive Slovenci pomešani z Nemci. Slovenci občujejo mnogo z Nemci, zato pa znajo vsi slovenski kmetje nemški. Pospešuje pa se ponemčevanje osobito s tem, ker se na Dolenjem Seniku naseljuje nemški rokodelci, kateri prodirajo vse dalje v notranje slovenske vasi. Slovenski kmetje so v živi zvezi z Gradcem, ženijo se z Nemkami, a to mešanje je v korist le nemškemu življu. Ves okraj na zapadu do Vrbe (Feldbach) je nemški, a to je precejšen kos sveta ob desnem bregu Rabe!

Dolenji Senik ima danes dvojezični značaj, a koliko časa bode tako, kdo to ve? Še cerkev se je morala udati nemškemu navalu. Nemci so si izvojevali, da mora župnik v cerkvi vsako tretjo nedeljo propovedati v nemškem jeziku. Tako se širi nemščina in ne moremo misliti, da nam ne pade tudi ta zadnja postojanka na severu, Dolenji Senik.

Dokler je še deloval na Dolenjem Seniku Štefan Zemljič, imela je slovenska stvar zanesljivega branitelja. Živel je sicer v bornem dolenjeseniškem župnišču, ali je bil na prvem mestu. Župljani so mu bili sami siromaki in zato je inteligentni Zemljič moral živeti skromno in jednostavno. Ali ta skromnost se je strinjala z njegovim značajem in zato je bil srečen in zadovoljen. Zaslužil bi bil gotovo bogatejšo župnijo, ali nikjer bi ne bil tako na svojem mestu, kakor ravno na Dolenjem Seniku, kjer je stal in bdel na braniku za pravice svojih rojakov. Bil je novinar, pisal je mnogo v liste in se krepko potezal za Slovence.

Neizrečeno se je razveselil, ko sem se ga obiskal pred dvajsetimi leti. Ko sva se pogovarjala o književnosti in o zdužitvi, rekel je vselej: »Bog vas prinesel. Redkokdaj prihaja kdo v naše zapuščene kraje! In ko je imel v svojem domu brata iz bele Ljubljane, razširila so se mu prsa, zasvetilo se mu je oko, pritisnil me je na srce. Tako svo se pobratila. In ko sem

Do jednoslične doline vodi lepa glazna cesta od
Gorenjega do Dolnjega Senika in vzhod do Sv. Gotarda.
Vozil me je s posebnim vzgom mlad deček Božidar
Jožef, kateri je bil svinjarski poizvednik. Ob obeh
stranéh doline je hribovje z razkropljenimi hišami,
le na Dolnjem Seniku so več hiše zbirane. Med katere so
lične, vedno je pečina njih brez dimnika.

Nahajamo se na Dolnjem Seniku, na skrajni
meji Šlovenstva. Dolnji Senik (nem. Unter-
Leining, mag. Alsó-Értörök) je na severu zadnja
slovenska župnija. Na zapadno stran od Dolnjega
Senika pa do Varaša, to je do Monoštera
(Sv. Gotarda ob Rabi), bila je prej šlovenska,
a danes je nemška. Pričajo nam to slovenska
mimo vas, katere so zdaj nemške. Nas Modlinici
(nem. Mögersdorf, mag. Magyfalva), Rje so leta
1664. Šlovenci potokli Turke, je zdaj nemška vas.
Na poti proti Sv. Gotardu je ob desni strani ceste
asamela vas "Šlovenska vas" (nem. Windischdorf,
mag. Tötöfalva), in to je zadnja šlovenska pe-
na senica, do Roderjega Šlovenstva. V Šlovenski
vasi so neznajo kmetske nemške. Ta vas ima
novo posebno šlovensko polje, kar jej zadržuje

odhajal od njega, govoril je zopet: »Bog te še privedi k nam, da bi se še videla in unemala za našo vzajemno stvar.«

Ni Zemljičeva ni moja želja se ni izpolnila. Ko sem zopet hodil po Prekmurskem, pogrešal sem izmed mnogih znancev tudi Stefana Zemljiča.

Nemški vpliv je zamoril mnogo narodnega značaja. Izumrla je posvetna pesem in izginja narodna noša. Narod poje le cerkvene pesmi. Jedina pesem še živi, namreč: »Marko skače, Marko skače po zelenoj travi«. Jednako se godi narodni noši. Kolika je razlika med nošo v Gornji Lendavi in na Dolenjem Seniku. Na Dolenjem Seniku se šopiri kupljeno blago, zlasti pisana in rdeča barva. Ženske nosijo modre predpasnike, belih robcev na glavi nimajo. Od stare narodne noše ostali so jedini trakovi. Dekleta si jih upletajo v lase. Ti trakovi pa so tako dolgi, da jim segajo do sredine pleč. Jednako siromaštvo nahajamo v hlevu. Tod nima nijeden kmet konj. Ljudje pravijo: »ga ne konjev«, a le malokdo ima »günce«, in pravijo, orjejo in vozijo »najrajši« s kravami. Voznik ali orač stopa pred kravo, a krava za voznikom ali poganjačem.

Narod je siromašen, a vendar ne tako, kakor v Gorenji Lendavi in okoli Sv. Bedeneka. Ali hrib je hrib, a hribovec je hribovec. Ne gleda se na vsakdanjo čistočo na Dolenjem Seniku in v njegovi okolici, in zato jih dražijo sosedge: »Ka vam je voda pogorejla?«

Na severu je slovenska meja ob reki Rabi. Ob Rabi leži mestece Sv. Gotard, Slovenci ga nazivajo »Monošter« ali pa samo »varaš«. To je nemško, židovsko in madžarsko gnezdo. Obiskal sem kavarno in razne gostilnice. Govorilo se je povsod nemški, a malo mažarski, slovenski nič. In vendar se je še nedavno tu govorilo slovenski. Slovenski kmet in rokodellec se je tu korenito pomažaril ali pa ponemčil.

Mažari vobče nimajo svojega srednjega stanu, a Slovenci na Ogrskem nimajo ga nič. Nimajo ga v Soboti, v Turnišču, v Dolenji Lendavi. Prebivajo torej v vaseh, veščarje so, kmečki narod. Nimajo posvetne inteligencije; njih inteligencija so jedini duhovniki. A dobro je tako. Nič ni lažje danes, nego raznaroditi kako mesto, v čemer so Mažari pravi mojstri. Ko bi Slovenci imeli mesto, utaborili bi se v njem Mažari s svojim mažarskim uradništvom, obrtništvom, trgovstvom in vojaštvom in pomažarili bi vse. V priproste, siromašne hribovske vasi, koder ničesar ni, ne mika nijednega Mažara, ker je po širnem Ogrskem rodovitnih ravnin Nihče ne prihaja rad sem. Jediní Mažar, kateri je tod zastopnik naselbinske mažarske politike, je mažarski učitelj, katerega pošilja vlada na slovenske šole. V istem položaju s nahajajo Beli Hrvati. Potisnili so jih Mažari v hribe. Ti hribi so tabori, v katerih nahajajo Hrvati in Slovenci na Ogrskem še precej varno zavetišče pred mažarskim navalom.

Malone v vsaki hiši je tkalec. Čizmarje šivajo lepše in boljše črevlje, šoline, a šoštarje pozadnejše, to je slabše. Sabol (krojač šiva hlače. »Platene lače i platene srakice« pa šivajo ženske. Lonce imenujo piskre, ali delajo jih lončarje, katerih je tod dosti.

Osobnih priimkov je tod največ: Lončar, Pintar, Kovač, Duh, Novak.

En dan po prleških krajih in domovih

V avgustu že nekaj let potujemo po ožji slovenski domovini in jo odkrivamo. Nekoč smo kot dijaki hodili peš in kolesarili od Mure do Rabe, zdaj pa nismo več za take podvige. Gremo s konjem, ki ga hranimo s prihranjenimi boni. Zadnja leta smo prestopili Muro in obiskali pokojne in žive prijatelje ter sicer pomembne kraje do Drave. Letos pa smo rekli: jutri bo 12. avgust, dan osvobojenja Prekmurja 1919, česar se premalo spominjamo in zavedamo. Obiščimo kraje in domove tistih prleških mož, ki so v preteklem stoletju obiskovali prekmursko zemljo ter o njej pisali.

V Ljutomeru smo se pred cerkvijo ustavili pred spomenikom **Franca Miklošiča** (1813—1891), ki je bil najpomembnejši slovanski jezikoslovec svojega časa in še čez ter je v svojih delih navajal tudi prekmurske besede, posebno iz **Stevana Kūzmiča**. Dóliniski Marko se spominja, kako je 1926 v nalivu bil tu navzoč ob odkritju tega spomenika ter obiskal z že pokojnim prijateljem peš tudi Miklošičev dom v Radomerščaku. Zdaj hoče tja odpeljati tudi nas. Toda v ljutomerski trafiki ne vedo, kje in kod je to. Prevprašamo se proti Radomerščaku, komaj prilezemo po razriti kamniti poti v gorice, se ustavimo pri prvi naseljeni hiši, od koder je lep razgled in prijazni mož nam pokaže daleč v grabi med drevjem nekaj rdečega: to je Miklošičev dom. Toda tam nihče ne živi (hiša je baje iz 17. stoletja, pravi *Krajevni leksikon*), spominska soba je zaklenjena — pot navzdol pa ne vabljava za naša štiri kolesa, zato nadaljujemo vožnjo proti Cerovcu, ki se pa že eno leto imenuje Cerovec **Stanka Vraza** — zelo lepo, toda nerodno za naslov ... Vprašamo in pridemo do sence, pustimo konja tam ter gremo peš dalje. Zagledamo veliko nadstropno hišo, kar tri velike plošče na njej — toda vse v hrvaščini. Glnljivo — toda kje so slovenski pisatelji nekdanji in današnji, naša kulturna društva? Hrvatje pišejo, da je **Stanko Vraz** (1810—1851) bil tudi slovenski pesnik — ni si pa zaslužil tudi slovenske spominske plošče?! Če zapišemo — »sramota« — bomo morda »krivični«. Zato — molčimo in molk naj kriči! Povejmo le, da je Vraz hodil tudi po Prekmurju, zbiral s pomočjo kaplanov **Franca Novaka** in **Jožefa Varge** ljudske pesmi ter jih objavil v *Narodnih pesnih ilirskih* (Zagreb 1839) pod zaglavjem »Vogerske (Iz železne ino saladske stolice.)« pet pesmi. To je prva slovenska knjiga, natisnjena v gajici, našem današnjem črkopisu. V veliki sobi so razstavljene njegove knjige, slike, rokopisi.

Drugi, ki je v 19. stoletju največ pisal o prekmurskih Slovencih in prišel do Gorenjega Senika, kjer je nekoč župnikoval **Jožef Košič**, je bil **Božidar Raič** (1827—1884). Napotimo se proti Sv. Tomažu, peljemo se skoz Láhonce — tu je bil doma kápelski župnik **Jakob Meško**, ki je pisal o Prekmurju v celovškem Slovenskem glasniku 1864. Tu je bil doma kanonik dr. **Josip Meško**, nekoč črensovski kaplan, pisateljev nečak. Končno najdemo Gornje Ključarovce in prav pred **Meškovim** domom njegovega nečaka z družino, ki so pasli krave. Na hiši najdemo ploščo, kjer pisatelja imenujejo **Fran**, kakor se sam ni podpisoval, ampak **Franc Ksaver** (tako pačijo zadnji čas tudi **Finžgarjevo** krstno ime v **Fran** ...). Stopimo v hišo, vidimo fotografijo pred leti v Novem Sadu umrlega nečaka, ki je zelo podoben rajnemu pisatelju. Obudimo spomine na srečanja s pisateljem, na

Franca Sušnika in druge. Vprašamo za Žvab, kjer je bil doma Raič — je pa težko dosegljivo za nas, zato odložimo obisk za prihodnje čase ...

Tudi opoldanski čas nas priganja, zato zavijemo proti Svetemu Juriju ob Ščavnici — danes Videm. Vse lepo in prav — toda ko bi npr. Madžari po zadnji vojski tako korenito morali pregnati vse svetnike iz svojih krajevnih imen — jih niti pol ne bi ostalo v prejšnji obliki. Tudi drugod v Evropi ne povzročajo zmešnjave z uvedbo novih imen, ker zgodovina je le zgodovina. Ko bi bili »prekrščevalci« dosledni, bi bili morali odpraviti tudi vse Sentvide, Sentjerneje, Šmarje, Šmarjete itn., ker je tudi to iz sanctus — sveti. Neznanje in zaslepljenost sta pač hudi stvări v težkih časih ... Sprašujemo, ne zvemo, z asfaltne ceste zavijemo na kamnito (turški »makadam« — ti turcizmi lahko naprej krasijo naše jezike), končno smo na Vidmu in pred nami je stara čudovita in nova cerkev sv. Jurija (gl. Stopinje 1978). Ker smo v hladnem gozdu stoječki poobedovali zelene in rdeče, suhe in vlažne dobrote, smo mimo lesenih junakov našli hišo, kjer točijo pivo. Toda dolgo smo morali čakati na postrežbo. Ko smo si oddahnili, smo se šli razgledat. Gorički Ivan sprašuje: Kje pa je Kocbekov rojstni dom? In Gorički Martin ga pouči: Po sliki v drugi knjigi Kocbekovih Zbranih pesmi, ki kaže pogled na cerkev in hišo ob njej, bi morala stati tudi — ali vidiš, na tej trati, kjer je zdaj prazno. Bomo vprašali — in smo res in smo izvedeli: To hišo so podrli pred dvema letoma, bila je nekoč cerkvena last pa menda niso nikogar nič vprašali, nikomur nič povrnili, pa še eno hišo zraven so podrli. — Da, da, smo rekli vsi v en glas: saj tudi drugod podirajo, zakaj ne bi še tu podirali. Drugod v Evropi — o Aziji in Afriki ne vemo — sicer ne bi podrli rojstnega doma takega pesnika, ampak bi ga okrasili s ploščo, uredili v njem spominsko sobo, kot so naredili tudi kje v Sloveniji ...

Ogledamo si lepo gotsko cerkev in njen novi podaljšek, občudujemo, poslušamo zvonove, ki pojejo tudi v Kocbekovih pesmih ...

Kje so pa zdaj Biserjane, za katere onstran hriba nič ne vedo? Kar tu spodaj, držijo se Vidma. Šli smo obiskat rodni dom dr. Antona Korošca, ki je 1897. leta na Kleklovi primiciji na Krajni s fanti razvil slovensko zastavo in imel stike z našimi duhovniki na Ogrskem in govoril o nas v dunajskem parlamentu. Zato tisti, ki bi nas hotel razkričati, naj prej prebere knjigo J. Pleterskega: Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo.

Vemo, da so se v tej fari narodili še drugi zaslužni možje: slavist Fran Ilešič, pisatelj in politik Davorin Trstenjak (v Kraljevcih) itn. Toda mi gremo naprej, poiskat drugega Trstenjaka in hitimo skoz prleške vasi s prelepimi slovanskimi imeni na -ci. Ko smo v Bérkovcih, se martinjski zasmeye: zdaj pa pridejo Šalovci — ker imamo ista imena tudi na Goričkem. Toda vsi nismo slutili, da je uganil resnico, ki se nam bo nepričakovano odkrila. Spet vozimo skoz Ljutomer in proti Ormožu, pod Jeruzalemom in Svetinjami; sprašujemo, iščemo, kod in kje bi bila Krčevina v župniji sv. Miklavža (ne tista pri Mariboru). Najdemo prvo hišo z napisom Krčevina, vprašamo: Mi smo tu novi, sosedi tudi — tam naprej vprašajte. In res, ženska zna odgovoriti pri bližnji hiši: to bo tam pri Cirili, malo naprej pa desno dol. Gremo dalje — zdaj pa imaš Šalovce pod hišno številko na prvi hiši! In moramo v hišo vprašat: kar tu za hišo dol v grabo ... Ko je pa tako kaménje, da je škoda koles in nevarno, kar počaka

naj konj tu, mi pa peški dol, skoz gozdič. — Ja, kar tu kraj koruze gor, tam tista hiša je! Martin je že zaostal s svojo palico, mi pa kraj koruze gor. Ja, kam pa greste? — kričijo ženske z njive ... K Trstenjakovim! Pa tam nete mogli prek potoka, kar nazaj na cesto! Hvala! In po kaménju dalje in dohitimo žensko z železnimi taligami: Ja, to je pri nas, a Davorina bi radi videli? — Ne, Antona! — Jaz vem samo za Davorina.

Zdaj že rešujemo uganko in napovedujemo, kar bomo takoj videli z lastnimi očmi — drugo slovensko sramoto danes. Na hiši je visoko na vrhu pročelja zelenkast relief in hrvaški napis, ki slavi Davorina Trstenjaka, hrvaškega vzgojeslovnega pisatelja. Ploščo so vzdali in slovesno z muziko — kot se spominja 85-letna gospodinja — odkrili leta 1924 ... Gotovo je bil navzoč tudi kdo iz Maribora in Ljubljane in nikomur ni prišlo na misel, da bi morali odkriti ploščo tudi Antónu Trstenjaku, o katerem lahko berete v teh Stopinjah v članku Pred sto leti v Porabju, da se ne bomo ponavljali ... Že Prekmurje bi mu bilo dolžno postaviti spomin, ker je toliko pisal o nas. Da o slovenskih gledališčih ne govorimo in še manj o slovenskih pisateljih in slavistih in ... in ... Žalostni smo tu pred to hišo, ki je dala toliko šolanih ljudi pa niti v bližini ne vedo, koga in kakšne, kako bi naj potem vedeli v Mariboru in Ljubljani?! Saj je že sto let od tistih časov — ha?! Zbogom, Trstenjakovina, ne zameri nam!

Zdaj pa nazaj peš in z vozilom, kar na desno, kamor kaže tabla »Miklavž« in pridemo do kraja s tablo — »Miklavž« ... Ja, toto je fara sv. Miklavža pač, kdo bi sicer bil ta »Miklavž«?! In drugje »Tomaž« in »Jurij« (in so rojeni »v Juriju« — višek neumnosti, kvečjemu »pri Juriju« — kot ljudje že stoletja govorijo!) in še kako ime. Kaj si pač prekrščevalci teh vasi mislijo, kdo je bil ta Miklavž, Tomaž, Jurij? Ti kraji s cerkvami so ponavadi zelo stari in ko so tam ustanovili župnijo in sezidali cerkev, ki so jo posvetili nekemu svetniku zavetniku — patronu, so kraj tudi imenovali po njem: Sveti Miklavž, Sv. Tomaž, Sv. Jurij. Edino to je smiselno. Če pa kdo »svetega« ne more prebaviti, naj dā kraju čisto novo ime, kot so ga dali npr. na Vidmu — po kakem bližnjem kraju ali imenu dela vasi. »Sv. Stefan« v črnogorskem Primorju pa je ostal kot turistična privlačnost v vseh jezikih. In še bi našli kak »svet« kraj v naši državi, zaradi katerega se nič ni podrlo — zaradi njega že ne.

Tudi tu pri Sv. Miklavžu je pod zvonikom s pokopališča rešena nagrobna plošča pesnika in pisatelja Štefana Modrinjaka, ki je bil tu župnik in so njegove pesmi v rokopisu pred 180 leti krožile tudi po Prekmurju, tista Od pet pijanih bab pa je celó natisnjena v našem Starišinstvu i zvačinstvu 1807 ... V tej fari je bil doma Jakob Kelemina, profesor germanških jezikov na ljubljanski univerzi, ki je raziskoval bajke in pripovedke in jezikovne starine ter cenil Prekmurje in Stevana Kūharja iz Bratonec. Tu je bil doma drugi jezikoslovec, Rudolf Kolarič, profesor na univerzi v Ljubljani in Novem Sadu, ki je iskal prekmurske sledove celo v Avstriji, ob Nežiderskem jezeru. In če bi prepotovali še vse druge prleške župnije in vasi, bi našli še mnoge znamenite domove in še nekaj: sem so se omočile mnoge naše rojakinje in priženili mnogi naši rojaki že v davnih časih. O mnogih pripovedujejo, da »so se odselili nikan na Štajer ...« Bo kdo kdaj raziskal te stike in vezi med obema deželama ob Muri? In spominjamo se iz pesmi Božidarja Raiča pred 120 leti:

HRUPNE MURE SOPOT, KI VEŽE PREKMURCE Z NAMI ...

Prekmurski pisatelji v nekem leksikonu

Naši pisatelji, ki so v najtežjih razmerah pisali slovenske knjige in z njimi ohranjali naš jezik pod tujo vladno, od nekdaj nimajo »sreče« v naših slovstvenih zgodovinah in drugih spisih. Sicer omenjajo vsaj glavne že v prejšnjem stoletju, toda površno, z napakami. Lani smo pisali, da celo v ruski knjigi pišejo o njih, letos pa — žal — moramo pisati, da v slovenskem leksikonu, ki želi stvarno prikazati vse slovenske pisatelje in pesnike, ali niso sploh omenjeni, ali pa z napakami. Zdaj, ko so že dovolj natančno raziskani, ko je o nekaterih med njimi že ponovno mnogo bilo napisanega. In ta leksikon »Slovenska književnost« (Cankarjeva založba, 1982) so v glavnem napisali ljudje, ki delujejo na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Najbrž se jim ni zdelo vredno, da bi pokazali svoj rokopis še komu drugemu, v našem primeru pa, da bi vprašali koga, ali je njihovo obravnavanje prekmurskih pisateljev — in ne le teh, kot je povedala že kritika — v redu.

Kar moremo dobrega povedati o prekmurskem deležu v tej knjigi, je v glavnem to, da so zadovoljivo predstavljene v njej prekmurske rokopisne pesmarice. Tako natančno še niso bile obravnane v kaki zgodovini celotnega slovenskega slovstva. Želeli bi le, da bi bilo omenjeno, da so pesmi iz starejših pesmaric prepisovali v mlajše in da so jih tudi tiskali v pesmaricah ter molitvenikih.

Žal pa je docela drugače s knjigami in pisatelji. Kako površni so bili sestavljalci leksikona, dokazuje nerazumljivo dejstvo, da najdemo na str. 435 v seznamu literarnih zgodovin naslov: M. Kokolj, B. Horvat: Prekmursko slovstvo. Od začetka reformacije do zloma nacizma, M. Sobota 1977. Smejali bi se temu neumljivemu podatku, ko bi ne bilo žalostno, da se kaj takega pojavi v knjigi, ki hoče biti znanstvena. Kako pride sem popačeni naslov knjige o »šolstvu«?! Ni pa omenjena v tem seznamu knjiga o prekmurskem slovstvu, ki je v istem leksikonu večkrat navedena. (V. Novak, Izbor prekmurskega slovstva, 1976).

K posameznim geslom pa bi bilo pripomniti: Agenda Vandalica še ni dokazana kot »prva tiskana prekmurska knjiga« in leksikon bi to mnenje moral vskladiti s trditvijo na str. 358, da je Temlinov Mali Katechismus »prva prekmurska knjiga«, o čemer smo splošno prepričani. Pri slovstvu o Temlinu pa nista navedeni razpravi podpisanega: O grafiki prve prekmurske knjige (Linguistica 18, Ljubljana 1978, 31—45) in O jeziku prve prekmurske knjige (Studia Slavica Hung. XXV, Budapest 1979, 279—85). — Pri Mihalu Bakošu je trditev, da je »morda oskrbel tudi ponatis Temlinovega katekizma« (18), medtem ko je pri Temlinu brez »morda«. Hudo pomanjkljivo pa je predstavljen njegov Nouvi (ne: Nuovi) građuval, v katerega je sprejel pesmi Š. Kuzmiča, ki so povečini iz starejših rokopisnih pesmaric.

Lepo, da je sprejet M. Barla («Objava» je napak navedena!). Toda kako bodo sestavljalci opravičili, da nima mesta v knjigi Imre Agustič, urednik mesečnika v gajici, pisatelj madžarske slovnice in prirodopisa v gajici? In da ni Janoša Kardoša — če že ne zavoljo cerkvene pesmarice, pa zaradi prvih pesniških prevodov iz madžarščine tako v šolskih berilih kot

samostojno (Aranyev Toldi)? In kako opravičiti — pač le z nepoznavanjem — da ni Jožefa Košiča z zgodovinskimi, vzgojnimi, slovničnimi knjigami, z etnološkim spisom o prekmurskih Slovencih 1824, z izvirno verzifikacijo (o njem se lahko poučijo v Razpravah III. 2. razreda SAZU — njeni nameščenci in člani!)?

Zelo pomanjkljivo je predstavljen Avgust Pavel (o katerem je tudi razprava v Razpravah VII!), saj članek ne pozna njegovega glavnega poudarka med Slovenci in Madžari: prevodov treh Cankarjevih knjig in več pesmi in manjših spisov raznih slovenskih pesnikov in pisateljev. Itn. Itn. Napačne so oblike: Szombathelyju (-j- je odveč), Kolendar (prav: Kalendar), Novicah (prav: Novinah). — Odkod je pri M. Severju »morda« rojstni kraj Vaneča, ko je prav navedeno v vseh omembah tega pisatelja, ki se je zato madžarski tudi podpisoval: Vanecsay (=vanečki). Dvakrat je v naslovu njegove knjige napačno: »zveliczansztva« nam. -cs-. Pesmi v tej knjigi niso le »po pričevanju Š. Kūzmiča prevedene iz nemščine«, ko je to že raziskano in navedba Ruplove razprave Prva prekmurska knjiga nima tu kaj iskati (tudi ni pravilno navedena glede mesta objave).

Med sodobnimi leposlovci iz Prekmurja ni omenjen Lojze Kozar s petimi knjigami, pesmimi itn. On je uvedel v pripovedništvo Goričko. Omenjen pa je doslej neznani nam prekmurski pisatelj z eno samo knjigo. Nima gesla tudi Ivan Škafar, katerega Bibliografija prekmurskih tiskov (1978) je večkrat navedena v istem leksikonu, kakor tudi njegova objava Kūzmičevega dopisovanja. Omembo pa zasluži tudi zavoljo svoje razprave o Hrvatu Mekiniću in vrste razprav iz prekmurske kulturne, slovstvene, cerkvene in splošne zgodovine. Pozna ga tudi že Slovenski biografski leksikon.

Ce samo še omenimo, da sestavljavci knjige niso enotni glede tega, da pri nekaterih prevajavcih navajajo madžarske avtorje in celo njih dela, pri drugih pa ne, smo v glavnem končali navajanje glavnih slabosti tega dela, ki želi biti zanesljiv vodnik, pa je poln napak — glede opuščenin imen največ v zvezi s prekmurskimi pisatelji.

Lojze Kozar

Versko oblikovanje v malih skupinah nekoč in danes

Zdi se, da se izteka čas, ko je bilo gledati v preteklost vsaj nesodobno, če že ne grešno, kajti nekaj desetletij smo bili vajeni gledati samo naprej in smo pozabili, da drevo rase iz korenin, da piščeta ni brez koklje, čeprav morda pišče več kot koklja ve, da mineva čas, ko smo vse staro imeli za manj vredno, nazadnjaško, nespametno, ker smo v svoji megalomaniji in v svoji slepi zagledanosti v sedanji trenutek in še bolj v prihodnje dni bili polni sebe, svoje pameti in edino svojega prav, ko je veljalo vse, kar je bilo pred revolucijo, gnilo, krivično, nesmiselno in do kraja nazadnjaško, pa naj je bila to literatura, pisanje naših klasikov, ali upodablajoča umetnost, gospodarstvo ali politika. Saj so se sicer posamezniki trudili, da bi pokazali na vrednote preteklosti, toda njihov glas je odmeval v puščavi in naša ušesa so bila gluha zanj.

To splošno nenaklonjenost preteklosti smo vnesli tudi v versko, duhovno področje. Nekdanja vernost je bila samo »tradicija« v najslabšem pomenu besede, ustna molitev prazno klepetanje, rožni venec simbol zaostalosti, zunanji znaki vernosti odveč. Slepó smo ponavljali krilatico o duhovnikih »gospodih«, samodržcih, kraljih na Betajnovi, da bi že sama beseda in naziv »gospod« odbila svobodoljubne in z demokracijo od temena do malega prsta na nogi nabite ljudi. Gotovo, bili so med duhovščino tudi samozvani vlastodržci, gospodujoči tipi, ki so si dali streči in niso služili nikomur; bili so, in tudi danes so, včasih prav najbolj med tistimi, ki jim je služenje kar naprej na jeziku, v dejanju pa ga nimajo prav nič; ki mislijo, da so s tem, ko so se oblekli v uvožene kavbojke, že na ravni povprečne plasti ljudstva in da so se s tem z množico že popolnoma poistili, pri tem pa ne prenesejo nobene kritike in so tako zelo sami sebi dovolj, da ne poslušajo ne škofa ne papeža, kajti vsi ti so v primeri z njihovo pametjo in razgledanostjo nič.

Iz te miselnosti se je razvil tudi trd boj med starimi in mladimi, kakor da smo vsi samo zato prejeli mašniško posvečenje, da bomo pokazali, kakšna je resnična »krščanska ljubezen«, ki na eni strani (pri starih) ne prenese nobenega novega dušnopastirskega prijema in je v neprestanem strahu za svoj položaj, ki ga ljubosumno varuje, na drugi strani (pri mladih) pa rodi miselnost, da je vse, kar je čez petdeset let staro, že godno za odstrel.

Zdi se, pravim, da so ti časi za nami in pametni ljudje se zopet, ko iščejo smer v prihodnost, radi ozirajo nazaj, da bi ugotovili svoje izhodišče, saj je tudi od tega odvisno, kam bodo težile naše silnice in kako nas bo oblikovala prihodnost, ali kako bomo mi oblikovali njo.

Gotovo je ena izmed pomanjkljivosti naše razgledanosti ta, da nimamo dovolj globokih korenin, z drugo besedo, da ne poznamo dovolj naše preteklosti. Krivda ni samo naša, kriva je že šola, ki nas je krmila z vsemi podrobnostmi drugih pokrajin, naših domačih, vsaj za nas važnejših, pa nam ni dovolj predstavila, ali jih sploh ni omenila. Tako smo dobro poznali in smo morali znati narisati zemljevid rojstnega kraja Stritarja, Jurčiča, Trubarja, komaj kaj ali pa nič nismo slišali o naših prvih pisateljih tostran in onstran Mure, ki pa za slovenstvo niso prav nič manj važni. Zgodovinsko, literarno zgodovinsko in celo zemljepisno slabo poznamo našo ožjo domovino Prlekijo in Prekmurje, zato pa smo brez pravih korenin. Slabo ali pa sploh ne poznamo svojih prednikov, duhovnikov, ki so v naših župnijah nekoč delovali ali pa jih poznamo samo iz napol izmišljenih ali čisto neresničnih anekdot, nič pa ne vemo o njihovem prizadevanju za naše ljudstvo, ki mu niso bili samo gospodje, ampak gotovo v veliki meri tudi služabniki, sicer se jih ljudstvo ne bi oklepalo, kakor se nikoli ni oklepalo ne grofov ne notarjev.

Prav bi bilo, da bi jih poznali, kajti versko zavest v našem Pomurju so dvignili na zavidljivo višino, čeprav je dvesto let prej bilo — vsaj Prekmurje — versko čisto na tleh, ko ni bilo domačih duhovnikov, ko je večina duhovnikov gornje dekanije prestopila v protestantizem, ko je vladalo splošno mrtvilo v verskem življenju, so zganili množice in versko življenje je gotovo tudi po njihovem prizadevanju doseglo zavidljivo višino.

Če so še danes naše tri dekanije precej nad škofijskim poprečjem glede verskega življenja, kolikor je merljivo s statističnimi podatki, se dobro zavedamo, da tega nismo ustvarili mi, ampak mi uživamo sadove dela in truda naših prednikov.

Vprašamo se, kako so to dosegli? Kaj je bilo tisto gibalo, da so zgazgali množice, ne le maloštevilne elite, ampak tako rekoč vse ljudstvo. Gotovo jim je bila doba, v kateri so živeli, bolj naklonjena, kakor nam naša, toda samo čas in okoliščine niso dovolj za množični dvig vernosti.

Poleg drugih činiteljev je gotovo vplivalo na globoko vernost naših ljudi tudi to, da je bil skoraj vsak vernik vključen v to ali ono manjšo skupino, po katerih so naši predniki znali zajeti in oblikovati naše vernike.

Naj naštejemo nekaj verskih skupin, ki so gotovo pripomogle do globalne krščanske zavesti v Pomurju.

Odlične molitvene skupine so bile ROŽE ŽIVEGA ROŽNEGA VENCA. To je bila bratovščina, ki jo je osnovala blažena Marija Pavlina Jaricot v Lyonu v Franciji leta 1826. Člani bratovščine imajo dolžnost — tako piše Jožef Klekl v svoji knjižici: Bratovščina svetoga živoga rožnogavenca v peti izdaji leta 1914, — da zmoli enkrat na dan tisto skrivnost rožnega venca, ki jim po žrebu pripade in to skrivnost premišlujejo. Kdor samo moli in skrivnosti ne premišluje, piše Klekl izrecno, ne zadosti dolžnosti. Seveda tudi z močnejšim tiskom takoj doda, da vse te dolžnosti nikogar ne vežejo pod grehom. Šlo je torej za ustno in premišljevalno molitev.

Po prizadevanju duhovnikov so se rože silno razširile tako med ženskami, kakor tudi med moškimi. Širili pa so bratovščino tudi člani sami, ki so pridobivali nove člane, kadar roža ni bila polna, ni štela 15 članov. Tudi danes je prav to prizadevanje članov velike vrednosti, ko namesto umrlih članov iščejo nove. Če je še danes razmeroma veliko članov te bratovščine, koliko jih je moralo biti nekoč, in molitev tolikih ljudi je gotovo rodila lepe sadove. Saj pravi Klekl na koncu knjižice:

S čislom idem ta po sveti,
nje ponujam vsepovsedi.
Vsako hižo z njim pozdravim,
vsakoj duši z srca pravim:
S čislom ovite roke sklenite,
hvalte Marijo čisla Gospo, srčno lepo.

S čislom idem ta po sveti ...
Malo kde se vera sveti.
ž njim vužigam pravo vero,
ž njim oživlam mrtvo vero.

Knjižica majhnega žepnega formata ima 48 strani in je obenem pravihnik bratovščine in neke vrste članska izkaznica.

Iz svojih otroških let se spominjam, da so pri nas najprej članice izmenjale podobice s skrivnostmi vsak teden. Zbrale so se v nedeljo, se o vsem pogovorile, tudi o tem, kako gre molitev, priznale, da so jo kdaj kdaj pozabile in ob takih sestankih so čutile medsebojno povezanost v molitvi in življenju.

Kmalu jim je bilo pretežko, da bi menjale skrivnosti vsak teden in župnik jim je dovolil, da so si skrivnosti zamenjale vsak mesec, še pozneje sedaj po drugi vojni pa so si jih izmenjale vsako leto enkrat, saj so bile zdaj skrivnosti že tako tiskane, da je vsak molivec začel z drugo skrivnostjo in je potem vsak mesec molil naslednjo.

Globoko versko prenovu med našim ljudstvom v preteklosti je povzročilo tudi češčenje Srca Jezusovega in za to se je posebno trudila BRATOVŠČINA SRCA JEZUSOVEGA. Za časa mojih otroških let okrog prve vojne je bilo to zelo močno in globoko gibanje, ki je ljudi počasi dramilo iz mrke in strahu polne janzenistične miselnosti. Kako je bilo drugod, ne vem, vem pa, kako je to bratovščino vpeljeval naš župnik na Gornjem Seniku Geza Tüll. Najprej je začel vpeljevati prve petke in jih je kar najprej toplo priporočal, namreč spoved in prejem obhajila na prve petke. Najprej so se odzvale ženske, moški so se še nekaj časa obotavljali. Da je bil obisk maše na prve petke kmalu zelo velik, sklepam iz tega, ker sta se moja teta in babica vrnili na prvi petek od maše komaj okrog devete ali celo desete ure. Tako dolgo je trajalo, da je župnik vse spovedal, potem pa maševal in jih obhajal.

Ko so bili prvi petki že dobro vpeljani in so se ženskam, čeprav v manjšem številu pridružili tudi moški, je župnik začel vpeljevati bratovščino Srca Jezusovega s posvetitvijo družine Srcu Jezusovemu. Družina, ki se je posvetila Srcu Jezusovemu, je imela dolžnost:

na častnem mestu v hiši imeti sliko Srca Jezusovega,
pred to sliko vsak večer poleg drugega zmoliti tudi litanije
Srca Jezusovega,
biti brez sovraštva do kogarkoli.

Družina ni mogla biti sprejeta v bratovščino, če je bila s kom skregana, ali če je ta ali oni član družine bil v sovražnem odnosu do drugih. Najprej se je morala družina spraviti z vsemi, šele potem je bila sprejeta. Posvetitev je bila slovesna. Prišel je župnik navadno v nedeljo popoldne in zbrali so se bližnji in daljnji sosedje in znanci. Zapeli so pesem, župnik je imel kratek nagovor, blagoslovil sliko Srca Jezusovega, ki je bila na mizi lepo okrašena, gospodar jo je obesil na svoje mesto in pred njo so zmolili litanije Srca Jezusovega, duhovnik je dal blagoslov in vsa množica se je odpravila k naslednji hiši, kjer je bila posvetitev.

Dogodek je v verskem pogledu globoko segel v družino, tako glede ljubezni do bližnjega, kakor tudi glede preklinjanja in verskega življenja sploh, saj jih je slika na častnem mestu vedno spominjala na posvetitev. Koliko družin se je posvetilo Jezusovemu Srcu in koliko se je vsaj v glavnem držalo dolžnosti, ki so iz posvečenja sledile, je težko reči. V naši nekdanji župniji, kolikor lahko sedaj presojam nazaj, mislim, da se je za posvetitev odločilo približno polovica družin. Spominjam pa se, da se je takrat poravnalo mnogo dolgotrajnih sporov in so si sosedje, ki že leta niso govorili med seboj, ob slovesni posvetitvi zopet segli v roke.

Morda ni nobeno drugo versko gibanje storilo toliko za poglobitev krščanskega življenja pri naših prednikih, kakor prav češčenje Srca Jezusovega, saj je ob tem krščanstvo postalo veselejše, svobodnejše in bolj polno upanja.

Po prvi vojni smo k nam v Prekmurje s štajerske strani uvedli STANOVSKÉ NEDELJE, ki so bile velikega pomena zaradi tega, ker so posamezne stanove zajele množično. Uvedli so moške, fantovske, ženske, dekliške nedelje, ponekod tudi otroške. Bistvo stanovskih nedelj je bilo v tem, da so mnogi verniki vseh stanov začeli prejemati obhajilo vsak mesec, saj smo vabili k spovedi in obhajilu posebej moške, fante, ženske in dekleta za njihovo nedeljo. Za tisto skupino je bil poseben govor, stanovski govor, ki je bil namenjen problemom prav tiste skupine. Med obema vojnama in še po drugi vojni so bile stanovske nedelje zelo dobro obiskane in mislim, da ne pogrešim preveč, če rečem, da je bilo približno pol vernikov vsak mesec pri svoji stanovski nedelji posebej nagovorjenih, torej versko so bili oblikovani na njim lasten in potreben način. Seveda je bilo odvisno od pridigarja, kako je probleme videl in obdelal, gotovo pa so se pridigarji prav za stanovsko pridigo pripravljali in skušali dati vsakemu stanu primerno duhovno hrano in osveščenost.

Ko so začeli vedno bolj priporočati izdelane pridige po pridigarskem načrtu, smo začeli žal čim dalje bolj opuščati stanovske govore in smo začeli pri obeh mašah pridigati isto, tako je pač veliko lažje in komodnejše, je pa gotovo tudi velika škoda. K spovedi in obhajilu jih še vabimo, posebnih govorov za stanove pa nimamo več. Ponuja pa se nam lepa priložnost za oblikovanje posameznih stanov na ta način, da lahko imamo za stanove na njihovo nedeljo skupno pripravo na spoved, kar lahko prav lepo nadomesti stanovski govor. Stanovski nauk pa skušamo nadomestiti tudi s srečanji s starši, mladino, vendar ne dosežemo tolike množičnosti, kakor so jo stanovske nedelje.

Nekoč je bilo zelo številna in živa bratovščina TRETJI RED SV. FRANČIŠKA. Lahko bi bila še številnejša, če ne bi redovniki tako ljubosumno zase držali nekaterih pravic, zato nekateri župniki niso prosili dovoljenj in pooblastil, ki so bila potrebna za ustanovitev in vodstvo tretjega reda v župniji.

Največ skrbi je tretjemu redu v Prekmurju posvečal Jožef Klekl, ki je vsak mesec skliceval tretjeredniški zbor za vso pokrajino, ki so se ga udeleževali ne samo iz bližnjih župnij, ampak tudi iz zelo oddaljenih goriških. »Navuk za tretji red«, kakor je tretjeredniški shod imenoval Klekl, je bil teden dni naprej objavljen v Novinah. Misli s teh shodov so udeleženci raznesli po vsej pokrajini. Za desno stran Mure so v tem pogledu skrbeli frančiškani pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah.

Glavne dolžnosti članov bratovščine tretjega reda kažejo, kako je tretji red skušal oblikovati vsakdanje versko življenje svojih članov. Dolžnosti so bile:

1. Molitev pred jedjo in po jedi,
2. vsak dan opraviti redovno molitev: 12 očen., zdrm., slava.
3. kadar morejo, naj se udeležijo maše tudi med tednom,
4. vsak večer naj si izprašajo vest,
5. vsak mesec spoved in obhajilo,
6. vsak mesec se udeležiti tretjeredniškega shoda,
7. pri mesečnem shodu nekaj darovati po svoji zmožnosti za revne člane in za cerkev,

8. nositi škapulir in pas — vrvico, gojijo naj medsebojno ljubezen, se izogibajo preprirov, kletve, slabega govorjenja itd.

Če so se člani trudili pravila spolnjevati, je njihovo življenje duhovno moralo napredovati, s tem pa so vplivali tudi na svoje okolje.

Kot neka stranska veja tretjega reda je bila skupina, ki je leto za letom obnavljala obljubo čistosti. Zdi se mi, da je to vejo ustanovil Klekl sam in dobil zanj potrditev od sombotelskega škofa. V tej skupini so bila dekleta, večinoma starejša, pa tudi vdove. Enkrat na leto, na praznik Brezmadežne, so se zbrale in s spovednikovim dovoljenjem obnovile obljubo čistosti in so molile predvsem za svetost duhovnikov. Poleg tretjeredniških dolžnosti so imele še dolžnost vsak dan moliti mali rožni venec, ki je imel 33 jagod in namesto zdravihmarij so bili vzkliki: Naša ljuba Gospa presvetega Srca, prosi za nas, in tri zdrave M. Skupina ni bila množična, kar je razumljivo, značilna pa je po namenu, da dela in moli za svetost duhovnikov.

Zelo številne so bile nekoč MARIJINE DRUŽBE, dekliške in fantovske. Imeli so redne mesečne sestanke, na katerih so molili, duhovni vodja je imel zanje nagovor, člani so sodelovali z deklamacijami, petjem, včasih so priredili tudi kakšen prizor, zlasti za Brezmadežno, božič in druge praznike. Dolžnosti glede molitev ni bilo veliko, menda tri zdravemarije, obvezna pa je bila mesečna spoved in obhajilo. Pač pa je Marijina družba skušala voditi vsakdanje versko življenje svojih članov, ki naj bi se varovali veselíc, plesov, slabih knjig, ponočevanja, skratka živeli naj bi lepo, skromno, delavno krščanstvo in naj bi bili dobro poučeni v veri.

Pri kolikor toliko organiziranih majhnih skupnostih ne smemo pozabiti tudi Kleklovih ŠIRITELJEV DOMAČEGA VERSKEGA TISKA. Širitelji so bili tisti, ki so nabirali nove naročnike za Novine, Marijin list in Marijikin ogratek in so ta verski tisk raznašali. Klekl je vse te vsako leto vsaj enkrat zbral, jih navdušil za njihovo delo, jim dal priznanje s kako sliko ali brošuro. Tega naša uredništva danes ne vedo več narediti, ampak se odkupijo z desetimi odstotki in se jim ni treba truditi s kakimi sestanki.

Neke vrste bratovščine so bili tudi cehi. Člani cehov niso imeli kake posebne dolžnosti glede molitev, pač pa so svoje krščanstvo pokazali s tem, da so sodelovali pri slovesnih mašah, ko so pred oltarjem držali v rokah goreče sveče, prav tako na pogrebi, ob procesijah z Najsvetejšim na telovo ali pri vstajenjski procesiji. Vez s Cerkvijo in verskim življenjem je bila torej bolj zunanja in rahla. Cehi so zajeli sorazmerno največ ljudi, saj so bili člani cehov tudi bolj obrobni in mlačni kristjani, ki pa si niso dali vzeti časti, da ne bi svetili, ko so bili na vrsti. Množično je bilo članstvo cehov zaradi tega, ker je bil pogreb članov ceha slovesnejši, saj so ga na zadnji poti spremljali člani ceha s prižganimi svečami. Gotovo je to zelo krhka vez, ki obrobne veže s Cerkvijo, toda bolje krhka kot nobena.

H krščanskemu življenju je gotovo tudi mnogo prispeval NEDELJSKI KRŠČANSKI NAUK pri večernicah, ki je bil nekakšna katehizacija ali versko oblikovanje odraslih. Udeleženci niso bili organizirana skupina, ampak slučajnostna, vendar so se tega oblikovanja udeleževali po večini isti verniki, ki so na ta način bogatili svoje versko znanje in življenje.

V krščanskem duhu so življenje svojih članov oblikovala tudi PROSVETNA DRUŠTVA, v katerih so gojili predvsem izobrazbo in razgledanost s predavanji, nastopi, prirejanjem iger, s pevskimi zbori. Po zaslugi prosvetnih društev je bilo kulturno življenje ne samo v večjih krajih, ampak tudi po vaseh izredno živo in bogato. Prosvetne knjižnice so se vedno bolj bogatile in so mnoge imele kar zavidljivo veliko število knjig. V prosvetnih društvih so odkrivali tudi mlade talente: igralske, recitatorske, pevske, in pozneje, ko je bil dovoljen odsek Slovenskih fantov in deklet, tudi telovadne.

FANTOVSKI ODSEK in DEKLISKI KROŽEK je imel sestanke vsak teden. Na sestankih so obdelovali snov, ki jo je razpošiljala centrala, se pogovarjali o domačih in drugih problemih, peli, recitirali. Ta novi val kulturnega in verskega prizadevanja je zajel tako rekoč vsako župnijo in obrodil izredno lepe sadove v verskem in tudi v narodnostnem pogledu, saj so se za časa druge vojne tako imenovani Slovenski fantje množično udeležili narodnoosvobodilne vojne — in množično tudi padli.

Kot posebno priložnost za versko izobrazbo in vzgojo so nekoč uporabili tudi čas, ko so se mladi pripravljali na zakon. Preden je mladi par sklenil zakon, se je moral udeležiti tako imenovanega spraševanja in sicer večkrat, da bi dokazal, ali je sposoben svoje otroke krščansko vzgajati, to je, ali je sam v veri poučen. Gotovo je bila stvar včasih odiozna, toda vedno je bilo odvisno od duhovnika, kako je tako »spraševanje« izpeljal. Vsekakor so pa mladi takrat temeljito ponovili in se naučili molitve, resnice in zapovedi.

Ne samo versko manifestacijo, ampak tudi versko vzgojo so nekoč predstavljale tudi ROMARSKÉ PROCESIJE. Hodili so peš in udeleženci so bili skupaj dva, tri ali več dni. Pot je bila naporna, v vsakem vremenu, vmes neprestana molitev, ki se je menjala s petjem, slovesen sprejem pri romarski cerkvi z zvonjenjem zvonov, množica romarjev, slovesna maša, temeljita spoved in sprejem svetega obhajila, morda po dolgem času, vse to je zapustilo globoke sledove v srcih romarjev.

Človeka so nekoč versko oblikovale tudi številne drobne krščanske navade doma: ko so prižigali luč, ko so napregli krave, preden so zaorali prvo brazdo in ko so oranje končali, ko so načeli nov hleb kruha, ko je mati devala kruh v peč, vedno so naredili znamenje križa, da se je vse prepletalo z mislijo na Boga, od katerega prihaja vse dobro. Čeprav je pogostoma bilo vse to gola navada brez prave vsebine, bila pa je neka zunanost, ki pa je vsaj tu in tam prišla človeku globlje v zavest.

Če vse to sedaj strnemo v neko splošno sliko verskega oblikovanja v navedenih skupinah, vidimo, kako pestro in mnogostransko je bilo nekoč prizadevanje dušnih pastirjev, da bi vero ne samo ohranili na isti ravni, ampak da bi jo še poglobili in ljudi v veri še bolj poučili, saj so se dobro zavedali, da nazaduje, kdor ne skuša napredovati.

Mi danes zanjemo sadove vsega tega velikega truda in prizadevanja. Toda če bomo samo želi, bomo kmalu poželi in potem ne bo ostalo nič več. Zato je tudi pred nami težka naloga, da v času, ki verski stvari ni tako naklonjen, kakor je bil nekoč, storimo vse, kar je v naši moči, da bogato dediščino, ki smo jo prejeli od prednikov, ohranimo, jo posodobimo in tako izročimo svojim naslednikom. Vedeti moramo, da tudi našim pred-

nikom ni bilo vse s samimi rožicami postlano. To vidimo iz tolikih protestov Jožefa Klekla in njegovih sodelavcev in somišljenikov. (Glej Novine 1920, 8. avgust). Takrat je Jožef Sakovič, turniški župnik, vložil ostro zahtevo Višjemu šolskemu svetu v Ljubljani, v kateri pravi: »Prekmurci so upali, da so iz Slovenije po duhu in srcu bratje prišli k njim, kateri njihovih svetih čutenj ne bodo žalili. Zdaj pa morajo gledati, da so v Prekmurje prišli ljudje tujega duha in nečutljivega srca, zagriženi protivniki krščanstva: uradniki, odvetniki in posebno učitelji, kateri hočejo tukaj svoje novopoganske ideje pod izveskom naprednosti in kulture razširjevati.« In zahteva med drugim, da bi v Prekmurju ljudstvo samo, kakor je to bilo v verskih šolah za časa Madžarov, volilo učitelje, ne pa, da jih izbira in vsiljuje oblast. Zahtevo so podpisali Jožef Sakovič, Godina — evangeličanski farar v Petrovcih, Karol Šiftar — bodonski farar, Klekl Jožef, Baša Ivan in Božidar Sever (šol. nadz.?).

Kakršne koli so druge okoliščine, dejstvo je, da smo na verskem področju kolikor toliko svobodni, zato bi bilo prav, da bi se tudi mi bolj zavzeli za male skupine, ne da bi pri tem zanemarjali župnijsko občestvo v celoti. Če namreč kristjana pritegnemo v ožje sodelovanje, se bo počutil v verskih stvareh doma, soodločal bo v raznih stvareh in ne bo več samo pasivni opazovalec, ki samo od daleč gleda, kaj se v župniji dogaja, ampak bodo problemi župnije tudi njegovi problemi.

Ce prej navedene skupine ocenimo glede njihove usmeritve, moramo reči, da so starejše usmerjene predvsem k molitvi in zakramentalnemu življenju, novejše se pa od tega bolj ali manj oddaljujejo in je njihov cilj bolj izobraževanje, bodisi versko ali splošno.

Tudi danes imamo veliko vsega, večjih in manjših skupin, toda zdi se mi, da je ena izmed najodločilnejših ali celo najusodnejših oznak naših sedanjih skupin ta, da so namenjena predvsem pogovorom, predavanjem, izobraževanju, vse premalo pa molitvi in prejemanju zakramentov. Morda je zato toliko našega truda in prizadevanja neplodnega in ne rodi pravih sadov. Nekaj časa pred leti smo se celo bali moliti z mladino ali odraslimi, češ, da jim to ne leži in nas bodo zapustili, če jim bomo hoteli nuditi kaj podobnega, mislili smo, da se moramo priličiti teženju mladih in jim nuditi zabavo, glasbo, morda celo ples, predvsem pa veliko možnosti za pogovarjanje in pogovarjanje. Počasi prihajamo do spoznanja, da smo mladino napačno presojali, da je mladini potrebna predvsem duhovna hrana, notranje zadoščenje, ki ga prinaša molitev, zbranost, razmišljanje, ki ga zbližuje s Kristusom. Vse drugo je pri verski vzgoji bolj postranskega pomena, čeprav je tu in tam dobrodošlo.

Poglejmo v bežnih potezah, kaj bi od nekdanjih malih skupin lahko še ohranili in kako bi se lahko za delo v sedanjih še bolj zavzeli.

Skoraj vse župnije imajo rože živega rožnega venca, toda mnogokje so rože ovenele in se ne zmenimo dovolj zanje, čeprav bi nam prav rože lahko bile odlične molitvene skupine. Sam niti ne vem niti nočem dajati kakšnih napotkov glede tega, pogovorili se bomo ob koncu predavanja skupaj, kaj bi lahko glede rož naredili.

Tretji red v mnogih župnijah še živi, vendar bolj životari kot živi, ker stari člani odmirajo, novih ne iščemo, ker se nam zdi ustanova preživela. Vendar je tretji red usmerjen predvsem v vsakdanje življenje in k medse-

bojnim odnosom, zato bi bilo zelo prav, ko bi ga zopet poživili, saj bi bil vsak resničen tretjerednik lahko danes v svetu pravi apostol bratstva, medsebojne pomoči in skromnega življenja.

Mogli bi poživiti tudi ceha. Morda bi jih sklicali vsaj dvakrat na leto in sicer vsak ceh posebej, da bi se v manjši skupini laže pogovorili in znova poudarili pravi cilj ceha: sodelovanje pri bogoslužju in medsebojna pomoč.

Ce že ne bi obnavljali bratovščine Srca Jezusovega, bi pa lahko zopet bolj uvajali prve petke, ki so se nekako izgubili. Čakamo seveda, da bodo jezuiti kaj temeljitega ukrenili glede tega.

Krščanskega nauka v nedeljo popoldne ne bomo mogli znova uvesti, ker nihče ne bo prišel, pač pa lahko imamo biblični krožek, izrabimo dobro pripravo na krst, govor ob pogrebu in druge priložnosti.

Odlična priložnost za molitev in versko oblikovanje so seje župnijskega pastoralnega sveta, kjer nam ne sme biti glavna stvar prekrivanje cerkvene strehe in podobne težave, ampak vzgoja h krščanskemu življenju ob branju svetega pisma, molitvi in ob bratskem prijateljskem vzdušju.

V naši pokrajini je na splošno mladinski verouk še lepo obiskan, težava je v tem, da smo še vedno v zadregi, kaj naj pri njem delamo, da bodo mladi dobili dovolj duhovne hrane. V škofijskem poprečju mladinski verouk precej pada in gotovo je vzrok tudi v tem, da škofija še ni našla nekoga, ki bi se za to važno stvar temeljito zavzel.

Vsaka župnija ima tudi precej močno ministrantsko skupino, le bolj redki pa imajo z njo tudi redne sestanke. Tudi o tem se bomo morali podrobneje pogovoriti. Isto velja tudi za bravece beril, za raznašalce verskega tiska in druge.

Dobro bi bilo premisliti, kako bi nadomestili stanovske nedelje, ali jih zopet uvesti, ali kako drugače zajeti stanove bolj množično.

Mislim, da bi morali znova bolj vrednotiti preproste vsakdanje izraze vernosti in zaupanja z Bog pomagaj, Bogu hvala in podobno, predvsem doma v družinskem krogu, priporočati mladim družinam, ki imajo novo hišo, da bi v hiši imeli tudi krščansko znamenje križ, kakšno lepo nabožno sliko, da ne bi zanemarjali blagoslova otrok s pokrižanjem vsak večer. Žal smo vse to precej zanemarili v strahu, da naša vernost ne bi bila samo zunanja, mislili smo, če opustimo zunanja znamenja vernosti, ohranimo bistvo in globino, zdaj pa moramo priznati, da smo se samo osiromašili in da so s tem, ko so izginila zunanja znamenja, izginile tudi notranje drže.

Se je čas, da bdenje pri mrliču — verestvanje — ohrani svoj verski značaj. Sestavila naj bi se posebna skupina duhovnikov, ki bi skušali sestaviti nekak pameten obrednik za take priložnosti, ki bi ga dali v roke tistim, ki pri mrliču molijo in vodijo petje. Podobno velja tudi za krstitke, da bi dali mladim staršem navodila, kako naj novokrščenja sprejmejo doma v družini, pa čeprav samo s poljubom in pokrižanjem, lahko pa bi dodali še kaj primernega, saj so starši takrat posebno dovzetni za vsako pozornost, ki se tiče njihovega otroka.

Večinoma imajo zdaj še naše gostije lep verski značaj, če je poroka cerkvena seveda, in zelo moramo skrbeti, da tako tudi ostane. Zdaj je še vse odvisno od starešina, ali v začetku molijo, ali pove ali prebere evan-

gelij in podobno. Vedno je na eni strani nevarnost, da vse to postane gola navada, na drugi strani pa, da se vse to opusti in izgine. Oboje bi bilo slabo, zato skušajmo vzgajati ljudi, da bo vse to lepo, resno, dostojno in zares izraz naše vernosti.

Več skrbi bomo morali posvečati pevskeму zboru, pa naj bo to štiri-glasni zbor ali pa skupina pevcev, ki vodi ljudsko petje. To je skupina, ki je zelo tesno povezana med seboj, če so razmere v zboru zdrave, zato se da pri njih tudi veliko doseči, če se zboru dovolj posvetimo.

Omeniti bi moral še skupino mladih zakoncev, ki se redno sestajajo in so lahko pravi kvas v župniji, in še marsikatero drugo skupino.

Možnosti za delo v malih skupinah je veliko in dela toliko, da tega nihče ne zmore sam, zato se bomo morali v našem področju še veliko bolj povezati med seboj, si delo razdeliti in predvsem v vseh skupinah bolj gojiti molitev in zakramentalno življenje.

Andrej Majcen

Moje zadnje srečanje z misijonarjem Jožkom Kerecom

Dragemu prijatelju ob 10-letnici njegove smrti

Dobro leto pred njegovo smrtjo (sept. 1972) sem misijonarja Jožka Kereca obiskal v Veržetu, ko sem bil na kratkih počitnicah v Evropi. Potrkam na njegova vrata in ga pozdravim po kitajsko: TjenČuPao-Jeu = Bog naj vas varuje in vam pomaga. Vzravnal se je in s svojimi malimi očmi poiskal tega kitajskega gosta. Ponosno je odgovoril s tistimi znanimi kitajskimi vljudnostnimi pozdravi: Ni Hao pu Hao = Kako vam gre? in Co co ma! = Prosim, sedite! in naravnal stol ter poklical gospodinjco, da pripravi čajček, ta prelubi čajček, ki ga je treba počasi srkati ...

Po tej začetni vljudnostni kitajski etiketi se vzravna in vpraša: Kje pa je tisti Majcen, ki je bil z menoj na Kitajskem? Nasmehnil sem se in dejal: Jaz sem Mašenu. — Oh ti, kje pa imaš svojo brado? — Saj ste jo tudi vi imeli. Dolgo, častitljivo brado, vse do pasa, so občudovali Kitajci, kamor ste prišli, ste jo tudi obrili? Lepi so bili tisti časi bradatih slovenskih misijonarjev, mislil je namreč na leto 1935, ko sem kot mlad misijonar prišel k njemu v Kunming na Kitajsko. Pogovor se je kar kmalu zasukal na šolo modrosti, ki sva jo s Kerecem skupaj načrtovala in zidala na zemljišču blizu železniške postaje. Kupil ga je pokojni škof Gorostarcu, ki je 1882. obljubil don Bosku, da bo poskrbel za teren in povabil salezijance, da začno za revno mladino obrtne in srednje šole.

Ob dobrem prigrizku in kozarčku jeruzalemčana, ki ga je imel globoko v omari za odlične goste, se nama je jezik kar razvozlal. Prešla sva na začetne težave zaradi »črne roke«, ki je hotela preprečiti zidavo, na Maove in Čutejeve bataljone, ki so nekaj časa oblegali mesto Kunming, na



msgr. Damjana Čenga in njegove težave, ki jih je imel v Čaotungu, in kako je šel mirit razdražene duhove ... Kako je poklical sestre frančiškanke Brezmadežne s sestro Rousovo in Sarjaševo iz okolice Črensovec in Odranec. Spominjala sva se še g. Zanina, papeževega predstavnika, ki je prišel v Kunming in so mu v naših mizarskih delavnicah v eni noči napravili leseno škofovsko palico za mašo ...

Takrat se je zdel najprimernejši kandidat za apostolskega administratorja kitajske prefekture naš Jožko Kerec. Ko ga poredno pogledam, vidim, da od tedaj še vedno nosi rdeče gumbe, in ga še pobaram: Kje pa imate tisto škofovsko palico, s katero ste kar 14 let (1938—1952) vodili ta delček junansko-čautunske prefekture? Kakor film se je zopet zavrla pred nama Kerečeva misijonska škofovska dejavnost, ne kot posvečenega škofa, vendar z vso avtoriteto škofa administratorja.

Spomnila sva se še na ameriške merinolske sestre, ki so ga zdravile v vojaški bolnici blizu največjega ameriškega letališča v Kunmingu (na daljnem vzhodu), da so pomirile živce ubogemu monsignoru, ki so ga pretresle japonske bombe in sploh japonsko Čankajšekova partizanska vojna (1938—1945).

— Pa ste bili res kampiljc, da ste še dva meseca, preden je padla atomska bomba na Hirošimo (avg. 1945), prispeli z ameriškim letalom k papežu Piju XII. v Rim.

— Tam sem prišel v stik s kamilijanci in jih povabil na Kitajsko, je dodal.

— Čestitam vam, mu sežem v besedo, da ste postali ustanovitelj kamilijanskih misijonov, ki kot sveti Kamil ustanavljajo bolnice in zdravijo bolnega človeka na duši in telesu. Pa še našega največjega laičnega misijonarja zdravnika dr. Janeža ste privabili, da je začel z bistrškimi sestrami v novi bolnici in v gobavski naselbini opravljati Jezusovo delo — hodil je okoli, učil in ozdravljaj. Kamilijanski misijoni so se od tistega 1956. leta razširili na Filipine, Tajsko, v Indijo, Afriko in Brazilijo, še hitreje ponavljati, in kamilijanci vas bodo morali imeti za vedno za svojega prvega učitelja kamilijanske misijonske dejavnosti.

Omenil sem še Čeuvejsina, fanta, ki ga je on sprejel v Kunmingu (1935) in sem ga jaz kot prvega krstil (1937). Ta fant je po krstu zbežal h Kerecu in mu risal načrte za semenišča, stolnico, cerkve, privatne vile itn. Kerec je v Čaotungu bil znan kot moderen arhitekt po svojem Čeuvejsinu, ki je imel dobro roko za risanje in odprto glavo. Postal je salezijanec, profesor vzhodnega filozofskega sistema in je sezidal Majcenu lep zavod v Saigону in celo pozneje na Formozi. Ko je dobil dekret za profesorja filozofije na Fuženski katoliški univerzi v Tajpeju (1977), je nena doma utonil v Hongkongu. Obujala sva spomine še na stotine drugih dejavnosti, ki so začele bledeti v Kerečevi glavi, ker jih je skleroza zagrnila z zagrinjalom pozabljivosti. Vendar enega ni pozabil, to je s tistih zadnjih dni, ko je prebival v hišnem priporu v škofijskem dvorcu v Kunmingu. Tam sem z njim prebil zadnje mesece našega kitajskega življenja. On je še po pismenih stikih vodil prefekturo, jaz pa sem hodil na OMin šolo poučevati ruščino, to se pravi cirilske črke, in sicer trde kitajske mlade glavice.

Ce bi bil blizu kak časnikar, bi najine pogovore o njegovi kunminški dobi (1935—1938), ko je bil ravnatelj, in čaotunski dobi (1938—1952), ko je vozil škofijski voziček, kaj več in lepše napisal.

Ko sva se takrat pozdravljala s CajČjen = Na svidenje, mi je s prstom pokazal na nebo CajČjen, Caj Tjen Tang = Na svidenje v nebesih. Tako sva se poslovila! To je bilo moje slovo od največjega slovenskega misijonarja, ki je omahnil 27. 6. 1974 in bil pokopan 29. 6. 1974. Mariborski škof Grmič je imel poslovilni govor z mislijo, da smo pokopali enega največjih slovenskih misijonarjev.

J. Z.

Ljubeč žarek z daljnimi odsevi

Stojim na razvalinah
nečesa neizrekljivo lepega —
kamnita soha,
popisana z nerazumljivimi znaki,
ki jih ne znamo prebrati,
ki je ne znam prebrati.

Znamenja, I. Minatti

Kjer je ljubezen in dobrota, tam je Bog.

Ljudje, dobri, plemeniti, nesebični, so kakor ljubeči žarki z daljnimi odsevi — k Soncu kažejo pota. Lažje nam je doumeti pesnikov vzklik: O, Sonce je, ker ga čutimo, / ker ga v globini duše slutimo!

Najboljši ljudje te zemlje tiho zapirajo vrata za seboj, toda kar so zasejali z besedo in zgledom, še stoletja prinaša nemir rasti. Tudi mrtvi ne umirajo!

Na Daljnem vzhodu, v zemlji kitajskega Hongkonga, na božji njivi ob novi cesti, ki se izgublja v predoru skozi gorovje tistega otoka, je nagrobni spomenik velikemu misijonarju, našemu rojaku Jožefu **Gedérju**. Ob njem čakajo vstajenja veliki kitajski katoličan, dobrotnik salezijanskih misijonov Tang King Po, drugi misijonarji ter kitajski katoličani. Gedérju se je izpolnila želja, da — v zemlji kitajski mu truplo leži. V spominu mnogih kitajskih katoličanov, duhovnikov, redovnih sester, sloven-



Misijonar Jožef Gedér okrog leta 1930 na Kitajskem

skih in drugih evropskih misijonarjev, pa trdno živi njegova duhovna postava.

»Miren in pobožen je bil moj prijatelj in rojak v šolskih letih, ki sva jih skupaj preživela v salezijanskem zavodu v Veržeju, na Poljskem, na Rakovniku ter v bogoslovju v Turinu,« zatrjuje o njem salezijanski duhovnik, sedaj že dolga leta bolnik na Trsteniku, Štefan Vogrin, doma iz bogojanske župnije v Prekmurju. »Kdor se je zatekel k njemu po pomoč, ga ni nikdar zavrnil, tudi če bi bilo treba žrtvovati spanje cele noči. Od daleč sem spremljal njegovo požrtvovalno delo v kitajskih misijonih, čutil sem, kako je tam daleč vztrajno zorel v svetnika. Izčrpan se je nekajkrat vrnil v domovino, da bi se nekoliko odpočil. Vsako srečanje in pogovor z njim nas je vse znova potrdil v spoznanju, da svetniški ljudje nosijo v sebi duha žrtvujoče se ljubezni.«

Moč je bila v njem, ki se je razodevala v njegovih redkih besedah, predvsem pa v njegovih zadržanjih. Nekdo je moral hoditi z njim!

»Krotki in ponižni vzornik v evharistiji je orosil njegovo dušo z božjo močjo,« odskoči beseda z ust Andreja Majcena. »Nenehna in tiha molitev ga je omogočala za skrito in požrtvovalno vztrajno delo. Njegovi sošolci, poznejši misijonarji, mojstri, pastoralni delavci doma in po svetu, so o njem govorili in pisali kar najlepše stvari. Dokler je študiral, se je hotel kar vsemu priučiti, kajti od vsega začetka je imel namen oditi v misijone, tam pa je vsako znanje, posebno praktično, vselej dobrodošlo. V obrtnih rakovniških delavnicah je kot študent popravljaj gojencem, predstojnikom in tudi drugim ob prostem času ure, dežnike, ključavnice ... Na vse se je spoznal. Bil je tudi sicer človek prijetnega značaja, med vsemi najbolj priljubljen tovariš. Kjerkoli je bil pozneje, povsod je bil odličen arhitekt bratske redovne skupnosti in veselja. Zame in po mnenju mnogih, ki so ga poznali na Kitajskem, je bil zares odličen misijonar in ga prav gotovo smemo šteti v vrsto največjih slovenskih misijonarjev. Bil je odločen, toda rahločuten in vedno hvaležen salezijanec. Biti vsem vse — je bilo njegovo življenjsko vodilo že izza bogoslovnih let. V Hongkongu je silno spodbudno vplival na duhovniške pripravnike. Vsi so ga imeli radi. Njegov spomin v Hongkongu še živi, čeprav je že več kot deset, kar je umrl. Na njegovem grobu so pogosto sveže rože in goreče sveče.«

O Gederju je na Daljnem vzhodu izšla posebna knjižica, ki jo je napisal njegov dolgoletni sodelavec v kitajskih misijonih, sedaj znani zgodovinar Rassiga. »Skromni, toda veliki kitajski misijonar Jožef Geder,« je naslov knjižice. Na kitajski celine v šiučevski pokrajini sta skupaj misijonarila od leta 1930 do 1952, do izгона misijonarjev iz Kitajske. O svojem sodelavcu je Rassiga med drugim zapisal:

»To je bil človek z resnično pobožnostjo, pametno gorečnostjo in požrtvovalno ljubeznijo. Vselej je bil neutrudljivo potrpežljiv, skromen, ponižen in odprt za vse dobro.«

Nekaj gneva pa je včasih le izlil — omenja Rassiga — in sicer na uradnike avstroogrske monarhije, ki so mu v njegov državljanski list zapisali, da je njegov materinski jezik madžarski. Geder bi pojasnjeval: »Saj sem vendar Slovenec, doma iz Rogaševca v Prekmurju. Moja mati ni znala niti ene madžarske besedice. Govorila je le slovensko prekmursko narečje!«

Drugi misijonar Rizzati je zapisal o Gederju:

»Bil je poosebljena dobrota, kakršno redko srečuješ tudi med misijonarji. Iz njegovih ust ni prišla nikdar neprijazna beseda. Z njim smo živeli kot pravi bratje, natančno tako, kot je zapisano v svetem pismu: Kako lepo je, če bratje skupaj v ljubezni živijo. Vselej je bil na razpolago drugim: sobratom, vernikom, katehumenom, vsem stiskanim in trpečim.«

Z misijonarjem Petrom Garberom se je naš Andrej Majcen srečal na trgu sv. Petra v Rimu ob razglasitvi za blažena dveh naših mučencev. Z Jožefom Gederjem je dolga leta delil veselje in težo misijonskega dela na Kitajskem. Garbero je Majcenu zatrjeval:

»Dobro se vas spominjam s srečanja na inšpektorialnem zboru v Šanghaju. Dolga leta sem živel in delal tudi s slovenskim misijonarjem Gederjem. Njegov oblikovan značaj, ubran, umirjen ter njegova srčna dobrota je vse osvajala. Po Versilijevi smrti nisem našel med kitajskimi misijonarji plemenitejšega človeka in bolj nesebičnega prijatelja. Nase skoraj ni nikdar mislil, drugim pa vselej na razpolago za pomoč. Če je bilo treba kaj urediti, Geder je bil vselej nared, četudi se je bilo treba odpovedati nočnemu spanju ali dnevnemu obroku, ni mu bilo težko to storiti. Vsem je bil vse. Rečem Vam, da je bilo splošno mnenje vseh tamkajšnjih duhovnikov, da je on od vseh najbolj svetniški. Trdno sem prepričan, da je tudi on v Versilijevi in Karavarijevi družbi pri Bogu.«

Andrej Bragion je salezijanski pomočnik, ki je bil v Versilijevem času v skupini misijonarjev v šiučevskem vikariatu. Pozneje je v Hanoju Andreju Majcenu pomagal ustanavljati strokovne šole. Skupaj z Gederom sta cinita krsti, v kateri sta položila posmrtno ostanke dveh salezijanskih kitajskih mučencev. Na Trgu sv. Petra je Majcenu ponovno pripovedoval zgodbo.

»Na obrežju reke je bil po tragičnem dogodku umora naših dveh sobratov tudi Geder. Bil je zelo praktičen v vseh stvareh, zato mi je pomagal ciniti krsti. Najprej sva obe trupli preložila iz stare kitajske krste v dve leseni. Hiteti sva morala, da bi krsti čim prej odposlala v Šiučev, kjer so pripravljali pogrebne slovesnosti. Gederja sem zelo spoštoval; bil je dobrodušen misijonar in za vsako reč pripraven.«

Neposredna priča poslednjih dnevo škofa Versilije in Kalista Karavarija je tudi Jožef Geder. Škof je namenil vzeti s seboj v Linčov mladega misijonarja Gederja, toda iz različnih razlogov Geder ni mogel priti v Šiučev takoj, kot je škof Versilij želel. Na svoje potovanje, ki se je potem pod udarci roparjev tragično končalo, je škof vzel s sabo namesto Gederja mladega duhovnika Kalista Karavarija.

Ob prihodu v Hongkong v decembru 1929 se je Geder zadržal pri svojem rojaku Jožefu Kerecu; ta ga je seznanil s kitajskim mestom Hongkongom, njegovimi znamenitostmi, salezijanskimi postojankami, z otokom Macao in misijonsko preteklostjo. Salezijanski inšpektor salezijanskih sobratov na Daljnem vzhodu je bil takrat don Canazei, ki pa se je ravno v tistem času mudil v Turinu. Iz Evrope se je inšpektor vrnil šele okrog novega leta 1930. Kmalu po Gederovem prihodu je škof Versilij telegramsko sporočil, naj se podviza k njemu, da ga pospremi v nov misijon v Tumpi. Ko se je inšpektor Canazei vrnil, je Gederja poslal v Šiučev, toda zaradi razbite železniške proge in drugih neugodnih razmer v pokrajini

je Geder prispel v Šiučev šele na svečnico leta 1930. Tiste dni pa je bil Versilija na misijonskem potovanju, tako se je mogel srečati z Gederjem šele sredi februarja.

»Da si le prišel,« je bil prvi nagovor svetniškega škofa novemu misijonarju. »Pričakoval sem te že prej, da bi me spremljal na misijonsko potovanje v Linčev, sedaj pa sem se že dogovoril s Kalistom.«

Nekaj nepozabnih dni je še preživel Geder s škofom Versilijem, dovolj, da je spoznal njegovega duha, njegovo apostolsko gorečnost, osebno pobožnost. Versilijeva odlika je bila, da je vsakega novega misijonarja vsaj dva meseca uvajal v misijonsko delo ter mu odkrival utrjena načela evangeljskega oznanjevanja.

»Neštetokrat mi je Geder govoril o škofu Versiliju, ponavljal mi je njegove večerne govore, konference sbratom misijonarjem, najbolj pogosto pa, da bi bil moral on z njim na pot namesto Karavarija; za las da mu je ušel mučniški venec. Bilo bi presenetljivo sedaj tudi za Cerkev v Sloveniji, ko bi v Gederju dobili prvega svetnika. Ko sta s pomočnikom Bragionom cinila krsti, se mu je stožilo, zakaj mu ni bilo dano, da bi šel njemu namenjeno pot s škofom. Svetniški lik Versilijev je pa vendarle bil zanj kažipot za nekrvavo mučeništvo; velikih žrtev tudi v njegovem apostolatu ni zmanjkovalo. Ko sta škof in Kalist odhajala, jima je zaželel srečno pot. Versilija ga je pocukal za brado ter mu rekel: Moli, moli, prijatelj, da bi bila zares srečna!«

Pot je bila trnjeva, toda srečna. Dva mučenca je vodila k časti oltarja.

Nekaj mesecev po Versilijevi smrti je šiučevsko škofijo vodil don Guaron kot generalni vikar. Ta je bil velik prijatelj slovenskih misijonarjev na Kitajskem. Za Guaronom je škofijo prevzel msgr. Canazei, dotedanji inšpektor salezijanskih misijonarjev na Daljnem vzhodu; ta je Gederja poslal na misijonsko postojanko Tumpi, v zelo odročen in gorat kraj, kamor ni segla nobena oblast in so imeli roparji ter pobegli vojaki proste roke.

Kamorkoli bi bilo treba, Geder bi šel. Tem bolj, ker je bil tudi še pod močnim vtisom nedavnih tragičnih dogodkov na obrežju Severne reke, kjer sta prejela mučniški venec dva svetniška sobrata. Tudi zato, ker je nosil v srcu don Boskovo vezilo: Kamorkoli boste šli, povsod širite pobožnost do Marije Pomočnice. Ona bo z vami. Zato ne imejte strahu pred nikomer. Za Gederja, tega dobrotnega, skromnega in ponižnega človeka iz valovite Goričke, pravijo njegovi sošolci, sodelavci in znanci, da je bil velik Marijin častilec.

Začetki so težki. Osrednja ovira je jezik. Geder se je moral priučiti govorici domačinov; učil se je najprej kantonsčine, ki ima devet tonov, potem haka jezika — narečje, ki ga govori posebno kitajsko pleme, med katerimi je pozneje deloval. V salezijanskih šolah je bilo vselej veliko gojencev teh »haka-cev« ali »kečja-cev«. Haka narečje ima le šest tonov, pravijo pa mu, da je to »popačena mandarinščina«.

»Ko se je Geder priučil kitajski govorici, se je počasi vživljal v miselnost ljudi svoje misijonske postojanke,« pripovedujejo Majcenovi spominski viri. »Ne gre sicer to tako hitro, kajti Evropejci ne morejo nikdar popolnoma obvladati vse odtenke kitajske govorice. Geder je potem začel obiskovati ljudi — kot Jezus s svojo samaritansko dobroto. S svojim zdrav-

stvenim poznanjem je zdrávil, s svojim znanjem tehnike popravljá to in ono, s svojo izobrazbo pa učil. Kot študent teologije se ni poglobljal le v duhovnost in bogoznanstvo, temveč se je uril tudi v tehničnih veščinah — učil se je mizarstva, ključavničarstva, v bolniški negi se je hotel spoznati z osnovnimi prijemi zdravljenja. Blag, miren, ubran, prijazen Geder je znal pridobiti tudi naklonjenost nasprotnikov Cerkvi. Poleg tega je Geder zgradil tudi eno najlepših cerkva Marije Pomočnice v kitajskem slogu, kar kaže na to, da je mladi misijonar nosil v sebi tudi umetniške darove. Pri gradnji te cerkve so mu priskočili na pomoč tudi dobrotniki iz Slovenije.«

V letih 1938 do 1946 je Jožef Geder kot področni škofov vikar ali dekan vodil misijon v Linčevu, kjer je v prejšnjih letih zgradil lepo cerkev Marije Pomočnice. Dotlej je vodil le misijonsko postojanko v Tumpi.

V času njegove dekanske službe so se misijonarjem na tem področju pisali težki časi; povsod je grozila nevarnost vojaških spopadov. Začela se je namreč kitajsko japonska vojna. Vrstili so se spopadi, bombardiranja, rušenja. Tudi med samimi kitajskimi generali ni manjkalo hudih spopadov. Kljub težkim razmeram je Geder s svojimi misijonarji ostal na svojih misijonskih postajah. Gederjeva beseda in njegov zgled je bila vsem v zgovorno spodbudo. V tem času so misijonarji veliko pretrpeli, vrhu vsega pa jih je vse močno prizadela prerana smrt šiučevskega škofa msgr. Ignacija Canazeia. Za njegovega naslednika je bil tedaj soglasno izvoljen Geder, ki je kot generalni vikar vodil šiučevsko škofijo kar dve leti — od 1946 do 1948. Kljub vsemu nagovarjanju sobratov pa škofovske časti ni bil pripravljen sprejeti; imenovanju za škofa se je branil in se na koncu tudi ubranil. Prav takrat se je odločil, da bo kot misijonar deloval v Namsjungu, to je v vzhodnem, najrevnejšem delu šiučevskega vikariata, sredi največjih nevarnosti, na področju, kjer je vojna vse razdejala. Tu so se vrstili vojaški pohodi in spopadi med pripadniki japonskih čet, Čangkajškove vojske ter Mao Ce-tungovih partizanov. V namsjungskem dekanatu so že ubili dva salezijanska misijonarja. To je bil Janez Matković, doma iz Madžarske, ki je prišel na Kitajsko v letu 1928 in je pretrpel mučeniško smrt leta 1944 v okolici Namšjunga. Drugi mučenec v namšjungovskem dekanatu je bil Vinčenc Munda, ki je prišel na Kitajsko skupaj z Jožefom Kerecem v letu 1921 in pretrpel mučeniško smrt v letu 1945, pokopan je blizu groba Karavarija, Matkoviča in Larena v mestu Hosai. Na področje, ki je bilo najbolj nevarno, saj je bilo tu že nekaj smrtnih žrtev, se je podal Geder. Kljub težkim razmeram je misijon znova utrdil in uredil. V Namšjungu je bil Geder dekan v letih 1948 do 1952. V teh letih je vodil šiučevski vikariat škof msgr. Michael Arduino, ta pa je v letu 1951 imenoval za svojega naslednika Petra Wanga, Majcenovega sodelavca v Kunmingu. Za njim je prevzel vodstvo škofije Simon Ljan, ki mu je Majcen pomagal do duhovništva.

Leto 1952 se je vsem kitajskim misijonarjem usodno zapisalo: oblasti so izdale ukaz, da morajo v čim krajšem času zapustiti celinsko Kitajsko. To ni šlo brez bolečine. Tam je zastavil kot drugi misijonarji tudi Geder svoje zemeljsko življenje, da bi kitajskemu ljudstvu prinesel žarek Kristusove luči. Samo s solzami v očeh ter s težkimi utripi srca so se misijonarji še zadnjikrat ozirali na mostu ob hongkonški meji na deželo svojega

misijonarskega prizadevanja. Tudi msgr. Jožef Kerec s svojimi bistriškimi sestrami je moral zapustiti svoj Čaotung, prav tako veliki slovenski misijonar kirurg dr. Janež.

V tistih najtežjih urah slovesa s Kitajske, ko se še oči niso posušile od solza ločitve in srca ne umirila, pa je naših slovenskim rojakom v Hongkongu, kamor so se v sili zatekli, zasijal kanček izredne sreče. Sredi — kitajskega, japonskega, angleškega, italijanskega, portugalskega, nemškega, francoskega, ameriškega — Hongkonga se je lepa skupinica naših rojakov zbrala okrog slovenskega novomašnika Stanka Pavlina. V prijazni salezijanski cerkvi v Hongkongu so med njegovo novo mašo odmevale slovenske pesmi, posebno tista, ki tako gane sleherni slovensko srce: Novomašnik, bod pozdravljen! Le misijonarja Majcena ni bilo zraven, bolan je ležal v bolnišnici v Macao.

Kmalu zatem se je msgr. Kerec s svojimi bistriškimi sestrami vrnil v domovino, od koder se niso več vrnili na Kitajsko. Na enoletni premor je prišel v domovino tudi Geder, na kar se je vrnil v Hongkong k Andreju Majcenu, ki je tam vodil tehnične šole — Tang King Po school, ki je štela nad tisoč gojencev. V tej službi je bil Geder od leta 1954 do 1959. Ostal je v Hongkongu, na vratih celinske Kitajske. Po letih izгона iz nje je kot sleherni kitajski misijonar hrepenel po dnevu, ko bi smel nazaj med kitajsko ljudstvo.

V Hongkongu je ostal Geder natančno dvajset let. Bil je iskan spovednik in duhovni voditelj mnogim sobratom in skupnostim redovnih sester. Ljudje različnih jezikov in narodnosti so se strnili v to velemesto Daljnega vzhoda. Tu so utegnili pristati za več časa mornarji in drugi turisti iz najrazličnejših delov sveta. Z misijonarjem Gederjem so se lahko pogovorili v prijateljskem pogovoru in v spovednici v francoskem, angleškem, ruskem, poljskem, madžarskem, nemškem in španskem jeziku. Veliko je moral prepotovati po mestu in okolici z motornim vozilom, pri tem pa se ga je polastila revma, sladkorna bolezen ter huda skleroza. Po dvajset letih napornega dela v Hongkongu je umrl v letu 1972. Nedolgo pred smrtjo je še obiskal domovino. Bolezen se je vedno močneje oglašala. Pohitel je nazaj v svojo Kitajsko. Bila je njegova poslednja želja, da bi v zemlji kitajski čakal vstajenja.

Zvezdni utrinki na črnogorskem krasu

Uzrl sem se na življenjskem produ, preglasil hrup kulture in neohladljivi upad gospodarskih uspehov, vdal sem se mimohodu spominov.

V soteski Morače sem se bil naužil čarobnih lepot črnogorske zemlje. Srečal sem dinarskega hribovca, postavnega in vitkega Črnogorca. Življenje na nedostopnih, kraških tleh in stroga pravila plemenskega življenja so mu vtisnili svojstvene poteze. Ponos je v njem, toda dobrohoten v besedi.

»Bog reši tiste, ki trpe zaradi goljufive in minljive lepote!« je besedoval črnogorsko modrost. »Kdor hrepeni po pretirani lepoti, ga ta spokori. Lepota rada pokaže zobe, prav kot sestradan volk ... Eden izmed tekmovalcev, ki ni mogel prenesti poraza, je potegnil pištolo in jo izpraznil svojemu vrancu med oči. Vse to pa je mlademu srbskemu zmagovalcu hodilo prav, da so o njem spleтали vence hvalisavih zgodb.«

Rdeči vranec reže svojo asfaltno črto. Bankine so utrjene. Vozniku se to dobro zdi, zato tu in tam poškilil zdaj levo zdaj desno. Čas mu je gospodar. Po neznanih potih je tisti dan udaril čez štiristo kilometrov daljave. Na Kosovem in Metohiji je bil priča čudovitih sončnic, lepe koruze, rejenih krav in vitkih konjev. Vse to je zapisoval, da bi mu kakšen lep utrinek ne ušel iz spomina. Lepo je hraniti v tihih hramih svojega srca lepa doživetja. Pri Pečki bencinski črpalki se je nekdo približal ljubljanski registraciji ter recitiral ponudbo: Če imate devize, se lahko prerinete čez to kolono, dobite bencin. Kajpada, mu omenim, pet ameriških dolarjev.



Pravoslavni samostan v Morači

Potem sem izstopil iz kolone, iz prtljažnika vzel kovinsko posodo, ki sem jo do vrha napolnil z bencinom že v Sloveniji. Vrnil sem posodo na staro mesto in se napolnil proti Rožaju, kjer sem kovinskega princa do grla napojil. To se mi je dobro zdelo!

Nekje v lepih višinah se mi je podarila Črna gora s svojimi nenavadno lepimi planinami, z gostimi in bogatimi gozdovi, rekami ter njihovimi slikovitimi soteskami. V dosegu mojega pogleda mi je uril duha Durmitor ena najlepših gora v Jugoslaviji.

»Nanj se je mogoče vzpeti po cesti skozi sotesko Tare,« mi jej pojasnjeval postaven mladenič. »Tara je čista in bistra reka,« se je odprl njegov sopotnik. »Toliko zajetnih rib je v tej reki, ki velja za eno najčistejših v Evropi. Čarobna je tudi soteska reke Morače na cesti od Titograda do Kolašina, kjer je v bližini v pragozdu prekrasno Biogradsko jezero.«

Bijelo polje. Čas je postal naš rabelj. Titograd je še daleč pred nami, toda mesto Miroslavljevega evangelija, najstarejše znane srbske knjige, postaja dogodek tega maratonskega dneva. Na severu Črne gore v dolini reke Lima, se Bijelo polje odkriva v nazorno resnico iz sive davnine. Tu je bil konec 12. stoletja napisan znamenit »Miroslavov evangelij«. Na karavanski cesti je brat ustanovitelja srbske srednjeveške države Štefana Nemanje, humski knez Miroslav, dal sezidati cerkev sv. Petra.

»To je bil čas — druga polovica 12. stoletja — ko so knezi in drugi fevdalci posnemali vzore velikašev ter postavljali svoje cerkve in samostane. V istem času so v dolinah Tare, Zete, Lima in Ibra črnogorski knezi gradili cerkve in samostane. Tudi knez Miroslav, brat vladarja Nemanje, je ujel znamenje časa, postavil je samostan sv. Petra, kjer je menih Gligorij s svojimi sobraty dolge dni in noči brez spanca pisal in prepisoval cerkvene knjige, med njimi tudi knjigo evangelija, ki so jo v znamenje hvaležnosti poimenovali 'Miroslavov evangelij'. Knjiga je postala temelj vse srednjeveške pismenosti. Menihu Gligoriju je pomagal drugi sobrat pomočnik. Zapisani evangelij je sestavljen iz dveh delov: prvi se začneja z vstajenjem od mrtvih, drugi je koledarski.«

Knjiga o »svetih rečeh« govori iz sive davnine. Upravičena je modrost vzhoda: Kralji in knjige imajo veliko moč — kralji umirajo!

Kako se podaja pismenka iz roda v rod!

Nepismeni Indijci so Budove govore prenašali v izročilu — neizčrpni v spominu so jih predajali iz roda v rod. Srbski nepismeni guslarji so skozi stoletja peli narodne pesmi. »Ti pišeš, ti lahko ukazuješ!« je na poznoegiptovskem ohranjenem besedilu ohranjena pobuda očeta svojemu sinu, češ, naj se oklene pisarskega poklica. Spet je drugod zapisano: »Pridi k meni, Thot, kraljevski ibis, bog iz Šmuna, po katerem hrepenimo, ti, tajnik devetih bogov! Pridi k meni, vodi in pouči me v svojem poklicu, ki je najlepši med vsemi, saj naredi ljudi velike!«

Pisar menih Gligorij je ob trepetajoči svetlobi sveče v splet rdeče in zlate barve pričaral vso svetlost besede, ki jo prinaša evangelij. Med črke so vpletene izjemne miniature, med lesene platnice, prevlečene z rjavim usnjem, se tesni 181 listov lepega belega in pogosto tudi zelo tankega pergamenta. Na vsakem listu je v dveh stolpcih izpisano besedilo. Lesene platnice so izdelali knjigoveški mojstri v 15. in 16. stoletju; na njih je vtisnjen grški monogram sv. Pavla. Posebno vrednost imajo ornamentalni



Ikone pravoslavnega samostana v Morači v Črni gori

okraski besedila, strokovnjaki celo trdijo, da po umetniški vrednosti presegajo vse podobne srednjeveške ornamente. Tako Miroslavov evangelij ni le temeljni kamen pismenosti, marveč je zaradi lepih okrasov tudi prava umetnina.

V tej pokrajini, v kateri prvič delim radost sončnega dneva v osrčju nenavadno lepih planin, z gostimi in bogatimi gozdovi, rekami in njihovimi slikovitimi soteskami. S pogledi na Durmitor, ki je ena izmed najlepših gora v Jugoslaviji, kamor se je mogoče vzpeti po cesti skozi sotesko Tare, čiste in bistre reke, polne rib, ene izmed najčistejših rek v Evropi Strmeč v čarobno sotesko reke Morače na cesti od Titograda do Kolašina, kjer je v bližini v pragozdu prekrasno Biogradsko jezero. S srcem žejnim duha na visokem Lovčenu, kjer v mavzoleju, arhitektonski zasnovi kiparja Meštrovića, počiva vladika in pesnik Peter II. Petrović Njegoš. Črnogorski vladar v prvi polovici preteklega stoletja. Eden največjih jugoslovanskih pesnikov. Svojega duha je razgrnil v tej lirsko epski pesnitvi, o junaštvu in naporih za svobodo svojega naroda, mnogo bolj pa o morali in kulturi človeka, etičnih načelih, ki urejajo smotrno življenje, o trpljenju in smrti, o upanju v življenje onstran, ki se mu tuzemno še primerjati ne da, o zvestobi Bogu, krstu, Cerkvi ... Dovolj bistrega duha je razgrnil, da je tudi dandanašnjemu človeku v poduk in svarilo. Kako resnično poje vladika tudi za naš čas! Pogum zvestega: »Ne bojim se vražjega naroda / tudi če ga je ko v gozdu listja, / a bojim se zla v domači zemlji ...« Modrost preizkušenega: »V dobrem je kaj lahko biti dober, / samo v stiski boš spoznal

junaka!» ali »Mož trpi, le ženska jadikuje, / malo prida je glavar plašivec ...« in drugod v spevu: Nihče spraznil ni še čaše meda, / da je s čašo žolča ni zagrenil ...« A da kdo še sramoti svetinje / nje, ki z mlekom so ga izdvojile, / to v pekel mi prsi izpreminja ...« ali »verne jih je zmedla le nevera / in jih v mrežo vražjo je ulovila« Isto zmago duha: »Dedov vaših sprejmite vi vero, / da očine čast si utrdimo. / Volku treba ni lisičje čudi, / kaj naj jastreb bi počel z očali?« Poziv k zvestobi: »Krive kletve na svoj dom ne nosi, / ker težko je z Bogom se boriti!«

Lovčen je trdno stal na vrhu, ki od morske gladine meri kar 1660 m. Z novimi spoznanji me je obdaril. Dejal bi celo: stara spoznanja je ponovno oživel. Kajti, »vse kar je zarisano s srčno krvjo« — bi dejal Kuntner — ostane. Kajti, »z vsakim spoznanjem (bolj sebe doumeš) in okrog sebe sleherni stvar«, je upesnil isti pesnik Slovenskih goric. Svet spoznati, dojeti njegove skrivnosti, pomeni — do sebe priti!

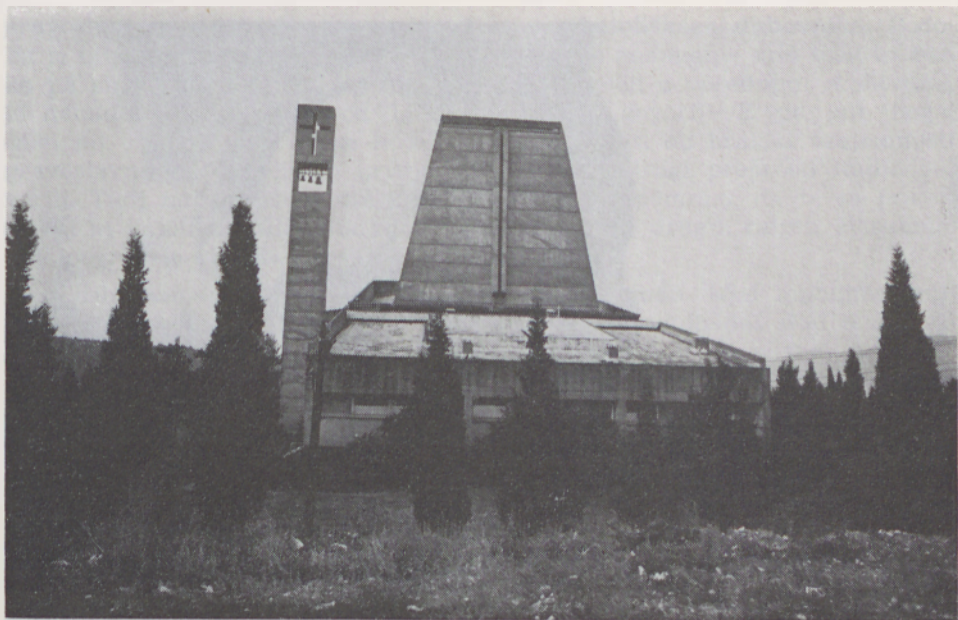
Vladika Njegoš se je z življenjem in besedo zapisal Bogu in svojemu narodu. Njegove modre pesmi so v Črni gori v njegovem in poznejšem času bolj poslušali kakor brali — brati je znal le vsak petdeseti prebivalec. Se dandanašnji ga dinarski hribovci govorijo napamet. Slehernemu spregovori, ki je odprt za resnico. Že kdaj je Levstik zapisal: »Kdor resnico mara, ušes jej ne maši / a kdor se je pa brani, zaveže še oči ...«

Dajal me je občutek srečnih in prizadevnih starih šolnikov, ki so prednikom odkrivali svet srečnih ljudi. Nad današnje sem razlil v tisti čarobni soteski reke Morače nekaj gneva, podobno kot Tavčarjeva v romanu »Veter v laseh«: »... to, kar dandanes uvajajo po naših osnovnih in nižjih šolah kot ne vem kakšno odkritje moderne metodike, pedagogike in psihologije, to so dobri stari učitelji iz svoje ljubezni do poklica in mladostne gorečnosti počenjali že davno! In to brez obrazcev, testiranj, anketiranj, programiranj, učnih načrtov in drugih pogruntacij, s katerimi danes obremenjujejo uboge šolnike, ne da bi komu od teh teoretikov prišlo na misel, da ga ni papirja, ki bi obrnil glavo šolmastru brez talenta. Naš narod je, hvala Bogu, imel dobre in celo odlične učitelje tudi brez teh obilnih teorij in pisarij, ki danes spreminjajo — ali vsaj žele spremeniti — vzgojitelja v administratorja in mu jemljejo ne le čas, ampak tudi veselje do poklica samega, ki se čedalje bolj utaplja v birokraciji.«

Tako mislim dom in prosveto, kulturo in civilizacijo, ponos in življenja pehanje tudi sredi črnogorske narave. Človek je bolj to, kar misli, od tega, kar ga telesno vzdržuje. Osvobaja pa ga pogled na naravo, sadove človeškega uma, bližina človeka, srca in duše.

Turkizna barva vode v Morači. Predori speljani skozi sive pečine. V višinah gora se vije kovinasta kača; prikaže se in spet premine v predoru. Betonski mostovi povezujejo grebene. Tako je kot v pravljici: globoko v dnu soteske modrina in čistost reke Morače, na vrhu proga, kjer se verižno nekaj izteka k nekemu koncu, začetku, karsibodi. Vlak.

V osrednjem mestu Črne gore — v Titogradu — se je strnilo življenje Stolpi, hiše, bloki, tovarniški dimniki. Nad stotisoč ljudi je tu našlo svoje strehe, domove, kruh ... Črnogorska metropola, v ravnini severno od Skadarskega jezera ob izlivu Ribnice v Moračo. Tu je črnogorska akademija znanosti in umetnosti ter univerza s trinajst tisoč študentov.



Katoliška cerkev Srca Jezusovega v Titogradu

Mesto, ki stoji na temeljih rimskega naselja »Birsiminium«, v 12. stoletju se je preimenovala v Ribnico, v 13. stoletju v Podgorico, konec zadnje vojne je mesto postala črnogorska prestolnica.

»Najtišje trenutke polagam v svoj spomin kakor zlato skrinjo v skriti zaliv,« se mi je ob pogledu na betonski masiv sredi cipres titograjske četrti utrnil spomin na slovenskega pesnika, trpina Edija. Svetišče Srca Jezusovega, kjer duhovniško službo opravlja rojak iz Dolenjske Ciril Zajec. Kot meteor zasajen v tisti črnogorski kras. Kot znamenje Boga med ljudmi v metropoli, osrednjem kulturnem, gospodarskem in političnem središču Crne gore. Nad stotisoč Titograjčanov si lahko ob tem svojevrstnem betonskem masivu, z zvonikom in zvonom na vrhu, zapiše v zavest: katoliška cerkev. Tudi Titograd poseljujejo katoličani, poleg pravoslavcev, muslimanov in adventistov — ljudi, ki verujejo, vsak na svoj način, ki molijo na mnogotere načine, ki hrepenijo po sreči onstran, ne da bi se odrekli zemeljskemu prijetnemu bivanju.

»O veliki noči in božičnih praznikih pristopim pobožnostim pravoslavnega praznovanja,« mi pojasnjuje Ciril. »Ob njihovih večjih praznikih sem njihov častni gost. Veseli jih moja navzočnost. Ob naših praznikih so oni moji gostje. Za ljudi — pravoslavne in katoličane — so taka srečanja spodbudna. Ob prazniku don Boska, ustanovitelja salezijanske družbe, konec januarja se je moje mašne daritve udeležilo kar šest pravoslavnih duhovnikov ter dva muslimanska hodža. Družno z nami so vsi peli Očenaš. Pravoslavci so ga zapeli v staroslovenskem jeziku.«



župnijski upravitelj v Titogradu, Ciril Zajec

V Titogradu je nad 2000 katoličanov, od katerih pa se le deset odstotkov udeležuje nedeljske božje službe. Katoličani so v glavnem albanškega rodu. Vsaj 80 odstotkov vseh katoličanov so vsaj občasno povezani s Cerkvijo, sleherni si želi blagoslovitve stanovanja, otroci prejmejo zakramente: krst, obhajilo, birmo. Krščenih je letno do 30 otrok, v letu 1982 je nadškof msgr. Petar Perkolić birmal petdeset otrok. Pogrebi so v glavnem cerkveni.

»Tudi pogrebi utegnejo včasih biti prava ekumenska srečanja,« pripoveduje Ciril, katoliški duhovnik. »Svojevrsten čudež edinosti se je nedolgo tega zgodil v enem večjem črnogorskem naselju. Bil je skupen pogreb treh žrtev prometne nesreče. Za krstami so stopali pravoslavci in katoličani. Pojasnim naj, da je Titograd novo mesto, prebivalci priseljenci iz podeželja, kadar kdo v mestu umre, ga svojci odpeljejo v domači kraj, kjer je pokopan v družinski grobnici. Pripovedovali so mi pozneje, kako napeto je bilo med posamezniki tistega kraja, kjer je bil pogreb treh žrtev prometne nesreče. Za vsako ceno so hoteli preprečiti verske obrede. Na željo svojcev umrlih pa sva s pravoslavnim duhovnikom vendarle morala za krstami; najprej v cerkev, od tam pa na pokopališče. V cerkvi sem med službo božje besede najprej jaz kot katoliški duhovnik bral evangelij, pozdravil navzoče, vse drugo pa je opravil pravoslavni duhovnik. V bratskem sporazumevanju sva enako storila tudi ob odprtem grobu. Svojci umrlih so zagotovili varnost — in do izgredev na samem pokopališču ni prišlo. Tudi pravoslavci niso bili ravno pri volji, da bi katoliški duhovnik stopil na njihovo pokopališče. Očitno! Saj so govorili, da že štirideset let tisto

pravoslavno pokopališče ni prestopila noga katoliškega duhovnika. Podoba je bila, kot da bi hotelo tudi nebo dati svoje znamenje; prej toča in dež, ko pa smo se zbrali ob odprtem grobu ter začeli z obrednimi molitvami, je nenadoma posijalo sonce. Ljudje so potem govorili: E, pa ima Boga, časti mi, ima ga! Kot bi se hotelo nebo poveseliti ob bratski vzajemnosti pravoslavnih in katoliških kristjanov. »Spet so drugi preprosti ljudje govorili: Tudi najstarejši ljudje našega naselja ne pomnijo, da bi se pravoslavni in katoliški duhovnik združila v molitvi ob dragih rajnih. Resnično, tisti pogreb je bil ekumenski!«

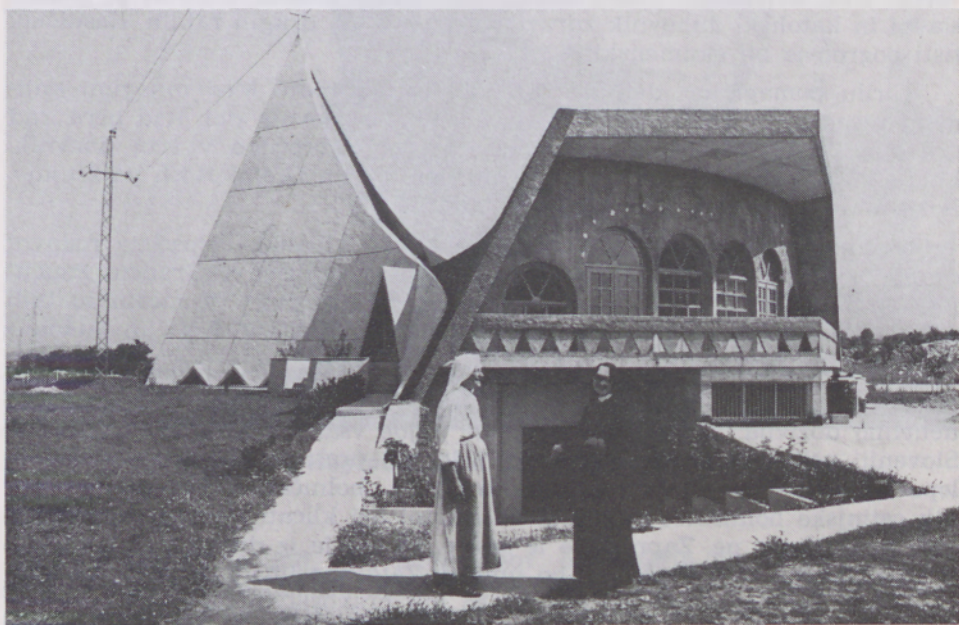
Cirilu pomaga pri delu kaplan albanskega rodu. Med mnogimi knjigami njegove knjižnice je veliko slovenskih leposlovnih del. Rad bere, rad gre med ljudi, rad kramlja, posluša. Srečanja zapisuje v svoj dnevnik. Ljudje so duhovno bogatejši, kot si mislimo — mi Gjolaj Nosh pojasnjuje. Božji mlini meljejo počasi. Njihov prijatelj je.

V župnijskem domu sta tudi dve sestri — Albanki. Pripadeta redovni družbi Šolskih sester, ki imajo svoje duhovno središče v Gradcu. Poučujeta verouk, vodita gospodinjstvo, v cerkvi vodita petje. V mestu so tudi redovne sestre Malega Jezusa — vse bolničarke. Predane Bogu in ljudem.

»Kadar je človek v stiski, spozna, kdo mu je resnično prijatelj,« mi cetinjska Rezka, rojakinja, odstre staro modrost. »Sestra bolničarka to lahko nenehno doživlja. Za resnično služenje najde vsak dan moči v molitvi. V Sloveniji veliko govorite o edinosti. Kdo naj prešteje vse primere, koliko lepe edinosti doživi v bolnicah redovnica — bolničarka. Pravoslavni bolnik cetinjske bolnišnice ni maral ob smrtni uri klicati svojega duhovnika, tudi katoliškega ne. Zaprošil je le sestro, ki mu je iz dneva v dan skrbno stregla, da mu drži svečo, ko bo umiral. Zato nas imajo verni in neverni zelo radi. Zelo nezaupni do nas pa so bili pravoslavni duhovniki. Včasih do nesmiselnosti! Posebno kričeči primeri so bili v beograjski bolnici, kot mi je pripovedovala prijateljica. Ko je pravoslavni duhovnik po bolnicah obiskoval svoje vernike, so se morale medicinske sestre, ki so bile v redovniški obleki, umakniti iz bolniške sobe. Sestre so se vdale, toda vselej so skrajno požrtvovalno skrbele za bolnike, ne oziraje se na to, kakšnega prepričanja so bili. V beograjsko bolnico se je, denimo, prišel zdraviti eden od pravoslavnih vladik. Do sester je bil silno neprijazen, hladen, rekla bi, kar odvraten. Ko je nekaj časa minilo, se je vladika le začel mehčati — in lepše obnašati. Videl je sestrinsko požrtvovalnost. Začel jih je ceniti. Ko se je bil pozdravil in zapuščal bolnico, ni našel besed, s katerimi bi se jim primerno zahvalil za nesebično skrb. Ob priliki cerkvene slovesnosti je sestre povabil v cerkev in jih pozneje v samostanu prijateljsko pogostil. Podobno je tudi z drugimi. Kakor hitro pridejo v stik z bolniškimi sestrami, se jim še tako trdo srce omehča. Mnogi govorijo o sestrah z vsem spoštovanjem, obzirni so do njih in hvaležni so jim.«

Rezka je vzela dopust. Za en dan. Zamenjala jo bo v bolnici druga sestra. Lepa cesta pelje v Nikšić. Najina misel in beseda splava v prekmurske ravni. Tam je najin dom. Ljubljeni ljudje. Dobri in plemeniti. Daleč od njih sva. Zato čutiva svoje ljudi in zemljo, prepojeno z znojem naših ljudi, starih, izčrpaajočih se. Nekoč bodo legli k počitku in več jih ne bo — tistih starih, dobrih prekmurskih ljudi.

Med smehom in kramljanjem sopotnica ne more zakrivati neko svojo trpko misel, bol, ali solzo, davni spomin, zeleno ravan, štrkov, senožeti, bistro Muro, zlato pšenično klasje, vinograde v lendavskih hribih, svojih Zizkov in tamkajšnjih ljudi. Zdaj so le še spomin. Toda tudi črnogorski kras ji je postal priljubljen. Z njim preprosti, dobri, pošteni ljudje — prirasli so ji k srcu.



Katoliška cerkev v Nikšiću

Nikšić je bil pred nama — trgovsko središče na stiku Črnogorskih Brd in krasa. Ta prostrana zemlja je Nikšićko polje, največje v Crni gori, na stiku Črnogorskih Brd in kraja. Mesto je močno industrijsko središče.

»Tudi redovne sestre naše družbe imajo tu svoj dom,« postreže Rezka radovednosti. »Neznatne sicer med okrog 50 tisoč prebivalci, toda znane pri vseh kot požrtvovalne, dobre, nesebične. Samostan je v neposredni bližini nove cerkve, ki se še vedno ureja. Začeli so jo graditi v letu 1978. Pod streho je sicer sedaj, toda urejeni so le spodnji prostori. Tudi pravoslavci in muslimani imajo svoje bogoslužne prostore v Nikšiću. Katoličanov je okrog 300, od teh pa se nedeljske maše udeleži le 30. Naših sester — Brezmadežnega spočetja — je le dvanajst, ki so vse zaposlene kot medicinske sestre v bolnici v Brezoviku.«

Čas je valil minute, doživetja na črnogorskem krasu so se prehitevala, uro za uro, dan za dnem. Nekje se je pokazalo morje, sinje, po večerih pa razbeljeno od zarje, ki je tonila v brezdanjost vodovja, kot bi odnašalo neobvladljive skrivnosti sveta.

Zgodovina župnije Dolenci

Starost in obseg

Najstarejši podatek o obstoju župnije Dolenci je iz leta 1331. Tega leta je omenjen duhovnik pri cerkvi sv. Nikolaja: sacerdos de Sancto Nicolao de Hudusfeu¹

Bolj znan kraj kot Dolenci je bil v 13.—14. stoletju Hodoš. Zato je naveden pri podatku iz leta 1331 dodatek Hudusfeu = nad Hodošem. Župnija je obstajala stoletja. Prva cerkev je morala stati že leta 1331. Tako da podatek, da je bila cerkev zgrajena leta 1543, govori o drugi cerkvi v Dolencih².

Obseg župnije od začetka 17. stoletja naprej je naslednji: Dolenci, Budinci, Ritkarovci in Salovci. Pred letom 1600 so bili Šalovci samostojna župnija.

Zgodovina cerkve

Najstarejši znani opis cerkve je iz leta 1698. Zapisnik pravi o cerkvi tako-le: Cerkev je na prijaznem griču, zgrajena od nekdanjih katoličanov posvečena v čast sv. Nikolaju, z zidanim zvonikom.

Zakristija je obokana, ob severni strani cerkve. Oltarji so štirje iz kamnitih miz, razpadajoči. — Tabernakelj je bil v cerkveni steni, od zgornje strani. Toda sedaj je prazen, vratca so odlomljena in je opuščen. Kaj drugega tu ni najti, ker je bilo ob barbarskem pustošenju in požigu vse uničeno (leta 1883). — Streha je bila kmalu popravljena.

Zvon je samo eden, precej velik — in obešen v lesenem zvoniku, ki stoji na pokopališču, na južni strani cerkve in je pokrit s škodlami. — Pokopališče je okoli cerkve, ograjeno z leseno ograjo, ki deloma manjka.

Od cerkvenih oblek je ohranjeno le 8 prtov za oltarje in 14 brisač. Vse drugo je bilo uničeno v času omenjenega pustošenja in požiganja.

Župnišče je na zahodni strani poleg pokopališča. V Šalovcih je en zvon na lesenem stebru in pokopališče³.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1756 pa opisuje cerkev že v boljšem stanju.

Cerkev je posvečena v čast sv. Nikolaju, zidana in s svetiščem obrnjena na vzhod. Vsa cerkev ima raven, lesen strop, z lomnim kamnom prevlečen.

Vrata so samo ena na zahodni strani, kajti druga vrata na južni strani so zazidana; nad vrata se dviga zidan zvonik, ki je pokrit s škodlami. Kor v cerkvi je lesen, prižnica pa kamnita — na severni strani.

Oltar je zidana miza, s prti pokrita.

Pokopališče je ob cerkvi, obdano z leseno ograjo, ki že razpada. — Dva zvona sta v zvoniku poleg cerkve, na vzhodni strani. Pripoveduje se, da je bila cerkev zgrajena leta 1543 in jo je zgradil grof Nikolaj Malakóczy. Obnovljena je bila leta 1699 s stroški župljanov.

Leta 1756 župnija Dolenci še ni imela svojega župnika. Zato jo je upravljal župnik iz Gornjih Petrovec — Janez Hübl, ki je prihajal vsako tretjo nedeljo maševati v Dolence⁴.

Kmalu se je stanje zboljšalo. Župnija je dobila svojega župnika in cerkev je bila obnovljena.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1778 poroča⁵:

Cerkev je bila znova zgrajena leta 1766, razen svetišča. Zgradila jo je grofica — vdova Leopolda Nádasdyja. Zgrajena je iz kamna, v ladji podolgovate oblike, v svetišču pa četverooglata, prostorna za 600 oseb in pokrita z žlebnjaki.

Oltar je samo eden v čast sv. Nikolaju, narejen s stroški Nádasdyjeve gospe, v najboljšem stanju, primerno okrašen. Obnovljena je tudi zakristija. Kor je zidan in prižnica lesena, pobarvana in pozlačena. Vse je v dobrem stanju. Zvonik je nov, z žlebnjaki pokrit. Zvona sta dva, večji je težak okoli 6 stotov in je blagoslovljen v čast sv. Nikolaju; manjši zvon je težak 3 stote in je blagoslovljen v čast Sv. Trojici. Oba zvona sta bila v Gradcu blagoslovljena, toda ni znano, kdaj.

Pokopališče je okoli cerkve in na njem pokopavajo mrliče iz vse župnije, iz vseh podružnic.

Bogoslužje je — tako ob nedeljah kot ob praznikih — vedno v župnijski cerkvi, razen na prvo postno nedeljo, ko se opravlja bogoslužje po stari navadi, maša v župnijski cerkvi, pridiga pa v Šalovcih v skednju, ker je cerkev v Šalovcih porušena. Ta navada je s to vizitacijo odpravljena, ker se je ob takih prilikah dogajalo veliko zlorab.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1808 je več ali manj ponovil, kar je bilo zapisano leta 1778. — Pač pa pripominja, da je župnišče leseno, z dvema sobama za župnika in z eno sobo za služinčad. Klet pa je zidana in obokana.

O cerkvi, oltarju, koru, prižnici, zvoniku — ponavlja in opisuje isto stanje vizitacijski zapisnik iz leta 1829 — kot je bilo leta 1778. — Vendar pa poroča, da je bilo župnišče popolnoma znova pozidano leta 1826 — po darežljivosti grofovske družine Nádasdy od Grada.

Župniki in drugi dušni pastirji

Leta 1331 je omenjen duhovnik v Velikih Dolencih. Veliko župnikov je delovalo v župnji Dolenci vse do reformacije. Vendar njih imena niso znana.

Protestantizem.

Ko je leta 1698 vizitiral župnijske cerkve v soboški dekaniji opat Štefan Kazó, mu je v Martjancih poročal tedanji martjanski župnik Matija Pavel Tusilovič, da obstaja neki urbar (=vizitacijski zapisnik iz leta 1627!), v katerem so opisane vse pravice te cerkve in drugih cerkva (v tej dekaniji). Ta zapisnik je sedaj pri Adamu Bokanyu, predikantu v Szent Grotu, ki ga je pred 25 leti odnesel s seboj, ker je bil pred tem časom dušni pastir v Martjancih. In dalje pravi, da so bile te cerkve (v soboški dekaniji) okoli 80 let v protestantski upravi.

Ker je zemljiški gospod Jurij Széchy, sin Deziderja, v letih 1671/1672 prevzel nekdanje katoliške cerkve v soboški dekaniji, kjer je bil zemljiški gospod in je imel patronatsko pravico, od evangeličanskih predikantov — zato sklepamo, da je prešla dolenska župnija iz katoliške v protestantsko upravo okoli leta 1591.

Sándor Payr sicer pravi⁶, da so bili Veliki Dolenci v protestantski upravi že leta 1587 — in se pri tem sklicuje na dolgove, ki so jih bili dolžni nekateri v Šalovcih šalovski kapeli že okoli 50 let — (pred letom 1627!).

Šalovska kapela je bila leta 1587 še samostojna župnijska cerkev — in zato nima nobene povezave z dolensko župnijo, kdaj je ta prešla v protestantsko upravo.

Prvi znani predikant v Dolencih je bil Blaž Ivanovič, o katerem poroča protestantski vizitacijski zapisnik iz leta 1627⁷.

V drugi polovici 16. stoletja ni bilo med protestantskimi duhovniki (strogega) razločka med luterani in kalvinci. Šele 12. septembra 1595 — so evangeličani sestavili posebno »Formulo concordiae«, na katero so zaprsegli vsi evangeličanski duhovniki ob ordinaciji.

Vsi naslednji dolenski predikanti so prisegli na Formulo concordiae — in sicer: Jurij Geode (1632), Jurij Bajs (1646), Adam Bokany 1649, Matija Bencak (1654) in Štefan Bükési (1670)⁸.

O Blažu Ivankoviču ni jasno, ali se je bolj nagibal h kalvinizmu ali k luteranstvu.

Jurij Geode pa ni bil dolgo v Dolencih, ker se je spreobrnil in postal župnik pri Gradu. 17. novembra 1654 je pisal pismo Adamu Batthányiju, ki ga sklepa: Dano v župniji Gornja Lendava ... ponižni sluga Jurij Geode, župnik⁹.

V župnijo Grad je prispel po smrti ali po odhodu graškega predikanta Janeza Terboča, ki se javlja pri Gradu še leta 1646.

Payr pravi¹⁰, da je deloval Jurij Geode pri Gradu v letih 1651—1655. To potrjuje tudi zgoraj navedeno pismo.

Gornjelendavski zemljiški gospod Deziderij Széchy se je spreobrnil in postal katoličan leta 1637¹¹. Po verskem zakonu iz leta 1647 zemljiškim gospodom ni bilo dovoljeno odvzeti protestantom cerkve, kjer so imeli patronat, četudi so bili katoličani. Zato je razumljivo, da je po smrti ali odhodu Janeza Terboča, graškega predikanta, hotela imeti Sara Draškovič, vdova Deziderja Széchyja, kot katoličanka katoliškega župnika pri Gradu. Za Jurijem Geodejem je bil župnik pri Gradu Jurij Polcer, ki je spremljal Jurija Széchyja, ko je odvezmal protestantom cerkve leta 1671, kjer je bila rod-bina Széchy zemljiški gospod, kakor poroča protestantski vir iz leta 1681¹². — To se je zgodilo tudi v Velikih Dolencih — in sicer leta 1671, ker je rod-bina Széchy zaradi velikega pomanjkanja katoliških duhovnikov poklicala frančiškane v Mursko Soboto, kjer so prevzeli župnijo že pred 26. oktobrom 1671. Vodja frančiškanov v Soboti je bil pater Urban Debeljak¹³.

Licenciati.

Ker ni bilo katoliških duhovnikov, ki bi prevzeli nekdanje katoliške župnije od protestantskih predikantov, zato so madžarski škofje dovolili, da so v sili tudi laiki upravljali župnijo. — Tako je bilo tudi v Dolencih. Ni znano, kdo je prevzel leta 1671 župnijo v Dolencih. Pač pa poroča vizitacijski zapisnik iz leta 1698, da je bil v Dolencih župnik-licenciat Janez Vogrinčič, doma od Sv. Jurija, star 30 let in je v tej službi eno leto. Njegovo izobrazbo je označil vizitator: »syntaxi eruditus«, kar bi ustrezalo tedanjim trem razredom gimnazije.

25 let po prevzemu župnij — leta 1698 — še ni bilo v soboški dekaniji nobenega katoliškega duhovnika iz győrske škofije, kamor je spadala soboška dekanija. Pač pa je bilo v dekaniji: 5 katoliških duhovnikov iz zagrebske škofije: 3 iz Karlovca, 1 iz Pregrade in 1 iz Turnišča (Matija Slavic); eden je bil iz Gorice (opravljal je nemško bogoslužje v Pertoči) in en Madžar iz Pordánya¹⁴. V Dolencih in Pužavcih pa sta bila licenciat.

Ime »licenciat« prihaja od pooblastila (licentia), ki so ga prejeli od škofa ali škofovskega pooblaščenca za poučevanje, branje božje besede. Imenovali so jih različno — in sicer: licenciat, brat licenciat, župnik-licenciat (parochus licentiatus).

Licenciat so bili verni, poštene moške, primerno izobraženi. Licenciat so prejeli od škofa posebna pooblastila. Nekateri izmed njih so bili spreobrnjenci, ki so prej opravljali službo predikanta. Poročati in mrličke pokopavati, brati s prižnice božjo besedo in voditi molitve, tudi pridigati, poklicati k umirajočemu duhovniku, ali vsaj z bolnikom obuditi 3 božje kreposti in popolno kesanje, opozoriti vernike na velikonočno dolžnost in skrbeti za snago v cerkvi. Kdaj kdaj so bili dolžni z verniki se udeležiti sv. maše v sosednji cerkvi, kjer je bil duhovnik, ako ni bila preveč oddaljena. Sicer pa so morali doma moliti z verniki predpisane molitve in nato poučevati mladino krščanskih resnic. Vernikom so morali dajati lep zgled. Zato so od njih želeli, da so opravili mesečno enkrat ali dvakrat spoved in prejeli sv. obhajilo in se s potrdilom o tem izkazali pred arhidiakonom ali dekanom.

Nastavljanje licenciatov ni bilo vedno brez nevarnosti za dušno pastirstvo. Nekateri so zlorabili svoja pooblastila in prestopili svoj delokrog. Zaradi nezadostne izobrazbe v mnogih primerih tudi niso bili zmožni ljudstvo poučevati. V Velikih Dolencih pa je nastala celo težava z licenciatom leta 1756, ko bi moral prevzeti župnijo župnik-duhovnik. Licenciat se ni hotel umakniti. Zato so ga morali s silo izgnati, kar se je zgodilo šele v oktobru leta 1757, kakor poroča dolenski župnik Jurij Požgaj, ki je prevzel župnijo po izgonu licenciat¹⁵.

Kljub podobnim pomanjkljivostim moramo priznati, da so storili veliko uslugo katoliški Cerkvi v Prekmurju. Ohranjevali in vzdrževali so katoliško versko zavest. Na Madžarskem in deloma tudi v Prekmurju so bili »rešilni stebri katoliške Cerkve«. V tem smislu pripominja győrski škofijski vir z dne 24. februarja 1702. Vedeti je treba, da so (postavljeni) katoliški licenciat zaradi pomanjkanja župnikov — in če bi jih ne bilo, — bi se večine župnij polastili nekatoliški duhovniki.

Dolenski župniki — po reformaciji in po licenciatih.

V začetku prve mrliške knjige župnije Dolenci je zapisano: V času oskrbovanja prvega dolenskega župnika Jurija Požgaja po izgonu licenciatov so od 4. oktobra 1757 naprej, ko je začel upravljati to župnijo, umrli in bili pokopani naslednji¹⁶.

Jurij Požgaj se je rodil okt. leta 1729 v Soboti. Bogoslovje je končal v Gyóru v treh letih. Posvečen je bil leta 1757. Iz bogoslovja je šel naravnost v Velike Dolence, kjer je deloval do smrti 18. julija 1784. — Po njegovi smrti je upravljal župnijo Janez Marič do nastanitve novega župnika.

Jurij Kūzmič — rodil se je 14. decembra 1752 v Dolnjih Slavečih. Bogoslovje je študiral v Győru in Budi. Posvečen je bil 13. septembra 1778 pri Gradu (v Gornji Lendavi).

Prvi sombotelski škof Janoš Szily je začel vizitacijo po soboški dekaniji (Slovenski krajini!) 2. sept. 1778. 4. in 5. sept. 1778 je bil škof pri Sv. Benediktu pri dekanu Miklošu Kūzmiču. K Sv. Benediktu je poklical škof bogoslovce in jim podelil subdiakonat. Subdiakonat sta prejela dva prekmurska bogoslovca — in sicer: Jurij Kūzmič in Franc Cipot iz Mlajtinec. Razen teh dveh je bilo še nekaj madžarskih bogoslovcev. Vsi ti, ki so prejeli subdiakonat pri Sv. Benediktu, so prejeli 8. septembra diakonat v grajski kapeli v Soboti. 13. septembra 1778 je bil škof Szily pri Gradu, kjer je posvetil bogoslovce-diakone za duhovnike. Slovesnost je bila velika, ker so se zbrali v župniji pri Gradu tudi dekanijiški duhovniki. Razen dekana Mikloša Kūzmiča in gornjelendavskega župnika Franca Sukiča, doma iz Trdkove, so bili tudi: soboški župnik Jurij Rafaj, tišinski Štefan Pertóci, cankovski Mihael Andrejč, nedelski Janez Hüll, dolenski Jurij Požgaj, martjanski Matija Cipot, ki je bil doma iz Mlajtinec in je bil vsekakor v sorodu z novomašnikom Francem Cipotom. Gotovo sta bila na slovesnosti tudi sosednji jurjenski župnik Franc Muraj in pertoški Srak. Bil je to dogodek, kakor jih verjetno do takrat ni bilo v Slovenski krajini (soboški dekaniji!).

Jurij Kūzmič je bil kaplan v Rábakethelyu (1779—1781), župnik v Gornjih Petrovcih (1781—1785), nato v Dolencih (1785— jun. 1792) in potem župnik v Števanovcih do svoje smrti 27. februarja 1810. Bil je dekan dekanije Orseg (Stražne krajine).

Simon Čergič — rodil se je 26. oktobra 1765 v Horvátnadalya. Bogoslovje je končal v Bratislavi. Posvečen je bil 1790. Bil je kaplan v Beltincih (1790—1791), župnik v Dolencih (1792—1796) in nato župnik pri Gradu, od koder se je preselil v Tömörd. Znan je tudi kot pesnik. Kot dolenski župnik je poslal tri zelo lepe pesmi dekanu Miklošu Kūzmiču.

Franc Gomboši — rodil se je v Tropovcih 11. novembra 1770. Posvečen je bil 24. avgusta 1794. Kaplan je bil pri Sv. Juriju (1794—1795) in nato žup. upravitelj v Gornjih Petrovcih (1795) in Dolencih (1796—1801). Nato je bil kaplan v nekaterih mestih na Madžarskem in župnik v Nagykölkedu (1803—1836).

Mihael Kous — rodil se je leta 1773 v Šalovcih. Posvečen je bil 13. aprila 1800. Bil je kaplan pri Sv. Benediktu 8 mesecev (1800—1801) in župnik v Velikih Dolencih (1801— 12. februarja 1808), ko je umrl.

19. maja 1808 je bila vizitirana župnija Vel. Dolenci. Zapisnik pravi, da je takrat služboval v Vel. Dolencih Franc Kosednar, rojen v Pertoči, 34 let star, bogoslovje je končal v Szombathelyu. Pred tem je služboval v raznih mestih kot kaplan, tako v Soboti 2 leti. V Velikih Dolencih je pa od 9. decembra 1807 kot upravitelj.

Janoš Lutar — rodil se je v Sebeborcih leta 1773. Posvečen je bil leta 1797. Bil je kaplan pri Sv. Juriju (1797—1800), v Turnišču (1800), župnik na Gornjem Seniku (1800—1808) in nato župnik v Dolencih od 15. junija 1808— 7. januarja 1835, ko je umrl. — Dalje časa je moral bolehati, ker je imel kaplana Štefana Rajsarja (1833) in Franca Kovača.

Franc Kovač — rodil se je 16. avgusta 1805 v Strehovcih. Posvečen je bil 14. sept. 1831. Bil je kaplan v Crensovcih (1831—1833), v Vel. Dolencih (1833—1834), v Štefanovcih (1834) in nato župnik v Vel. Dolencih (1835—5. nov. 1857).

Franc Žbül — rodil se je v Turnišču 26. julija 1825. Bogoslovje je študiral na Dunaju v Pazmaneumu. Posvečen je bil 7. decembra 1848. Bil je kaplan v M. Soboti (1848—1854), pri Sv. Juriju (1854—1858) in nato župnik v Vel. Dolencih (1858—12. aprila 1864). Po Žbülovi smrti je nekaj časa župnijo upravljal Karel Fodor, kaplan z Gornjega Senika.

Alojzij Matjašec — rodil se je 24. marca 1833. Posvečen je bil 19. januarja 1859. Bil je kaplan pri Gradu (1859—1861), v Beltincih (1861—1862), na Tišini (1862—1864). Nato je bil žup. upravitelj v Dolencih (1864—1865). Zaradi bolezni je šel v pokoj in je umrl 15. marca 1866.

Karel Menčik (Mentsik) — rodil se je 26. decembra 1839 v Beltincih. Posvečen je bil 19. julija 1862. Bil je kaplan v Lendavi (1862—1863), v Beltincih (1863—1864), pri Gradu (1864—1865) in nato upravitelj in kmalu župnik v Dolencih (1866—28. maja 1911).

Jožef Klekl ml. — rodil se je 3. marca 1879 na Krajni. Posvečen je bil 27. junija 1902. Bil je kaplan pri Sv. Juriju (1902—1906), v Rohoncu (1906—1907), v Turnišču (1907—1910) in v Soboti (1910—1911). Nato je postal župnik v Vel. Dolencih (1911—24. septembra 1936).

Jožef Klekl je bil urednik »Kalendara najsv. Srca Jezušovoga« (1906—1919) in tudi nekaj časa »Novin«. Kot pisatelj je obravnaval važna poglavja iz zgodovine prekm. Slovencev in objavljajl gradivo za narodopisje. O tem glej Slov. biografski leksikon, Ljubljana, 1928, 3. zv. 461 — in Stopinje. 1977, 91—96.

Franc Gomboc je bil kaplan v Dolencih od 1. 8. 1936 — in po smrti Jožefa Klekla provizor do leta 1937.

Franc Horvat — rodil se je 5. februarja 1902 v Bogojini. Posvečen je bil 21. avg. 1927. Bil je kaplan (1929) v Našicah, župnik v Betlehemu USA. V Velike Dolenice je prišel 1937 in je vodil župnijo do leta 1946.

Matija Balažic — rodil se je 18. februarja 1912 na Hotizi. Posvečen je bil 9. julija 1939 v Mariboru. V Dolencih je bil župnik od 16. nov. 1946 in do 1. januarja 1965, ko je umrl. Balažic je znan tudi kot pisatelj.

Janez Šoštarec — rodil se je 10. febr. 1918 na Krajni, župnija Tišina. Posvečen je bil 7. febr. 1943 v Szombathelyu. Žup. upravitelj in župnik v Dolencih je bil od 1. 10. 1967 do 15. julija 1978, ko se je odpovedal župniji in se naselil v samostanu pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah.

Viljem Hribernik — rodil se je 31. marca 1948 v župniji Šmarje pri Jelšah. Posvečen je bil 29. junija 1975. Eno leto je bil duhovni pomočnik na Tišini (1975—1976), nato kaplan pri Sv. Juriju ob Ščavnici (1976—1979), od 1. avgusta 1979 pa slušbuje kot župnijski upravitelj v Dolencih.

Srednjeveška župnija Šalovci

Pred letom 1600 so bili Šalovci še samostojna župnija.

Listina iz leta 1366 našteva vasi in zaselke, ki so spadali k zemljiškemu gospostvu Gornja Lendava (Grad) — po okoliših — in sicer večinoma po župnijah. Tako so navedeni v župniji (v distriktu) Šalovci naslednji

kraji: Šalovci, Isyp (Jožef), Adrianci, Bačič (Bachych), Popovci, Lucova in zaselek Puca (Puchahaza)¹⁷

Vas Popovci vsekakor predstavlja tisti kraj, kjer je bila kapela-cerkev v Šalovcih. Da je bilo več zaselkov, — kot Bačič, Jožef in Puca, — ni nič nepričakovanega, ker še danes predstavljajo Šalovci dva ločena dela vasi obcestnega tipa. Razen tega so v bližini Šalovec zaselki ali vsaj ledinska imena: Trnjavci, Borinja (pri Adrijancih), Serovci in Šalovski breg¹⁸.

V 16. stoletju so bili Šalovci znamenit kraj. V urbarjih iz let 1541, 1556, 1566, ki opisujejo gornjelendavsko gospodstvo, nastopajo Šalovci kot trg in sedež sodniškega okoliša¹⁹.

V tem razdobju so bili trgi v gornjem Prekmurju razen Šalovec še Sobota in Grad.

Leta 1541 je bil duhovnik v Šalovcih — Simon. Ker je naselje Šalovci ob cesti, zato je v vojnem razdobju veliko trpelo. Že leta 1541 je bilo v Šalovcih 10 opuščenih, uničenih posestev. Med temi je bilo tudi duhovnikovo posestvo.

15 kmetij pa je bilo v trgu Šalovci še celih — in posestniki so bili: vdova Petra Vohrina, Matija Pentek, Nikolaj Strjak (Sthryak), Simon Adam, Mirko Görbe (Gewrbe), vdova Jaksini, Jurij Hanc, Valentin Böteš (Bewthes), Martin Gabrajc, Martin Pentek, Blaž Füček (Fychek), Gregor Banko, Matija Agar, Gregor Pozvek in Jurij Borbola.

Dohodki šalovskega duhovnika. — V Šalovcih je imel župnik iz Velikih Dolencev tiste dohodke, ki jih je prej imel šalovski duhovnik. V kraju Domba in Mezzo je imel 7 oralov zemlje in travnik za 6 voz sena. Od vsake (cele) kmetije je dobival mernik (40 pintov = 56 litrov) pšenice²⁰.

Leta 1808²¹ se je zemljišče nekoliko spremenilo. Zato našteva vizitacijski zapisnik, da je v Šalovcih imel župnik: 3 orale zemlje v kraju Domba, kjer se poseje 6 mernikov žita. Dalje je travnik za 20 koscev, kjer se nakosi za 10 voz sena. Gozda je za 6 oralov — z grmovjem. To zemljišče je bilo v sosesčini Mihaela Tolvaja in Mihaela Roca (Rotza).

Kdaj je nehala obstajati šalovska župnija? —

Kalvynec Štefan Bočkaj se je dal 20. aprila 1602 od madžarskih in erdeljskih plemičev oklicati za kneza Madžarske in Erdeljske. Njegov poveljnik Gregor Némethy je prekoračil Donavo in vdrl v Železno županijo in tudi v Prekmurje. Njegovi »kruci« so vdrl tudi na Štajersko, opustošili so Fürstenfeld, Radgono, okolico Ljutomera in Ormoža. Kar se ni dobrovoljno pokorilo, je Némethy z ognjem in mečem neusmiljeno opustošil. — Tako je požgal in v prah spremenil naselje Rusnjo (Rwsnya), ki je bilo med Rakičanom in soboškim pokopališčem, ker se prebivalci niso vdali. Še v novejšem času naletijo na tem prostoru ob oranju in kopanju na zidove²².

Tudi cerkvam niso prizanašali. Košič pripoveduje o šalovski cerkvi to-le: Némethyovi kruci so vdrl v šalovsko cerkev in so trgali z Marijine podobe kjer je bilo obešenih veliko dragocenih (srebrnih) darov, ki so jih darovali pobožni verniki. Eden izmed vojakov, ki je stal na oltarju, ic hotel skočiti dol. Toda njegove ostroge, ki jih je imel na nogah, so se zadrgnile v oltarni prt, da je padel in se močno udaril. Zaradi tega se je tako

razjezil, da je med strašnim preklinjanjem zmetal na kup prte, mašno obleko in druge lesene predmete — ter vse požgal do tal²³. — Tako je bila šalovska cerkvena uničena in tudi župnija je nehala obstajati. To je bilo okoli leta 1604—1605.

V tem času so vsekakor prišli Šalovci tudi v turško upravo. Kajti so-sednji Hodoš in Krplivnik sta bila pod turško upravo že leta 1601, kakor poroča Ibrahim paša 8. februarja 1601 Kristofu Bánffyju, da pripada Stražna krajina (Orség), ki je pod oblastjo Franca Batthyányja, pod turško oblast²⁴.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1627 pravi:

Nekdaj so kmetje iz Salovec dajali po en mernik žita, toda odkar je prišel trg v sovražnikovo področje, daje vsak kmet zaradi turškega ropanja pol mernika pšenice ražene mere, rži pa zvrhane mere²⁵.

Leta 1627 so imeli Šalovčarje še iz svoje cerkvice pozlačen srebrn kelih in pateno. Zadolžnica tudi kaže, da je imela šalovska kapela (cerkvena) razposojenih 462 forintov in 84 denarjev. Nobena druga župnijska cerkev v soboški dekaniji ni imela toliko denarja. Se pač pozna, da so bili Šalovci trg. Kot trg se imenujejo tudi leta 1627.

Duhovnikovi dohodki iz trga Šalovci leta 1627:

Kos zemlje, s katero je mejaš na vzhodni strani Benedikt Bakoš, na severni strani Peter Pesti, na zahodni in južni strani trška zemlja. — Dajlje je kos travnika, na katerem se more nakositi vsega — skupno s kosom, ki smo ga prepustili kočarju, — dvajset voz sena²⁶.

Leta 1698 so imeli v Šalovcih še en zvon na lesenem stebru in pokopališče²⁶.

Leta 1778 je bilo pokopališče skupno za vse podružnice v Dolencih pri cerkvi in v Šalovcih ni bilo več pokopališča. Zvon pa so še imeli, težak okoli 100 kg in v Gradcu blagoslovljen. Verjetno je to bil že novejši zvon²⁷.

Šolstvo v Dolencih

Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 pravi, da šolske zgradbe v Dolencih do tedaj ni bilo. Tudi 1756 šolski pouk še ni bil popolnoma urejen. Licenciat si izjemoma tudi učili. Tako je bil učitelj in licenciat Mihael Obran²², ki je najprej deloval v Križevcih in v Gornjih Petrovcih, nato je prišel v Vel. Dolence. V krstni knjigi iz leta 1758 je navedeno, da je krstil, ko ni bilo župnika doma. Umrl je 13. sept. 1774 kot 70 letnik²⁹.

Leta 1778³⁰ je bil v Dolencih učitelj (ludimagister) Janez Obran, star 48 let, v Dolencih je služboval že 3 leta. Od poučevanja otrok dobiva od vsakega učenca 15 krajcarjev in v zimskem času voz drv ter ob žetvi 1 piščanca. — Vsekakor je bil Janez Obran Mihaelov sin.

Za Janezom Obranom je bil učitelj-kantor: Jožef Trplan, ki je umrl 30. marca 1798³¹.

Leta 1808 je bil učitelj-kantor Franc Markoč, doma od Grada in je star 34 let. V Dolencih slušbuje že 10 let. Govori: slovensko, madžarsko, latinsko in nekoliko tudi nemško.

Od poučevanja otrok dobiva letno po 2 forinta in 30 krajcarjev od učenca³². Umrl je 24. aprila 1814.

Za njim je prišel Janez Žlejbič, doma iz Čepinec. Leta 1829 je bil star 39 let in je služboval v Dolencih že 15 let.

Kot učitelj-kantor je imel novo leseno hišo z dvema sobama, katerih ena služi za poučevanje otrok. Od poučevanja otrok dobiva letno okoli 9 florenov³³.

Leta 1853 je bilo v Dolencih 60 učencev³⁴. Leta 1859 sta bila dva učitelja: Jurij in Janez Žlejbič — in sta imela 91 učencev³⁵. Janez Žlejbič je bil učitelj-kantor tudi leta 1880 in je imel 52 učencev³⁶.

Leta 1882 je bil kantor-učitelj še vedno Janez Žlejbič in je imel 52 učencev³⁷. Naslednji učitelj je bil Jurij Smodiš in je imel leta 1889 138 učencev³⁸.

Leta 1914 je bila šola tudi v Šalovcih, kjer je poučevala Albina (Adel) Gulner. V Dolencih pa je bil učitelj-kantor Jurij Smodiš, verjetno sin Jurija Smodiša. Učencev-katoličanov je bilo tega leta 50³⁹.

OPOMBE:

¹ Ivan Zelko, *Historična topografija Slovenije — Prekmurje do leta 1500*. SAZU. M. Sobota, 1982, 32.

² *Visitatio canonica* 1756; škofijski arhiv Szombathely.

³ Vis. can. Kazóiana 1698; škofijski arhiv Szombathely.

⁴ Vis. can. 1756.

⁵ Vis. can. 1778; škofijski arhiv Szombathely.

⁶ Sándor Payr, *A dunántúli evangélikus egyházkerület története*. I. kötet. Sopron, 1924, 268.

⁷ Ivan Zelko, *Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju*. Časopis za zgodovino in narodopisje (ČZN). Maribor, 1973, 117.

⁸ Sándor Payr, *Egyháztörténeti emlékek*. Sopron, 1910, 73, 81, 84, 89, 98.

⁹ Batthyány cs. körmendi levéltár. — P 1314 — Missiles I, št. 15948. Magyar Országos Levéltár. Budapest.

¹⁰ S. Payr, n.d. Sopron, 1924, 260.

¹¹ S. Payr, n.d. Sopron, 1924, 257.

¹² S. Payr, n.d. Sopron, 1924, 257.

¹³ Fol. Hung. 1098. — Nagy Imre *vegyes iratai*. 7. sz. — Országos Széchényi Könyvtár. Budapest.

¹⁴ Magyar Országos Levéltár — Batthyány cs. körmendi levéltár. — Missiles I, št. 10051 — 10052. Budapest.

¹⁵ Vis. can. 1698.

¹⁶ *Protocolum mortuorum* I. župnije Veliki Dolenci.

¹⁷ Kálmán Juhász, *A licentiatusi intézmény Magyarországon*. Budapest, 1921, 88.

¹⁸ DL 100109 — Magyar Országos Diplomatikai Levéltár. Budapest.

¹⁹ Specialna karta Murska Sobota, razmerje: 1:50.000.

²⁰ Batthyány cs. lt. urbariumok, Filmtár, doboz 4329, 11. cím. št. 2, 3, 4, 10. Madž. drž. arhiv. Budapest.

²¹ Vis. can. 1778.

²² Vis. can. 1808.

²³ Vasvármegye — Magyarország vármegyei és városai — Budapest, 1898, 68.

²⁴ (Jožef Košič), *Starine železnih in salajskih Slovenov* — posebni odtis — str. 28—30.

²⁵ Batthyány cs. körmendi lt. — P 1314 — Missiles I, št. 20699. Magyar Országos Levéltár. Budapest.

²⁶ I. Zelko, *Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju*. ČZN, 1973, 118.

²⁷ Vis. can. 1698.

²⁸ Vis. can. 1778.

²⁹ »Sub cura Adm. Rdi Dni Georgij Posgay, primi parochiae hujus Dolincziensis — post expulsos licentiatos — parochi, ab anno 1757 die 4-ta 8-bris, quo anno et die praefatus parochus parochiam hanc administrare coepit, mortui ... et sepulti sunt sequentes«. — Podatke o župnikih sem povzel iz naslednjih del: Gyula Gefin, *A szombathelyi egyházmegye története*. 3. kötet. Szombathely, 1935; — in Klekl Jožef ml., *Dolence. Kalendar najsv. Srca Jez.*, 1914, 36—40.

²⁹ J. Klekl, Dolence, Kalendar, 1914, 39.

³⁰ Vis. can. 1778.

³¹ Kalendar, 1914, 39.

³² Vis. can. 1808.

³³ Vis. can. 1829.

³⁴ Schematismus venerabilis cleri dioecesis Sabariensis pro anno MDCCCLIII.
62 (=Schem.!).

³⁵ Schem. 1859, 55—56.

³⁶ Schem. 1880, 112.

³⁷ Schem. 1882, 124.

³⁸ Schem. 1889, 143.

³⁹ Schem. 1914; dodatek str. 21.

Ivan Zelko

Franciškaní v Murški Soboti

Ko je bila vizitacija v Martjancih leta 1698, je izjavil tamkajšnji župnik Matija Pavel Tusilovič, da so protestanti upravljali vse župnije v mur-skosoboški dekaniji okoli 80 let¹.

Zemljiški gospod soboškega-gornjelendavskega gospostva je prevzel nekdanje katoliške cerkve, ki so jih upravljali protestanti ok. 80 let, okoli leta 1671², in sicer samo tiste cerkve, kjer je imel patronat.

Toda čeprav je prevzel cerkve, ni bilo katoliških duhovnikov, da bi jim dal cerkve in župnije v upravo. Zato si je Széchyjeva rodbina prizadevala, da bi soboško župnijo prevzeli franciškaní. Za to so si prizadevali že takrat, ko so te župnije še bile v rokah protestantov.

Ker je zemljiški gospod Dionizij Széchy postal katoličan že leta 1637³ in tudi njegova žena Sara Draškovič je bila iz hrvaške katoliške rodbine, mu je bilo težko, da v župniji, kjer biva rodbina zemljiškega gospostva, ni katoliškega duhovnika.

Rodbina Széchy je večinoma bivala pri Gradu (v Gornji Lendavi). V tamkajšnji župniji je bil župnik že leta 1654 — in sicer Jurij Geödi, ki je bil prej evangeličanski predikant⁴. 17. novembra 1654 je pisal dolgo pismo Adamu Batthyányju kot odgovor na pismo, ki mu ga je pisal Adam Batthyány 5. novembra 1654 in se podpisal: ponižni sluga — Jurij Geödi, župnik⁵.

Za Geödiem je bil župnik pri Gradu Jurij Polzer⁶.

Kako veliko je bilo pomanjkanje katoliških duhovnikov, priča tudi stanje leta 1698. Takrat še ni bilo nobenega katoliškega duhovnika iz soboške dekanije. Leta 1698 so bili duhovniki v soboški dekaniji: 5 duhovnikov iz zagrebske škofije: trije iz Karlovca, eden iz Pregrade in Matija Slavíč iz Turnišča; — eden iz Gorice (Anton Pitročij v Pertoči) in en Madžar iz Pordánya (Jurij Stikili pri Gradu). Ker ni bilo dovolj katoliških duhovnikov, sta dve župniji upravljala laika-licenciata (Veliki Dolenci in podružnica v Pužavcih)⁷. To so bile župnije, kjer je imela patronat Széchyjeva rodbina.

Ostale župnije, kjer so imeli besedo svobodnjaki (nemesek) — kot Sveti Benedikt, Hodoš in Gornji Petrovci, — so upravljali še naprej protestanti.

Stanje leta 1714 je bilo še slabše: tri župnije so vodili licenciati (Martjanci, Vel. Dolenci in Cepinci=Markovci); — na Tišini pa sploh ni bilo katoliškega duhovnika. Tri župnije (Sv. Benedikt, Hodoš in Gornji Petrovci) so upravljali še luteranski predikanti⁸.

Soboška dekanija je spadala do leta 1777 pod győrsko škofijo. Zaradi težkih razmer v 16.—17. stoletju je bilo v győrski škofiji ustanovljeno škofijsko bogoslovje šele 100 let po odredbi tridentinskega koncila⁹. Prvo (za silno) bogoslovno poslopje je dal zgraditi győrski škof Jurij Széchenyi leta 1688¹⁰. Toda győrsko bogoslovje je začelo delovati v večjem obsegu šele po letu 1733¹¹. — V letih 1727—1731 je bilo v bogoslovju samo 13 bogoslovcev-gojencev¹². Leta 1732 so povečali bogoslovno zgradbo za eno nadstropje¹³.

Imena prvih bogoslovcev, ki so pozneje vodili dušno pastirstvo v soboški dekaniji, so znana iz let 1730—1740 in sicer: Franc Muray, iz števanovske župnije, pozneje župnik pri Sv. Juriju (1730—1778); Nikolaj Borbély (pri Sv. Benediktu in nato na Gor. Seniku: 1742—1753); Janoš Hüll (roj. 1714 pri Sebeščanu), posvečen: 1738 — župnik v Gornjih Petrovcih do 1781); Janoš Požgaj (pri Sv. Benediktu 1756¹⁴).

Stanje duhovniških poklicev se je izboljšalo po ustanovitvi sirotišnice v Kőszegu leta 1741, kjer je bila gimnazija, ki so jo vodili jezuiti¹⁵.

Po odredbi Petra Széchyja so prišli frančiškani v Soboto že konec leta 1669. 15. decembra 1669 je pisal Gašpar Kovač, vikar frančiškanskega reda iz Nemetujvára, da bo inštalacija frančiškanov 20. decembra 1669.

Ker je takrat imel oblast v soboški cerkvi še predikant Tomaž Križan, se frančiškani niso mogli naseliti v župnišče soboške župnije, marveč jim je prepustil Peter Széchy posebno hišo in prostor v notranjem delu trga Sobote, kjer bi naj bil tudi prostor za cerkev.

Že v 16. stoletju — gotovo že prej — je bila Sobota utrjena s posebnim nasipom. Urbar iz leta 1541 imenuje ta del »in ipso oppido walatto« (= v trgu, ki je utrjen z nasipom)¹⁶.

Ob tem trgu, ki je utrjen z nasipom, — pa so bila tri predmestja: na vzhodu, — predmestje Trata — in predmestje Novaki. Tako našteva pisec listine, ko opisuje M. Soboto v poglavju: Delitev trga Sobote.

Soboška cerkev je bila zunaj trga — v razdalji 200 metrov. Tako je bilo še leta 1698¹⁷.

Ker je bila cerkev na odprtem prostoru, zato je bilo župnišče zaradi varnosti v trgu — in sicer v predmestju¹⁸.

Vizitacija iz leta 1698 pa navaja, da je v trgu samem v M. Soboti zemljišče (posestvo), sicer opuščeno, brez vseh pritiklin. Tu je imel nekdanj župnik svoje bivališče¹⁹. — Verjetno je bilo to tudi bivališče frančiškanov, ki so prišli v Soboto, ko še ni bilo prazno cerkveno župnišče, ker je v njem bival predikant Tomaž Križan.

Pismo, ki ga je pisal pater Gašpar Kovač kot prvi soboški predstojnik Barbari Batthyány, ženi Petra Széchyja, da bo inštalacija frančiškanov v Murski Soboti 20. decembra 1669 in se zahvaljuje, da bo samostan s cerkvijo v notranjem delu trga, ki je utrjen z nasipom, se takole glasi v prevodu²⁰:

MILOSTLJIVA GOSPA,

do smrti vam bom služil tako, da bom ponižno molil za vas. Iz srca želim, naj vas Bog blagoslovi z vsemi zveličavnimi dobrinami.

Po naročilu patra provinciala sem se bil obrnil na milostljivega gospo-
da grofa Petra Széchyja, da bi v Murski Soboti dobili majhno rezidenco. Naš namen je bil, da bi zašle ovce privedli v pravo stajo. Ta namen ste milostno odobrili tudi vi, visoka gospa, kot ljubiteljica prave katoliške vere. Tako ste nam tudi vi dovolili, da smo v Murski Soboti našli takšen prostor, kjer bomo lahko z božjo pomočjo imeli sčasoma kar lep, primeren samostan, kakor tudi cerkev v notranjem delu trga. Uradni prevzem samostana bo 20. decembra.

Ker sem pa, milostljiva gospa, videl bedno stanje tega prostora, sem bil prisiljen, da se s tem pisemcem ali prošnjo obrnem na vašo visokost kot svojo milostljivo gospo: blagovolite mi skazati svojo ljubeznivo dobroto, ker vidim in vem, da je Bog vašo visokost tukaj v tej pokrajini, v naši okolici blagoslovil z obilnim lepim vinom in žitom, zato se nikar ne obotavljajte priskočiti na pomoč meni ubogemu novemu gospodarju v tej opustošeni hiši. Za prvo silo mi pomagajte z nekaj vina in žita, poleg tega pa še s kakim pujskom. Milostljiva gospa, veliko prosi berač, toda naj sem vam še bolj nadležen, vas ponižno prosim še za nekaj namiznih prtov, ker je župnija prava pustota. Če bi se zavedal, da bi vaša visokost brez teh stvari prišla v stisko, bi vas zares ne nadlegoval, toda vem, da vas je Bog z vsem tem obilno blagoslovil. Verjemite mi, da bomo tudi mi v Murski Soboti in povsod za vas pobožno molili.

Naj Bog vašo visokost poživi in ohrani v ljubem dobrem zdravju še mnoga leta v blagor sinov sv. Frančiška.

Dano v Murski Soboti, dne 15. decembra 1669.

Vaše visokosti kot svoje najdobrotljivejše gospe najneznatnejši

in nevredni kaplan

Pater Gašpar Kovač

nemetujvárski vikar

reda sv. Frančiška

odslej naprej murskosoboški predstojnik.

P.S. Če nam bo vaša visokost skazala to ljubeznivo dobroto, se naj ne obotavlja poslati na tisti dan (na prevzem samostana) kakšno odposlanstvo z gospodom Sorwaijem; — za vse to naj vam Bog poplača.

Drugo pismo²¹, ki so ga pisali murskosoboški patri in samostanski bratje, nima datuma, kdaj je bilo pisano. Tudi ni podpisan predstojnik soboške rezidence. Iz vsebine in iz okoliščin se pa spozna, da je to bilo kmalu po naselitvi. Prvi predstojnik je nehal biti, drugi pa še ni bil imenovan. Toda že 26. oktobra 1671 je bil novi predstojnik Urban Debeljak. Ta je bil potem predstojnik frančiškanov v Murski Soboti vsekakor do leta 1680 ali še dalje. 6. julija 1678 je pisal pismo grofici Barbari Batthyány²².

Drugo pismo se v prevodu glasi:

Vaši milosti kot naši milostljivi gospe velja ta naša ponižna in mila prošnja.

Po dobrotljivi in nezasluženi milosti neskončnega in vsemogočnega Boga so sicer v pravem mučeništvu vojskujoči se očetje in samostanski bratje reda sv. Frančiška prevzeli murskosoboško rezidenco, da bi tam-

kajšnje številno in ubogo ljudstvo ter duše poučili v zveličavnem nauku in napredku v krepostih, toda življenje v tej postojanki je združeno z mnogimi in velikimi težavami, posebno sedaj na začetku.

Glede na to je postalo nujno, da smo s ponižno in do tal sklonjeno glavo poslali vaši visokosti, kot svoji izredno milostljivi gospe, svojo prvo milo prošnjo, da bi se usmiljeno ozrli na nas in nas obdarili z nekaj vina in z drugo miloščino.

To je zdaj prva prošnja naše murskosoboške rezidence. Vaš veliko-dušni in milosrčni dar bomo skušali odslužiti z vsakdanjo božjo službo in vestnim delom. In najvišji Bog bo plačnik vaših dobrih del.

Vaši visokosti kot svoji milostljivi gospe zmeraj ponižno služeči in za vas Boga proseči kaplani

vsi murskosoboški patri

in samostanski bratje

Vaši visokosti kot milostljivi

gospe namenjena naša skupna ponižna

in mila prošnja.

OPOMBE

¹ Ivan Zelko, Gradivo za prekmursko zgodovino. Acta ecclesiastica Sloveniae (=AES), 5. Ljubljana 1983, 254.

² I. Zelko, Gradivo za prekmursko zgodovino. AES, 5, str. 237.

³ Payr Sándor, A dunántúli evangélikus egyházkerület története. I. kötet. Sopron, 1924, 255—257.

⁴ Payr S., n.d., Sopron, 1924, 260.

⁵ Batthyány cs. kormendi levéltára — P 1314 — Missiles I. — DL 15948. — Madž. drž. arhiv, Bpest.

⁶ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino. AES, 1983, str. 313.

⁷ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino. AES, 1983, 255, 258, 261, 264, 268, 271, 277, 289, 295.

⁸ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino, AES, 1983, 297—298.

⁹ Bedy Vince, A győregyházmegyei papnevelés története. Győr, 1937, 185.

¹⁰ Bedy Vince, n.d., str. 30, 189.

¹¹ Bedy Vince, n.d., str. 84.

¹² Bedy Vince, n.d., str. 193.

¹³ Bedy Vince, n.d., str. 194.

¹⁴ Bedy Vince, n.d., str. 301—303.

¹⁵ Vecsey Lajos, A közsegi róm. kat. Kelcz-Adelffy árvaház története 1741—1941. Szombathely, 1943.

¹⁶ Batthyány cs. lt. urbariumok — Filmtár — doboz 4329. — Madž. drž. arhiv, Bpest.

¹⁷ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino. AES, 1983, str. 259

¹⁸ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino. AES, 1983, str. 260.

¹⁹ I. Zelko, Gradivo za prekm. zgodovino. AES, 1983, str. 261.

²⁰ Batthyány cs. kormendi levéltára — P 1314 — Missiles II. — DL 27297 — Madž. drž. arhiv, Bpest.

²¹ Batthyány cs. kormendi levéltára — P 1314 — Missiles II. — DL 31659 — Madž. drž. arhiv, Bpest.

²² I. Zelko, Franciskani v Murski Soboti. AES, Ljubljana 1983, str. 323—325.

* Dodatek pri številu 20: Pri prevodu je pomagal g. dr. Jože Smej, pomožni škof.

Dojenčki brez ljubezni umirajo

Minorit Salimbene da Parma je v kroniki minoritskih samostanov v tedanji Italiji in Franciji leta 1282 mimogrede opisal poizkus, ki ga je zadnji Štaufovec Friderik II. napravil s 30 dojenčki. Cesar je bil jezikovno dobro izobražen in je hotel dognati, kateri jezik: grški, latinski ali hebrejski ljudje govorijo že po naravi. V ta namen je izročil v oskrbo izvedenih vzgojiteljev 30 novorojenčkov in jim naročil, naj prizadevno skrbijo za telesno počutje otrok, ne smejo jim pa izkazovati nobene ljubeznivosti in zlasti ne smejo z njimi govoriti. Ko je cesar po enem letu hotel vedeti, kateri jezik so ob koncu leta začeli otroci govoriti, so mu rekli, da so vsi otroci drug za drugim pomrli, preden so mogli izreči besedo. Umrli so zaradi pomanjkanja človeških odnosov, pomanjkanja ljubezni in ljubeznivosti in ne zaradi pomanjkanja telesne nege.

V isti dobi, to je v 13. stoletju, so po Evropi začeli odpirati najdenišnice, kamor so revni ljudje skrivaj odlagali svoje novorojenčke v tako imenovano »kolo« ženskih samostanov. Redovnice so po svojih močeh skrbale za otroke, toda umrljivost je bila bodisi zaradi neprimerne higijene, kakor tudi zaradi pomanjkanja čustvenega zadoščevanja otrok zelo velika. V naših krajih je dal leta 1783 cesar Jožef II. odpraviti najdenišnice in jih je nadomestil z zavetišči za mlade matere; v Franciji pa so jih ohranili do leta 1904, dasi so imele zelo slab glas, saj so pravili, da v najdenišnicah »otroci umirajo na državne stroške«. Vzrok za umiranje otrok v najdenišnicah so prisojali »hospitalizmu« to je bolezni, ki otroka napade, ko ga spravijo v »Hôpital« ali bolnišnico.

Do leta 1935 je Švicar René Spitz delal na Inštitutu za psihologijo razvojne dobe na Dunaju, kjer je s Hetzerjevo in Wolfovo metodo raziskoval čustveno življenje majhnih otrok s posebnim psihološkim testom, imenovanim »Hetzer-Wolf test«. Pred izbruhom 2. svetovne vojne se je Spitz preselil z Wolfovo v ZDA in začel s finančno pomočjo različnih dobrodelnih ustanov raziskovati psihične posledice na otroku, ki je ločen od matere. Svoja opažanja je leta 1945 objavil v razpravi Hospitalism.

Hospitalizem se pojavi, ko otroku za daljšo dobo odtegnemo mater ali osebo, ki nadomešča mater. Ker otroci v varstvenih ustanovah dobijo samo telesno nego, čustvenega gladu v obliki ljubkovanja, prigovarjanja, ujškanja, navzočnosti in jemanja v naročje pa ne morejo utešiti, nastopijo naslednji pojavi:

- Prvi mesec se otrok joka, je zahteven, nič ga ne uteši, se oklepa obiskovalcev, s katerimi je našel stik;
- drugi mesec se jokanje spremeni v kričanje, otrok izgublja na teži, RQ (razvojni kvocient) se ne dviga;
- tretji mesec otrok zavrača stik, leži v posteljici na trebuhu, ne more spati, izgublja še bolj na teži, gibanje je počasnejše, obraz otopel;
- po tretjem mesecu motorika (gibanje okončin) postaja trajna, jok pojenjuje in prehaja v javkanje, motorika pojema in pojavlja se otopelost, RQ začne upadati. Otrok je pasiven, izraz obraza je podoben izrazu slaboumnih.

World health organisation (WHO) ali Svetovna zdravstvena organizacija je leta 1948 predsedniku Psihiatričnega združenja v Londonu Johnu Bowlbyju naročila, naj preišče posledice, ki jih je ločitev otrok od staršev, zlasti matere, povzročila pri vojnih sirotah v Evropi. Bowlby je obiskal skoraj vse evropske države in preštudiral vso zadevno literaturo, zlasti Spitzja. Leta 1952 je podal WHO-ju poročilo pod naslovom Materinska ljubezen in duševno zdravje. Njegove ugotovitve lahko povzamemo takole:

- Bowlby imenuje ločitev od matere otroka »deprivation« kar bi lahko prevedli z odtegnitev, prikrajšanje ali celo rop. Gre za dejstvo, da ima otrok pravico do matere, da je mati otrokov osnovni življenjski pogoj in življenjski prostor, in da gre v primeru, da je krivda na strani matere, za rop ali nasilni odvzem lastnine, do katere ima otrok pravico.
- Do sedaj smo mnogo preveč poudarjali otrokove telesne potrebe po hrani, obleki in stanovanju, prezrli smo pa, da otrok mnogo bolj potrebuje človeško bližino, stik s človekom in ljubeznivo skrb.
- Za normalen duševni razvoj mora imeti prisrčno, tesno in trajno povezavo s svojo materjo.

Združeni narodi so leta 1959 na osnovi Bowlbyjevega poročila sprejeli »Pravice otroka« in v 6. členu povedali »Otrok naj ne bo v nežni starosti ločen od svoje matere«.

Bowlbyjeva raziskovanja je nadaljevala njegova sodelavka Mary Ainsworth in 1962. izročila WHO novo poročilo pod naslovom Odtegnitev materinske ljubezni. Ainsworthova je uporabila naj sodobnejše raziskovalne postopke in prišla do naslednjih ugotovitev:

- Raziskovanja so potrdila ugotovitve, ki jih je Bowlby leta 1952 podal WHO-ju. Te so:
- Odsotnost ljubeče matere povzroči v otroku globoke spremembe v vedenju;
- Trajna odsotnost matere, ki je ne nadomesti enakovredna skrb »nadomestne matere« vodi k motnjam, ki jih
 - še lahko odpravimo, če odsotnost matere ne prekorači 5 mesecev,
 - ne moremo več odpraviti, če je odsotnost prekoračila 5 mesecev.

To velja za otroke v prvem letu starosti.

Po letu 1960 so zlasti Švicarji Meierhofer, Keller in že poznani Spitz nadaljevali raziskovanja na svetovni ravni in potrdili, kar je bilo že sporočeno WHO-ju in dodali nove ugotovitve.

Sodobni način življenja industrializirane družbe z zgodnjo odsotnostjo matere od otroka je v temeljih spremenil način sožitja otrok in staršev v družini. Sodobne družine so si priborile boljši gmotni položaj. Toda pri tem so pozabile na otroke. Otroci pa so prav zaradi novega načina življenja bili oddaljeni od matere, da ne rečemo, da so bili oropani svojih mater in so morali plačati težek davek čustvene neutešenosti in nenaravnega duševnega razvoja.

Mnogi starši pravijo: Prenašamo nepopisne težave, samo da bi bilo našim otrokom bolje«. Toda pri tem so pozabili, da so mogoče sedanji očetje in matere sicer v gmotnem pogledu v svoji mladosti bili prikrajšani za stvari, ki jih morejo nuditi danes svojim otrokom, niso pa bili prikrajšani za mater in za očeta in za — mogoče res bolj skromno — družinsko življenje.

Ce se mogoče naši otroci, za katere smo »doprinesli neizmerne žrtve«, danes vedejo, kakor da bi jim bilo vse, kar so njihovi starji prigarali s svojimi žulji, premalo, je v veliki meri zato, ker jim starši, takrat ko so si silno želeli svojih mater in družinskega življenja, niso dajali drugega kot samo boljšo hrano in boljšo obleko. Samih sebe pa otrokom niso dali.

Jože Smej

Mihael Kuzmič, Predgovori Števana Kūzmiča

Prekmuriana so spet postala bogatejša za eno knjigo, sicer majhno po obsegu, vsebinsko pa dovolj bogato. Mihael Kuzmič, pastor Kristusove binškošne Cerkve v Ljubljani,¹ je z veliko prizadevnostjo in zavzetostjo priredil, zbral in uredil Predgovore Števana Kūzmiča. Knjižico, ki obsega 130 strani, je založila in izdala Teološka fakulteta Matija Vlačić Ilirik v Zabu. Natisnjena je bila v Ljubljani leta 1981 v 500 izvodih. Poleg predgovorov Števana Kūzmiča, ki jih je avtor objavil v knjižni slovenščini, najdemo v knjižici še avtorjevo spremno besedo, njegov predgovor k Novemu zakonu 1771, dragocene opombe, komentarje in podatke, kazalo oseb, omenjenih v Predgovorih in še štiri razprave: Kdo je avtor Predgovora k Novemu zakonu iz leta 1771 (razpravo je napisal Mihael Kuzmič; izšla je že v: Jezik in slovstvo XXV—1979/80, 85—90), Pomen del Števana Kūzmiča za slovensko slovstvo in kulturo (dr. Vilko Novak, odlomek iz knjige Izbor prekmurskega slovstva, Ljubljana 1976), Pomen »Štefana Kūzmiča-reformatorja Slovencev med Muro in Rabo« za slovenske evangelicane (Ludvik Jošar) in Kratek pogled na biblicistično-teološki pomen Kūzmičevega predgovora »kratkemu nauku krščanske vere« (dr. Peter Kuzmič).

V spremni besedi nakaže avtor prvenstveni namen, ki ga je vodil pri izdaji Predgovorov: osvetliti Kūzmičeve evangelizacijske in versko označevalne nagibe, ki niso le vzmet, podlaga in srčika vse njegove učiteljske, dušnopastirske in slovstvene dejavnosti, ampak hkrati ti nagibi tako izstopajo, da izraz »protestantski pastor« zanj vse premalo pove. »Protestantskih pastorjev je bilo v Prekmurju dosti in jih je še, toda Števan Kūzmič je s svojim delom samo eden in enkrat« (5). Da je bilo potrebno Predgovore izdati v knjižni slovenščini, je dal avtorju pobudo dr. Vilko Novak s svojim Izborom prekmurskega slovstva 1976, v katerem je v transkripciji objavil oba Kūzmičeva Predgovora, posebej pa še s tem, da je opozoril na napačno prevajanje besedila iz § 14: »Što de tak krato našim med Múrom i Rábom prebivajoučim slovenom té s. Bože knige na svoj jezik, po šterom samom li vu svoji Prerokov i Apoštolov písmaij gučččega Boga razmijo, obračati?« V Grafenauerjevi Slovenski čitanki za višje razrede II. del najdemo namreč napačen prevod: »Kdo bo v tako kratkem času našim Slovenom ... prevajal« (290).

¹ Mihael Kuzmič, rojen 22. 9. 1942 v Vadarcih, je mladost preživel v Veščici. Po osnovni šoli v Kupšincih in srednji ekonomski šoli v Šoboti je študiral teologijo v Dopisni teološki šoli Kristusove binškošne Cerkve v Novem Sadu in na protestantski teološki fakulteti »Matija Vlačić Ilirik« v Zagrebu. Več člankov je objavil v ekumenskih zbornikih V edinosti in tudi v Družini.

Avtor nato poda najprej Predgovor Števana Kūzmiča iz Kratkega nauka krščanske vere (Vöre krschtsánske krátkei návuk ... v Halli 1754). Predgovor je pisan v ostrem polemično-apologetskem tonu, naperjenem proti nasprotnikom luteranstva. Glede evharistije pravi npr. takole: »Nikakor se ne spremeni ... zemeljski kruh in vino v njegovo nebeško, proslavljeno telo in kri« (v izvirniku »odičeno tejló i krv«, torej bi se pravilen »prevod« moral glasiti: v njegovo nebeško poveličano telo in kri). S tem Kūzmič očitno nasprotuje katoliškemu nauku o resničnem spremenjenju, imenovanem transubstanciacija. Luter sicer ni tajil resnične Kristusove navzočnosti v evharistiji, a učil je, da hkrati s stvarno Kristusovo navzočnostjo kruh in vino trajata še nadalje. Zoper to uči in poudarja vesoljni cerkveni zbor v Tridentu resnično spremenjenje bistva (prebistvenje), to je spremenjenje, po katerem ostanejo le še zunanje podobe kruha in vina. Zdi se, da se tu Kūzmič bolj naslanja na Melanchtona kot pa na Lutra. Melanchton je namreč učil, da je Kristus navzoč le med zauživanjem, zato piše Kūzmič: »zemelski krüh se ... zníkakšnim talom ne preobrne; nego se li žnjím vu občínstvi, líki Paveo právi vjedíná ino trpí tečas, dokeč vžívanje trpí.« Mihael Kuzmič tu ni pravilno prelił v knjižno slovenščino Kūzmičeve misli. Mi bi ves stavek »prevedli« takole: »V 6. delu sem tudi pojasnil (vô nazvejsto madžarizem: kihirdetni, bekenntmachen = pojasniti), kako je Gospod Jezus Kristus iz svoje velike ljubezni v spomin svoje smrti namesto velikonočnega jagnjeta postavil svojo sv. večerjo, v kateri svoje sv. telo in kri vsem enako v blagoslovljenem kruhu in vinu ne telesno, kot so menili Kapernaitanci (Kafarnaumčani), ampak duhovno na nedoumljiv način izročá (dâ vô služiti, madžarizem kiszolgáltat, ausliefern) takole: da se na noben način niti njegovo nebeško poveličano telo in kri v zemeljski kruh in vino niti zemeljski kruh in vino v njegovo nebeško poveličano telo ne spremenita, ampak se z njim, kot pravi Pavel, zedinita v najtesnejšem občestvu in trajata tako dolgo, dokler traja zauživanje« (15). Tudi ustrezna opomba ni pravilno preliłta v knjižno slovenščino. Glasiti bi se morala: »Ta zakrament (tou Svestvo) obstaja torej v jedi in pijači; ko se ne jê in ne pije, ni zakrament, čeprav je blagoslovljen« (19). Migmogrede naj tu omenim skupno izjavo anglikansko-katoliške komisije o evharistiji, Windsor 1971: »Po spreminjajočem delovanju Svetega Duha postaneta zemeljski kruh in vino Kristusovo telo in kri, nebeška mana in novo vino, eshatološka gostija za novega človeka: elementi prvega stvarjenja postanejo zastava in prvenci nove zemlje in novega neba« (prim. V edinosti, ekumenski zbornik 1975, 79).

Ostra izmenjava nasprotujočih si mnenj pride še bolj do izraza v retoričnih vprašanjih, ki jih Kūzmič postavlja bralcu: »Kaj ti torej manjka, moj ljubljeni luteran? (...) Mogoče dvomiš zato, ker tvoj sovražnik govori, da se ne bo zveličal noben luteran? O. ne! Bog mu ni dal v roke ključev nebeškega kraljestva, da bi mogel koga ven zapreti« (15—16). Š. Kūzmič misli tu na odlok florentinskega vesoljnega cerkvenega zbora: »Sveta rimska Cerkev, ustanovljena z besedami našega Gospoda in Odrešenika, trdno veruje, priznava in oznanja, da nihče, ki je zunaj katoliške Cerkve, ne le pogani, ampak tudi ne Judje ne krivoverci ali od edinosti ločeni, ne morejo biti deležni večnega življenja; šli bodo marveč v večni ogenj, pripravljen hudiču in njegovim angelom (Mt. 24,41), če se ne bodo pred koncem življenja njej (Cerkvi) priključili« (prim. Anton Strle, Vera

Cerkve, Celje 1977, 202—203). Glede papeževe vodstvene oblasti nad celotno Cerkvijo pravi Bula Bonifacija VIII. takole »Zato ima ta ena in edina Cerkev eno telo, eno glavo, ne dve glavi kakor spaček, marveč Kristusa in njegovega namestnika Petra ter Petrovega naslednika. Kajti Gospod je dejal Petru osebno: 'Pasi moje ovce' (Jan. 21,17). 'Moje', je rekel, in sicer povsem splošno, ne le posamezne, to ali ono. Iz tega sledi, da mu je zaupal vse« (prim. prav tam 235—236). Seveda moramo na te izjave gledati v sklopu celotnega katoliškega oznanjevanja, po katerem od nas ločeni bratje niso povsem zunaj katoliške Cerkve: »Cerkev (katoliška) ... je iz več razlogov povezana s tistimi, ki so po krstu deležni časti krščanskega imena, a ne izpovedujejo celotne vere, ali pa ne ohranjajo občestvene edinosti pod Petrovim naslednikom. Mnogo jih je namreč, ki imajo v časti sveto pismo kot pravilo za verovanje in življenje in kažejo iskreno versko gorečnost, ljubeče verujejo v vsemogóčnega Boga Očeta in v Kristusa božjega Sina, Odrešenika ... Razen tega jih združuje z nami občestvo molitve ... obstoji tudi resnična združenost v Svetem Duhu ... tudi pri njih je mogoče najti več prvin posvečenja in resnice, ki kot darovi, lastni Kristusovi Cerkvi, nagibljejo k vesoljni edinosti ... Tisti namreč, ki brez lastne krivde ne poznajo Kristusovega evangelija in njegove Cerkve, a iščejo Boga z iskrenim srcem in skušajo pod vplivom milosti v dejanjih spolnjevati njegovo voljo, kakor jo spoznajo po glasu vesti, morejo doseči večno zveličanje ... Nemajhne skupnosti so se ločile od popolnega občestva s katoliško Cerkvijo, včasih ne brez krivde ljudi na obeh straneh. Toda tistim, ki se sedaj rodijo v takšnih skupnostih in v njih pridejo do vere v Kristusa, ne moremo očitati greha ločitve; in katoliška Cerkev jih objema z bratskim spoštovanjem in ljubeznijo. Ti, ki verujejo v Kristusa in so bili pravilno krščeni, so namreč v nekem, čeprav nepopolnem občestvu s katoliško Cerkvijo« itd. (prim. Koncilski odloki, Ljubljana 1980, str. 136, 137, 145, 146, 147, 235, 236 in seveda tudi uvod str. 111, 114).

Glede Kūzmičevih predgovorov k posameznim knjigam nove zaveze iz leta 1771 se moramo pridružiti mnenju dr. Franceta Rozmana, profesorja svetega pisma: »Prej lahko rečem, da 80 % tega, kar pravi Kūzmič o nastanku in avtorstvu novozaveznih knjig, najdemo v sodobnih učbenikih novozavezne uvodne znanosti. Kako je to mogoče? Preprosto zato, ker Kūzmič črpa podatke iz patristike, ta pa je skupna katoličanom in protestantom« (Bogoslovni vestnik 42—1982, 243). Škoda le, da Š. Kūzmič iz molka, da apostol Pavel v pismu Rimljanom (16,3 sl.) poimensko ne pozdravlja Petra, in da le-ta ni po imenu naveden, da bi bil prišel Pavlu naproti (Apd 28,15) itd., takoj pride do sklepa: »Iz tega sledi, da Peter nikoli ni bil rimski škof in papež.« Posebej še ker navaja Origena, ki trdi, da je Peter umrl v Rimu, razpet na križu, z glavo navzdol, s petami navzgor, 29. junija 70. leta (77). O Petrovem prvenstvu in njegovem bivanju v Rimu govorijo namreč cerkveni očetje, ki jih navaja tudi Š. Kūzmič, npr. Avguštin, Hieronim, Klemen Rimski, Krizostom, Origen, zgodovinar Evzebij itd.

Kljub nekaterim nepravilnim izrazom, na katere je v svoji oceni opozoril že F. Rozman, npr. tekstualna kritika (namesto tekstna kritika) in kljub nekateremu tu in tam manj posrečenemu prelitju v knjižno slovenščino, moramo reči tole:

Pastor Mihael Kuzmič se je z izdajo Kuzmičevih Predgovorov dostojno oddolžil svojemu velikemu rojaku in soimenjaku, posebej ker še ni prišlo do faksimilirane izdaje Nouvoga zakona iz l. 1771, kot je predlagal že 10. marca 1979 Pomurski založbi v Murski Soboti.

jz

Fotokronika

DA BI ŽIVELI ODREŠENO!

Ob posvečenju v škofa dr. Jožefa Smeja se je 23. maja 1983 zbralo v mariborski stolnici veliko število vernikov, predvsem iz Prekmurja, okrog 260 duhovnikov ter enajst škofov, slovenskih ter iz sosednjih obmejnih škofij. Glavni posvečevalec novega škofa je bil nadškof Michele Cecchini, apostolski pronuncij v Beogradu, soposvečevalca pa sta bila mariborski škof Franc Kramberger ter ljubljanski nadškof Alojzij Suštar. Po posvečenju pri bratski mizi ga je med drugim prisrčno nagovoril nadškof in slovenski metropolit: »Prepričan sem, da boš obogatil našo škofovsko vodstveno službo, ki jo imamo v Cerkvi na Slovenskem in v jugoslovanski škofovski konferenci, s svojimi odličnimi človeškimi lastnostmi, s svojimi znastvenimi in pastoralnimi sposobnostmi ter z bogato življenjsko izkušnjo. Posebno smo veseli Tvojega sodelovanja, ki nam ga boš prinesel v naši medsebojni povezavi različnih pokrajin, jezikov in smeri, na eku-menskem področju, v odkrivanju zgodovine in posebnosti tistih verskih, kulturnih, jezikovnih in človeških prvin, ki pomenijo bogastvo našega naroda. V škofiji z dediščino škofa Antona Martina Slomška boš sprejel veliko in težko nalogo in moja posebna želja je, da bi mogel to nalogo vedno izpolnjevati tudi v korist in blagoslov obeh drugih slovenskih škofij, Kopra in Ljubljane, v blagor vseh sosednjih škofij in vseh naših ljudi po svetu.«





Fototrinki s škofovskega posvečenja dr. Jožefa Smeja

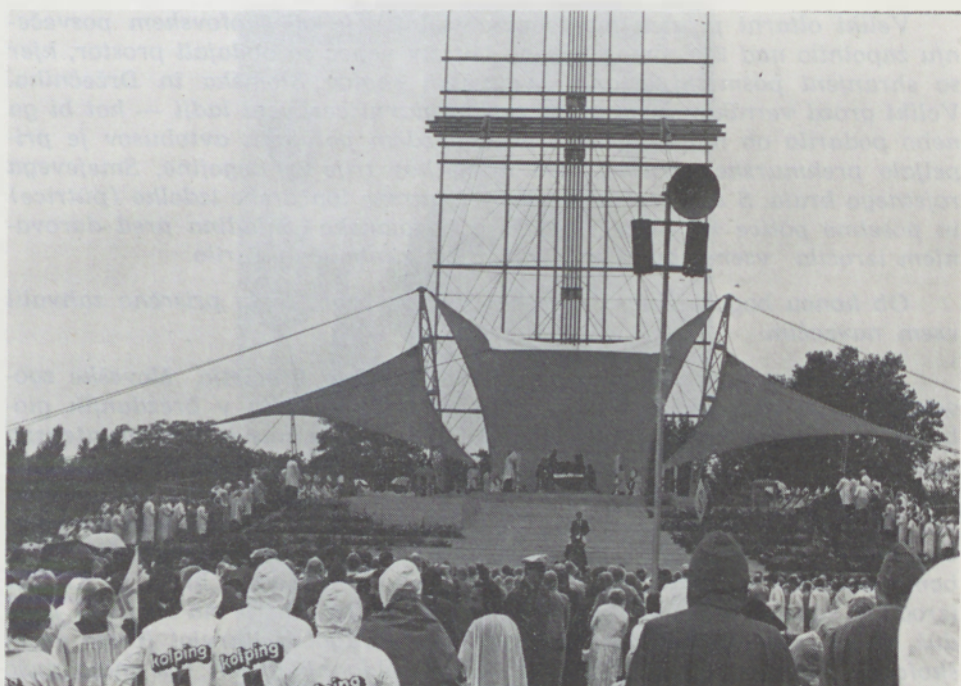
Veliki oltarni prostor mariborske stolnice je ob škofovskem posvečenju zapolnilo nad 200 somaševalcev; kot živ venec so obdajali prostor, kjer so shranjeni posmrtni ostanki svetniških škofov Slomška in Držečnika. Veliki grozd vernikov se je tesnil tudi v glavni cerkveni ladji — kot bi ga nebo podarilo ob najbolj plodni letini. Sedem posebnih avtobusov je pripeljalo prekmurske vernike, med njimi kar trije iz Bogojine, Smejevega rojstnega kraja. S sabo so prinesli prekmurske lončarske izdelke (pütrice) in posebne potice (vrtanke), ki jih je bogojanska mladina pred darovanjem izročila vsem navzočim škofom kot simbolično darilo.

Ob koncu bogoslužnega dogajanja se je škof Smej prisrčno zahvalil vsem navzočim:

»Tudi vsem nam, ki živimo na pragu tretjega tisočletja človeške zgodovine, se je razodela božja ljubezen, od vekov skrita v brezdanjih globinah troedinega Boga, učlovečena v Kristusu. Vse nas je Bog prijateljsko nagovoril... Ni tako samotne puščave, kamor ne bi segla roka usmiljenega Samarijana, in ne tako trde teme, kamor ne bi posvetila luč od mrtvih Vstalega... Zdaj sem postal dolžnik vam vsem. Dolžan sem na poseben način oznanjati blagovest vsem — kot so sklenili apostoli: Mi pa se bomo posvetili molitvi in oznanjevanju nauka... Ladja, ki jo je Kristus izročil v vodstvu mariborskemu škofu, je velika, saj je na njej 800 tisoč duš, ki so vse odkupljene s Kristusovo predragoceno krvjo! Hvala vsem škofom... Današnji veliki dan, ko je po polaganju vaših rok moja duša napolnila božja milost, bo ostal vedno zapisan v mojem srcu. Hvala prekmurским rojakom: vernikom iz Bogojine, kjer sem se rodil, vernikom iz Dobrovnika, Turnišča in Murske Sobote, med katerimi sem dolgo opravljal svojo dušnopastirsko službo, in končno vernikom stolne župnije, naše drage stolnice, kjer ob grobu svetniških škofov Slomška in Držečnika še sedaj pomagam po svojih močeh...«

SVETI OČE PRI SOSEDIH

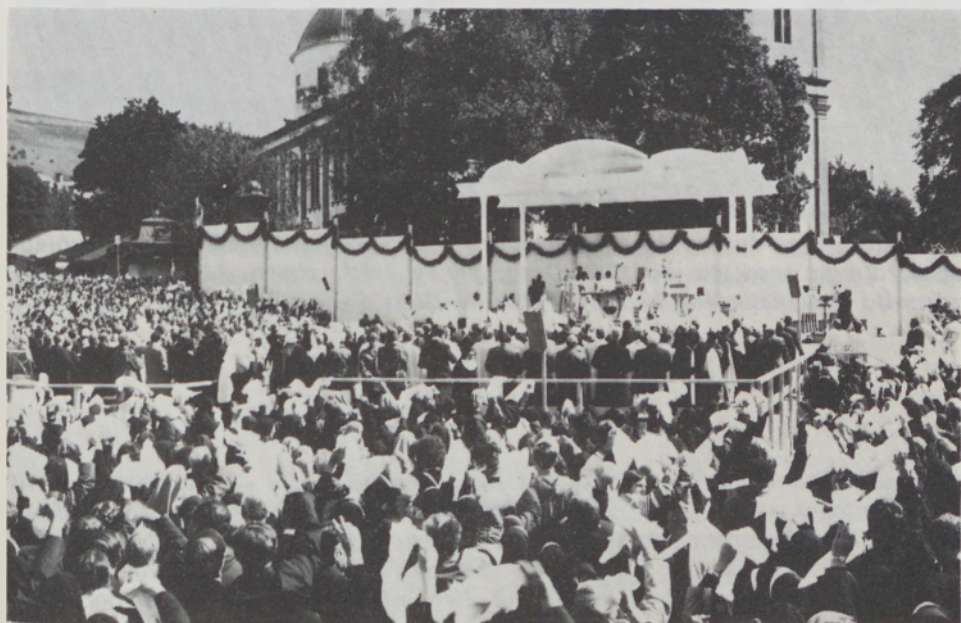
Naše avstrijske sosede je v dnevih od 10. do 13. septembra obiskal sveti oče Janez Pavel II. Okoli milijon ljudi se je v štirih dneh zgrnilo na krajih, kjer so potekala srečanja s papežem. Papežev obisk avstrijski Cerkvi je sovpadal s tradicionalnim katoliškim dnevom na Dunaju. Ta najbolj množična verska in narodna manifestacija v Avstriji je osredinjala svoja srečanja pod geslom: »Upanje živeti, upanje dajati!« Tudi koroški Slovenci so imeli v skupnem programu katoliškega dneva in srečanj s papežem velik delež. Dunajski Slovenci so se v soboto popoldan zbrali v slovenskem pastoralnem središču, ki ga vodi naš prekmurski rojak iz Od-ranec, salezijanski duhovnik Štefan Ferenčak. Evharistično bogoslužje je tu vodil ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar, z njim pa so somaševali koprski škof Jenko in mariborski škof Smej ter še dvanaest duhovnikov iz domovine in zamejstva.



Veliki križ sredi dunajskega Donauparka ob obisku papeža Janeza Pavla II. Cerkve v Avstriji

Ob srečanju s papežem na Heldenplatzu se je zbralo okrog 130 tisoč ljudi. Skupaj z njimi je papež opravil evropske večernice. Na tem trgu je nekoč Hitler bruhal sovražstvo na Jude in slovanske narode. Na glavnem dunajskem stadionu se je papež srečal z avstrijsko katoliško mladino; okrog 80 tisoč se jih je bilo zbralo. V Donavskem parku je papež govoril 300-tisočglavi množici. V stolnici sv. Štefana se je s papežem srečalo 7000 ljudi. V mašnem nagovoru je med drugim dejal: »Številne vaše cerkve so velike umetnine. Vi glejte, da bodo ostale hiše molitve, ne pa muzeji!« V Hofburgu je govoril papež 1200 zbranim umetnikom in znanstvenikom. Na trgu Am Hof je govoril delavcem, zbranih je bilo 15 tisoč domačih in tujih delavcev. Spored na tem trgu se je začel že poldrugo uro pred papeževim prihodom. V peti točki je nastopila tudi »Otroška folklorna skupina Ivan Cankar« s prekmurškimi plesi. Papeža sta tu med drugim pozdravila v imenu Slovencev prekmurska zakonca Helena in Stefan Lopert, slovenski šopek pa sta mu izročila mala Mojca Režonja in Nenad Zemljič. Na tem trgu je papež med drugim nagovoril tudi naše rojake v slovenskem jeziku: »Prisrčno želim pozdraviti tudi slovenske delavce. Vedite, da sem v duhu in z molitvijo z vami pri vaših vsakdanjih naporih. Naj Bog blagoslovi vas in vaše družine s svojim darom veselja in miru.« V prošnjah za vse potrebe je Ivan Rušnik prosil v slovenskem jeziku, naj bi tisti zakonci, ki zaradi dela živijo na tujem, ločeni od svojih družin, ne pozabili na višje in trajne vrednote zvestobe in ljubezni do družine, domovine in do Boga.

Zadnji dan svojega obiska Avstriji se je bil papež Janez Pavel II. srečal v Mariazellu z redovnicami, redovniki, duhovniki in bogoslovci. Teh je bilo zbranih 7000, vseh romarjev pa še 30 tisoč. Slovensko zastopstvo duhovnikov, redovnikov, redovnic in bogoslovcev je vodil ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič. Mariazell je največja avstrijska božja pot. Sem radi prihajajo tudi slovenski romarji, upravičeno imenujejo to milostno podobo »Mati slovanskih narodov«. Poleg drugih zborov je tu ob papeževi navzočnosti zapel tudi zbor slovenskih koroških duhovnikov »Sodilatás«, ki je imel v svoji sestavi tudi 20 salezijanskih duhovnikov in bogoslovcev iz Slovenije.



Srečanje s papežem Janezom Pavlom II. v Mariazellu

»Na svidenje,« je bila osrednja beseda velike romarske množice v Mariazellu. Vsi dnevi papeževega romanja v Avstrijo so bili pomenljivo spodbudni. Upravičeno je dejal državni predsednik Kirchschräger: »Na avstrijskih tleh še ni bilo človeka, ki bi postavil toliko dobrih mostov med različnimi ljudmi kakor vi, sveti oče!«



Ob katoliškem dnevu '83 na Dunaju so se Slovenci zbrali tudi v svojem pastoralnem središču na Einsidlergasse (v sredi zбора, ki s pesmijo pozdravlja slovenske katoličane, rektor svetišča Štefan Ferenčak)

V nadškofijskem domu v Ljubljani so slovenski škofje — trije krajevni in trije pomožni — 20. junija razglasili slovensko pokrajinsko škofovsko konferenco. Ta konferenca je še vedno v okviru jugoslovanske škofovske konference, ki šteje skupno 30 članov. Po uradnih podatkih je danes v katoliški Cerkvi 99 škofovskih konferenc. Prvi predsednik slovenske pokrajinske škofovske konference je postal ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Suštar, podpredsednik pa mariborski škof dr. Franc Kramberger. Predsednik Suštar je ustanovitev slovenske pokrajinske konference utemeljil: »Cerkvene pokrajine ali metropolije so že tako posebne življenjske enote. V Sloveniji pride to še bolj do izraza zaradi lastnega jezika, zgodovine in kulture. Zdelo se nam je prav, da dobimo slovenski škofje in slovenska cerkvena pokrajina tudi na zunaj bolj jasno obliko skupnega sodelovanja, bodisi zaradi nalog, ki jih imamo v Sloveniji in v jugoslovanski škofovski konferenci, bodisi zaradi predstavitve navzven v Cerkvi in družbi.« Na svojih rednih sejah se slovenski škofje skupno posvetujejo o vseh vprašanih oznanjevanja, bogoslužja, iščejo in sprejemajo skupna stališča, kjer se to zdi primerno in potrebno; usklajujejo katehetske in druge dejavnosti ob upoštevanju posebnosti in potreb posameznih škofij.



Slovenski škofje so razglasili svojo pokrajino škofovsko konferenco (na sliki z desne: Jožef Smej, Franc Kramberger, Alojzij Šuštar, Janez Jenko, Stanislav Lenič, Jožef Kvas)

Pri Mariji Pomagaj na Brezjah so se v soboto, 20. avgusta 1983, srečali romarji treh narodov: Slovenci, Avstrijci in Italijani. Med prevladujočim številom slovenskih romarjev je bilo tudi veliko Prekmurcev. Med navzočimi petimi slovenskimi škofi je bil tudi mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. Poleg domačih so bili tudi škofje od drugod: Alfredo Battisti, nadškof iz Vidma v Italiji, dr. Egon Kapellari, škof iz Celovca, ter Elden Curtiss, škof iz Helene v ZDA. Somaševanje je vodil ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar. Nad množico romarjev pred brezjansko cerkvijo je plapolalo platno z napisom: Kristus, Odrešenik sveta, združuje preko vseh meja! Napis je bil tudi v italijanskem in nemškem jeziku. Vsakoletno srečanje treh dežel na različnih krajih želi krepiti medsebojne prijateljske vezi, poglobiti krščansko bratstvo ter tako graditi prihodnost Evrope v miru in pravičnosti.



Srečanje treh narodov na Brezjah





Množica ob srečanju treh narodov na Brezjah

Mlad je tisti, ki živi odrešeno in evharistično!

To je bilo vezilo slovenskih in evropskih škofov verni mladini, ki se je iz različnih krajev naše domovine zbrala v Stični v soboto 17. septembra 1983. Mariborsko škofijo je poleg številnih mladih zastopal pomožni škof dr. Jožef Smej, ki je prisrčno nagovoril zbrano verno mladino ob koncu popoldanskega festivala duhovne pesmi in glasbe. Tudi enajst škofov iz različnih evropskih dežel je ob koncu bogoslužnega dela srečanja spregovorilo zbrani mladini. Osrednji nagovor pa je imel slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar. Med drugim je poudaril: »Pred vami, draga slovenska verna mladina, je življenje prav v času, ko je mnoge strah pred prihodnostjo, v času, ko se zdi, da že tuintam sence smrti zasegajo mladi rod, češ, ali bo dovolj prostora za življenje na tej zemlji? Bo sploh mogoče živeti? Prav vas, v tem času, na tem kraju nagovarja Bog sam: Poklicani ste, da živite! Z odprtim srcem sprejmite to božje naročilo. Božja obljuba je, dar in naloga. Verujte v življenje, dajajte ga drugim, opogumite tudi druge zanj!«



Mladi v Stični

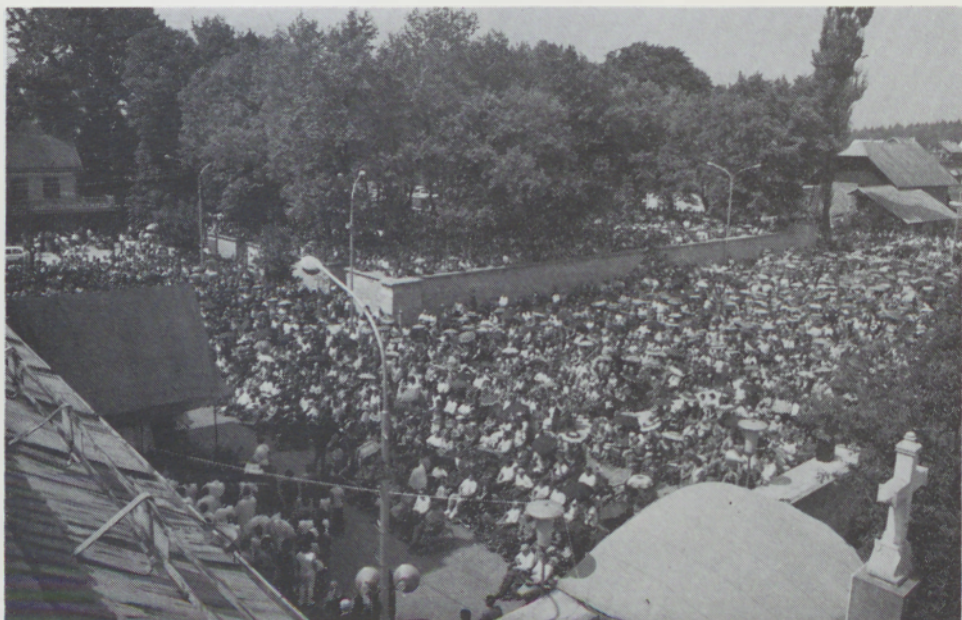


Prošnje mladih v Stični za Cerkev, mladino vsega sveta, za boljši in plemenitejši svet, za mir in sožitje med narodi, za upanje in ljubezen...



Vseslovensko srečanje verne mladine v Stični

Petnajsto vseslovensko romanje bolnikov, ostarelih in invalidov v soboto, 25. junija 1983, je bilo v znamenju svetega leta našega odrešenja. Več avtobusov in osebnih avtomobilov je pripeljalo k Mariji Pomagaj na Brezje tudi trpeče in zdrave romarje iz Pomurja. Ves razpoložljivi prostor okrog brezjanskega svetišča je bil zavzet, daleč v ozadju na vseh možnih parkirnih prostorih pa je bilo 130 avtobusov in veliko število osebnih avtomobilov. Sleherni udeleženec tega romanja je na svoj način pripadal shodu, ki ga je vodil zbor slovenskih škofov in duhovnikov. Sklep metropolitovega nagovora brezjanskim romarjem je hotel odmevati do skrajnih meja slovenske zemlje, tudi tja čez, kjer biva slovensko čuteči človek: »V svetem letu odrešenja smo, v letu sprave z bližnjim in s samim seboj. Tu na svetem kraju si povejmo besedo odpuščanja. Jaz, vaš duhovni pastir, vam v imenu vseh duhovnikov in verojučih na slovenski zemlji izrekam besedo odpuščanja. Kdorkoli ima kaj zoper mene, zoper slovenske škofo in duhovnike — odpustite, prosim! Karkoli je že, iskreno si med seboj odpustimo. Mar ni to najkrajša in edina pot sprave z Bogom, z bližnjim in s samim seboj?«



Množica bolnikov na Brezjah



Bolniki in invalidi



Vseslovensko romanje bolnikov, ostarelih in invalidov na Brezjah

Duhovniki sedmih dekanij mariborske škofije so se 8. junija 1983 zbrali v cerkvi sv. Trojice v Halozah k spominskemu dnevju svoje mašniške posvetive. Bratsko in evharistično srečanje je hotelo biti tudi pobuda za nov apostolski polet, izraz radostne pripadnosti Cerkvi ter vernemu ljudstvu, očiščujoča pot sprave in miru. Dan na Gorci je bil doživetje bratske bližine ter duhovne preнове za vse duhovnike, ki vodijo župnijska občestva murskosoboške, lendavske, ljubomerške, lenarške, ormoške, ptujske in zavrske dekanije. To so dekanije II. naddekanata mariborske škofije, ki jo že dolgo časa vodi škof dr. Jožef Smej. Srečanje je vodil Smejjev pomočnik, škofijski svetovalec in dekan dr. Vinko Škafar. Ob tem spominskem dnevu so se duhovniki omenjenih župnij prvič srečali z novim pomožnim škofom mariborske škofije.



Srečanje duhovnikov sedmih dekanij II. naddekanata mariborske škofije

V nedeljo, 14. avgusta, v letu Gospodovem 1983, so se k župnijski cerkvi na Razkrižju stekali ljudje z obeh strani Mure. Cerkvena slovesnost je bila v znamenju družine Žabot iz Gibine. Salezijanski duhovnik Janez Žabot je med svojimi rojaki zapel svojo prvo novo mašo, sestra Vida pa je med isto mašno daritvijo vpričo zastopnikov Cerkve, družbe Hčera Marije Pomočnice in vsega zbranega občestva naredila večne zaobljube. Tako se je za vse življenje posvetila Bogu s prisego, da bo živela po evangelijskih svetih uboštva, pokorščine in čistosti v duhu svetega Janeza Boska ter po konstitucijah družbe Hčera Marije Pomočnice. Iz razkriške župnije je izšlo sedemnajst redovnih sester in štirje duhovniki. Nepozabno glasbeno doživetje je ob Žabotovem novomašnem slavlju ustvaril štiridesetčlanski pevski zbor pod vodstvom ravnatelja mariborskega stolnega kora prof. Marijana Potočnika.



Na Razkrižju: novomašno slavje Janeza Žabota ter večne zaobljube njegove sestre Vide



V svetem letu našega odrešenja je odšla v misijone s. Agica Kociper iz Odranec kot redovna sestra Hčera Marije Pomočnice. V šolskem letu 1982/83 je z dvaindvajsetimi sosestrami, ki so tudi namenjene v misijone, v Rimu obiskovala pastoralno misijonski tečaj na papeški Urbanovi univerzi. Ko, 1. junija 1983 je skupaj z drugimi prejela od svoje vrhovne predstojnice misijonski križ. S. Agica je odšla v misijone v Brazilijo, v mesto Manaus. Ob slovesu od doma je dejala: »Ob odhodu mi je težko, toda čutim neko posebno srečo, saj se uresničuje moj notranji nagib: postati misijonarka. Prepričana sem, da bo tudi mamina velikodušnost blagoslovljena in poplačana... Moje mesto na domačih tleh bo izpraznjeno, toda upam, da je med mojim narodom še vedno dovolj velikodušnih deklet, ki se bodo odzvale božjemu klicu, naj mu sledijo. V Brazilijo bom ponesla verno slovensko srce. Hvala vsem, ki ste me v poklicu podpirali z molitvijo in žrtvijo.«



Agica Kociper iz Odranec, redovna sestra družbe Hčera Marije Pomočnice, je odšla v misijone v Brazilijo

Med enajstimi misijonarji, ki so se bili zbrali 21. avgusta 1983 v župnijski cerkvi v Kranju, skupaj s slovenskimi škofi, sta bila tudi dva prekmurska rojaka: salezijanski duhovnik Jože Mlinarič, misijonar v Burundiju v srednji Afriki, ter Barica Rous, misijonarka v Zambiji. Oba sta iz beltinske župnije, iz katere je sedem misijonarjev. Barica je laična misijonarka, ki je najprej v Zambii delala v bolnišnici za gobavce, sedaj pa dela kot medicinska sestra v bolnišnici v Chilongi, ki jo vodijo irske redovnice; ta bolnišnica je ena najboljših v Zambiji. Mlinarič je že dvanajst let v afriškem misijonu. Burundi je dežela, v kateri je več kot 60 odstotkov prebivalcev katoliške vere. V Mlinaričevi župniji živi 30 tisoč vernikov, v enem letu krstijo nad tristo odraslih. Priprava za krst traja štiri leta. Politične obla-

sti tesno sodelujejo s Kitajsko, Severno Korejo ter Romunijo; Cerkvi niso naklonjene, pred nekaj leti so izgnali 70 misijonarjev iz države. Z Mlinaričem deluje v istem misijonu tudi Avgust Horvat, doma iz Lipovec pri Beltincih.



Srečanje enajstih slovenskih misijonarjev v župnijski cerkvi v Kranju



Jože Mlinarič iz Bratonec



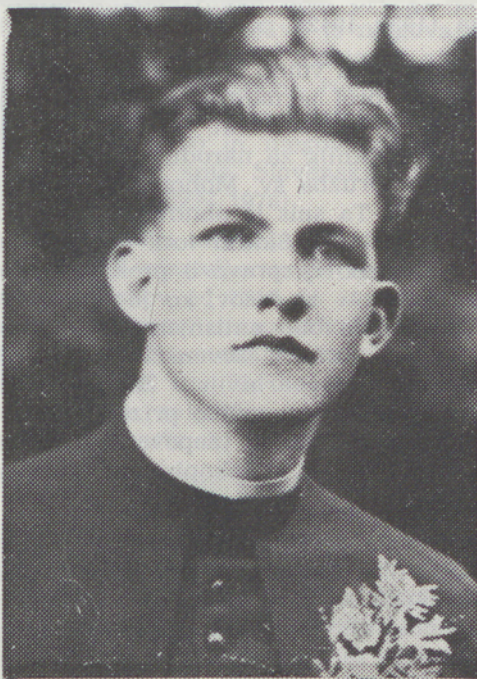
Barica Rous iz Beltincec



*Seje širšega uredniškega odbora za Stopinje 1984 sta se udeležila tudi go-
sta iz Kanade, Ivanka in Lojze Žižek*

Delo Ivana Škafarja

Ceprav je bil že dalje časa težko bolan, nas je vendar nepričakovano zadela njegova smrt 15. februarja 1983 — pol dneva po povratku iz mariborske knjižnice, odkoder si je prinesel knjige za delo. Pokopali so ga 17. februarja v Bratoncih v grob njegovih staršev. Življenjsko delo Ivana Škafarja je bilo poleg dušnega pastirstva namenjeno odkrivanju zgodovine Slovenske krajine, Prekmurja, tako da je opravil delo vsaj za dva človeka.



Narodil se je 6. maja 1912 v Beltincih kot kmečki sin, se naslednje leto z materjo izselil za očetom v South Bend (Indiana) v ZDA. Tu je obiskoval osnovno šolo do 1920, ko so se vrnili v Bratonce. Po osnovni šoli v Beltincih je obiskoval sedem razredov sobočke gimnazije, osmi razred z maturo pa je opravil v Ljubljani. Odločil se je za duhovništvo in študiral bogoslovje v Mariboru, kjer je bil posvečen 1935. Kaplanoval je na Prevaljah 1936—37, na Taboru 1937—39, nato bil izseljenski duhovnik za prekmurske sezonske delavce v Vojvodini in Severni Nemčiji. Kaplan v Konjicah je bil 1940—41, kjer so ga po zasedbi Nemci zaprli, bil v zaporih v Mariboru, Brestanici (Rajhenburgu), Zagrebu. Ko se mu je posrečilo priti domov, je moral z mnogimi drugimi našimi duhovniki za kaplana v madžarske kraje sombotelske škofije: v Alsóságu 1941—42, Karakóju 1942—43, Szepetneku 1943—45. Po osvoboditvi se je vrnil v Konjice in še isto leto postal župnijski upravitelj na Keblju na Pohorju, kjer je ostal do 1959 in pomagal kot vikar tudi v župniji Tinje. Od decembra 1949 do marca 1955

pa je moral po krivici biti neprostopoljno odsoten, kar mu je občutno razrahljalo zdravje. Po vrnitvi je prišel za župn. upravitelja in dekana v Radlje ob Dravi, kjer je deloval do upokojitve 1976.

Skafarjevo 48 letno duhovniško delo je bilo polno gorečnosti in žrtev, zato je bil priljubljen pri vernikih povsod. To ga je gnalo tudi med naše izseljence in to ga je nagibalo k znanstvenemu delu: želel je pokazati delo naših duhovnikov za omiko naše krajine v preteklosti, cerkveno in z njo zvezano svetno zgodovino. Pričel je s pisanjem o sezonskih delavcih in naših misijonarjih v liste Duhovno življenje (Buenos Aires), Marijin list, Novine, Rafael, (1936, 1939), Slovenec (1936), Vzajemnost (1936), Kalendar Srca Jezušovoga (1936, 1942), pozneje v Družino.

Ivan Skafar pa je že pred vojno začel znanstveno raziskovati kulturno zgodovino Prekmurja. Najprej je nadrobno raziskal širjenje knjig Družbe sv. Mohorja, z natančnimi statistikami, orisom dela glavnih širiteljev in oznako pomena mohorskih knjig za narodnostno zavest in izobrazbo naših prednikov — v razpravi Družba sv. Mohorja in Slovenska Krajina (Književni glasnik DsvM 1937). Ta spis je obnovil v Novi Mladiki 1973, št. 7—10. Takoj po osvoboditvi se je I. Skafar lotil večjega dela o naši cerkveni preteklosti napisal je obširno razpravo o prekmurskem delu beksinskega arhidiaconata do leta 1440 — iz časov, ko je bil del Prekmurja še v za- grbeški škofiji. Žal je to delo bilo natisnjeno šele v reviji Croatica christiana periodica III, Zagreb 1979 (v slovenščini). Tu bodi omenjeno, da je Skafar mnogo raziskoval tudi v arhivih v Zagrebu, Sombotelu, Budimpešti in drugod. Nabavljal pa si je z veliko prizadevnostjo posnetke virov in slovstva za prekmursko zgodovino od vsepovsod. Z veliko vnemo pa je zbiral tudi stare prekmurske knjige in rokopise ter jih obdeloval, vsega pa ni več zmogel.

Raziskovanje slovstvene in splošno kulturne preteklosti Prekmurja je I. Š. nadaljeval s kritičnim razborom: Prekmurski pisatelji v Šafarikovi zgodovini južnoslovanskega slovstva (Jezik in slovstvo 1969), kjer je pokazal vse napake in pomanjkljivosti tega spisa. Mimogredé pa je Hrvatoma odkril dotlej neznano delo in njegovega pisatelja (shranjeno v ljubljanski semeniški knjižnici): Gergur Mekinić Pytniraeus, hrvaški protestantski pisatelj in začetki slovstva pri Gradiščanskih hrvatih (Časopis za zgodovino in narodopisje 1969, odslej: ČZN). Že v prvi razpravi je odkril Ivanocyjevo delo za mohorske knjige, zdaj pa je — ob napadih slabo poučenih na tega narodnega preroditelja — razširil prikaz Ivanocyjeve borbe z madžarskimi oblastmi za prekmurski slovenski tisk, za rabo slovenščine v šoli in cerkvi v dveh temeljitih razpravah: Slovenska narodna zavest dr. Franca Ivanocyja in narodnostni pomen prekmurskega tiska v XX. stoletju (Dialogi, Maribor 1970) in: Pred sedemdesetimi leti. O nameravani knjižni družbi za prekmurske Slovence (Prostor in čas, Ljubljana 1974, št. 3—6). Z mnogimi novimi viri je Š. pokazal, kako so madžarski oblastniki od Sombotela do Budimpešte hoteli zatreti vsak slovenski tisk v Prekmurju in kako se je Ivanocyju posrečilo izbojevati izdajanje Kalendarja Srca Jezušovoga, ki se mu je pridružil Marijin list (oboje 1904) in pozneje Novine (1913), kar je bilo neprecenljivo za ohranitev narodne zavesti med Muro in Rabo.

Skafarja so vselej zanimali stiki prekmurskih izobražencev, predvsem duhovnikov, z ostalimi slovenskimi izobraženci. O tem je napisal več člankov: Kovačičevi spomini na Prekmursko (ČZN 1970). Dve ohranjeni pismi Božidarja Raiča Jožefu Borovnjaku (Kronika, Ljubljana 1970), Jožef Bagary, Anton Trstenjak in martjanska pogodba iz 1643 (Kronika 1972), Jožef Borovnjak in Anton Trstenjak (Slavistična revija 1972); Sodelovanje dr. Fr. Ivanocyja in Jožefa Klekla st. pri zemljevidu slovenskega ozemlja (ČZN 1977); Dva velika za svobodo zaslužna iz Prlekije (Franc Kovačič in Matija Slavič, Stopinje 1975).

Skafarja je posebno mikalo veliko delo prvega prekmurskega katoliškega pisatelja, Miklóša Kuzmiča. Objavil je njegova pisma sombotélske-mu škofu János Szilyju, ki je omogočil izdajanje njegovih knjig, in škofove odgovore (Iz dopisovanja, Slavistična revija 1975) in napisal članka Madžari o prvih štirih knjigah Miklóša Kuzmiča (ČZN, 1975) ter »Veliki abecednik« M. Kuzmiča iz l. 1790 in njegov ponatis (ČZN, 1976). — V slovstveno zgodovino sega tudi spis: Slovenski abecedar Mihala Bakoša iz leta 1786 in njegov ponatis (ČZN 1978).

Iz Skafarjevega neutrudnega zbiranja prekmurskih knjig in listov ter njegovega raziskovanja naših pisateljev je pa nastalo njegovo glavno delo: Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919, knjiga, ki jo je 1978 izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti. V njej je Š. na 103 straneh opisal 1334 tiskov z navedbo nahajališča, slovstva o njih, s popravki dosedanjih napačnih podatkov itn. Za kazalom pisateljev, urednikov in naslovov, krajev izida in tiska, založnikov in tiskarn pa je sestavil seznam prekmurskih rokopisnih pesmaric, ki jih hranijo različne knjižnice.

O politični in cerkveni zgodovini Prekmurja, ki se prepletata, — poleg že omenjene — je I. Š. napisal več razprav in člankov: Dolnjelendavska rodbina Haholt (ČZN 1971), Opuščene vasi v dolnjem Prekmurju (ČZN 1971), Posest dolnjelendavskih Banffyjev leta 1389 (ČZN 1972), Dnevnik dolnjelendavskih Banffyjev (ČZN 1980). Z isto fevdalno rodbino je povezana razprava Jezuitski misijoni v krajini med Muro in Rabo za časa katoliške obnove (1609—1730) v: Acta ecclesiastica Slovenica I, 1979 in okrajšano v Stopinjah 1979; temeljnega pomena pa je Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiaconata (AES 3, 1981), s katerim je sprožil razščiščenje vprašanja o časovni razširjenosti obeh protestantskih veroizpovedi v naši krajini. Žal ni dokončal razprave o izgnanih štajerskih predikantih na Petanjcih, za katero je pripravil za tisk 145 virov (izide v AES). — Gradivo k zgodovini uvedbe madžarščine v slovenske ljudske šole v Prekmurju (ČZN 1978) je pomembno poglavje k zgodovini našega šolstva. Iz najnovejše zgodovine pa je Š. članek Jurišičev pohod v Prekmurje ... (ČZN 1980).

Š. je bil eden glavnih sodelavcev naših Stopinj, v katerih je objavil izročilo o bratonskem »pilu« (1972), spis o dr. Francu Ciganu, glasbeniku, pevovodji in zbiratelju ljudskih pesmi (1973), o spominih Jožefa Klekla ml. na mater (1973), ob 60-letnici Ivanocyjeve smrti in dveh znamenitih prekm. frančiškanih (1974), o Kovačiču in Slaviču (1975), o čaščenju sv. Cirila in Metoda v Prekmurju (1978 in 1979), o jezuitih med Muro in Rabo (1979) ter o župniji Gospodovega vnebohoda v Bogojini (1980).

V najtežjih razmerah, ob vsem duhovniškem delu, v bolezni je opravil Ivan Škafar ogromno delo za poznavanje Prekmurja in s tem slovenske zgodovine, posebej slovstvene, ogromno, vsega spoštovanja vredno delo. Morali bi to delo izdati v knjigi, da bi bilo dostopno posebno mlajšemu rodu, ki žal ni seznanjen niti z glavnimi dogodki naše zgodovine in z delom naših prednikov za omiko našega ljudstva med Muro in Rabo. Škafarjev zgled naj bi budil mnoge posnemovavce v delu, kakršnega je opravil on. Njegov spomin pa bo živ, dokler bo kdo ljubil in spoštoval našo zemljo in njeno preteklost.

Avgust Pavel

Kruh

*Stefanu Toronyiju
v žareči senci gorečih kop*

*Kruh!
Vsakdanji kruh!
Iskani, stokrat premoljeni kruh!
Bel, mehak, masleni kruh!
S solzami zgneteni črni kruh!
O ti z nebes roseča dragocena mana!
Zakaj v življenje, kri spremenjen
blagoslov ne seže tvoj
do vseh lačnih, zevajočih ust?
In če si blagoslov,
zakaj te kolne
tu na zemlji toliko trpečih parižcev?*

*Pošastna zakonitost: moraš jesti!
Mali in veliki: moraš jesti!
Vsak dan znova: moraš jesti!
In strašne te prisile
ne moreš spremeniti.
V ceneni borbi s kruhom se nam nohti trgajo,
in najdelavnejše mišice,
najškratnejše kaplje svoje krvi,
najbolj žgoče hrepenenje
za bogata skladišča kruha zapravljamo.
Ves blagoslov požre nam lakoten želodec,
da srcu komaj kaj ostane,
srce pepelka je samo hudobne mačehe.*

Ogromno gomazeče gnezdo je ta svet.
In ob robu gnezda milijoni
izžetih, zevajočih ust,
in dvakrat toliko nabreklih, lakomnih oči.
In koliko bleščečih, ostrih, škripavih čekanov
v praznini temnih in hudobnih ust!
V neredu, z ohripelim hrupom
preže na drobne gliste, ki jih nad njimi
obesila Skrb-Ljubezen, ko je spletla gnezdo,
in za vsako raztreseno mrvico
se divje spopadajo za prednost.

Toda — pravijo — nekje so
velike, nedotaknjene in bajne krušne kope,
da vohljajoči pastirji čred
prek neplodnih prelogov,
prek trnja in osata
tja zavračajo
človeško stradajočo čredo.
A gorje, neka neusmiljena zakletev ždi
na tja vodeči poti!
In pastirji in opotekajoča se človeška čreda
k iskani, bogati kopi poti ne najdejo.

Gospod! Tvoja pot je pot ljubezni!
Zavrni narode s poti sovraštva, blata in močvar,
kjer kruha ni!
In nam pokaži svojo skrivno pot.
Jasni svoj obraz razkrij nam znova
in na koncu te poti pokaži kruh,
sicer se zgrudimo pod zakonitostjo,
saj tolikim otrokom tvojim
še danes ne bo dana skorja kruha.

Sodobni čas je znova pred porodom!
Prišel je čas svetovnih novih čudežev!
Potrebna nam je nova svatba v Kani,
in nov, nasitljiv, blagoslovljeni kruh!

(Iz zbirke Vak völgy ölen igy zsolozsmázok
prevedel Lojze Kozar)

Pesmi

ČEZ BO PIHAL VETER

Še zadnja Grčanova njiva
se je zaplevelila.
V vinogradu noben kol
ne stoji pokonci.
Grčasto trsje komaj zeleni,
a več ne rodi.
Iva ob zaplavljeni mlaki
se je divje razrasla.
Na pol strohnele jablane
okrog lesene hiše
so legle na zemljo.

Dimnik pijano možuje
s slamnato streho.
Drobcena okna
votlo žde:
včasih so bila polna lončnic
in otroških lic.

Hlev je pokleknil
pod južnim snegom.

Pokvečena stiskalnica
kazalno kriči.
Vretenu je zaskočena
izhojena okrogla pot
in v razsušeno kad
ne bo več šumel mošt.

Očetovo delavnico pod orehom
so raznesli
s popravljenimi grabljami vred.
V njej je dedek pozimi
dletil sani
in skobljanci so toplo dišali.

Prevešena hišna vrata
niso zapahnjena.
Čemu?
Črvivi bog
v kotu zatohle sobe
visi samo na eni roki.
Debela hruškova miza
je od plesnobe pozelenela;
enajst žlic si je nekoč čeznjo
utiralo pot k lončeni skledi.
Klop ob peči je bila prekratka
mlajše ritke so drsale na peči.

Sajasta kuhinja diha zadimljenost,
burkle v kotu vpijejo
po materinih rokah.

Vseh sedem potomcev
se je razbežalo
vse do Avstralije;
najmlajši je pomočil volan
v lastno kri.

Jeseni bo sosed domačijo porušil:
slamo s strehe bo vzel za steljo,
trame za drva.
Agrokombinat bo zemljo preoral
in Grčanov dom
bo zradirala svetla praznina.
Čez bo pihal veter
kakor pred dvesto leti.

Gori v gradu
pa bo še ostal spomeniško varovan
meč grajskega gospoda.

STIRJE

Moj dedek
je bregeše nosil
in hodno robačo,
črn kruh žrmljal,
svetil s trskami;
njegove roke
so otrdele
in odživele
na plugu.

Moj oče
se je oblačil
v sukno in porhant,
pipo tlačil,
žito prodajal,
vztrajal z rokami
na plužnih ročicah,
bos ploskal
med brazdami,
bral pri petrolejki.

Jaz sem ulit v konfekcijo
jezdim traktor,
iz silosa raste meso
in teče mleko,
sveti mi stovarka,
zijam v televizor,
kruh kupujem
v pekarni.

Sin je sladoled
in banane—
amen.

NAZADNJAŠKA

Za en dan in noč
bi potrgal električne žice,
razkopal vodovod,
v graben porinil traktor,
izpod njega potegnil brata,
da bi na večer zapela po vasi,
televizijo od vlekel v listnjak,
vpregel Vranca in Čilo,
počil z bičem,
zgrabil za plug in otko,
zakoračil po mastni brazdi,
napojil v potoku,
se napil trde studenčnice leže,
razpregel,
v mraku sosede obredel,
pri petrolejki
očetovo branje poslušal,
postrgal lončeno skledo,
izpod postelje
dedku hlapca potegnil,
se v zvezde zazrl,
v seno zaril.

Seveda bi se mi hahljali,
kakor se bodo nekoč
nam vsem . . .

DRUGA STRAN MEDALJE

Božansko sonce, vir življenja,
ubijaš v suši milijone
in siješ porogljivo v grozi.

O, voda, rast, svežina roži,
užitek v žeji; vzbujáš zone,
ko moč rušilna v smrt se vzpenja.

Mogočni dih, zemljo ovijaš,
brez tebe živa nit ne trzne,
a vendar nosiš smrtna žela.

Si, zemlja, kruto se prevzela —
noben naj pesnik vmes ne črhne —
zakaj osat in trnje skrivaš?!

KRA KRA KRA

Babica zima
deci pokima
in siplje, siplje sneg.

Z oreha vranin kreg
skozi snežine
voha koline.

Vas je vsa bela
deca vesela
se sanki tja po mlin.

Eh, dece vonj kolin
nič več ne mika.
Vrana sneg pika:
»Kra, kra, kra...«

NA FLORJANOVO

V mraku in tišini jutra —
podgorelčki so že zajtrk prazili —
se je izpod vsakega kapa
odluščila senca —
ali celo dve;
med njimi so bile
tudi tiste,
ki so do polnoči
na podoknjih opevale
Florjanovo smrt.
z oken pobirale bela jajca.

Od cerkve se je spletla
romarska procesija —
k Sveti Trojici.

Sveti Florjani
so odsvislali po vodo
z razsušenimi žehtarji,
poškropili slamnate strehe —
največkrat tudi procesijo.

Sveta Trojica se je ovila
v dolge kite procesij...

Popoldne so na njivah
že čofkale pod motikami
krompirjeve rezine,
je cengotala koruza.
Micika je pod bluzo
skrivala
lectovo
in svoje srce.

Babica,
kaj je to —
Florjanovo?

PROŠNJA NOVEMU ZVONU

Kot Mojzes z gore vzbujaj,
nas z donom z lin spodbujaj,
da v džungli stisk blodeči
ne kleknemo.

Obišči nas kopače,
na poljih brazd orače,
ko znoj za kruh vsakdanji
otrnemo.

Na večer klenkaj ave —
Mariji src pozdrave,
da silni v veri dedov
v mir vtonemo.

Jože Gerič

Pesmi

OB MURI

Teče,
tiho teče
reka Mura,
moja mati,
moja sestra,
moja bolečina.

Kamen trd
na dnu sameva,
čas ga bo izlizal,
ko bom že počival,
utrujen
v senci vrb.

Teče,
tiho teče
črna reka,
črna slutnja,
je hip,
je ura,
ko minevaš.

KAPLJA KRVİ

Diši po znoju,
po suhi otavi,
diši po tebi,
domači log.

Sonce žge
do korenin,
ni rose, ni,
ničesar ni.

Le vroča solza,
vroč poljub,
nebo molči
že dolgo dni.

TEMAČNI DAN

Izstopila bova, bratec
iz kolesja zgodovine,
še preden se stemni,
še preden se ustavi tek,
še preden grdo zasmrdi
po atomih in smodniku.

Izstopila bova, bratec,
iz te mračne poti,
utrujen in naveličana.
ker jasnih zvezd več ni,
ker Sonca tudi ni.

NA ROBU

Še slišim petje ptic
in želja še živi,
ta vroča želja biti,
biti v bližini toplih src.

A včasih se nenadoma stemni,
pa pride noč, obup,
ko bolešno zadrhtiš,
ko tvoje želje ni.

ŽETEV

Z njive na njivo
kombajn juriša.
Kmetje in kmetice
proseče za njim
v procesiji hitijo.

Kombajn je mali bogec.
Eni prosijo,
drugi kolnejo,
a žanjec se jezi
na neučakane ljudi.

Sosed sosedu nevoščljiv.
Kdo bo koga prej,
vsakdo prisega le
na svojo vrečo
in na svojo srečo.

NA ROMANJU K SVETOGORSKI MATERI

Vzpenjamo se
vse više in više,
na vrh, k Svetogorski Materi,
bronasti spev zvonov
prisrčno vabi.

Tuintam se kdo ustavi
v senci bukev
za premislek,
pa notranji glas šepeče
le dalje, dalje
na vrh, k Mariji,
dokler srce je pripravno
za milostni trenutek.

V svetišču čaka
Marija z Detetom
v nežni belini,
prijazen nasmešek
vsakomur podari.

Pred Svetogorsko Marijo
zbrano vsi kličemo
revni in bogati,
vsak s svojo željo,
s prošnjo in zahvalo.

Svetogorska Mati
žalostne tolaži,
potrte dviga,
nikogar ne pozabi.

Ivan Camplin

SODOBNOST

Vedno znova mi pravijo,
da Te mnogi odločno tajijo,
nevidnemu svetu se glasno smejiijo,
proti Tebi v boj vidno se stavijo.

Vedno znova sam gledam,
da dvigajo mnogi pesti,
da bi vse, kar še Tebe slavi,
razbili v čast svojim védam.

Še globlje pred Tabo se klanjam,
še bolj svojo ničnost oznanjam ...
Duh truden skrito trpi.

Telo se mi vidno suši,
če ne bi krepilo me Tvoje Telo,
že davno znanili bi moje slovo.

Paris 1938

TI, KI SI POD KRIŽEM STALA

O, nikar me ne zavrni,
s svojim plaščem me zagrni,
da me strast ne osvoji!

Blesk mi svoj pokaži,
da prividu, laži
sij ošabni otemni.

Jaz bi padel, Ti si stala —
Tvoja slika bo krepčala
mojo mi slabost

Paris 1939

Milan Mlinarič

PESEM ZRNA

Zrno davno
brez človeka,
tvoj sejalec,
žanjec tvoj
vihar.

Zrno včeraj:
zgrban očan,
leseno ralo,
utrujen vol,
pesem kos,
mlin na vodi,
krušna peč.
Dobra mati,
topel kruh,
lačna usta,
na mizi hleb.
Berač drobtine,
nova zarja,
trudna noč.

Zrno danes:
strojnik zemlja,
umetni gnoj,
rdeči zmaj,
vonj po nafti
ropot motorjev,

elektro mlin,
avtomat pekarnice,
trgovina cene,
hladen kruh,
hleb plesnivi,
kosi v košu,
berač besede,
svitanje mraka

Zrno jutri:
človeška usta,
svet bo eno.
Plodna zemlja,
betonski kvadri,
iskanje kruha
brat pri bratu —
ta berač,
drug bogat
še za kruh
in kelih vina.

Zrno prihodnosti:
spet brez človeka.
Tvoj sejalec,
žanjec tvoj
računski stroj.

Stanislav Koštric

BOLEČINA PRED NEZNANIM

Samo, da ne bi bilo tega neskončnega hrepenenja?
Tistih globokih želja po izgubljenem.

Nori zanos po enkratnem
Pozabljeni nasmeh toplih, rjavih oči.
Nežni veter osvežujoče šelesti
v razpuščene pramene kostanjevih las.
Dolga, upognjena senca blede na obzorju,
kot da je prekleta v lastnem temelju.
Svoje roke razprostira preko ravnine
in počasi izgine sredi drevoreda vitkih topolov.
Le še zamegljeni obraz
v plahi raztresenosti boljši v daljavo.
Kakor, da je zablodil izgnani tujec
v neznanih krajih...

Senca?

Saj je vsa krvava.

Škrlatno rdečilo plapolna na pohotnih ustnicah.

Že zdavnaj se je razvnela

prekipevajoča strast v globinah prepovedanega.

Trpki priokus naveličenih izživljanj

in vsakdanjih poželenj . . .

Svežina novega.

Globoki smisel prostranosti.

Jasno obličje neznanca.

Neomejena skrivnost zakipi v višino.

Tiho šepetanje lahnih sap

sredi drhtenja zrelih trav.

Izzarevajoči lesk notranjega,

pritajeno skritega na prostem dnu.

Pogumna radost zadoni v prihodnost,

v tisto bližino, ki jo je skalila

prikrita bolečina pred neznanim . . .

Sever

Tri pesmi

ŽIVLJENJA ČAS

Neizprosen si, življenja tek,

bežiš med smeh in jok razpet,

zapuščaš v duhu in obličju sled.

Zakaj ne daš ujeti se;

čemu bežanje ne utruji te;

zakaj hitiš v neznano le?

Na vse »čemu-zakaj«¹ molčiš,

odgovor samo en golčiš:

»da minem jaz, minevaš ti«!

PRIJATELJU

Poznal sem človeka,
»Joba« — trpina,
ki kril je
v lupini življenja
časo pelina.

Okusil strahote morišča,
kot rodoljub
pravice in dolžnosti,
je šel skozi Dachau
in druga taborišča.

Potreben življenja lepote,
dejanj ljubezni;
v objemu samote,
nesebično po vrnitvi
sam je delil dobrote.

Ni tožil, ne klel,
čeprav na roke,
ki dviga, podpira,
niti ob sebi človeka
nikoli ni imel.

Nagrobni govor
v njegov spomin
je bil kratko izbran;
ime: plemenit človek,
priimek: dober kristjan.

Rezka

Vse tiho,
ptice spijo,
pot med njivami molči.

Zvon priplava iz teme,
jasen zvok ima:
mati se pokriža v hiši,
oče v hlevu je zapel.
Svetloba plane skozi okno,
otrok z mačko se igra.

MATERI

Žlahtnejši je,
kot vonj ciprese
nad rušo,
ki te krije.

Toplejši je,
kot dih pomladi,
ki tudi na grobu
življenje v cvetje klije.

Glasnejši je,
kot nauk žuljev —
sled darovanja
tvojih rok.

Bližji je,
kot tvoj objem
v času,
ko bil sem še otrok.

Ob meni je Tvoj duh
— MATI —
vedno znova Večni
da mi ga zaznati.

Dve pesmi

DOM

Dva zublja na ognjišču,
na mizi rženi kruh.

Gledam iz teme svoj dom:
brezmejna sreča v srcu,
toplota v dlaneh,
vonj miru, zavetja.
Vse tiho, ptice spijo ...
Dom me vabi v svoj objem ...

BOLEČINA

Lahko je reči z bogom
in oditi
v nove kraje.
Lahko se posloviti
in zapluti
v prihodnje dni.
Lahko je pustiti
razpadli dom
in graditi novega.

Težko je gledati,
kako nekdo odhaja.
Težko je molčati,
pustiti jih drugam.
Težko se je smehljati
ob slovesu
in ostati sam.

Najtežje je:
gledati polje,
ki prerašča ga plevel.

Pavel Berden

Pesmi

OB GROBU NEZNANEGA DELAVCA

(Za dušni dan)

Rumen sem list, ki padel sem z drevesa.
Odtrgal me je hladni veter smrti.
Izčrpane roke me obdržati
več niso mogle na življenja veji.

Bil eden sem od tisočernih bratov,
ki družno smo zložili vse napore
za skupni sad. Umiram zdaj v zavesti,
da vestno spolnil svoje sem naloge.

Popotnik, ki greš mimo in ki užival
sadove sladke skupnih boš naporov,
premisli tu in vzemi si v življenje,
da nikdar nič velikega ne zraste
brez stalne tihe žrtve tisočernih,
na njej počiva vsaka veličina.

V GORICAH

(Popevka)

Čri, čri, čri,
v goricah že grozdje brni.
Kmalu bo zrelo,
saj je že belo.
Bo treba pripraviti kleti.

Čri, čri, čri,
v goricah pa grozdje zori,
Nič ni čakati,
treba je brati,
samo naj se vreme drži.

Čri, čri, čri.
v goricah se bratva vrši.
Vriska se, poje,
dobre smo volje,
in pesem veselo doni.

Čri, čri, čri,
v sodih že močno kipi.
V grlu že vreže,
se kar prileže,
a v glavi se sladko vrti.

Juhu hu,
Martinska nedelja je tu.
Vino je zrelo,
že je zavrelo.
Priatelj, poskusi ga, nu!

(Maribor, 27. 11. 1952)

TOLAŽBA V JEČI

Žalosten zreš skozi okno ječe
na neba jasnine.
Naj Te tolaži misel, da vse mine.

Govori Ti veter,
ki hiti v daljine,
da vse mine,
govori Ti list uvel, ki pada
v blato iz višine, da vse mine
govori cvetlica, ki pod oknom
tvoje ječe gine,
da vse mine,
govori oblak, ki je na begu
čez neba modrino, da vse mine, da vse mine.

Čitaj na zidovih
celice spomine,
v njih pozabljene že davno
srčne bolečine,
gledaj vrezana imena, dneve,
vzdihe — iz davnine,
glej, vse to ti kliče
iz globine,
da vse mine, da vse mine ...
in da končano tudi tebi spet svoboda
zlata sine.

POMLAD 53

*Dan se daljša, zunaj je topleje,
sem od juga blažji, veter veje,
sneg kopni, za letos se poslavlja.
izza gore že pomlad pozdravlja,
kmalu vse bo vedro in veselo,
znova vse bo zopet oživel.
Le pri meni se pomlad ne bo zglasila,
na jetnika v celici bo pozabila.
Cvele vse doslej so rože mi ledene,
zdaj pa niti te ne bo več tu nobene.
K meni več ne bo seničke te edine,
ki prihajala je v zimi po drobtine.
Zunaj vriskala, kipela bo pomlad,
jaz le slutil jo bom izza trojnih vrat.*

MOJA HIROŠIMA

*Kipela v mojem srcu je pomlad.
Vse v meni se je razcvetelo,
dehtelo, žvižgalo in pelo,
prevzela sta me mir in delo,
kot da na svetu vlada večni sklad.*

*Tedaj je priletelo naglo, iznenada
in kakor bomba me v srce zadelo
in v njem se z grozno silo razletelo,
globoko v duši me je zbolelo.
Utihnili je pesem, zginila pomlad.*

*Prekrila mojo dušo je sivina.
Ljubezni ni, sovraštva ni,
veselja ni, bridkosti ni,
življenja ni in smrti ni,
le topa, nema bolečina.*

*Pa bo tako ostalo zdaj za vedno?
Ah kje! Gotovo ne!
Izginila bo ta sivina,
nastala zopet sončna bo jasnina,
in to, kar sedaj tako je grozno, bedno,
omembe sploh ne bo več vredno.*

Trideset let od nove maše Stefana Steinerja

*Pristopil, Bog sem k tvojemu oltarju,
neskončnosti prestopil sveti prag;
nad svet prosojen dvignil se, lahak
in ost odbil sovraštva sem viharju.*

*Pristopil, Bog sem k tvojemu oltarju,
napravil odločilen sem korak:
postal Najvišjega sem svobodnjak,
zvesto bom služil svojemu Vladarju.*

*Pristopil k Bogu svoje sem radosti,
malenkostnih skrbi odložil breme,
zaplaval sem v Ljubezni ocean.*

*Pristopil k Bogu večne sem mladosti.
ki neusahni vir je moje vneme:
pekla se spletke dvigajo zaman.*

Štefan Steiner

Pesmi

DNEVI PRED BOŽIČEM

*Dnevi pred božičem
so lepi kakor otroci,
v bele obleke oblečeni:
beli otroci, ki trosijo cvetice
v procesiji pred Najsvetejšim
in oznanjajo prihod Boga.*

*Vedno krajša je njihova vrsta,
vedno lepša je za njimi cesta,
vedno svetlejša so naša srca,
vedno bliže je Gospod.*

*Kmalu bomo slišali
zvonjenje v betlehemski noči,
vsak čas bomo pastirji,
v hlevček korakajoči.*

S SRCEM ...

*Z besedami
jaz nisem prijatelj:
besede so iškarijotske,
besede so premehkužne
ali pa so prerobate, kot nalomljeni marmor,
zato ne delam z njimi potrate.*

*Z darovi
jaz nisem prijatelj:
darila so ponos bogatih,
so kramarstvo na trgu prijateljstva,
so suhi dokazi za tisto,
kar se le v žrtvah dokazati da.*

*S srcem,
s srcem sem jaz prijatelj:
srce ne ve lagati,
srce noče kupovati,
srce se hoče žrtvovati.*

S srcem sem jaz prijatelj.

TVOJA DOBRA BESEDA

*Tvoja dobra beseda
je podpora jablani preobloženi.
Tvoja dobra beseda
gleda vso širokost moje skrivnosti.
Prsti tvoje besede so pesvečeni,
blagoslavljaajo moje globine,
moje temine.
Tvoja dobra beseda
prepreda moje temine s svetlimi nitmi.*

*Ona me zna skriti
pred samim seboj,
ona ve prižgati
moji duši pokoj.*

SONET

*Brez tebe, Bog, sem kot piščal brez votka,
sem hiša, ki ji zmanjkalo je kruha,
brez tebe, Jezus, jablana sem suha,
iskanje moje vse je brez napotka.*

*Brez tebe slak sem, ki z opore pade,
sem kakor prstan, v blatu izgubljeni,
brez tebe mesec sem, v megli kopreni,
in vsa v črnini hodi moja duša.*

*Ob tebi, Jezus, biti je, živeti:
cveteti, pirovati, peti,
pred sabo zreti cilj v zmešnjav širini.*

*Nate naslonjen morem trdno stati,
svetiti jasno, živo se bleščati
in nada je kot deklica pri birmi.*

POJDIVA, BRAT...!

*Zakaj čez noč
je gora zacvetela,
zakaj se z vencem rož
rdečim je odela?*

*Sinoči tam je Jezus
pot krvavi potil za nas,
da duše nam ozdravi.*

*Pojdiva, brat,
med krasno to cvetenje
poljubovat kri božjo,
naše ODREŠENJE.*

Dobosics József

Ifjú barát

*A nema imáimban itt
idézem a mennyeit.
Csak készülök, csak készülök
valami földöntuli létre,
s elfelejtem magam
az Istent idézve.*

*Sok zörgosnesznek zaja
zavarja lelkemet,
hátra tekintenek.
ó jaj, de nem lehet,
kimért az utam
előre, előre.*

*Vergődésem lassan
furcsa utakon jár
nem kiméli lelkem
Illuziók hurcolják
semmi fele kővár.
semmi fele kővár.
gondolatom szerte,*

*Ki mer így járni még
vagy bárki is merte
fékezni lelkemet
egy kamrába zárva.*

*Silány kenyér s vizen
a szent utat járva,
ostorozva testem
a vér csordulásig.
Ma szenvedő fájdalom
s holnap urja másik.
Pörbe szállok éggel
a leheletem forró.*

*Valami vissza hív
csábító meleg sziv,
de ez már nagyon messze
kint a térben száguld,
elmosódó emlék,
már csak régi múlt.*

Franc Puncer

Iz nenapisanega dnevnika

Haunstetten, 1. marec 1944 zvečer.

Zdaj smemo ven iz zaklonišča. Nihče se ne dere nad nami. Sirene so odtulile nevarnost, oglašajo se sirene gasilcev. Nas se to ne tiče, naj si pogasijo, če hočejo. Čim več vsega tega gori, tem prej bo zgorelo. Področje mojega zanimanja se je pošastno zožilo. Skrbi me samo še, kaj je z Jocom in Vladom in z našim blokom 4. Tam imamo v omari še nekaj kruha in vrečko kaše pa lep kos salame. Brez Joca in Vlada bi se počutil strahotno samega v tej deželi izgnanstva, ki je s tem dnem postala fronta. Brez zapovedovanja se zberemo, uredimo v vrsto, še pogled na moderno, zdaj deloma pogorelo tovarno 4a-stiskalnica. Odhajamo kakor po bitki. Smrtno utrujeni od doživetja eni in drugi. Premagani in natočeni nosijo orožje, še vedno jim uniforme krasijo našitki SS in mrtvaške glave, zmagovalci umazani, lačni, mnogi kakor bi na trupu nosili mrtvaške lobanje. Korakamo po dobro znani cesti domov v taborišče. Bog daj, da bi nam to ostalo, da bomo mogli nocoj kaj pojesti in leči na posteljo. Hiše v smeri taborišča so nepoškodovane. Zdi se, da so samo na tovarne Messerschmitta vrgli preprogo zažigalnih bomb. Tudi križ ob cesti in Gospodovo telo na njem sta nepoškodovana. Korakam in tako slovesno mi je pri srcu, ko

grem mimo tega znamenja. On gotovo drži z nami, čeprav je zasažen v sovražnikovo zemljo. Zakaj so pa taki! Zakaj ne protestirajo, ko nas lahko vidijo dan za dnem kot sužnje z galej korakati mimo svojih domov, kjer živijo dokaj udobno, spijo v snažnih posteljah in imajo zagotovljeno hrano z zadostnimi kalorijami. Take misli predem. Cujte, to je zdaj moje kršćanstvo, to je meditacija katoliškega duhovnika, ko gre za biti ali ne biti. Saj smo zaradi njih, nacijev, mi jetniki ogroženi tudi od »naših«, ki se medtem za danes vračajo v svoja oporišča na zahod. Za trenutek se zje-jim na Vlada, zakaj me je takrat v Dachauu potegnil s seboj v zunanjo komando. Glavnega taborišča dachauskega Američani gotovo ne bodo stolkli, mi tu pa smo s svojim neznatnim taboriščem tako blizu Messerschmittovih tovarn, kjer izdelujemo bombnike in najbrž tudi povračilno V-orože.

Vlada sem našel že v baraki. Kakor da bi se že dolgo ne videla, sva se objela. On misli, da moramo ob prvi priliki pobegniti, sicer smo izgubljeni. Nič mu ne ugovarjam, čeprav mi kaj takega še na misel ne pride.

Po takorišču se zbirajo skupine znancev, vsak hoče čimprej pripovedovati, kaj je doživel in kako je preživel ta ognjeni krst. Iz Vladovega pripovedovanja razberem, da je bilo v njegovi tovarni 4a Zu, kjer sem prej tudi jaz delal, dosti huje. Iz tistega dela zaklonišča, kjer je bil on, so se vrnili vsi nepoškodovani. Govorijo pa, da je drugi del zaklonišča zelo trpel, da so tam nekateri ranjeni in tudi mrtvi. Če bi jaz bil še v tej tovarni, bi bil morda med njimi. Mogoče mi je Mayer, ko me je odpustil iz 4a Zu, nehotе rešil življenje. Bog ve. Ob teh govoricah me seveda močno skrbi, kaj je z Jocom, ki se še vedno ni vrnil.

Medtem taboriščno življenje spet steče. Blokovski starešine kličejo vsak svoje v barake, razdelijo nam juho in dnevni obrok kruha. In preštеvajo nas.

Že se mrači, ko prikoraka skozi taboriščni vhod majhna skupina jetnikov, med njimi Joco, ves ponosen, visoko vzravnan lepi mladeč kakor poveljnik sicer zdesetkovane, pa vendar zmagovite enote iz bitke. Zdaj čujmo njegovo zgodbo. Ko so padle bombe na tovarno, je izhod iz njegovega dela zaklonišča zasulo. Nastala je strahotna zmešnjava. Misleč, da se bo kako rešil, se je vsak prerival, odrival druge in seveda kričal. Ko je začelo primanjkovati zraka, so vsi rinili drug preko drugega k majhni odprtini, skozi katero je prihajalo nekaj zraka. Neki Holandec je Joca začel daviti, da bi se sam prerinil naprej. Končno je Joco organiziral Slovence, da so pomirili brezglavo vpitje in prerivanje ter se menjavali pri odprtini za zrak. V ruševinah so našli del bombinega plašča in s tem kosom železa so suvali v ležaje vrat, da so jih izdrli iz betona, izkopali odprtino in drug za drugim zlezli na plan. Sedaj so se brez spremstva SS-arjev in kapojev vrnili v taborišče.

Haunstetten, 2. marec 1944.

Dobro uro dalje so nas pustili v posteljah. Razumljivo, saj ne bomo šli v tovarne, ki so delno požgane in porušene. Sedaj se z vso ostrino postavljа vprašanje, kaj bo z nami. Če je tovarna avionov Messerschmitt delno prizadeta, se Nemci še ne bodo vdali. Nam grozi nevarnost, da nas prese-lijо kam drugam. Tu smo se vživeli, tu veš, pri čem si. Tako pride človek

sam v sebi v nasprotje. Ko na eni strani želiš, da bi bile vse tovarne do kraja uničene, bi bilo na drugi strani za večino izmed nas skoraj najugodnejše, da bi še naprej delali pri Messerschmittu.

Cez dan nismo nič delali, samo dolgo smo stali na zbornem mestu, dobili zjutraj čaj, opoldne juho, zvečer pa čaj in dnevni obrok kruha. Tisti košček kruha in rezina margarine, ki jo dobivamo v tovarni, je seveda izostala — ta dodatek daje Messerschmitt. Sicer pa je po taborišču živahno vrvenje. Vsakdo hoče komu povedati svojo zgodbo. Kjer se pogovarjajo Rusi, je skoraj vsak stavek zabeljen z »job tvojo mač«, Poljaki pa po svoje. Govori se, da je v nekem delu zaklonišča 4a Zu stisnilo eno betonsko steno k drugi, vsi so bili mrtvi, da so jih z železnimi kavli za obleko zatikali in vlačili ven. Takoj so jih odpeljali v dachauski krematorij. Mi trije sicer poizvedujemo, ali manjka kateri izmed Slovencev ali kak bolj znan tovariš druge narodnosti — posebno pa nismo prizadeti. Glavno, da smo srečno odnesli. V osmi šoli smo imeli profesorja Pečovnika, ki nam je večkrat zatrjeval, kako vsaka vojska ljudi pokvari. Zdaj vidimo to trditev uresničeno v grozotnih oblikah, seveda bolj na drugih kakor na sebi. Zdi se mi, da bo rod, ki bo to vojsko preživel, kar precej pokvarjen in da bomo tudi duhovniki po vojni postavljeni pred sodišče, ki bo sodilo, kako smo Gospodovo zapoved ljubezni do bližnjega v dnevih stiske in groze razlagali in v življenju sami uresničevali.

Haunstetten, 5. marec 1944.

Niso nas poslali drugam, torej bo že res, da tovarne popravljajo in bomo ostali tu.

Danes so nam zopet dali formularje, da lahko pišemo domov. To mi je v veliko srečo, ker bodo doma kmalu zvedeli, da sem po bombardiranju ostal živ, če nacistični radio sploh objavlja, da se ameriške trdnjave sprehajajo po nemškem nebu. V tem pismu sem lahko tudi voščil številnim sorodnikom in sorodnicam, ki nosijo ime sv. Jožefa, za bližnji godovni dan.

Zima nas še vedno pesti, pa še kako. Ob jutrih je vkljub koledarski bližini pomladi vse poledenelo. Skoraj do božica ni bilo ne snega ne prave zime, sedaj se nam pa maščuje, ko ne odneha. Mrzel veter zavija bo taborišču in tudi pri duši mi je mrzlo in malodušno. Doma je gotovo že lepše. Padlemu bratu so ob kapelici uredili gredico v obliki srčka in zdaj okrog njega pomlad zeleni. Seveda je pa tudi doma hudo. Iz šifer v pismih razberem, da se jim gospodarji menjavajo: podnevi vlada okupator, ponoči pa partizani. Obojih se bojijo. Slednji sicer prinašajo veliko upanje o skorajšnji svobodi, a če jih Nemci pri hiši zalotijo ali zvedo, da so jim dali hrane, potem so domači zgubljeni. Da so partizani na mojem domu kakor doma, nič ne dvomim, saj sva jim s sestro že, ko sem bil še prost, vozila živež na zbirno bazo.

Haunstetten, 7. marec 1944.

Sedaj smo nekateri takorekoč na dopustu. Tu in tam osnujejo kako komando, ki gre na zunajtovarniško delo, Slovencem pa v glavnem uspe, da se temu izognemo. V tem brezdelju imam več časa za razmišljanje. To

me ne osrečuje. Zjutraj sem se zbudil ves pobit iz sanj. Bil sem v svoji pisarni pri Št. Jurju. Vstopila sta dva partizana. Brez pomišljanja sem se jima pridružil in hiteli smo proti gozdovom, ki obkrožajo ta prelepi kraj. Nekaj je počilo, zbudil sem se. Že leta 1942 bi se jim lahko v resnici pridružil, saj so že bili v tistih gozdovih. Menil pa sem, da moram ostati, saj sem oskrboval pet župnij. Slovenski duhovnik je bil v tistem času enkratna opora ljudem, da niso klonili. V bogoslužju nisem uporabljal niti ene nemške besede. Ostal sem, čeprav sem bil skoraj prepričan, da me bodo gestapovci sneli. Če bi šel takrat v gozd, bi sedajle nosil puško, mogel bi se braniti, osvobajal bi domovino. Tukaj pa? Ko bodo tovarne popravljene nas bodo gnali kakor živino v klavnico, brezmočne. Ni dvoma, da bodo Američani spet prišli nad Messerschmitta. Ali pa nas bodo naši gospodarji, ko se bo bližal konec, postavili v vrsto in pokosili. Nihče razen domačih, če bodo preživeli, se ne bo spominjal, kako bridko nam je bilo.

Toda čujte, kako si dela utvare človek, ko koraka pod vislice ali ob zid, kjer ga bodo ustrelili in sploh človek, ki sam ne more niti trohice odločati o svoji usodi! Premišljevanje sem namreč sklenil takole: če jaz ne zaslužim, da ostanem živ in da bi še videl mamo in dom, pa domači, ki toliko skrbijo in žrtvujejo zame, to zaslužijo.

Haunstetten, sredi marca 1944.

To se pa lepo čuje. Pri večernem zboru so razglasili, da gredo jutri nekatere delovne skupine na delo v tovarno. In med mnogimi sporočili je bilo tudi tole: jetnik številka 43016 gre z delovno skupino 4a Zu. Tako se torej vračam v 4a Zu. Ne morem skriti veselja pred Lodom in Jocom. Rešil sem se skladišča šablon v 4a, spet bom delal pri mizi v znanem okolju. Joco in Lado se z menoj veselita in takoj z dodatkom pri večerji proslavimo dogodek. Nocoj imam še Mayerja nekoliko rad. Najbrž je spoznal, da si z razbojnikom Schriwerjem in Wagnerjem zlasti sedaj, ko je po bombardiranju marsikaj narobe, ne bo mogel pomagati, pa me je dal predstaviti nazaj.

Ko smo drugo jutro zares prikorakali do tovarn, smo jih videli precej drugačne. Strehe so pokrpali s pločevino, nekatere stroje so že zamenjali z novimi, druge še popravljajo. Ko sem se šefu Mayerju lahno poklonil, mi je dal celo roko rekoč: »tako ste zopet tukaj«. Snidenje z ostalimi civilisti Reitingerjem, Rheimom in Ortnerjem, ki so v redu ljudje, pa je bilo kar prirčno. Spodaj v tovarniški lopi so na oglasno desko napisali: Wir bauen auf. Hočejo reči: obnovili bomo proizvodnjo na stanje pred bombardiranjem. In nemška zagrizenost steče v vsej polnosti. Stroji zopet pojejo, cvilijo, kurirji tekajo sem in tja, v naši pisarni se vrata odpirajo in zapirajo, vodja pisarn Anton Mayer (ne moj šef Josef) teka ko ponorel sem in tja, da nadoknadi zamujeno.

Skrbi nas seveda, če bomo morali ob prihodnjem alarmu zopet v zaklonišča pod tovarno.

Problem je bil kmalu rešen. Vedno pogostejše potujejo ameriške letelice trdnjave nad Schwabenlandom. Če gredo mimo daleč od nas, imamo samo predalarm, stanje pripravljenosti. Kaj bo zdaj? Čez nekaj minut pa odtu-
lijo, da je nevarnost mimo in mi spet delamo. Končno pa je prišel dan, ko so se nam spet toliko približali, da je predalarmu kar hitro sledil znak

za akutno zračno nevarnost. Los, los, se derejo kapoji in SS-arji, psi lajajo in že bežimo, pa — hvala Bogu — ne v zaklonišče, ampak proč od tovarn, mimo osamelih hiš, ven v naravo po poljskih kolovozih v bližino nekega gozda in tam najdemo že cik-cak izkopane jarke. Vanje se potuhnemo. Prvič smo seveda na moč radovedni, kako to gre, zvedavo opazujemo na daljnem nebu ploveče v soncu se lesketajoče nebesne ptiče, kako nosijo težko breme. Težko, saj tako bobni. Kakor žerjavi plovejo v obliki črke V, vsem na čelu vodilni. Naslednji dan smo bili žalostni, ker niso prišli. Čez dva ali tri dni pa smo spet bežali. V jarku se udobno namestiš in zaspiš. Kolikera je korist teh alarmov: nemška vojna industrija tačas ne dela, nam neprespanim in lačnim ni treba garati, uživamo in spimo v prelepi pomladansko se vzbujajoči naravi.

Ves čas bivanja v ječah in taboriščih sem »vestno« opravljal svoje molitve. Da, »vestno« sem zmolil vsak dan tisto množico očenašev in zdravamarij. Mnogokrat je bilo — Bog mi odpusti — zares samo opravljeno. Sedaj v tej pomladi zunaj v naravi zopet s srcem slavim Gospoda Stvarnika in Odrešenika. In ko bežimo iz tovarne preko zelenih travnikov, se spomnim na procesijo Svetega Rešnjega Telesa po domačih poljih od kapelice do kapelice. In glejte, tudi tule obhajamo procesijo in jaz sem tako srečen, da nosim monštranco z Najsvetejšim, saj imam pod srajco v žakeljčku še vedno posvečene hostije. Tantum ergo sacramentum pojem po tihem z napevom, kakor smo peli pod Miheličem v bogoslovju.

Haunstetten, 22. marec 1944.

Dan se vleče brez konca. Že od jutra se slabo počutim. Ata je doma večkrat trdil, kako je njegovo počutje odvisno od vremena. Nisem mu prav verjel. Ali sedaj že tudi name vpliva vreme? Pravijo, da smo v tovarni že presegli stopnjo proizvodnje, kakor je bila pred bombardiranjem. Tudi jaz moram delati, ker je miza preobložena z naročilnicami, pa tudi zato, da me Mayer vidi pri delu, sicer bi me spet odposlal. Tokrat gotovo ne v drugo tovarno, ampak v kak kazenski oddelek. Ko bi vsaj sirene zatulile, da bi bežali tja za naš gozd. Pa nočejo. Vlado mi je sinoči pravil, da je v skladišču organiziral debelo železno ploščo 40 krat 30 cm. Skrito ima med drugim materialom, ob prvem alarmu pa jo bo pod plaščem prenesel v cik-cak jarek. Pod to ploščo, pravi, bova skrila svoji glavi, če bi ob prihodnjem bombardiranju tudi tja padali kaki izstrelki. Vlado ima veliko zaupanje v ta svoj podvig, jaz sem kakor vedno nekoliko manj navdušen.

Haunstetten, 28. marec 1944.

Ležim na trdi postelji in ne moremo zaspati, čeprav sta duh in telo tako utrujena in potrebna spanja. To se mi doslej še ni dogajalo, saj skoraj nikoli večernih molitev ne zmolim do kraja, ker prej zaspi. Tudi nočoj skušam moliti, pa se mi ne posreči. Glava je polna križem se prevračajočih misli.

Tako lepo se je začel ta dan. Sonce nas je prijazno pozdravilo, ko smo prikorakali do tovarne. Komaj so razdelili malico, že so sirene naznanile akutno zračno nevarnost in smo tekli na polje. SS-arjem se vedno bolj mudi, saj gre tudi za njihovo življenje, vedno bolj nas priganjajo. Tisti to-

variši, ki imajo nerodno obutev, komaj dohajajo in so seveda deležni grdega zmerjanja in tudi batin. V jarku nisem utegnil zaspati, že smo čutili grmenje letečih trdnjav pa tudi protiletalske topove. Srečno plovite, smo jim voščili, ko so leteli preko nas. Lado me je živčno pozival, naj ne gledam toliko v nebo, marveč naj glavo skrijem skupaj z njegovo pod železno ploščo, ki jo je pred dnevi srečno pretihotapil iz tovarne. Potem smo videli, kako so spustili nekaj bomb v smeri Augsburga. Kakor prižgane velike cigare se mi zdijo te bombe, ko se odlepijo od vozila in usmerijo navzdol. Še dobro uro smo smeli ostati v jarkih, počivali, klepetali in komaj skrivali svoje veselje pred SS-arji. V dobrem razpoloženju smo se potem bližali tovarnam in glej tokrat sta 4a in 4a Zu srečno odnesli. Potem pa smo kmalu zvedeli rezultat: naše fante iz 4a, kjer sem do nedavnega delal tudi jaz v skladišču za šablone, so kakor vedno ob alarmu odgnali v bližnji gozd. Nedaleč stran so danes padale ameriške bombe, zračni pritisk je lomil drevesa in precej naših fantov je težko poškodovanih, morda jih je nekaj tudi mrtvih. In zopet ugotavljam, če bi bil na delu še v 4a, bi bil morda med temi ponesrečenimi. Se usoda poigrava z menoj in me hrani za nove zgode in nezgode? Ali pa mi božja previdnost ponuja še nekaj časa, če hočem iz sebe še kaj narediti?

Spomnim se, da je danes tihi torek in da bo kmalu velika noč. To bo letos sicer vsa v mraku velikega petka, a potrudil se bom, da mi ne ugasne ogenj upanja na vstajenje. Tako mi je končno uspelo, da sem se čisto po domače pogovoril z evharističnim Jezusom, ki je z menoj v postelji v žakeljčku pod mojo srajco. Zaspal sem.

Haunstetten, 29. marec 1944.

Med delom opazujem Josefa Mayerja. Zadnje čase skrbno čita časopis, razprostrt v predalu, tudi zemljevid ima, na njem zasleduje gibanje na fronti. Morda doma skriva poslušal London in nato primerja domača in tuja poročila. Ko radio v tovarni naznani posebno sporočilo, pozorno prisluhne, a kaj ko v teh sporočilih javljajo samo, koliko brutoregistrskih ton so sovražniku potopili. Vsi pa vemo, da se na vseh frontah umikajo. »Herr Puncer« (zadnje čase mi pravi Herr), me pokliče, »veste, kaj pomeni kratica Tito v vašem jeziku?« »Ne vem«, pravim. In me pouči »Tajna, internacionalna, teroristična organizacija«. Nič ne rečem, mislim pa si: ta Tito vas Nemce uči kozjih molitvic. Josef Mayer je revež, na suknjiču nosi značko nacija. To mu je pomagalo, da se je rešil fronte, skrbi ga pa, kako bo vozil po vojni. Če vidi prihajati v pisarno Antona Mayerja, hitro s trebuhom zapre predal in nadaljuje z delom za končno zmago.

Ob priliki bi mu rad razložil, kako čudno je njega uporabil Bog, da jaz že dvakrat ob bombardiranju nisem bil poškodovan.

Hvala Bogu, sirene tulijo, gremo v pomladansko naravo. Bolj varno kot v tovarni je tam gotovo.

Dninarčina močvara

Ves večer, ko se je pripravljala na košnjo, je odzvanjala v njej pesem zemlje in rasti. Rasti na njenem lastnem travniku, ki ga je bila kupila pred nekaj meseci. Vse življenje je hrepenela po njem.

Zdaj je stala v črni velbani kuhinji, z burklo drezala ogenj pod žnūblom in razmišljala, kakšen neki je travnik, ki ga je bila kupila od starega Vuka iz Dragotincev.

Vuk, ki je na stara leta z ženo vred spoznal, da brez otrok njuna zemlja nima prihodnosti, se je zatekel k barantaštvu z zemljo. To mu je prešlo v strast. Leta 1930 je bil že okužen mešetar. Dninarici Miciki je širokosrčno ponudil travnik: »Pomisli, Micika, tamkaj raste tako visoka trava, da komaj vidiš čeznjo! Tla so tako ravna, da sem njega dni kosil v salonških čevljih. Blizu imaš Ščavnico in Črnc, da se lahko v vročini osvežiš ... No, kaj cincariš! Stopi hitro v posojilnico, najmi 3000 dinarjev posojila in brž skleniva kupčijo, da te kdo ne prehití! Veš, pri nas doma kar v vrsti čakajo, da bi kupili travnik. Toda jaz ga bom prodal tebi, ker vem, da ga najbolj potrebuješ ...«

Dninarica je bila še zdaj navdušena nad travnikom, ko se je spomnila Vukovih lepih besed. Bila je prepoštena, da bi podvomila vanje.

Dlje je burkljala voda iz lončenega in z žico križem kražem prevezanega lonca v peči, bolj je naraščala v njej vznemirjenost pred bližajočim se jutrom.

Samo nekaj ur jo je še ločilo do trenutka, ko na travnikih zapojó kamni po kosah in se med zrele rosne trave pomeša vonj žganice; samo nekaj za spanje nujno potrebnih trenutkov, ki so poleti zmerom prekratko odmerjeni.

Veselila in bala obenem se je srečanja s prostranimi ravninskimi travniki, kjer bodo zjutraj gotovo kosili tudi veliki kmetje in bo na večjih travnikih švistalo tudi po deset kos. Na njenem bo kosil samo en kosec.

Grič se je kopal v mesečini, ko je vzela burklo z burklišča in odstavila kuminovo prežganko, ki je dobra za želodec. Še bolj bi mi teknila prose-na kaša, je pomislila, ampak proso bi morala najprej ophatí in zažokati ter prebrati, šele nato bi ga lahko skuhalo z mlekom.

Preden je povečerjela, je v kuhinji urno ožmikala prašiču nekaj kuhanih mrkev, ter jih v vodi pomešala z otrobi. S prašičevo večerjo je odhitela čez z zemljo zbito podstenje, da ji je okoli nog cafedralo dolgo dosluženo krilo.

Pred svinjakom se je spotaknila v talige, s katerimi je bila zvečer vozila gnoj iz hlevčka. Tisti trenutek je na košati zimiki čuknil čuk. Drobena ženica je v strahu hlipnila, se zamajala s škafo in — ujela ravnotežje.

Ko je zlila zaspanemu prašiču večerjo, se je obrnila še k edini kravici v cimpranem hlevu.

Potrebljala jo je po vratu rekoč: »Odslej mi ne bo treba več sredi zime prositi slame zate tam zdolaj pri kmetih. Veš, bolelo me je, ko sem morala za tisto slamo tako rekoč beračiti, da nisi bila lačna. Ampak nikoli mi ni dal nobeden kmet zastonj niti betve slame, zmerom so mi bili zaračunali

zanjo nekaj težakov. Poleti, ko so na kmetih najtežja dela, sem morala k njim na tabrih. Seka, zdaj imava naposled svoj travnik. Vem, da si tudi ti vesela. Pridna, Šeka. Toda iti moram; s prvim svitom me bo čakal kosec na križišču za gozdom. Ne smem zaspati. Nocoj sem ti bila v gorcah našla travo, da jo boš imela jutri za ves dan.»

Rada se je pogovarjala s kravo, prašiči, kokošmi in zajci. Včasih, ko je bila dolgo sama, se je pogovarjala tudi s trtami, jablanami, z lonci, s skledami, z vsem, kar ji je prišlo pod roko. Krava jo je hvaležno pogledala. Obliznila je njene zgarane in s srpom porezane, krevljate prste. Miciki se je zazdelo, da ima krava solzne oči. Morda jih je zares imela. Mogoče jo je razumela. Da, živali so včasih prijaznejše in hvaležnejše od človeka.

Mesečina je lila skozi jablane na slamnato streho, ko se je odpravila nazaj v kuhinjo vsa zadovoljna in umirjena kot človek, ki se je pogovoril s prijateljem. Še kralj Aleksander I. jo je manj strogo in bolj prizanesljivo gledal s stene izmed nabožnih podob.

Po gričih je vladal mir. Kresnice so vijugale svoje lesketajoče se poti med drevjem. Mesečina pa je imela krožno kopreno. Dež napoveduje, je s skrbjo ugotovila ženica. Počaka naj vsaj še nekaj dni, da spravim seno, je zamrmrala.

V kuhinji je bila medtem dogorela trska za svečavo. Vešče je vtaknila v železni podstavek novo in jo prižgala.

Ta svečava je še zmerom cenejša od petrolejke, si je rekla.

V tišini je s svečanim gibom vzela iz skrinje škatlo s papirji. Na nos si je nataknila očala, ki jim je rekla cvikari. Nato je razgrnila po mizi kupno pogodbo o travniku.

Tesnobno se je zazrla v papir. A cvikari ji niso nikoli dobro služili. Iz tujine jih je bil kar tako prinesel njen daljni sorodnik, ker je imela težave že od rojstva. Mati ji je bila namreč dala zaužiti preveč makovega uspavala, da so jo bili po dveh dneh spanja s težavo zbudili. Materina nepremišljenost ji je škilasto krivenčila oči in glava jo je bolela ob vsaki spremembi vremena. Kdo ve, kdo je bil nekoč nosil ta očala?!

»Oh, Marija pomagaj!« je zavzdihnila s trpkostjo v srcu.

Snela je očala s tankega in nekoliko predolgega nosu, obrisala stekla v drukani predpasnik, kot da bo potlej bolje videla, kot da bo skozi papir pogledala v dušo staremu Vuku, od katerega je na slepo kupila travnik, preden ga je videla.

Najsi je še tako napenjala oči, najsi je še tako zmurkala v papir, na njem ni videla ničesar drugega kot samo suhe številke, da je travnika 20 arov in 68 kvadratnih metrov.

Večkrat ob večerih je vzela v roke kupno pogodbo in s ponosom pregledala vsako črko in številko. Nocoj pa jo je prvič spreletel dvom; razprl se je iz nje nekako nagonsko kot črn bodeči cvet.

Iz razmišljanja jo je predrnilo bitje stenske ure. Naštela je enajst udarcev.

Ali ji je sploh vredno leči?, je pomislila. Prva košnja na svojem travniku je vendar velik dogodek. Za denar, ki ga je dala za travnik, bi lahko kupila šest, sedem lepih krav. Vsako leto bo treba zrediti telička in pujska, da bom odplačala dolg, si je rekla.

Spodobilo bi se, da za kosca in foringaša, ki mi bo pripeljal seno s travnika, spečem krapce ali kvasanice, jo je prešinilo, ko se je odpravljala iz kuhinje. Utrujena je sledila notranjemu klicu po gostoljubju. Brž je nasejala belo moko v nečkê. Že je hotela podkuriti v peč, kajti ogenj je bil medtem pogorel, kar je ugotovila, da se peč grdô dimi, plamen pa se noče razplamteti.

Kurjenje ji ni šlo od rok. Plamen je zadušil dim, ki se je počasi dvignil pod črn strop in dalje v velbani dimnik, odkoder se je ritenski prip plazil nazaj kot zlovešče skrivenčeni orjak, da ga je bila kmalu polna kuhinja. Zagrizel se je v njene oči, da so jo zaščemele.

»Terentete, najbrž bo dež!« je zavzdihnila.

Bila je preutrujena, da bi nadaljevala s peko. Če bo zares dež, je pomislila, tedaj adijo seno. Mokro bo. Morda ga bo ves teden valjala po travniku. Zato je bolje, da počaka s peko do jutri. Spreletela jo je trpka resnica, da nima veliko, da nima veliko smetane in skute, kajti breja krava slabo molze. Smetano in skuto je bila varčno hranila na hladnem v ozemljeni kleti pod kamuro. Tam je imela na dnu kleti izdolbeno se pokrito jamico, ki ji je rabila kot hladilnik. In če ji zdaj zagode dež, se bodo pogače posušile ali shudile, preden bo možno delo na travniku.

Upihnila je tresko in se zmučena napotila v sobo. Ni še legla, temveč je pokleknila na pručko ob postelji. Bila je tretjerednica, zato je pred spanjem zmerom vzela v roke rožni venec z velikimi lesenimi rdečimi jagodami. Sepetaje je molila; kdaj pa kdaj je poljubila leseni križec in pobožno zavzdihnila.

Z molitvijo je znova začutila v sebi spokojno sladkost vseh sladkosti. To je bilo kot ugriz v božično potico. Včasih je tako molila uro ali tudi več, da so bile nazadnje njene zamaknjene oči solzne od sreče. Z molitvijo je imela prav zares nebesa že na tem svetu, ker je verjela vanje, kajti če veruješ, potlej so —. Vaški župnik tolikšne sreče bržčas ni doživel med povzdigovanjem v cerkvi.

Zdrznila se je na pručki. Zavzdihnila je: »Naj mi Bog odpusti te obrekovalske misli — in naj me zgodaj zjutraj zdravo zbudi.«

Legla je. Njena misel se je na dišečem ličju utrnila kot sveča. Ni slišala čukanja na hruški. Ni videla meseca, ki je srebrikasto božal uokvirjene svetnike na steni. In ko je malo pred tretjo zaslišala budilko, je bila prepričana, da je komajda legla in se ji je ura pokvarila. Toda kmalu je tudi stenska ura odbila tri.

Najprej je pogledala v nebo. Rimska cesta je bila tako blizu, da bi jo z roko dosegla, ko bi splezala na topol pred cimpračo. Ampak videti je bilo samo večje zvezde. To pa ni napovedovalo stanovitnega vremena ...



V komaj zaznavnem svitu se je odpravila s cekarjem in grabljami na rami po griču. Spočetka je bila dremava in nekako mesečna, zunaj pa jo je kmalu zbistrila jutranja svežina. Spotoma je z male njivice utrgala rženi klas, ga zmečkala med prsti in zgrizla zrna. Bila so še mlečna. Ob gredi z nasajenim zeljem se je sklonila k zemlji in jo z ljubeznijo ošlatala. Bila je suha. Redí sadik pa so bile škrbaste.

Pred gozdom, na robu goric, se je zdrznila iz razmišljanja. V gozdu se je bilo nekaj zganilo — nekaj je spráščalo. V trenutku so se ji bile oči stisnile v dvoje drobcenih borovničevih jagod. Spustila je roke predse, da so ji kot težke uteži obviselo ob telesu. Mogoče je bil samo veter; lahko da je skočila srna, se je mirila. Ampak skozi gozd moram, kajti na drugi strani me čaka kosec, je pomislila. V hipu je šinila skóznjo zgodba starih ljudi o kači z grebenom in s krono na glavi, ki se prikazuje v tem gozdu. Kdor bo kačo poljubil, temu se bo spremenila v bogato princeso in pred njo bo zrastle zlati grad.

Srh jo je spreletel ob misli, da bi morala poljubiti kačo.

Meni se ni bil nikoli nihče prikazal; niti štiriperesne deteljice nisem nikdar našla. Nekateri pa primejo za govno, pa se jim spremenijo v zlato. Žuljavo sem si morala prigarati vsako betev trave za kravo, sleherni snop žita, vsak krompir, vse, kar imam. Ne, nisem rojena pod takšno zvezdo, da bi se mi prikazala sreča, pa četudi v kačji podobi.

Ali je res ne bi upala poljubiti, če bi jo srečala? je pomislila. Življenje na krpi zemlje na griču mi je prineslo že veliko hujšega, kot je kačji poljub; revščino, mraz, vročino, kobilice, točo in nalive, bolezní živine in kdo ve, kaj še. Vse to sem morala poljubiti in odpoljubiti, da sem preživela. Tako se je hrabrila, prepričana, da kača zares živi v gozdu.

Pospešila je korak skozi gozd. Sredi gozda jo je prešinilo, da bi kačo — princeso brez obotavljanja poljubila. Morda bi jo princesa vzela k sebi za služabnico, da ji ne bi bilo treba več tako težko garati na griču —.

Trenutek za tem prebliskom se je že sramovala sama sebe. Le kako more kaj takšnega misliti! Človek mora biti zadovoljen s tem, kar ima.

Hudič me preizkuša! se je stresla. Kaj takšnega sploh ne bi smela razmišljati. To je greh. Položila je roko na prsi, na bluzo, pod katero je začutila tretjeredniški škapulir.

V trenutku, ko se ga je dotaknila, je bila spet močna in trdna. Vedro je stekla skozi gozd, na drugo stran, kjer jo je čakal kosec.

»Mislil sem že oditi drugam, ko se tako zamudno cijaziš!« jo je pozdravil.

»Za božjo voljo, saj si mi vendar obljubil!« se je ustrašila.

»Tudi ti si obljubila, da boš ob treh na križišču.«

»Na, priveži si dušo!« mu je ponudila zelenko žganice. »Saj vendar razumeš, da mora človek kakšno urico tudi spati. Pij — in ne pohinjaj dane besede!«

Kosec je krepko potegnil, nato se je spravljivo odkrhal: »No, pa pohitiva!«

Naglo sta zakorakala na široko cesto, ki se je belila pred njima.

Bila je zadovoljna, da je Matjaška potolažila z žganjem. Nelagodno bi bilo, ko bi se morala vesti kot kakšna kmečka gospodarica, ko pa je bila zmerom dninarica, ki je v zameno za orača in foringaša dnila, pa tudi kakšno vrečo žita in koruze je morala pridniniti, če je hotela čez zimo jesti kruh, kajti na njeni krpi zemlje je zrastle premalo. Zato se ni marala repenčiti.

Iz daljave se je zaslišalo brušenje kos.

»Kje je ta tvoj travnik?« je pretrgal tišino Matjašek.

»Ja, med Črncem in Ščavnico.«

»Vem, kje so bajnkovski travniki. Toda Bajnkovci so veliki. Morava kreniti s ceste pri kovaču, ali četrť ure kasneje pri žagi in mlinu?«

»Terentete, tega pa natanko ne vem. Mislim pa, da mi je Vuk rekel, naj zavijem pri kovaču, potem pa čez Črnc in na levo.«

»Kroťa na biciklu!« je na drugi strani Črnca, v močvirnati visoki travi, zarobantil kosec. »Če ti nisi kupila mačka v žaklju, potlej, potlej bom jaz vladal namesto kralja Petra II., ki ima zdaj menda komaj sedem let ...!«

»Nikar me ne straši, saj že tako ali drugače vso noć nisem spala zaradi košnj.«

»Saj te ne strašim, Micika. Ampak rad bi vedel, ali ti je Vuk povedal, da je na levi od žage speljana preraščena struga stare Ščavnice. Ščavnica je tekla tam še za časa graščaka Benka iz Negove, ki je bil lastnik vseh travnikov.«

»Terentete, misliš, da mi je prodal staro Ščavnico?« je zastokala.

Štorkljala sta čez čedalje bolj zamočvirjene travnike, ki so bili ponekod že pokošeni. Ponekod je bilo videti senene kope.

Na komajda pregledni širjavi so se jima pogrezale noge v močvirnata tla. Dlje sta tonila v močvaro, iz katere je rastla ostra raševinasta trava, da bi si človek porezal prste na njej, bolj je v Miciki kljuvalo in drhtelo. Strahoma je gledala kosca pred sabo, ki je že trikrat zavihal hlačnice, a je voda spet dosegla hlače.

»Tristo hudičev!« se je zdajci obrnil Matjašek in zalučal koso v močvaro.

Micika se je prekrizala rekoč: »Bog naj ti odpusti kletvico.«

Kosec jo je tako grdo pogledal kot da bo zdaj zdaj padala toča iz njegovih oči: »Napoprala si me!«

»Terentete, nikar, nikar, saj nisem vedela, kje je travnik!« je hitela Micika odpirati zelenko, da je žlahtno zadišalo.

Duh po stari dobri slivovki je Matjašek u pregнал krče z obraza, ki so se že nabirali, da spet izstrelijo kakšno hudo kletvico.

Nekaj časa sta si tako gledala v oči. Ženica je v hipu začutila vso grodobijo in ponižanje, ki ju je bil mešetarski Vuk zvalil na njena pleča. Zdaj ji je bilo naposled jasno, da se iz čedalje bolj zamočvirjene poti ne more izcimiti nič dobrega. Ko je začutila v sebi srd in bes, da bi najraje zaklela, se je ugriznila v jezik in zamomljala: »Terentrikljune, vem, peklenšček me skuša, pa se ne bom raztogotila.«

»Kaj pa čiračariš! Boš vodo odcoprala?« se je oglasil kosec in segel po steklenici. Ko je približal steklenico k ustom, ko so se mu nazdrvi dvignile kot biku, kadar zavoha mlado kravico. Micika se je krepko oddahnila. Toda ko je kosec sedel na visok kamniti mejaš, jo je zaskrbelo, kaj bo s košnjo.

»Dani se, midva pa še vedno ne veve, kje je travnik.«

»Porka dreťa, kako ne veva! Včerať si mi rekla, da je tvoj travnik tam, kjer rastejo na eni strani tri jelše, na drugi pa je grmičevje in na velikem kamnu je posebno znamenje.«

»Hja, rekla sem že, toda ...«

»Če ne veš, kje je travnik, bom pa šel domov,« je neprizadeto rekel. Nato je spet dvignil več kot napol odprto steklenico, da mu je grlno jabolko junaško poskočilo.

»O, ti nazarenski človek, zdaj, ko si poluckal žganico, bi me rad pustil na cedilu?«

»Ne uči me poštenja. Raje povej, ali si travnik res kupila?!«

»Bog mi je priča.«

Od žganja okajeni kosec jo je potapkal po ramenu: »Lačen sem. Človek ne more samo piti. Pojejva, kar imaš v cekarju, potem pa domov.« Začela je smicati okoli njega: »Nikar, Matjašek! Šeka bo za zimo telila. Seno potrebujem.«

Koscu se je ženica zasmilila. Zato je potem, ko je pospravil meso iz tunke in kisle kumarice, zadel koso na ramo in odčofotal naprej kot kakšna divja raca. Sledila mu je.

Naenkrat se je kosec ustavil: »Glej — glej, tamle na oni strani so tri jelše, grmičevje in velik kamen.«

Vrgla je pogled za njegovo roko. V trenutku je začutila, kot da ji kipi v grlu sivo lapornato blato. Nesreča je bila tu — ni se je mogla več oteti.

Bolestno je kriknila in se prijela za prsi. Sonce je medtem razlilo škrlatni sok v močvarno in ga pomešalo med žabe, ki so mrgolele v travi. Osamljeno grmičevje je štrlelo iz vode kot strašljivi kipi Lotove žene. Miciki je bilo, kot da bi ji kdo vrgel perajkelj v tilnik. Tolkla si je glavo, motovillila je po vodi in hlipala: »Samo šor raste, samo šor! Sama raševina, da si krava poreže jezik na njej. Zdaj mi je jasno, zakaj ni maral nihče kupiti tega žabjeka. Mene, ubogo siroto, je napet najstil, Matjašek, prosim te, rotim te, če si človek, mi pomagaj vsaj mejo pretlačiti, da bom vedela, na čem sem!«

V Miciki se je trgalo. Duša se ji je parala. V želodcu se ji je mlinčilo. Slo ji je na bruhanje. V srcu je začutila nekakšen kavljasti zatič, da je klecnila v močvirje.

Matjašek jo je prestregel, rekoč: »Presnete babe. Izgubljate glave, ko jih najbolj potrebujete. Povej mi zdaj, ali naj plavam na drugo stran, ali naj si stešem splav?«

»Ne vem, jaz ničesar več ne vem, Matjašek, uh...« Najraje bi bila zaklela. Ampak tega si ni dopustila. Preveč je bila poštena. Prepoštena. To pa ni zmerom dobro, ni umno v svetu, v katerem je živela. Kadar ji je v gorica h pri podkašanju trave na primer spodneslo srp, da je zadel v prst, je vdano pogledala v nebo in nadaljevala delo. Lagati pa sploh ni znala. Celo v spovednici je zardela, kadar se ni natanko spomnila, koliko »hudih duhov« je spustila na posvečenih mestih.

Kosec je nesrečno potresel: »Vzemi se v roke, Micika! Zaradi tega harambašastega svirača, tega usranca grezničarskega, se ne izplača gristi. Nič ne bo pomagalo. Zdaj je, kar je. Moral bi nakrišpati najprej tebe, ker si bila tako naivna.«

»Zaslužila sem, da me nakrišpaš.«

»Dovolj je samoobtoževanja, ženska! Utihni, da naju kdo ne sliši! Dobro me poslušaj! Pomagal ti bom pretlačiti mejo, nato pa me nikoli več ne prosi za košnjo, ker ne bi rad na zimo obležal z revmatizmom v nogah. Pojdiva!«

Moral je sleči hlače, da je prišel do jelš in kamna. Ona je tonila za njim s podrecanim krilom, globoko, da so se ji jele lepiti na kožo h o d n e bregeše razpočnice. Ta hoja je bila zanj hujša kot petnajst postaj križvega pota. Na plitvini ob jelšah sta si obirala s stegen in meč pijavke, ki so rdele in se debelile.

Oglasila se je, da bi rekla: »Sosedova Julika spušča ljudem pijavke na krčne žile.«

»Hm — meni jih že ne bo,« je povzel kosec, ki jih je jezno metal v vodo.

Stlačila sta mejo. Ponekod, kjer je bilo voda višja, je ob meji urezal plast, da bi ostala vidnejša. Ponekod sta zataknila v mejo jelševe veje.

Ko je opravil, je nejevoljno zadel koso na ramo: »Dobro se imej in vso srečo.«

Obupano se je zazrla vanj: »Terentete, a res mora tako biti?«

»Mora, Micika!« je pribil in odčofotal.

Krilila je za njim: »Kje naj poiščem kosca?« Oglasil se je iz daljave: »Pasji petršilj, saj ga ne boš dobila! Ribe in žabe še ne znajo kositi. Kar po Vuka si pojdi, on je najbrž dvoživka...«

Kosec se je oddaljeval. Glas se je izgubljal na prostranih širjavah travnika nekje v soparici.

Dolgo je stala v močvirju. Nato je zamahnila z roko in zaklicala za koscem: »Jutri bom sama kosila!« Ni je več slišal. Zato se je še enkrat gorjupo zjokala. Bila je kot izgubljeni otrok. Z druge strani stare struge Ščavnice so se ji hihitale grabljice na velikem kmečkem travniku, češ, Micika-picika, drugič si kupi pamet! Poslušala jih je z izrazom, kot da je v njej vse pohabljenno, zagomotano, zasmoličeno.

Cez čas je zavilteva grablje proti njim in odločno vzdiknila: »Da, jutri zarana bom pokosila travnik, pa četudi bom s krpljami ribila travo iz vode!«

Grabljice so obmolknile. Ona pa se je zgrozila nad lastnimi besedami. Toda slišala jih je odmevati tako mogočno in prepričevalno, da je naenkrat verjela vanje. To je bila tudi edina rešitev.

Klecajoča se je odgomotala čez močvirnati travnik proti domu. V krilnem žepu je našla troho kruha — preden je šla molzt, je rada vtaknila v žep skorjo kruha za kravo. Zdaj je troho gnetla v ustih kot bonbon, da se ji je talila kot troha resnice, troha upanja...

Doma je zrla v kupno pogodbo kot v črnega žoharja v vroči kaši. Ves dan je garala na njivi huda kot grmeče vreme. Zvečer, ko si je pripravljala koso, so jo odobrovoljili zajčki, ki so priskakljali k njej izpod jasli in so veselo smicali naokoli. Trpko se je nasmihnila: »No, a vidite, zajčki moji, saj ni vse tako brezupno. Nobena juha se ne poje tako vroča, kot se skuha. Močvirje ob stari Ščavnici se bo gotovo uneslo, če le ne bo dežja.« Zajci so razumno migali z gobčki, ona pa je verjela, da jo razumejo.

Kanila je popositi za pomoč pri košnji sosedo, a jo je nekaj ustavilo. Kako naj vihti koso uboga podhranjena viničarka, ki je lahko otrokom samo za večje praznike skuhala zabeljene žgance, če ji je seveda dal kdo zabelo, sicer pa je od jutra do večera otepala revščino; mož pa se je klatil tam, kjer je bila pijača.

Lahko bi jo vzela s sabo za družbo, če ne drugega, toda dve revi spravita skupaj zmerom še večjo revščino kot ena...

Zjutraj, pred četrto, je že sama švistala s koso po zamočvirjenem travniku v Bajnkovcih. V zemljo je bila zapicila grablje in nanje obesila cekar s suhim kruhom, češnjami in jabolčnikom, nato se je prekrizala in urezala prvi plast. Vsake toliko časa se je ustavila, si namazala izdelane dlani s svinjskim salom, nabrusila koso, kakor jo je pač vedela in znala, nato se je spet nerodno zasukala po močvirju. Kjer je bila voda globoka, tam je potegovala koso globoko pod vodo, da bi odrezala čimdaljšo travo.

Ampak že po prvem vijugastem plastu se ji je jel obračati razboljeni zelodec; imela je občutek, da se ji je zasukal kot vreteno. Pri drugem plastu so jo grdo zaskalele roke. Pri tretjem so bile noge polne pijavk. Ko je v farni cerkvi zazvonilo jutranjico, so ji kolena že omrtno klecala. Toda v močvirju ni bilo niti toliko suhega mesta, da bi sedla in počila.

Po večurnem sukanju kose in skekanju, ko jo je sonce že močno žgalo v teme, si je z grabljami navlekla kopico trave. Ko se je scedila voda s trave, se je zvalila nanjo kot izžeta limona in v trenutku zaspala.

Jutro je že zdavnaj popilo roso po jelševju. Prepelice so se čveketavo spreletavale nad ženico. Sonce je soparično žgalo, a vode ni izsušilo. Kačji pastirji so se lesketali v soncu kot barvni biseri na vratu kakšne močvirske princese. Ona je spala globok spanec brez sna.

Zbudila se je z razbolelimi sklepi in mišicami, ko se je sonce že pregugalo čez poldne. Kot olesenela je spet zamahovala s koso. Počutila se je kot prvi človek, ki mu jej Bog za kazen poslal na Zemljo staro koso namesto prijatelja, da bi mu pomagal v nesreči.

Ne bi smela leči, si je rekla, najprej bi morala pokositi. Ko človek leže, tedaj pride težaštvo za njim. Vse ga razboli.

Zaužila je kruh in češnje ter se okrepila z jabolčnikom. Nato je kosa spet nekaj časa bolje rezala.

Proti večeru je zvijajoča se klecala za koso. Iz rok je stiskala poslednje kapljice moči. V sklepih ji je praščalo, v glavi votlo zvonilo, v srcu tolklo kot da ji hoče prebiti prsni koš. A ni odjenjala.

Zvečer je že zdavnaj odzvonilo Zdravo Marijo, ko je odkosila zadnji plast. Bila je tako izdelana, da udov sploh ni več čutila. Bila je pijana. Pa ne od zmagooslavja, temveč od dela.

Ko je trudna krevsala domov mimo mežnarja, jo je možicelj ustavil: »Micika, si mar sama kosila?»

Spustila je koso na tla in mlahavo dahnila: Da, v Bajnkovcih.

»O, tam pa je voda,« je povzel. Toda ko jo je nekoliko bolje pogledal, jo je brž prijel pod roko: »Ampak, zvonček na vrvi, saj si povsem rumena! Stopi no malo sem! Sedi tu, na klop, da, semle. Koj ti prinesem kozarec vina. Pravega. Tistega z vinskega vrha Sovjaka. Tistega, ki si ga pomagala lani trgati. Mislim, da si ga zdaj potrebna.«

S težko roko je izpraznila kupico do dna. Za hip jo je spreletela lažnost. Počutila se je lepše kot po jutranjem obhajilu, ki jo je velikokrat duhovno okrepilo.

Občutek okrepljenosti pa je popustil kmalu, ko se je poslovila. In ko je doma pokladala kravi, je bila spet zbita od košnje. Bila je izžeta kot stara cunja. Kar v kuhinji je zaspala preden si je skuhala čaj. Izpod pri-

strešnega trama je potegnila materino dušico in črno meto. Ampak za-
spala je, preden je zavrela voda za čaj.

Ves teden je pač a la seno v Bajnkovcih, kajti sonce je sijalo le na
obroke, vmes pa je škropilo.

V strahu, da ji neurje ne odplavi napol suhega sena, je odšla h kmetu,
pri katerem je dninila. Prosila ga je, naj ji odpelje seno domov, da ga bo
doma posušila do konca.

Foringaš je na travnik s konji bolj priplaval, kot se pripeljal. Na
travniku pa je tako na debelo pljunil, da je Micika zardela.

Obsedel je na vozu rekoč: »Ne vem, ali naj naložim, ali naj grem do-
mov. Voz bi že zdaj kmalu utonil v blatu.« Zamišljeno je predjal kepo to-
baka z ene strani ličnice na drugo, da se mu je zunaj od tobaka močno
napela. Nato je spet pljunil v močvirje na dolgo in zelenkasto kot gos.

Micika ga je strahoma opazovala. Zatekla se je k edini rešitvi, ki jo je
imela zanj v cekarju — h klobasi žvečilnega tobaka.

Kmet je urno skočil z voza. Oči so se mu zaiskrile, rekoč: »Oho, poglej,
poglej! Ta pa je iz Gradca! Poznam ga. Najboljši je.«

»Za vas sem ga kupila,« je odvrnila.

Kmet je izpljunil staro kepo tobaka. Slastno je zagrizel v klobaso.

»Saj ti bom zapeljal,« je spravljivo dejal, »Micika, saj ti bom. Drug dru-
gega potrebujemo. Kmalu bo žetev, pa te že zdaj naprošam za pomoč. Boš
spet snope vezala. To gre tebi najbolj urno izpod rok. Štiri ta b r h e ti
bom zaračunal za to foringo ... «

Samo prikimala je, četudi je vedela, da je vezanje snopov najtežje
opravilo, kjer si s konicami slame naluknjaš roke in noge.

Natovorila sta voz s težkim, napol suhim senom, ki se je jelo pariti.

»Tega nikar ne spravljal na senik, se ti bo užgalo.«

»Vem, okoli hiše ga bom raztresla,« je odvrnila.

Privezala sta žrd z debelo vrvo. Konja sta potegnili. Micika se je
z r a s o h a m i uprla v seno, da se ne bi voz prevrnil. Kolesa pa so kljub
temu čedalje bolj nevarno lezla v močvaro. Voz se je nagibal.

»Liška gremo! Črnka, düjo!« je počil z bičem.

Ob zaraščeni strugi stare Ščavnice sta se konja pogreznila domala do
trebuhov.

Kmet je zavpil: »Micika, primi voz na nasprotni strani! Če se ustavi-
mo, bomo nasedli! Ajdi, gremo!«

Bič je švisnil po konjskih ritnicah. Konja sta zaznala nesrečo, kajti
gospodar ju ni skoraj nikoli ošvrknil z bičem. Pametno sta ga pogledala,
nato sta dvignila repe, usločila tilnika in sunkoma potegnili.

Voz se je nevarno zagugal, zavil na plitvino in tam mirno stekel. Že-
nico je pri tem zasukalo in zvilo, da je telebnila z r a s o h a m i vred v
močvirje, kolikor je bila dolga in široka.

Ampak naglo se je skobacala iz vode, snela naglavno ruto, jo ožmi-
kala, nato pa je kar mokra stekla za vozom rekoč: »Eh, lerentete, nič za
to. Samo da je voz na suhem.«

Ko je doma raztresla napol suho seno okoli cimprače in je sonce ču-
dovito posijalo, je bila vsa razžarjena od zmagoslavja, da še utrujenosti ni
čutila.

Z grabljami je obračala seno in prepevala s tihim, liričnim glasom:

»Eno rož'co ljubim, v mojem srcu spi,
koder grem me spremlja, meni se smeji,
lalala lalala, lalala lala,
zvesta zadovoljnost rož'ci je ime ...«

Proti večeru jo je vendarle premagala utrujenost. Pa kaj za to, če si moram na želodec vezati kisove obkladke, če so se mi po rokah razcveteli žulji, če me malo trga po kosteh in žilah, glavno je, da je seno doma, si je prigovarjala.

V njej je zaigralo kot v cerkvi za veliki praznik, ko je stopala po suhem šuštecem senu. Igralo je, ker je bila zmagovalka. Premagala je močvaro.

Ampak, ko se jelo sonce spuščati za griče in je nebo nad griči zardelo, je sonce — pijano od dneva — razlilo velik kozarec izabele, je sedla na suho kopo sena. Začutila je nekakšno mravljičasto omrtvelost.

Legla je vznak in se sprostila. Naenkrat ni več čutila udov. Zdelo se ji je, kot da visi med nebom in zemljo, kot da je vse življenje čakala na ta prijeten večerni oddih.

V trenutku je bila blizu zemlji kot še nikoli popreje. In je zemljo brez besed razumela. Brez besed jo je ljubila. Zazdelo se ji je, da se dviga, da se nebo škrlatno razpira pred njo. Začutila je, da je zemlje pravzaprav ona sama, da je to davek za življenje in razbremenitev obenem . .

Obmirovala je na senu pod staro slivo, na kateri so se v vetru gugali venci zelenih plodov. Počivala je v soju poletne večerne zarje, vsa bela in lepa kot nevesta.

Nekje v njenih daljavah je čedalje tiše zvenela pesem:

»... tam, kjer mir prebiva, tam se sladko spi,
najsi bo na slam'ci al' na pernici ...«

Ni vedela, kdaj so jo sosedge odnesli v posteljo in ji masirali srce z blagoslovljenim vinom ter kdaj jo je zdravnik zbodel z injekcijo naravnost v žilo.

Ko se je skozi vrtinčasto temo počasi vračala k zavesti, je začutila bolečino v prsih. Skozi sivo, trgajočo se kopreno je zagledala ljudi in okoli postelje polno zdravilnih zeli.

»Na, jej, dobro ti bo delo!« je zaslišala ob sebi. Na postelji ob njej je sedela soseda in ji dajala kurjo juho.

Za tem je povzel sivolasi vaščan, ki je sicer zmerom živel bolj skraja: »Za seno pa nikar ne skrbi. Suhega smo ti spravili na skedenj.«

Ženica se je ozrla naokoli: »Malo sem počivala, kajne. Ampak zdaj moram brž nakrmiti kravo za večerjo ...«

»Poldne bo, poldne, ne večer,« je pojasnila soseda.

»Kaj se je pravzaprav zgodilo? Kaj delate tu?« je hotela vstati.

Tedaj se je oglasil pri mizi stari kmet, ki je vozil seno: »I, kaj neki naj bi bilo! Še konj pade pri delu, če ga preobremeniš, pa ne bi človek!«

Moji konjički

Rojar

Takoj na začetku naj povem, da sem veliko raj rojar kakor čebelar, kajti rojar ima na skrbi nekaj rojev, ki so večinoma lepo doma v panju ali v košu in se ven zaprašijo samo takrat, ko rojijo. Čebelar pa mora skrbeti za čebele, ki pa jih je samo v enem malo večjem panju okrog štiri-deset, šestdeset tisoč in večina izmed njih je samo ponoči doma, podnevi pa letajo Bog ve kje in čebelar ima neizmerno veliko dela, če hoče imeti vse te čebele na skrbi. Zato se mi kranjski in drugi čebelarji smilijo in sem raje navaden prekmurski rojar. Toda to je navsezadnje stvar okusa: Če hoče biti kdo čebelar, pa naj bo, samo da potem zares skrbi za čebele. Jaz sem bolj za roj kakor za čebele, kajti roj je zares nekaj, je živo bitje z različnimi nalogami, čebela pa sama ne pomeni nič in sama zase niti živeti ne more. Če že človeku ni dobro samemu biti, za čebelo ločitev od roja pomeni skorajšnjo in gotovo smrt. Sredi najlepše paše bo od lakote shirala, ker ne bo vedela, čemu naj nabira nektar, če ga nima kam nositi. Podobna je sodobni mladini, ali pa je nekaj sodobne mladine podobne taki osamljeni čebeli: kopljejo se v izobilju, pa so brez ciljev in žalostno padajo.

Kako sem zajahal tega konjička, da sem postal tako bogat s čebelami in razmeroma reven z roji? Takole je bilo. Nekega dni mi pravi naš cerkveni ključar Peter, ko je prešteš cerkveni drobiž, kakor je bila njegova dolžnost vsako nedeljo:

»Boste tudi letos sejali ali sadili kaka zelišča?« — To je vprašal tako mirno in brez prizadetosti, kakor da se hoče pomenkovati o vremenu, toda čutil sem očitek, ki je tičal na dnu na videz mirne površine.

»Mislim, da ne.« sem zategnil na dolgo. »Se ne izplača. Za zelišča sem premalo dobil.«

»Če ste sploh kaj dobili. Pustite zelišča. Je preveč dela z njimi, predvsem pa preveč jeze pri odkupu.«

Dolg molk je sedel med naju in izzival, kdo bo prvi spregovoril. Začel je Peter. Vedel sem, da ima nekaj v mislih že takrat, ko me je vprašal glede zeliščarstva, samo da ni hotel kar butniti s svojim predlogom, pač pa previdno napeljati nanj. Da bo predlog stvaren in resen, sem pa tudi vedel, saj je zorel v Petru, ki je bil najboljši gospodar v naši vasi in ki je imel izreden nos za vse tisto, kar šele pride. Doma so bili nekoč zelo revni, pa je kot mlad fant pobral svoje stvari in se podal čez veliko mlako v Ameriko. Zaposlil se je v veliki tovarni gramofonskih plošč in štedil in štedil.

Ko so prihajala slaba leta, leta velike svetovne krize, ni čakal, da bi tovarno zaprl, ampak je že prej dvignil svojo plačo, iz banke vzel vse prihranke in se napolnil domov. Doma si je kupil posestvo, si zgradil hišo, takrat najlepšo v vasi, in z ostalim denarjem kmetoval tako dobro, da je vsako leto še kaj dokupil, ko so drugi bili prisiljeni prodajati.

Seveda je po drugi vojni izgubil vse, kar je bilo posestva nad deset hektarjev in nakopal si je še sovražni vzdevek, da je kulak, kar je veljalo toliko kot sovražnik ljudstva.

Kar naprej so ga klestili, mu nabijali davke, ga kaznovali za prekrške, toda Peter ni popustil in končno so njegovi nasprotniki spoznali, da on, ki na enaki površini veliko več pridela kot drugi, ne more biti sovražnik ljudstva, saj je to, kar je pridela, bilo nekemu v prid, komur koli že. In Peter je zadihal nekoliko svobodneje. Prvi je začel uporabljati umetna gnojila, prvi si je zgradil gnojnično jamo, prvi je uporabljal stroje, da so ga nazadnje začeli postavljati drugim za zgled.

Seveda sem predaleč zašel od tistega, o čemer pravzaprav želim pripovedovati, toda samo zato, da boste videli, na koga sem se zanašal, ko sem sprejel njegov predlog. In njegov predlog je bil:

»Postanite rojar. To je danes najdonosnejše in ne zahteva veliko dela, kvečjemu nekaj pazljivega opazovanja.«

»Rojar? Toda kje pa naj vzamem roj?«

»Prvega vam jaz dam. Potem se bodo pa že namnožili, nič se ne bojte. Eden izmed mojih bo te dni rojil, vse tako kaže, moji panji pa so polni in ga nimam kam dejati. Spravim ga v koš in vi ga imejte v košu tako dolgo, dokler si ne dobite panja. Mizar naj vam ga naredi, ali ga pa kupite. Okvirje lahko zbijete skupaj sami. To je prav lepo in zabavno delo.«

Doma smo nekoč imeli roje. V štirih koših so bili lepo razvrščeni na nekakšni polici visoko pod strešnim napuščem. Kot otrok sem včasih cele ure preždel nad njimi, sloneč ali leže na poveznem tramu z nosom tik nad koši, ki so bili na dosegu moje kratke roke. Ure in ure sem gledal to čudovito vrvenje, ko so čebele izletavale iz panja, kakor bi jih izstrelili iz puške, vračale pa so se v panj počasi, ko so pred brado naredile nekaj vedno krajših nihajev, preden so se težke in polne spustile nanjo, saj so na nožicah nosile težka bremena cvetnega prahu raznih barv od temno sive, skoraj črne, do zlatorumene in krvavo rdeče. V svojem neznanju sem mislil, da je to med in šele pozneje mi je oče pojasnil, da je to gradbeni material za satovje.

»Kje pa potem nosijo med? Saj čebele nosijo med, ata, ne?«

»Med pa nosijo v želodčkih.«

»Ne mislim tistega, ki ga pojejo. Tistega vem, da nosijo v želodčkih. Ampak tistega, ki ga nosijo nam, kje nosijo tistega?

»Saj ti pravim: v želodčkih. Imajo za to poseben želodček.«

»Kako ga pa spravijo iz želodčka?«

»Vse bi rad vedel. Spravijo ga pač. Izbljuvajo ga.«

»Fuj! Mi ga pa potem jemo?«

»Seveda ga jemo in celo zelo radi. Tisto, kar čebela nabira, še ni med. Med postane šele, ko v želodčku nekoliko dozori in ko ga čebele v satovju izpihajo.«

»Saj čebele ne morejo pihati.«

»Kako da ne? Tako pihajo, da nastane kar majhen veter. Še nisi videl ob vročih večerih, kako čebele sedijo na bradi, pravzaprav ne sedijo, ampak stojijo, se močno oprijemljejo s krempljci na nožicah lesene podlage. Držijo zadek kvišku in tako močno in naglo mahajo s krili, da kril sploh ni videti. Tako delajo veter in iz medu izpihavajo vodo.«

»Pa čebele vedo, da morajo pihati?«

»Pihajo, toda ne vedo, zakaj to delajo.«

»Če pihajo, morajo vedeti!« sem trnil dalje. Od očeta sem veliko zvedel o čebelah, pravzaprav o roju, kar je v nekem smislu isto, pa zopet ni

isto. Mnogo čebel namreč še ni roj. Roj je šele takrat, ko imajo čebele tudi trote in predvsem matico. Kako važna je matica, sem zvedel šele jeseni, ko je oče zažveplal dva panja, da smo imeli dovolj medu vso zimo. Takrat so se mi čebele neizmerno smilile. Ko je oče stresel mrtve čebele iz koša, mi je rekel:

»Zdaj bova poiskala matico. Morda je še živa.«

»Kakšna pa je matica? Kakor druge čebele?«

»Taka, samo precej večja. Ima sorazmerno majhna krila, dolg debel zadek, da lahko vsak dan zleže veliko jajčec, iz katerih se potem razvijejo čebele, troti ali matica. Vse je odvisno od tega, kako velik je lonček in s čim pozneje čebele tiste ličinke hranijo.«

»Pokažite mi matico!«

»Iskati jo morava v največji gruči čebel.«

»Zakaj pa v največji gruči?«

»Čebela sama nima svojega življenja. Živi le skupaj z drugimi, če je tudi matica med njimi. Če matice ni v panju, čebele ne vedo več, kaj bi delale, red v panju izgine in roj propade. Zato čebele najbolj pazijo na svojo matico, da se ji kaj ne zgodi. Če je matica v nevarnosti, kakor recimo zdaj, ko so čebele zavohale strupeni dim, ki se je začel širiti v panju, so se nekatere vrgle na žveplo in ga s svojimi telesi skušale ugasiti, druge so se tesno zgrnile okrog matice, da bi ji varovale življenje. Pri tem njihovo lastno življenje ne šteje, samo da obvarujejo matico in s tem roj.«

»To je pa čudno.«

»Raje povej čudovito. Kako držijo skupaj, kako se žrtvujejo za skupno dobro in s tem seveda tudi za svoje dobro.«

»Čebele so zares pametne.«

»Niso. Niso pametne, le pametno delajo.«

»Torej so pametne,« sem rekel, da bi imel zadnjo besedo.

Vse to o čebelah in o roju je zdaj zopet stopilo živo predme, da sem se pred Petrom že videl velikega rojarja. Čez nekaj dni mi je Peter, ko sem se že odpravljaj spat, prinesel v košu roj.

»Postavil sem vam ga na vrt, na kuhinjski stolček. Vi ga pa jutri zvečer postavite tja, kjer ga hočete imeti.«

»Ne bom ga prestavljal. Kako pa naj čebele najdejo panj, če bo na drugem mestu.«

»Najdejo ga. Samo prestaviti ga morate vedno zvečer, ko so že vse čebele doma. Preden bodo zjutraj odletele, si bodo dobro ogledale kraj, kamor se morajo vrniti.«

To je bilo zame novo. Tako daleč moje znanje o čebelah in o rojih še ni segalo.

»Panj si pa dobite čim prej, preden si v košu naredijo satovje.«

Takoj drugi dan sem skočil domov. Doma že dolgo vrsto let nismo imeli rojev, kajti ko je nekoč brat hotel vzeti čebelam med iz »amerikanca« — posebne vrste panj — in se je oblekel v popolno rojarsko obleko, poveznil mrežo čez glavo, pa so mu čebele kljub temu zlezle, ne vem po kakšni poti, pod srajco, v hlače, pod mrežo na glavi, da je pustil odprti panj, stekel v sobo in si strgal s sebe vso to kramo in ga je opikalo ne vem koliko razjarjenih čebel, od takrat nič več ni hotel slišati o rojih, niti takrat ne, ko sem se rojarstva tudi jaz nekako naveličal in sem mu rekel:

»Tri roje še imam. Pa bi se jih rad rešil. Tebi bi prišli prav, saj si znan kot dober sadjar, sadjarstvo pa je povezano z rojarstvom že zaradi opravevanja.«

Popraskal se je po vratu, potem pa rekel:

»Ja, hm, če daš vsako čebelo posebej na operacijsko mizo, da ji bodo izrezali, brez škode seveda, strupeno želo, potem bi se morda odločil za roj. Dokler pa so take, kakršne so, pa nočem o njih nič slišati.«

Razumljivo je torej, da o očetovih panjih doma ni bilo več sledu. V njih so hranili fižol in druge manj nevarne stvari. Bratu sem razložil in opisal, kakšen panj bi rad in že čez nekaj dni mi je prvega na kolesu pripeljal, lepega, z žlebovjem, kakor mi je svetovala neka njiga, ki sem jo takoj kupil, kajti zagnal sem se v rojarstvo ne samo s srcem, ampak tudi s svojo trdo in trmasto glavo, da je moralo naenkrat biti vse urejeno.

Natančno po meri iz knjige sva zabila v panj rogovilaste žeblje, da bi okvirji s satovjem bili v panju v enaki medsebojni razdalji. Na dnu okvirja sva naredila nekakšen drsalec, ki se je prilegal žlebu, da bi bilo, ali naj bi bilo delo tem lažje. Kupil sem matično rešetko, da bi matica ostala v pri-tličju, saj je nadstropje v panju bilo določeno samo za zbiranje medu.

Dokler sva imela delo samo s panjem, je vse šlo odlično. Proti večeru se je brat poslovil, jaz pa sem komaj čakal, da se stemni in bom roj iz koša spravil v panj. Mislim sem, da bodo čebele iz koša kar planile vanj, ko bodo opazile, kako imenitno bivališče sem jim pripravil. Kako je vse sve-že, čisto, kako lepo diši po borovem lesu.

Veliko priprav je bilo treba, preden sem znosil skupaj stvari, da sem pripravil lego za koš, ki sem ga moral prisloniti od strani k panju. Če poznate obliko koša, ki ni ne polkrogla ne stožec, si lahko mislite težave, ki sem jih s tem imel.

Ko je bilo končno vse narejeno, sem čakal in čakal, toda čebele so se samo nekoliko vznemirile, niso pa hotele iz koša. Zdi se, da pa-nja sploh pogledale niso, kaj šele, da bi se selile vanj. »Moram jim malo pomagati,« sem si rekel. Prinesel sem iz hiše škatlo cigaret, ki jo imam pripravljeno za kakega neučakanega kadilca, prižgal sem in začel puhati po košu. Dosegel sem samo to, da so se še bolj strnile v notranjosti koša.

»Tako se pa ne bomo šli. Vam bom že dal vetra!« sem rekel in začel puhati tobakov dim skozi preperelo slamo na vrhu koša. Zdaj sem pa za-res dregnil v sršenovo gnezdo, če stvar nekoliko pretiram, kajti čebele so postale nemirne, nekatere so celo vzletavale, se mi zaganjale v obraz in se začele seliti iz notranjosti na zunanjo površino koša. Toda tudi tu jim nisem dal miru, puhal sem vanje kot tovarniški dimnik, toda kmalu sem začutil omotico v glavi, noge so se mi zašibile, oblil me je mrzel pot in moral sem sesti. Želodec se mi je obrnil kakor prazen žep in bruhal sem tako dolgo, da so čebele zopet zlezle nazaj v koš in se umirile. Bil sem tam, kjer sem bil v začetku.

Ura je šla na polnoč in videl sem, da s preseljevanjem čebeljega rodu nocoj ne bo nič in poklapan, predvsem pa ves šibak v kolenih sem odšel spat.

Naslednji dan sem skočil k Petru in potožil, kako neubogljivo je to čebelje ljudstvo in ga prosil za nasvet, kaj naj ukrenem, da si bo roj dal dopovedati, da je panj v primeri s košem, v katerem zdaj stanuje, prava palača.

»Naj se zvečeri, pridem in ga spravim v panj,« je kratko rekel, medtem, ko je metal seno z voza nekam visoko pod streho. Res je prišel. Obrnil je panj na glavo, odprl vratca, prijel koš ob vrhu z levico, z desnico pa krepko treščil po košu in roj je iz koša padel v panj. Kako preprosto, čeprav nekoliko nasilno!

Če ne gre zlepa, mora pač zgrda, sem mislil in šel spat. Prva stvar po maši naslednjega dne je bila skrb za roj. Zdaj čebele že izletavajo, sem mislil, le če bodo znale najti pot domov? Gledam in opazujem, vse je mirno in tiho.

»Seveda, niso si še opomogle od pretresa včeraj zvečer in še spijo,« sem si rekel in čakal, kdaj se katera prikaže in se zakadi na pašo. Nič. Previdno odprem vratca panja, potrkam na dno, zdaj bi se morale vznemiriti, če bi se držale navodila v knjigi, pa nič. Vse tiho. Tedaj pa slišim sosedo, ki mi vpije s svojega dvorišča:

»Na naši jablani je pa roj. Mogoče je pa vaš? Ali pa je vaš v panju?«

»Ni ga. Niti ene čebele ni. Gotovo je moj. Ušel je iz panja.«

»Potem pa je ta vaš. Dobro, da ni odletel kam daleč.«

»Je visoko?«

»Skoraj na vrhu.«

Skočil sem zopet k Petru po koš, prislonil dolgo lestev k jablani, privezal sem koš nad rojem in čakal, da se bodo selile vanj. Zdaj jim tudi koš ni bil več dovolj dober. Niso šle vanj. Zopet sem si pomagal s kajenjem, toda nisem več kadil cigaret, ker so se mi do kraja pristudile, pač pa sem žgal pod roj cunje. Vznemirile so se in kmalu bi dosegel samo to, da bi se ves roj vzdignil in se preselil na drugi konec vasi. Zato sem s kajenjem prenehal. Rajši sem namestil koš pod roj, udaril po veji in koš naglo obrnil navzdol. Moral sem ga seveda spraviti na tla. Bil sem ves med vejevjem in listjem, čebel pa je bilo vse črno okoli mene. Sedale so mi na glavo, mi lezle čez obraz, čutil sem jih na golih rokah in po vratu, da so me obletavali mravljinici, toda moral sem potrpeti in se ne vznemirjati. Neskončno previdno in potrpežljivo sem razgrinjal veje in se spuščal od veje do veje. Ko sem bil na tleh, sem opazil, da je v košu že veliko manj čebel, kakor sem jih vanj stresel, pa še te so bile vedno bolj vznemirjene, vzletavale so in se po nekaj krogih lepo selile nazaj na vejo, odkoder sem jih s toliko muko spravil. Kmalu je bil koš prazen, roj pa lepo umirjen na veji. »Vem, kaj je,« sem mrmral in si izdiral žela, »matica je ostala na veji. Moral bi udariti močneje.«

Začeti sem moral vse znova. Boril sem se z enakimi težavami, udaril pa sem po veji, da bi jo skoraj razčesnil. Zdaj je bila matica tudi v košu in kmalu se je roj pod jablano lepo umiril. Pičile so me samo tri na vidnem mestu. Drugih pikov ne računam. Ena v palec desne roke, ena v vrat in ena nad desno obrvjo.

Popoldne sem poiskal materino dušico, zelišče, s katerim je ze moj oče natiral koše od znotraj, ko je hotel vanje spraviti roj in tudi jaz sem s to prijetno dišečo rastlino tako natrl notranjost panja, da je dišal bolj, kakor če bi uporabil še tako imenitne pariške dišave.

»Če vam pa to ne bo všeč, pa lahko mirno rečem, da nimate dobrega vohala,« sem jim očital. Potem sem delal po Petrovem zgledu, med čebele še stisnil okvirje s satnicami, da jih opogumim za nadaljnje delo in sem

šel spat. Naslednjega dne sem še pred mašo stopil k roju, najprej pa sem s pogledom preiskal bližnja drevesa, če ni roj kje tam, toda ne, roj je bil v panju in čebele so že veselo izletavale.

Šele zdaj sem čutil, kako mrtvi in ohromeli so mi prsti in pri jutranji svetlobi sem iz njih izvlekel kakih pet žel. Sreča je bila, da smo takrat še maševali obrnjeni proč od ljudstva, kajti ko sem se pogledal v ogledalo, sem se prestrašil: levo oko je bilo skoraj popolnoma zaprto, lice nabuhlo in nos je zaradi otekline streljal postrani, levo polovico ust mi je vleklo navzgor, da sem bil še najbolj podoben notredamskemu zvonarju, ki ga mogoče poznate iz Hugojevega romana ali pa iz filma. Toda tudi to spada k rojarstvu in predvsem k rojarju.

Postal sem rojar, to je zdaj urejeno. Ampak kam naj spravim tale panj pozimi? Moral bi imeti vinjak, uljnjak ali čebelnjak. Zakaj imam roj, potrebujem pa vinjak, vam pa ne morem razložiti. Vinjak je tudi nož, ki ga rabijo za obrezovanje in rezanje trte. Menda niso hiš za panje nekoč s takim pajtlašem izrezovali? To naj vam razloži kdo drug, ki se na to razume. Ostanem pa pri vinjaku, ker pri nas tako pravimo.

Takoj sem začel zbirati gradbeni material. Gradbeni predpisi takrat še niso bili tako strogi, saj sem si sam postavil tudi svinjak za naša dva pujsa, vse brez načrtov in dovoljenja, pač pa zato z dobrimi izkušnjami.

Če bi bilo danes, bi moral seveda predložiti načrte v treh izvodih, jaz pa sem imel načrt za vinjak v glavi v nešteti različicah ali variantah. Sedaj bi moral imeti lokacijsko dovoljenje pa še pristanek mnogih komisij, takrat pa sem si lokacijo sam izbral: moj vinjak mora stati na vrtu, to je jasno. Najprej zato, da bodo čebele imele bližje pašo, saj na vrtu marsikaj cvete, pa tudi zato, da se bodo med vrtnim zelenjem bolje počutile. Nisem pa računal s tem, kolikokrat bo gospodinja Brigita na vso sapo stekla z vrta, ko ji bo okrog glave krožilo nekaj razjarjenih čebel. Ob vročih soparnih dneh čebele namreč ne prenesejo, da bi jih kdo dražil z mahanjem, ni jim pa mogoče dopovedati, da je pri kopanju z motiko, ko gre gospodinja po krompir, mahanje neobhodno potrebno.

Hotel sem dognati, za katere barve so čebele slepe, da bi si gospodinja kupovala samo take naglavne rute, pa sem bil rojar premalo časa, da bi to dognal in tako se je hladna vojna med čebelami in Brigito nadaljevala kljub mojemu posredovanju in tolažbi, da čebelji pik le ni taka strahota in je bojda celo koristen proti revmatizmu.

Gradbenega materiala za vinjak je bilo dovolj, saj je od zasilne cerkve, ki smo jo pred nedavnim postavili, ostalo marsikaj: lesa, kosov opeke, zakrivljenih rjavih žebeljev in lat. Drugega pa potrebovali nismo.

In nekega ponedeljka smo se spravili k delu. Trije. Jaz kot glavni, Brigita kot prinašavka ali dobaviteljica materiala in teta Julija, ki naj bi prišla, kjerkoli bi bilo potrebno. Mere sem imel v glavi in bi jih lahko uredničil s koraki ali nekoliko težje s komolci, vendar sem si pomagal z metrom in določil štiri točke, kjer bodo stali štirje stebri. Podnožje stebrov smo podzidali z opeko in navadno malto in dopoldne so bila temeljna zidarska dela opravljena. Potem se je začelo tesarsko delo, kjer pa je bilo potrebno več orodja. Imel sem žago, sekiro, kladivo, klešče in žepni nož, kar je že zelo veliko.

Pri gradnji svinjaka sem imel čudovito orodje, teslo, ki mu po domače pravimo tudi detel. Detel je sicer ptič, ki kljuje, kakor bi streljal z brzo-strelko. To orodje sicer ne dela s toliko hitrostjo, je pa izredno uporabno tesarsko orodje. Z njim lahko zabijaš žeblje, zabijaš karkoli, tudi čas, tešeš. gladiš les, izsekavaš zob na lemezu, klestiš veje in se tudi krepko usekaš, če nisi dovolj previden. Po to orodje sem poslal k tesarju Matiji, ki je z njim zares mojstrsko ravnal, jaz pa sem se mu moral šele privajati in privajal sem se mu tako temeljito, da sem čevelj na levi nogi dvakrat presekal, preden me je teslo začelo ubogati. Je pač teslo! Da ni usekalo pregloboko in ni zdrsnilo mimo, sem ga moral držati natančno pod določenim kotom in trajalo je seveda nekaj časa, preden sem ta kot našel.

Kljub priučenju smo ogrodje z združenimi silami kmalu postavili, ogrodje nekakšne ute dvokapnice z eno daljšo in drugo krajšo streho, saj je tudi v človeških merah tako: kdor ima eno nogo krajšo, ima zato drugo toliko daljšo. Vendar se mi je zdelo ogrodje sumljivo majavo, s koli pa ga ne bi rad podpiral, saj je bila gradnja ljudem na očeh in bi se mi lahko-miselneži lahko posmehovali, kajti kdaj pa je kdo novo stavbo podpiral s koli? Zato smo hiteli s podzidavanjem, da bi stavbo utrdili in delali smo še pri lunini svetlobi, samo da je bilo vse trdno podzidano in brez nevarnosti, da bi se novogradnja podrla.

Pravi zidar Ivan mi je pozneje stene vinjaka ometal, jaz pa sem ga pokril z zarezno opeko. Pri tem sem pozabil na veter in njegove vragolije in ko je prišla prva nevihta, mi je moj vinjak skoraj vsega odkrila. Pokril sem ga znova in ob straneh zarezno strešno opeko povezal z žico. Proti nevihti. Veter je vinjak celo nagnil na eno stran, zato sem napel debelo žico od slemena v štirih dvojnih štrenah na štiri strani k v tla zabitim kolom in jo toliko časa sukal, da se je stavba zopet lepo vzravnala, vinjak pa je zaradi teh vezi dobil podobo šotora.

Na vinjak sem dal narediti vrata in okence na vratih, da je bilo dovolj svetlobe v tem ne cel meter širokem in dva metra in pol dolgem prostoru. Tu sem prebil nešteto ur, bral, poslušal hrumenje v panjih in ob majniških in junijskih večerih petje matic, ki so se oglašale s svojim visokim ti-ti-ti in oznanjale, da jim je v panju pretesno in si bo morala stara matica poiskati novo bivališče. In zares sem čez nekaj dni dobil nov roj. Roji so se množili, da sem komaj dohiteval s panji in z vsem, kar je v panj treba.

Zdaj bo morda kdo vprašal, koliko je to neslo. Koliko? V začetku sem seveda vedno samo vlagal, kajti v vsako podjetje je treba najprej investirati. Investirati pomeni dobesedno obleči, v prenesenem pomenu pa tudi vlagati denar v donosno podjetje, ali pa tudi v manj donosno. Najprej moje podjetje ni bilo veliko. Zgradil sem vinjak za štiriindvajset panjev, nekoliko v strahu, da bo premajhen, toda čez dvanajst panjev nisem nikoli prišel. Vmes so prišla slaba leta, dolg spomladanski mraz, da čebele niso mogle izletavati in jih je uničila griza. Takrat smo rojarji tožili drug drugemu, kaj je kdjo izgubil in dušni pastir ter rojar obenem Ivan je jadikoval:

»Pomisli, kaka škoda! Prešli so mi štirje roji. Osem sem jih imel, zdaj imam samo štiri.«

»To ni nič,« sem rekel, »meni pa so poginili vsi!«

»Koliko si jih pa imel, ti revež?«

»Enega,« sem rekel in se žalostno držal. Potem sva se pa prepirala, kdo ima večjo škodo. Jaz sem trdil, da jaz, ker sem izgubil vse, on pa je trdil, da je več škode pretrpel on, saj je izgubil štiri, jaz pa samo enega. Pravda o tem še danes ni končana.

Vsako jesen sem nakupil veliko sladkorja in ga raztopljenega v vodi polagal čebelam, da so preživele. Vsako spomlad pa sem se veselil točenja tistega olivnotemnozelene medu oljne repice, ki je bil gost in težek, pa take lepe prelivajoče se barve. Potem sem čakal, kdaj se bo odprlo akacijino cvetje, ki tako odlično medi, če ni ravno takrat dež ali pa močan jug, ki cvetje v nekaj dneh popolnoma izsuši. Svoje zadnje upanje smo rojarji vedno polagali v ajdo, ki pa je ljudje niso več dosti sejali in ki tudi če je še tako cvetela, ni medila. Tako je še vedno bila najbolj zvesta oljna repica, toda kaj, ko tudi ta ne cveti vse leto. Zato mi je prijatelj Štefan svetloval:

»Izrabi čas, ko je paša! Ne čakaj, da ti bodo čebele nosile med, ko nič ne medi in nič ne cvete.«

»Kako pa naj ga izrabim? Čebele se trudijo, letajo, nabirajo in prinašajo, kolikor jim le gre v želodček.«

»Saj to je tisto! Kaj pa je tak želodček? Ti jim naveži vsako jutro lončke okrog vratu in naj v lončke nabirajo med, pa boš obogatel. Bodi vendar nekoliko iznajdljiv!«

Toda šlo je tudi brez lončkov. Medu smo imeli pri hiši dovolj in še razdelil sem ga nekaj. Prodajal ga pa zares nisem, tako daleč pri svojem rojarjenju nisem prišel. Bilo mi je dovolj, da sem lahko sedel v vinjaku, opazoval čebele in sanjari. Saj sem hodil v svoj vinjak kakor na počitnice. Ljudje pa so tudi že vedeli, če me ni doma, sem gotovo v vinjaku.

Sedaj, ko je minilo že toliko let, ko sem razjahal tudi tega konjička, se mi resnično toži po tistih lepih časih in vam povem, da bi najraje šel v pokoj v vinjak, če bi bilo mogoče in če bi ga še imel.

Lojze Kozar

Če pes na gosli brenka

Jaz sem Štef. Mužikaš. Imam pa dva pajdaša, to sta Blaž in Tjaš. Držimo skupaj kakor cigani na nakovalu. Še zdaj, nekoč pa smo še veliko bolj, saj drug brez drugega sploh nismo mogli biti, ko pa so nas za gostovanje vedno vse tri najeli. Blaž je igral harmoniko, na tako staro z basi na mtata mtata. Bila je že nekoliko razglašena, kar pa nas, ki smo igrali, nikakor ni motilo, motilo pa je tiste, ki so poslušali, zato so nam pri plači vedno kaj odtrgali, češ da ne znamo dobro »skupaj štimati«.

Tjaš pa je igral klarinet. In igral je nanj tako presunljivo visoko, da je kar cvililo skozi ušesa. Bil je nekoliko počasne narave in zaigral včasih še dve tri note, ko sva midva z Blažem že naglo in ognjevito odrezala, da so plesalski pari treščili z nogo ob tla, z glavami pa skupaj, da je zabobnelo in sem si vedno mislil: »Le kako so prazne!«, Tjašu sva pa rekla:

»Kaj pa cviliš tako dolgo zaadaž za nama! Misliš, da boš zato kaj več dobil?«

»Bom pa vzel, če ne bom dobil,« se je zarežal Tjaš.

Ko smo v tisti hudi zimi šli na ono stran Mure v märtinsko faro igrat na gostüvanje na sam drobne decé den, smo se, ko smo kolovratili kar počez po njivah in travnikih, saj je bil sneg do kolen, mraz pa ga je tako stisnil, da je človeka nosil, kakor bi bil iz cementa, sneg namreč, ne človek, da me boste prav razumeli, torej smo se pogovarjali, kako bo kaj na gostüvanju in koliko nam bodo poleg obljubljené nagrade še dali, pravi Tjaš:

»Že naprej vama povem, da tu ne bo tako kakor pri nas, ko ti ponujajo še vse mogoče s sabo domov, ko z gostüvanja odhajaš. Ne, tukaj ni te navade. Imaš, kar poješ in nič več. Niti toliko ne dobiš s seboj, da bi za psom vrgel.«

»Bi bil pa tudi nor, če bi za psom metal,« je rekel Blaž, jaz pa sem še dodal, da bi imel zadnjo besedo:

»In greh bi bil. Božji dar metati za psom!« Pa nisem imel zadnje besede, ker je Tjaš dodal:

»Vidva sta zgoraj tako zabita kakor kol spodaj. Ne razumeta, da se to samo tako pravi, toda tako se ne dela. To ve vsak vozgrivec. Mislim povedati samo to, da moramo sami misliti nase, ker drugi ne bodo. Nase misliti pa pomeni s pametjo biti tam, kjer je glava in ob lepi priložnosti vtakniti kakšen kos tudi v torbo, ne samo v usta. Me razumeta? Ti, cigu migu.« to je veljalo meni, toda povem vam, da me je s tem razdražil bolj, kakor če bi kači stopil na rep, »tebi to ne bo težko, saj lahko prenehaš za nekaj taktov kadarkoli, ne da bi kdo opazil, pa naj igramo sotiš, čardaš ali pa bolcar, to je valček. Bova pa midva takrat toliko bolj pritisnila, da te tudi občutljiva ušesa ne bodo pogrešala.«

Vaba je bila nastavljena in odslej mi je samo to hodilo po glavi, kako poleg želodca napolniti tudi torbo, pa vendar tako, da ne bo nihče ničesar opazil. Prvo noč ni bilo posebne priložnosti, vedel sem pa, da bo drugo noč bolje, ko bodo ljudje že zaspani in manj pazljivi. Vendar mi skrb ni dala miru, da sem včasih čisto pozabil, kaj igramo in sem krepko rezal divji čardaš, ko sta onadva igrala pohleven valček, da me je Blaž brcnil v gleženj in zarohnel:

»Somar (osel), somaréči! Ne bziči, ampak se vrti — en dva tri, en dva tri!«

Bolečina me je zdramila, da sem pamet zopet imel tam, kjer mi je glava in smo veselo sodelovali, da so mi prsti kar plesali po strunah.

Naslednjo noč me je večkrat zmanjkalo. Krepko sem pohrknil, kar je bilo dogovorjeno znamenje, da sta Blaž in Tjaš močneje pritisnila in napolnila praznino, ki je nastala, ko sem z lokom vlekel kos mesa k sebi, namesto po strunah, in ga naglo vrgel v nastavljeno odprto torbo na tleh pod mizo, kjer je bila tema, da je kos mesa izginil kakor v nič. Proti jutru je bila torba že tako breja, da sem jo komaj zaprl.

Igrati smo morali še ves dan, čeprav nihče ni plesal, saj so gostje že komaj stali na nogah, pozno zvečer, že v trdi temi, pa smo se poslovili. Dobili smo skromno plačilo za naše igranje, ne da bi nam še kaj ponudili na vrh. Tudi mi smo bili precej šibki v nogah, saj če dva dni in dve noči ne spiš in nagiblješ kozarec vedno pogosteje, se nekje mora poznati.

Kolovratimo zopet po snegu kar počez, pa ni bilo prijetno, kajti prejšnji dan je bil toplejši in sneg se nam je začel udirati, da smo neprestano

padali in vstajali. Da bi imel roki prosti in bi se laže izkopaval iz snega, sem svoje gosli lepo rahlo privezal k torbi iz katere je čudovito dišalo po pečenem mesu. Najraje bi si torbo privezal pod nos, da bi se lahko vso pot opajal s tem čudovitim vonjem. Videli smo, da s hojo kar počez ni nič in smo se odslej držali ceste.

Pridemo do cerkve pri Martinu in vidimo, da je razsvetljena. Vse hiše so bile v popolni temi, saj takrat še ni bilo elektrike in so ljudje hodili zgodaj spat.

»Kaj pa je to?« pravi Tjaš. »V cerkvi goriyo sveče, ali kaj?«

»Jaz pa vem, kaj je.« Pravi Blaž. »Polnočnica je. Pojdimo k maši, saj v nedeljo tako nismo bili.« Blaž je moral biti zelo pijan, da mu je kaj takega prišlo na pamet. Midva, osla, pa tudi nisva pomislila, da je polnočnica bila že pred dobrim tedom.

»Toda dečki,« sem rekel, »taki pa le ne moremo k maši, s torbami in harmoniko na plečih. Odložimo te stvari lepo tukaj k drevesu, pa naj bo lipa ali kostanj. Pa pojdimo v božjem imenu. To pa vama rečem, da se obnašajta, kot se spodobi v cerkvi. In zadržujmo sapo. Ni treba, da bi takoj prvi človek zvohal, da smo pili.«

»Prav. Pa odložimo, če ti tako praviš, saj ni velika noč, da bi morala vsa cerkev naenkrat zadišati po mesu,« sta rekla.

»V cerkvi po mesu diši na veliko soboto, ne na veliko noč, če jaz kaj vem,« sem rekel in stopil za njima k cerkvenim vratom. Stisnili smo glave k mrzlemu lesu in poslušali, toda v cerkvi je bila popolna tišina.

»Nič se ne sliši,« je rekel Tjaš, »mogoče je ravno povzdigovanje.«

»Potem bi zvonilo, osel! Mogoče pa je tiha maša,« sem rekel in zopet smo prisluhnili. Blaž je pritiskal na kljuko, toda cerkev je bila zaprta.

»To je večna luč,« je rekel Tjaš, ki se je na cerkvene stvari najbolj spoznal. »Malo bolj gori, pa se v temi zdi vse razsvetljeno.«

»Poslušajmo še malo,« sem rekel in smo zopet utihnili. Tedaj se je pa jasno slišalo, kako je nekdo povlekel s prsti ali s čim po strunah gosli, da je zapelo v tišino: drink!

»Ti, Štef, nekdo brenka na tvoje gosli,« se je Tjašu posvetilo.

»Na gosli se ne brenka, ampak vleče z lokom,« sem bil užaljen.

»Morda pa tisti, ki brenka, tega ne ve. Steci k torbi!«

Primotovilil sem k drevesu, toda torbe ob njem ni bilo. Z druge strani precej visoke ograje pa se je slišalo milo klicanje mojih gosli: drunk, drink, drunk in vedel sem: zdaj je sprožil struno d, zdaj e in zopet struno a, včasih pa vse naenkrat. Stekel sem k plotu in začel zmerjati:

»Nehaj, ti nepridiprav! saj vidiš, da ne znaš. Potrgal mi boš strune. Misliš, da se strune prodajajo kakor kvas v vsaki zakotni trgovini? Daj sem torbo! Nič ni takega v njej, kar bi ti lahko koristilo. Igrati pa gotovo ne znaš, sicer ne bi brenkal na gosli. Čakaj, da prelezem tale plot, morda bi si lahko še kaj delila,« sem postajal spravljlivejši, da mi oni na drugi strani plotu ne bi popihal s torbo in goslimi.

Prevalim se na drugo stran in v megleni sivini vidim, kako velik pes, neka bernardinska mrcina, v gobcu nese mojo torbo in že preskoči z njo naslednji plot s tako lahkoto, da je kar splaval po zraku.

»Pes nese mojo torbo,« sem zaklical Tjašu in Blažu. »Pa ga ne morem poklicati, ker ne vem, kako mu je ime. Povejta hitro, kako mu je ime, kako naj ga kličem, da se bo ustavil in me počakal?«

»Vprašaj ga, kako se piše, pa boš zvedel,« se je šalil Tjaš, meni pa ni bilo prav nič do šale. Mahnil sem jo za mrcino čez drugi plot, saj so se izza njega oglašali pogostni drinki in dronki, da sem ves razjarjen vpil polglasno nanj:

»Ne brenkaj, če ti pravim! Potrgal mi boš strune, kako ti je že ime! Kar Sultan ti bom rekel, saj ne boš zameril, kaj ne, Sultan? Ali pa si mogoče Pazi, ali Mops, Muki, Puki, Suki? Zakaj neki ni vsem psom ime samo Pes, pa bi vsakega vedeli klicati po imenu?«

Naglo se vržem še čez ta plot, toda pes je zdaj s torbo zavil okrog neke oslice ali kaj je že bilo. Prelisicil sem ga in stekel v nasprotno smer, da bi skoraj trčila drug ob drugega in že sem imel torbo takorekoč v rokah, ko je pes ali Sultan odskočil vstran, torbe pa ni izpustil.

Potem sva se lovila po nekih dvoriščih, drvarnicah, čez neke jarke in vedno znova prek plotov, da sem bil že čisto brez sape, ko je Sultan ali kaj je že bil, prispel na neki prag, se usedel na ta zadnjo, si položil mojo torbo med svoje prednje šape in začel renčati name, ki sem se mu bližal z najlepšimi obljubami, da ga bom pogostil kakor na gostüvanju, pa nisem pomislil, da tisto, s čim bi ga lahko pogostil, Sultan že tako ima v svoji oblasti.

Kljub temu je bil Sultan, če je bil Sultan, slabe volje in nič ni brenkal na gosli. Zdaj je samo zarenčal ob vsakem mojem najmanjšem premiku, da sem moral stati trd in lesen pred njim, bolj kakor nekoč pred svojim »feldveblom«, ko mi je zapovedal: »haptak!«

Pes negibno sedi, jaz pa pred njim stojim in se gledava in opazujeva. Iz torbe se širi omamni vonj pečenega mesa, da se Sultan kljub svoji narsršenosti obližuje, jaz pa vlečem vase ta blagi vonj s strupeno mrzlim zrakom skozi nos, da se mi nosnice od zmrzali sprijemljejo. Seveda je zame poniževalno, da s Sultanom nisem v enakovrednem položaju, saj se Sultan lahko premika, jaz pa moram stati kot solnat steber Lotove žene in ne smem niti s prstom zmigniti, sicer mrcina že zareži vame, kakor da sem jaz meso ukradel in ne on.

Le kaj naj naredim, da dobim nazaj svoje gosli? Naj ima Sultan torbo in meso v njej, brez tega bom še lahko živel, kako pa naj živim brez svojih gosli? Pa ne samo jaz. Tudi Blaž in Tjaš sta brez mojih gosli nič. Kdo ju bo pa najel? Saj bi po vsej okroglini govorili:

»Samo dva mužikaša so imeli! Pa je to kako gostüvanje, samo dva mužikaša?«

Nekaj moram ukreniti. Do jutra bom tu pred Sultanom zmrznil. Sultan je gotovo na domačem pragu, moram pač zbuditi ljudi, ki so tu doma, ti bodo Sultana že pregovorili, da mi vsaj gosli vrne.

Napotil sem se proti oknu, da bi potrkal nanj, tedaj pa je Sultan jasno začutil v sebi, zakaj je pravzaprav na svetu, da mora varovati dom pred vsiljivci. Pustil je torbo in skočil name s tako silo, da bi me skoraj podrl. Ugriznil me pa ni, toliko je bil še pošten. Ruvala sva se in silila drug v drugega pri tem sem se pa ritenski umikal nazaj k torbi in kmalu sem jo začutil pod svojo iskajočo roko. Sultan je rohnел in plesal s prednjima šapama na mojih ramenih, meni pa se je posrečilo torbo odpreti. Naglo sem pograbil prvi kos mesa, ki sem pa otipal, potem sem se pa spomnil, da je to najlepši kos, ki se mi ga je posrečilo spraviti z mize in sem ga že hotel

zamenjati za manjšega, pa me je Sultan začel z zobmi loviti za roko, da sem mu bil prisiljen ta najlepši kos poriniti v gobec.

In Sultan je postal čudovit. Spustil je svoji šapi z mojih ramen, se lotil mesa in tako mahal z repom, kakor bi z metlo pometal. Toda meni ni bilo do njegove prijaznosti, pograbil sem torbo in nanje privezane gosli in naglo pobrisal z dvorišča, ker sem slišal, da nekdo od znotraj odpira vrata. Še dolgo potem sem slišal pripovedovati, da so bili pri tej hiši tatovi in so hoteli psa pridobiti z lepim kosom mesa, ki ga je bilo več kot za dobro kilo, toda jaz sem vedel, da ga ni bilo niti za četrtno toliko.

Tjaš in Blaž sta me še vedno čakala pri cerkvi in ugibala, kam se oddaljuje brenkanje na gosli, pa se nista niti najmanj potrudila, da bi mi pri lovu na Sultana pomagala. Zato sem se jima zlagal, da se je Sultanu, ali kako mu je že bilo ime, posrečilo torbo odpreti in mi je vse meso pojedel, nekaj pa izgubil. Jaz pa sem se gostil s tistim, kar je Sultanu ostalo, še ves teden.

Gosli so ostale nepoškodovane in strune cele, le kobilica se je na lovu nekje izgubila, zato Sultan na pragu ni mogel več brenkati nanje. Toda kobilico si lahko naredim sam iz javorovega lesa, lepo izrezljano in izvrzano, da nihče ne bo mogel reči, da ni kobilica prav tako stara, kakor so stare moje gosli. To pa veste, čim starejše so gosli, tem lepše pojejo. Seveda, če je roka za to, kakor je moja. In predvsem srce, srce, ki zajoka, ko potegnem čez strune z lokom — in ne kakor Sultan, ki je s kremplji brenkal nanje.

Anton Horvat

Nisem te udaril, Feri

Lep, sončen dan v marcu. Nebo čisto, izprano. Tako ga ne bi mogle izprati vse naše perice, sem modroval v svoji otroški pameti, to so lahko storili samo angelci z nevidnimi peračami v rokah! Komaj sem prišel iz šole domov (iz bogojanske šole, na kateri je bilo takrat zapisano z velikimi črkami: RIMSKOKATOLIŠKA OSNOVNA SOLA), mi mati rečejo: »Hitro se najej, napravi šolsko nalogo in pojdi za očetom na Vršič! Tam oče reže trte, ti pa boš nosil rožje iz goric.«

Na Vršič sem zmeraj rad šel. Že zaradi lepega razgleda. Od tam vidiš Kapelo, Turnišče z Marijinim svetiščem pod logom, Črensovce in še in še. Vzemi našim Julijcem Triglav, niso več Julijci! Vzemi Bledu jezero, ni več Bled! Vzemi Bogojini Vršič, ni več Bogojina!

Nekaj časa sem pridno nosil rožje iz goric in ga metal na kup ob zidanici, da bi ga pozneje scepili. Toda osnovnošolček se hitro naveliča. Zaslíšal sem žvižg. Poznal sem ta klic. Kliče me sošolec Feri, Novakov Feri, ali kot smo ga vsi takrat klicali »Plivánušov Feri.« Pod našimi goricami se je razprostirala plebanuševa njiva, obdana s pásiko ali živo mejo. Tam je Feri nabiral trobentice in vijolice. Pozabil sem na rožje, gorice in očeta in že sem stal ob Feriju. Hipoma utrga neko čudno cvetico, podobno bolj travi kot cvetici in vzklikne:

»Glej, kakšna vijolica!«

»To ni vijolica.«

»Je.«

»Ni.«

»Staviva?«

»Staviva,« sem pritrdil Feriju. »Kateri od naju dobi stavo, lahko drugega na vso moč udari zapóтели« (mu lahko prisoli krepko zaušnico).

»Prav. Toda naš vüjček naj razsodijo med nama!«

Ferijev vüjček, bogojánski župnik Ivan Baša, je bil moder kakor fiškališeva debela knjiga, pravičen in natančen kakor lekarniška tehtnica. Se danes, po več kakor petdesetih letih, pravijo starejši Bogojančani: »Tako so rekli plivánoš Baša.'«

Čeprav me je oče klical, naj mu pridem pomagat, sem jo skupaj s Ferijem ucvrl proti župnišču. Tam pred vežnimi vrati je župnik Baša ravno molil iz brevirja. Že od daleč sva kričala drug za drugim:

»Vüjček, kajne, da je to vijolica?« je vpil Feri, prepričan da bo vujec potegnil z njim.

»Gospod plivánoš, kajne, da to ni vijolica?« sem skušal prevpiti Ferija.

Brez pozdrava sva se znašla pred župnikom. Priti k Baši in ne pozdraviti: eden izmed sedmerih glavnih grehov! Ne kakor da bi bil župnik željan časti, o ne, ampak ker je hotel svoje učence naučiti olike, lepega vedenja. Pričakoval sem, da bo zdaj treščil Ferija in mene po glavi z brevirjem, s katerim je izgnal iz župnije toliko hudičev, kolikor nadangel Mihael iz nebes. Ni čudno, ko je pa podnevi in ponoči bral molitve iz njega. In povrh še latinske!

Toda nič od tega. Ni naju zlasal, ne ozmerjal, kajti videl je veliko ravednost na najinih obrazih. Snel je očala, vzel rastlino v roke in dejal:

»To ni vijolica, to je venčna trava. Iz te trave pletejo dekleta vence za cerkev, posebno ob novi maši in drugih slovesnostih.«

Župnik še ni končal, ko sem jo že udrl nazaj v gorice k očetu.

»Zmagal sem, oče, zmagal sem!«

V svoji objestnosti bi se bil takrat paglavec povzpел na sam mesec, samo če bi mi bil kdo prislonil lestev nanj. Na stavo s Ferijem pa sem pozabil.

Drugo jutro sem se odpravil v šolo. Med odmorom stopi Feri k meni in mi reče:

»Dobil si stavo. Prisoli mi zaušnico!« In že mi je nastavil lice.

»Udari!« so mi prigovarjali učenci z vseh strani.

»Udari!« je ponovil Feri.

Že sem stegnil roko, da bi zamahnil in se tako pred vsemi izkazal kot zmagovalec. A zmagal je nekdo drug v meni. Povesil sem roko in dejal:

»Ne, Feri, ne bom te udaril. Če bi to storil, bi sam zajokal prej kakor ti.«

Minila so leta. Feri je odšel v soboško gímnazijo, župnik Baša je umrl in Feri se je odpravil na svoj dom v Beltince kmetovat. Po končani vojaščini sem se naselil pri bratu župniku v Dolencih, si tam poiskal življenjsko družico in si ustvaril družino. Veliko vijolic, trobentic in venčnih trav sem videl v svojem življenju in tudi Feri, ki me je nekaikrat obiskal na Goričkem. Težka je gorička zemlja, ki jo obdelujem, a lahka mi bo, ko me bo pokrila. Feri, tja gor v nebesa ti zakličem: Nisem te udaril!

(V spomin Feriju Novaku Anton Horvat, Dolenci 20. Spis popravil in dopolnil Jože Smej. O Feriju Novaku gl. Stopinje 1980, 100—106, 129—130).

Na krivi poti

Završalo je v razredu, ko sem vstopil.

»Torej že vsi vedo,« me je spreletelo.

Odtaval sem do svoje klopi, kakor obsojenec, ki so ga izdali njegovi prijatelji.

Torej je Dragica izblebetala. Seveda, kako bi pa tako novico obdržala zase! Le kako, da mi včeraj ni prišlo to na misel?

Pravzaprav, kaj je pa bilo takega. Kadili smo pač, kot so že tolikokrat mnogi drugi.

»Če bi videli, kako je Gustek kadil! Tako je pihal dim iz sebe, kot da bi kdo kuril mokro dračje. Sem se že bala, da se bo zadušil, ker je bil ves ovit v dim,« je Dragica razlagala sošolkam in pri tem pihala, da bi pokazala, kako sem storil ta greh.

Jaz pa sem sedel v klopi in sem bil zelo žalosten. Pa ne zaradi kajenja, ampak zaradi Dragice. Včeraj nas je nagovarjala in vzpodbujala, ko smo potegnili tistih nekaj dimov, sedaj je pa vsa iz sebe od veselja, da lahko pripoveduje ne le, kar je res bilo, ampak še marsikaj dodaja, da bi jo sošolke poslušale z odprtimi usti in se čudile, kako da še nje nismo zapeljali. Tisti trenutek sem bil resnično žalosten, zato ji niti nisem poskušal ugovarjati. Zakaj bi se pa naj branil, ko je bilo moje otroško srce že ranjeno! Tudi če bi govorila po resnici, bi prelomila besedo. Včeraj ji je Stanko, ki je hodil že v peti razred, zabičal, naj o tem molči in Dragica je obljubila, da ne bo nikomur povedala. In jaz sem ji verjel z vso svojo preprosto otroško vero. Zdaj je bila ta moja vera porušena, Dragičina podoba v mojem srcu omadeževana.

»Tovarišica gre,« je vzkliknila Nataša in v trenutku je nastala tišina.

Vstopila je z lahkimi koraki, veselega obraza, kot zmeraj. Bila je še mlada, komaj je začela svojo učiteljsko pot. Rada je bila z nami, pa tudi mi smo jo imeli radi, seveda na otroški način, kar pomeni, da smo ji kljub vsemu tudi nagajali.

»Zakaj ste pa kar naenkrat utihnili? Ali ste se kaj takega pogovarjali, kar ne bi smela slišati, kaj?«

Vprašala je kar tako, ne da bi pričakovala odgovora. Toda odgovor je bil že v zraku, bil je že na jezikih otrok in ga več nič ni moglo zadržati.

»Včeraj so pa kadili.«

Besede so trdo udarjale ob stene učilnice, tolkle so po meni in me potiskale pod klop.

»A že spet?« se je zavzela učiteljica, ker je imela v mislih nekaj učenec iz sosednje vasi, ki so že večkrat poskušali biti enaki odraslim.

»Kdo pa je kadil?«

Trdo in neusmiljeno so padala imena, čeprav so prihajala iz otroških ust.

»Simon, Stanko, Darko, Gustek.«

Učiteljica je od presenečenja pozabila zapreti usta.

»Nemogoče! Da bi kadili! Darko, pa Simon, pa Gustek!«

»Seveda so, tovarišica,« je zapela Dragica. »Jaz sem z njimi šla domov iz šole in sem videla. Stanko iz petega razreda je imel cigarete in jim je

dal, da so kadili. Jaz seveda nisem vzela cigarete, čeprav mi je Stanko ponujal.«

Ta zadnji stavek je še posebej poudarila, toda učiteljica tega ni hotela opaziti. Nikakor se ni mogla sprijazniti s tem, da so njeni najboljši učenci kaj takega storili.

»Pridite sem,« je ukazala.

Z obema rokama sem se oprl na klop, da sem lahko vstal, kajti kolena so bila klecava in telo je lezlo skupaj kot prazna vreča. Več kot dvajset parov oči se je uprlo vame, ki sem se ves majhen in nebogljen majal proti tabli. Bil sem hudodelec, ki so ga ujeli in ga bodo obsodili.

Ko sem stal sredi prostorne in svetle učilnice, se mi je zazdelo, da se je ves svet zvalil name, da z vso svojo ogromno težo pritiska name, da me bo zdrobil kot kamen zrno pšenice. Stal sem, jaz hudodelec, pred učiteljico, ki je bila vsa lepa, ožarjena od spomladanskega sonca, ki je lilo skozi velika okna. Kaj bi dal, da me tisti trenutek ne bi bilo, da bi se nekam izgubil, da ne bi tega nikoli storil!

»Gustek, zakaj si to storil?« je bolj z žalostjo kot z ogorčenjem vzkliknila učiteljica.

Le zakaj sem kadil? Kako da včeraj nisem pomislil, da je to nekaj grdega? Kaditi že v drugem razredu! Toda včeraj sploh nič nisem mislil.

Le kaj bi mislil, ko pa je bilo pouka konec in spet sem bil do naslednjega poldneva prost, brez vsake skrbi. Sonce je že ožarjalo z rumenimi zlaticami posute travnike in nas otroke, ki smo polni veselja igrivo stopali po travnati poti. Veter se je igral v visoki travi, črički so veselo strigli. Vse je bilo tako lepo in očarljivo, zato se nam ni nikamor mudilo.

Ob poti pod staro hruško sem zagledal Stanka. Sedel je v travi, se s hrbtom naslanjal na deblo in nas opazoval.

»Kaj si bil zaprt, da šele sedaj greš domov?« ga je začel dražiti Darko.

Stanko je bil že med večjimi, saj je s petim razredom začel pouk dopoldne, zato se mu je zdelo za malo, da ga tak drugošolček skuša.

»Hja, jaz pa zaprt! Le kaj si misliš o meni! Sicer pa, če bi me že zaprli, bi skočil skozi okno in pobegnil, saj nisem šleva, kot si ti.«

»Jaz pa že nisem šleva,« se Darko ni pustil.

»Pa dokazi.«

»Hočeš, da preskočim potok, tam kjer je najbolj širok?« V skakanju je bil Darko res mojster. Večkrat je posekal še starejše od sebe.

»Kaj bi skakal, jaz vem nekaj boljšega.«

Stanko je iz žepa potegnil škatlo cigaret. Vsi smo se zgrnili okrog nje-ga.

»Darko, če nisi šleva, boš pokadil cigareto,« je mirno rekel Stanko in vzel cigareto iz škatle. Nekaj časa jo je vrtel med prsti, potem pa jo je počasi dal v usta. Prav z neko slovesnostjo je prižgal vžigalico in jo ponesel k cigareti. Potegnil je par dimov in pri vsem tem opraviu skušal biti čim bolj resen, čim bolj odrasel.

»Torej si le šleva, Darko, ne upaš prižgati cigarete.«

Darko je negibno stal in mrko gledal izzivalca. Že je hotel stegniti roko, pa se je ozrl na Dragico. Stanko je to opazil.

»Ti pa glej, da ne črhneš o tem niti besede!«

Dragica je začela obljubljati, da bo molčala in Darko se je ojunčil in vzel cigareto. Stanko mu jo je prižgal in ga gledal, kako smešen je pri tem početju.

»Kaj pa vidva samo gledata,« se je ozrl na naju s Simonom. »Če kadi Darko, bosta pa še vidva, saj vidita, da to ni nič strašnega. Celo prijetno je.«

Zamižal je, počasi potegnil dim vase, nato pa puhnil oblak dima predse. Z malomarno kretnjo je ponudil škatlo najprej Simonu, nato še meni. Gledal sem Simcna, ki je držal cigareto v roki, ozrl sem se na Darka, ki je brez besed stal ob strani in pihal dim. Pogled se mi je vrnil nazaj k škatli v iztegnjeni Stankovi roki. Spreletel me je nelagodni občutek in bi najraje pobegnil. Toda noge me niso ubogale in roka je kar sama segla po cigareti. Potegnil sem samo nekaj dimov, pa je bila potešena tudi moja skrita radovednost. Nisem občutil nobenega ugodja. Zaprl sem oči, kot prej Stanko, pa tudi takrat se ni nič spremenilo. Dim me je le ščegetal v grlu in mi dražil nos.

»Sedaj ste pa res fantje in me ne bo sram iti z vami iz šole,« je navdušeno vzkliknil Stanko.

»Saj res, domov moramo,« sem se zdramil. Vrgel sem polovico cigarete v travo in se pognal na pot.

In zaradi te polovice cigarete stojim sedaj pred učiteljico in pred vsemi sošolci, ves majhen in potr.

»Zakaj si to stóril, Gustek?« je ponovila učiteljica.

Le kaj naj bi ji odgovoril, ko pa sam nisem vedel. Stóril sem pač. In šele sedaj spoznavam, da sem storil nekaj slabega, kar je razžalostilo učiteljico.

Pričakoval sem, da bo učiteljica koga izmed nas grešnikov poslala po palico, kot je v takih primerih že bila navada. In skoraj veselil sem se udarcev, ki bodo padali po meni. Tako bo greh opran, krivda izbrisana.

Toda zgodilo se je popolnoma nekaj drugega.

»Gustek, obljubi, da nikoli več ne boš kadil.«

Skoraj nisem verjel svojim ušesom. Naj obljubim! To se mi je zdelo nekaj nemogočega. Ali ni to najbolj strašna kazen? Udarce s palico po nežnih dlaneh bi pač prestal, čeprav bi bil osramočen pred sošolci, toda v svojem srcu bi kuhal vso svojo otroško jezo, željo po maščevanju in moje srce bi zakrknilo, ovila bi ga hudobija. Tako pa sem razorožen in nemočen stal pred učiteljico, ki me je premagala s svojo prizanesljivostjo.

Počasi sem dvignil glavo in pogledal učiteljico. V njenih očeh sem razbral žalost, tiho bolešč, kar me je presunilo v dno duše.

»Ali obljubiš?«

Nemo sem prikimal, kajti besede nisem bil sposoben izgovoriti. V tem gibu glave je bil ves moj odgovor, ki je pomenil več kot cel plaz besed. Pomenil je več kot Simonovo zatiranje in prazno obljubljanje, kajti po pouku je z besedami »dobro smo se izvlekli« ocenil vrednost svojih besed pred učiteljico. Jaz pa sem v svojem srcu pred učiteljico in pred vsemi sošolci obljubil, da več ne bom kadil in ta obljuba se mi je zapisala v srce, v dušo, v mene samega.

Mnogo dogodkov iz moje rane mladosti se je pogreznilo v morje pozabe. Včasih poskušam katerega kot dragocenost potegniti iz globin na površje. Le zakaj? Ali niso v globinah varneje spravljene? Toda nekateri

dogodki sami splavajo na površje in za kratek čas živijo v spominu. So pa tudi taki, ki tako kot plutovina ne morejo potoniti, ampak so zmeraj izpostavljeni mojim očem.

Tako se lahko vsak trenutek zazrem v svetlo in prostorno učilnico, se srečam z učiteljico, vso lepo in dobro, vidim sebe, hudočelca, ki je bil deležen dobrote in odpuščanja. Če pogledam malo bolje, opazim sredi otroških obrazov Dragičino podobo. Nemirne oči se umikajo mojemu pogledu. Jaz se ji pa hočem, ko v radosti vzdrihti moje srce, prisrčno zahvaliti. Ali nisem ravno po njenem izdajstvu doživel sreče odpuščanja?

Izbrana poglavja iz književnih del Miška Kranjca

Dvajset let sem garal in rinil to prekleto življenje naprej, samo iz zime v poletje in iz poletja v jesen, ne pa iz jarka na suho cesto. In — zdaj: zdaj me čaka isto, riniti dalje in ne vedeti zakaj. To je tisto: kjer je zapisano, da je tvoje življenje manj vredno? Lahko si še tako pošten, nikamor ne boš prišel. Žid je bil nepošten, pa je prišel daleč. On je po malem jemal in nikdar ga ni pekla vest. Pri meni je ta razlika, da sem vzel vse naenkrat. Oni je storil nešteto grehov, jaz samo enega. Lahko bi pa kdo rekel: Režonja, zdaj si dobil zemljo in lahko bi začel drugače. Toda, ali ni bila ta zemlja nekaj tako goljufivega kot zadeva s tem denarjem? Zemlja je bila grofovska, na kakšen način so jo grofom vzeli, in naposled, kako so grofi nekoč toliko zemlje dobili, ker grof ne dela s svojimi rokami, in Režonja je poslej verjel samo v to, kar si kdo pribori s svojimi rokami. No, to je Režonja verjel prej. Zdaj mu je vstalo, da ta rod, v katerem sam živi, nikdar ne bo prišel na breg samo s svojim delom. Treba je ukreniti nekaj več, nekaj takega, kot je napravil on. Zato je zelo neumno tako otročje izpraševati se o tem: treba je vzeti stvari, kakor so, in živeti z njimi. Res je: Režonja je vzel denar, to prizna pred seboj. Pred svetom tega ne sme priznati, ker v svetu vlada še ista oblast, ki je začela vojno, in bi imela to Režonjevo početje za greh. Žid ni dal denarja Režonji, naj ga shrani. Če bi bil to storil, bi Režonja imel dolžnost vrniti, ker mu je bilo zaupano. Žid pa je to, kar je bil nakradel, skril. Bilo je golo naključje, da je Režonja videl in potlej vzel. (odlomek iz novele Režonja na svojem)

»Še ta sestra Barica ima svoje samostanske drobnarije. Prezgodaj se je naveličala zemlje; in to ni dobro. To je lenoba. Za nas bo delala pokoro? Lepa je ta! Za nas smo jo delali mi in oni pred nami.«

»Kaj pravi?« je vprašala Barica.

»Da je to lenoba, če gre kdo s kmetov v samostan, da to ni prav,« je dejal zet.

»On je imel vedno svoje čudne misli,« ga opraviči žena. »Nekdo vendar mora moliti za nas in sveto živeti.«

Sveto živeti! Za nas. Zato se samo smehlja. Naj le živijo sveto — zaradi lažjega življenja. — Kaj bi pa rekli, če bi jim razodel tisto o denarju? Tedaj bi najmanj dva morala v samostan! Ne, tistega jim ne pove. Tudi zetu ne. To bi jim prineslo nesrečo. Postavil je dom na trdno podlago in ne sme povedati, kako stoji. — Mi smo streljali ljudi na fronti, mi smo

razbijali židom trgovine, ampak to je važno samo za tiste, ki smo se vsega udeležili, tisti pa, ki so to od daleč gledali, tisti vidijo v tem samo nekaj lepega, pravičnega. Vsemu temu se bodo pozni zanamci smejali, bolj čudili kot pa uvidevali, da je bilo v vsem tem vendarle mnogo groze; zakaj takrat se je svet preklal na dve polovici; kdor ni bil zraven, temveč samo na katerikoli polovici tega razkola, ne more dojeti tistega, kar so dojemali tisti, ki so bili na sredi, kjer se je pretrgalo. Nihče ne bo premeril našega trpljenja in nihče ne bo nikdar odkril uganke tistih, ki so obležali daleč v Karpatih; tudi oni sami ne bodo imeli nikdar pojasnila za svojo smrt, morali so pasti v sirovi krutosti življenja brez jasne misli. Mi smo pa zato vendarle prijeli za ročice pri plugu in zaorali v to zemljo, ki smo po njej na fronti prelivali kri. Zdelo se mu je, da se je približal neki razjasnitvi; in bil bi še dalje premišljal, pa mu je vstalo v mislih polje; sredi najbujnejšega zaleta in s prijetnim nasmehom na ustnih je v mislih na to svoje polje zadremal.

»Oče so zaspali«. In pustili so ga dremati celo uro; šele nato so tekli sporočat, naj mu zvoni. Zadnjikrat pojde Režonja na polje, v zemljo samo pojde, ki jo je oral in tako blazno ljubil, in se ne povrne več.

(odlomek iz novele Režonja na svojem)

In zato Tinko ni bil prehudo žalosten in nesrečen. Počasi je šel prek polj. Ta so ostala, kakršna so bila včeraj, taka bodo vekomaj. Ostalo je cvetje nespremenjeno. Svet se ni spremenil, samo njegove sanje so splahnele.

Na koncu polja je obstal, vzdignil je roko, kakor bi se hotel posloviti od njiv, od travnikov, gozdov, pomladi. Zagledal se je po hišah rodne vasi, ki so bile še vidne. Tam življenje teče dalje, kakor je teklo doslej. Morda Katika doma premišlja, kaj in kako se je vse zgodilo, morda celo objokuje, ~~da~~ ga je prevarala, toda o vsem tem ljudje prav nič ne vedo; ljudje ne vedo za njeno, pred štirimi leti njemu dano prisego, ne vedo za njegovo nesrečo. Tam morebiti samo na veliko govorijo o nekdanjem veselem mlinarju Petku, ki so mu vso noč igrali cigani, ki je vsem plačeval za vino, ki je razbijal kozarce, ki je tako razkošno preživel eno noč doma. Po vasi govorijo o njem, celo občudujejo ga, pa ne vedo, kako je v njem nekaj za vedno umrlo.

Pomislil je: tu se ne bo prav nič spremenilo, kakor se ni v teh štirih letih. Cvetje ostane, žito bo valovilo, ko pride poletje, ptice bodo pele, odhajale, pa se spet vračale. Tudi pri ljudeh je tako: eni odhajajo, na njih mesto pa stopajo drugi. Tudi on odhaja, vendar on se ne bo več vračal.

In ko je tako še stal na kraju domačega, svojega polja, ko je poslušal pesem ptic, ko je gledal valovanje vetra in poslušal njegovo šumenje, se mu je zazdelo, da od nekod prihaja že drugačna pesem: ali ne ropotajo to stope v mlinu, ali ne brne to stroji? Čuj, kakšna pesem? Ali ga ne vabi?

In ko se je tako poslavljaj od svojih polj, ko so mu gozdovi šumeli poslovilno pesem, se mu je zdelo, da od nekod dalje prihaja drugačna pesem, ki ga vabi.

(odlomek iz novele Za en večer)

To je pravljica o malih, a dobrih ljudeh, ki so živeli morda pred davnim, morda pred nedavnim v tistem čudovitem kraju pri Muri, kjer je toliko močvirnih jarkov kakor nikjer na svetu. Na južni strani teče vedno kalna in zlohotna Mura. Nenadoma se od nje odtrga zastarel rokav, kjer je Mura nekoč imela svojo pot, ki pa ji ni ugajala. Kakor velik napet lok je tak jarek medtem ko mu je Mura sama za tetivo, a svet vmes je kakor otok... V vekovih, kar si Mura išče stalne poti, a je ne more najti, je utočilo v teh jarkih mnogo ljudi, bodi da so v temnih nočeh zašli sem in niso našli izhoda, bodi da so jih zapeljale čarovnice po skrivnih poteh na take otoke, od koder potem sami niso našli poti. Duše zašlih in potonjenih v teh močvirjih blodijo ob poletnih večerih nad prostranimi travniki in okrog jarkov. Nenadoma boš sredi najlepše poletne noči zaslišal doslej ti neznan klic, zaslišal boš skrivnosten šepet, morda te bo potujočega tod mimo presenetil polglasen pogovor pod košatim hrastom, oblil te bo smrtni znoj, toda ko prideš mimo in ako si dovolj drzen, da se ozreš pod hrast, ne boš videl nikogar. Ali pa, ko so najbolj vroče poletne noči, nenadoma švigne plamen iz zemlje in zaplapola prek teh močvirij ter ugasne sam od sebe. Okoli teh ognjev boš videl postave lažnivih inženirjev, ki ob tej čudni luči merijo nekoč po krivem razmerjeno zemljo. Zakaj v davnih časih so inženirji tako izmerili ubogo zemljo, da je revež dobil sicer mnogo mej, toda malo zemlje, grof pa samo štiri meje in mnogo zemlje... To je pravljica o dobrih ljudeh, o Koštrčevem domu, o starem Jožefu Koštrci in njegovi pobožni ženi Ani, ki sta skoraj osemdeset let preživela med temi Murinimi rokavi, na samotnem otoku, večinoma sama, kolikor ju niso obiskovala bitja pravljič, živali in ptice ter dobri ljudje, ki so kakorkoli zašli k njima. To je pravljica o delavnem, pa vendar do smrti revnem Ivanu Korenu, ki je imel majhne načrte, a se mu še ti niso izpolnili. Pravljica o čudoviti lepoti njegove žene Marte in njeni nemirni krvi, ki jo je pogнала po svetu, od koder se ni nikdar več vrnila; pravljica o slepi deklici Katici, ki je s vojim glasom ganila dobrega starega organista, a je ljudje vendar niso sprejeli medse; to je pravljica o Koštrčevem vnuku Petru Koštrci, ki je bil velik razbojnik, a dober človek, čigar spomin še dandanes živi med ljudmi, medtem ko je spomin toliko in toliko imenitnih ljudi že zdavnaj splahnel. In naposled je to pravljica o ljubezni, o zvestobi, o nezvestobi, o sovraštvu, o dobroti in zlobi, o lepoti, o vseh strasteh in vrlinah, ki so kdaj krasile človeka ali pa tudi pačile njegovo podobo. In konec koncev je to pravljica o premnogih stvareh, ki so nekoč bile na svetu v uteho človeku, ki pa dandanes ne živijo več; prav zato, ker so vsebina vseh pravljič, ne pa resničnega sveta... To je pravljica o dobrih ljudeh, o starima Koštrčevima, o njunem vnuku razbojniku, o čudoviti ljubezni in še čudovitejši lepoti, o zvestobi in bolečinah srca in še o mnogih drugih stvareh, ki vsak dan bolj izumirajo, kakor sta umrla tudi stara Koštrčeva. Pravzaprav nista umrla, temveč sta se spremenila v pravljico, kakor se je tudi Katica spremenila v pojoči zrak, v prelepo pesem, ki jo zdaj ljudje love na žice, ki jih imajo razpete nad strehami; ob tej pesmi se jim zasolze oči, kakor so se nekoč staremu organistu, ko sta s Katiko pela v skoraj prazni cerkvi Bogu v čast, sebi v zveličanje, a zlim ljudem v opomin.

Nekoč ... lahko bi se začela ta povest s to besedo, zakaj če bi kdo vprašal, ali danes ne žive več dobri ljudje, bi mu lahko odgovorili z nekim obotavljanjem: Morda še žive. Ako pa žive, tedaj gotovo tolčejo revščino v prelepih krajih ob Muri in sanjajo ob zimskih večerih o svetu, o katerem mislijo, da je tako bogat in kamor jih vleče s toliko silo. — V širokem svetu pa že zdavnaj ni več dobrih ljudi; če pa so, so tako revni, da ne morejo izkazati svoje dobrote drugače, kakor da se sklonijo k prav tako revnim ljudem, kakršni so sami in jih pobožajo ali pa jim v težkih trenutkih izrečejo vsaj eno prijazno besedo; često je tudi to potrebno. Ali pa ohranijo zvestobo, ko so jo drugod že zdavnaj pozabili in zasovražili.

Nekoč ... bi lahko rekli, je živela ljubezen, tista velika, vse odpuščajoča ljubezen, dovolj nežna, kakor so nežne samo še južne sapice, kadar vejejo prek žitnega polja in tako opojna, kakor je opojen vonj divjega bezga v gozdovih okoli Mure.

Nekoč ... je živela lepota. Kajpak v Koštrčevem domu. Lepota mlade ženske, lepota zemlje in lepota večernega neba; lepota, ki se je kosala z lepoto cvetočega travnika sredi maja.

Mnogo stvari je, ki so bile nekoč in jih dandanes ni več; umrle so, kakor so umrli dobri ljudje.

Ali pa niso umrle? Zakaj Koštrčeva Ana je vedno trdila, da lepe in dobre stvari nikdar ne umro. Morda je v tem nekaj resnice, zakaj pregrenko bi bilo življenje na svetu, če bi vedeli, da je umrla tista velika dobrota, ki je živela v Koštrčevem domu, da je umrla tista lepota, ki je živela v tem domu in na tem otoku. Pač pa bo menda res tako, kakor je trdila ista Koštrčeva Ana, ki je bila dobrosrčna in preprosta ženska, da se namreč vse stvari samo spremenene.

(odlomek iz romana Povest o dobrih ljudeh)



»Nič nisi vedel, kaj in kako bo — verjel si pa, da bo lepo ... tako ko otroci smo verjeli, Koudila.« — »Ko otroci,« se je grenko nasmehnil Naci. »In tudi delali vse ko otroci, Smodišca. Dandanašnji, se mi zdi, so ljudje pametnejši, mislim — oni na oblasti.« — »Pametnejši, le da od vsega ni ostalo skoraj nič, skoraj nič. Šle so organizacije, šla je partija in tudi socializem, se mi zdi, se je poslovil od nas.« — »Morebiti pa je tudi to še vedno nekak socializem ... za socializem ni nikakih pravih pravil, veljavnih za ves svet.«

»Tak socializem! Kdo vam pa še verjame? Kdo verjame v socializem? Vi sami? Naprtili ste nam tako hipoteko, da se je tri generacije ne bodo rešile in če bodo še tako pridne in varčne!« — »Kje si pobral te stvari?« ga je pogledal oče. »Sam se menda nisi dokopal do teh spoznanj?« — »Vseeno, kje — menda ne boš oporekal tej resnici?« — »Najbrž bo nekaj tega res,« je trdil Koudila. »In škoda, da je tako prišlo, celo pri ljudeh, ki od njih ne bi bil pričakoval česa takega.«

»Nič nimaš od življenja razen dela in dela. A komu? Za koga? Da bova midva vse to pograbila, kjer si ti kanil napraviti zadrugo? Midva se bova do kraja pogospodila, kolikor se že nisva — otroka nekoč najhujšega komunista v Ravnem. Ni me sram delati, kadar me boš potreboval, mi kar reci. Sama od sebe se ne bom lotila ničesar. Zato ker v tvoji kmetiji, kakor je zgledna, zase ne vidim nikakega pravega cilja in smisla. V časih slišim, kakšen si bil nekoč, kakšno Ravno si ustvarjal. Se mi pa zdi, da se ti je vse izmaličilo s tvojim domom vred. Pravijo, da si ustvaril Ameriko kar v Ravnem, in povrh vsega nisi niti nikogar ogoljufal; da si najboga-tejši, in najbrž si, po strojih, po avtomobilu sodim. Če si ustvarjal tako zgledno kmetijo za naju dvojčka, kot nama pravite, ni bilo ravno najbolj potrebno, razen da naju lahko izšolaš. Če pa to delaš za nekak socializem, ki se mu najbrž še dandanašnji ne moreš odpovedati, je to popolno-ma nesmiselni fanatizem. Kdo pa dandanašnji še verjame v tvoj socializem? Ljudje spet verjamejo v Nemčijo, Avstrijo, Ameriko, Francijo, kjer si služijo denar. Ne vidiš, da smo Prekmurci zgubili stik z nečim zate morda bistvenim? Domovina? So jo Prekmurci imeli? Jim ni vseeno, kje živijo, da le dobro zaslužijo? Tudi inteligenca odhaja po svetu, mislim — strokovnjaki. Ravenski sekretar si trdo priganjal ljudi — pravijo. Morebiti si jih še premalo; ljudje smo gmota, čreda, ki jo nekdo pač mora priganjati. Socializem, humanizem, enakost, pravičnost in vse drugo temu podobno — to so gole fraze za nas, kakor očenaš, ki ga včasih molim materi na ljubo. Tvoja dvojčka sta daleč od vsega tvojega; jaz — če ti odkrito priznam — nimam nikake vere v nobeno stvar. Pa ni treba misliti, da sem pokvarjena. Toda kadar človek nima več vere v nobeno stvar, so poti na vse strani enako odprte.

»Užaljena sem in zamerim komunistom, naj bodo že od koderkoli, ki so ti vzeli knjižico, legitimacijo — mislim. Zaradi neke kmetije, ki ti jo je bilo življenje naprtilo na pleča, ti je pa nisi znal ali ne hotel? podariti partiji. Morebiti bom tudi jaz komunist in ne vem, zakaj ne? V gimnaziji so jih sprejemali v svojo zvezo, mene ni nihče povabil. Če pa bom postala, bom zaradi svojega mišljenja in mogoče še zaradi svojega očeta, zaradi neke kariere prav gotovo ne. Nisem sama taka, mladi tavamo v mnogih stvareh, partija nas takih, kot smo, ne potrebuje. Ima neke svoje ideale o komunistih — lizunski moraš biti, za položaj se moraš potegovati, znati moraš takoj komandirati in v treh letih moraš postati ali poslanec ali član cekaja. Ali pa policaj ...»

»O nekaterih stvareh se bojim že premišljevali ... rinem dalje ko žival, ker nimam več druge izbire. Ne le to, da sem nekoč silil ljudi v za-druge, v neke kolhoze, ali jim jih reven vsiljeval, nato pa postal najboga-tejši človek v Ravnem, ki mu ničesar ne manjka; zdaj se mi pa tudi ta bogati svet, ta Rajevina, ki mi jo je življenje naprtilo na pleča, podira, ni-mam kam z vsem tem, zadrug pa še ni, da bi me odrešile. Človek ne živi samo svojim otrokom — svet človeške skupnosti je širok, Rozina. In če boš

zdravnica — upam, da to boš — ne boš mislila pri vsakem bolniku samo na to, koliko boš zaslužila, ampak tudi na to, kako bi ga ozdravila. Izza vsega se vedno javlja ta nesrečni človek, ki se spreminja v človeštvo. Če že Koudila ne bo imel naslednika na zemlji, na gruntu, bi želel, da njegova dvojčka ne pozabita na to veliko odgovornost in dolžnost: Koudila ni pozabil na to niti takrat, ko je bogatel. Nikdar ni ničesar potrošil zase več, kakor mu je pripadalo. Garal je, kjerkoli je že bil, vedno je pošteno delal.«

»Tvoja revolucionarnost se končuje nesrečno v zagatnosti Rajeve bogate kmetije brez nasledstva, niti zadruga si nisi znal ustvariti, da bi se reševal v njej, država pa te tudi posebno ne potrebuje; kot kmet si samo privesek neki družbi, ki hoče živeti svoje, rekla bi modernistično — integrirano življenje: delavec — uradnik, ali bolje narobe: uradnik — delavec, dokler bo slednji še vsaj troho potreben. Jaz pa tudi — — postala bom komunist, a že pred vstopom v partijo ne vem, kaj naj tam počnem: mladi govorijo o seksualni revoluciji, ki me za zdaj še prav nič ne mika. Vi ste govorili o kruhu, o davkih, o vsakovrstnih neumnostih nekega malega, revnega človeka. Mene pa je včasih kar strah, kadar pridem skupaj z vrstniki ... kakšen svet ste ustvarjali, Koudila? Zakaj molčiš?»

(odlomek iz novele Naci Koudila soočuje sedanjost s preteklostjo)

Stanislav Koštric

Boljši kos kruha

Hrepenenje! Čudno zazveni ta beseda. Veliko tveganja nosi v lastni uresničitvi. Nekaj novega prinaša z viharjem, ki ruši že tako ustaljene navade.

Odšli so z globokim zanosom, da bi si izboljšali življenjski položaj. Ujeti v skromnost so počasi dosegli uspeh, ki je iz njih naredil več kot le povprečne ljudi.

Vendar ostaja tujina preveč grenka s svojo oddaljenostjo in nerazumljivostjo.

Tujci! Zmeraj zaznamovani s tem nadihom skušajo doseči več enkratnega in si olajšati bivanjsko negotovost.

Gledal sem jih: te zgarane obraze s tiho dobrohotnostjo na ustnicah. Njihove misli ostajajo doma: pri ženi, pri otrocih, ki kot gobe po dežju naglo odraščajo. S široko skrbnostjo se vračajo domov, samo da bi razvelicili bližnje z neverjetnim presenečenjem. Postajajo večni popotniki, ki svoje neustaljenosti ne morejo prikriti. Tako ostaja njihova zasidranost doma nedvomno le malokomu razumljiva. Zaničevani kot tisti, ki kalijo žazelejni mir uresničujejo lepšo prihodnost, ki so jo seveda zgarali sredi truda lastnih rok. Za mnoge predstavljajo uspešneže, ki so si zgradili nove hiše kar čez noč.

Toda to njihovo »nomadstvo« postaja globoko nerazumljivo. Skromni narod kot zmeraj. Vedno v ozadju, da ne bi večine preveč vznemirjal. Boječe se oglašja njihova pesem. Toda mnoge roke so sklenjene sredi goreče molitve. Majhna skupina osrečujoče doživlja Kristusovo veselo oznanilo.

Vendar zgarani vtis vztraja na njihovih obrazih. Iščejo boljši kos kruha, »rahlo pečen in rumen«, da bi le tako nadomestili bivanjsko stisko z doseženim uspehom. Tragika malega naroda postaja neizprosna. Kot »iskalci biserov« se spuščajo v nerazumljive podvige. Kruta dvojnost para njihovo rahlo umirjenost. Tujci daleč sredi tujine in neznanci doma izstopajo s svojo vztrajnostjo.

Vendar je njihova resničnost kot eno samo občudovanje. Trdna vztrajnost, ki lomi smrtonosni objem tujine, jih dviga na raven tistih globoko zavednih. Oči odprte v prihodnost, ki razberejo sedanost brez napora, sejejo upanje novega dne. To so naši delavci na začasnem delu na tujem! Na stežaj odprta razumljivost jih opogumlja, da v svoji iskrenosti ostajajo vztrajno navezani na dom. Toda grenak priokus tujih okoliščin jim ne more skaliti čistih tolmunov hrepenenja po domu in trdnega vztrajanja doma ...

Feri Novak

Pretakanje

Tudi tretje leto šole ni delalo Franceku posebnih preglavic. Med učitelji ni bilo nobenih prepиров, kot prejšnje leto. Doma je pa pomagal teti Ivani. Hodil je z delavci na polje h goricam in v gozd.

Pozimi je zapadlo veliko snega. Po Valentinovem je mraz sicer popustil, snega je pa bilo še vedno dovolj. Sonce je sicer že gredo, toda ves teden je vlekel severni veter, ki je čistil megleno ozračje in tudi vino v sodih. Bil je že skrajni čas za pretakanje.

Tisti petek, ko je Januš odzvonil »tretjo uro«, je stopil v župnišče. V kuhinji je našel Ivano.

»Treba bo pretakati, dokler drži to sevrovo vreme. Ko pride jug, bo vino zopet zbuntano.«

Januš je bil plebanušov vinogradnik in kletar. Seveda so mu v goricaх pomagali tudi drugi moški. Pretakanje in šolanje vin je pa bilo njegovo delo.

»Stopil bom v drvarnico, če je tam kak primeren sod. Do jutri se bo že toliko zamočil. Drože bodo pa tako na jabolčno najgo.«

Vajen govoriti sam sebi, ker mu Ivana ni odgovarjala, se je obrnil in odšel v drvarnico. Res je bil tam primeren polovnjak. Odkotalil ga je k vodnjaku in odčepil ter poduhal.

»Nič ne diši po plesnivem, dober bo.«

Poiskal je lakovnico in ga začel nalivati. To delo mu ni preveč prišlo. Naliti tristolitrski sod iz globokega vodnjaka in v tem hladnem vremenu, ni bilo ravno prijetno.

Kakor naročen je prišel hlapec Marko iz parme, kjer je pripravljajl krmo.

»Marko, boš nalil ta sod, da se lepo zamoči do zjutraj. Jaz imam tudi delo doma.«

Marko je nekaj zagodrnjal in pričel vleči vodo iz vodnjaka. Januš je pogledal po frošah, če ne pušča preveč in odšel domov. Mudil se je ravno toliko časa, da je Marko nalil sod. Ko se je vrnil, ga je strokovnjaško ogledal vse okrog, posebno pri oknu.

»Ne pušča preveč. To se bo čez noč najelo«, je ugotovil.

»To je dober sod. Tega so še oče pripeljali iz Raborta. To je fino delo in dobra hrastovina«, je zopet potrkal po sodu in se obrnil k Marku.

Toda temu je bilo kaj malo mar fino delo in dobra hrastovina. Bolj bi se mu prilegal kriglin rdečega iz pivnice. Obrnil je Janušu hrbet in odšel v hlev k živini.

Januš je še enkrat pogledal, če sod ne pušča preveč in se odpravil proti domu. Tudi njega čaka krmljenje živine. Sin Ferko ga je sicer prerasel, toda k živini ga ne pusti samega.

»Da mi napravi škodo pri živini?«

Naslednje jutro Januš ni počakal konca maše. Takoj, ko je odzvonil in oblekel gospoda, je odhitel na delo. Privezal si je star predpasnik in se lotil soda na dvorišču. Kolikor je izteklo do večera, je Marko sproti dolil. Sedaj ni pušchal več.

Ivana ga je opazila in ga poklicala k zajtrku.

»Takoj pridem, le vodo moram ven spustiti in ga izplakniti. Potem bom imel čas, dokler se izcedi.«

Pri zajtrku ga je že čakal Francek. Ivana mu je povedala, da bo Januš danes pretakal in Francek je seveda moral biti zraven. Šolo ima tako popoldne, do takrat bosta pa skoraj pretočila.

Prigriznila sta najprej malo slanine s kruhom. Saj na prazen želodec se ne more poizkušati vino, je vedela Ivana. Nato sta popila še kavo.

Ko sta končala, je Januš zopet poklical Marka, da mu je pomogel odnesti sod v pivnico. Francek je pa nosil za njima lakovnico.

Marko je vedel, da na tešče ne bo dobil pijače in se je takoj odpravil iz pivnice. Januš je pa namestil sod na gantare, kjer je bil še prostor. Nataknil je lakovnico in sod je bil pripravljen.

Sedaj je moral še udariti poln sod na pipo. Za pretakanje je imel Januš pripravljeno posebno pipo. Večjo in široko, da hitreje teče in v močnejšem curku.

»Vino se mora med pretakanjem dobro prezračiti, da se ne vleče.« Obrisal je s cunjjo froša pod čepom, nastavil pipo na zamašek in udaril s kladivom po njej. Najprej rahlo, da se je čep podal, nato pa krepkeje, da se je pipa dobro zarila v sod. Francek mu je pa pri tem svetil s svečo.

Pricurelo je nekaj kapljic v podstavljeni škaf. Januš je udaril še nekajkrat rahlo, da je ujel pravi zvok soda in pipa je bila nastavljena. Odvil je pipo, da je vdrla šmarnica v močnem curku v podstavljeni škaf. Franceku je udaril v nos močan duh po šmarnici. Dišalo je ravno tako kot vino botre Maričke.

»Prinesi nama kupico, da bova videla, če je dovolj čisto.«

Francek je skočil po stopnicah in se vrnil s kozarcem. Januš ga je podstavil pod pipo, nato ga dvignil proti oknu in zadovoljno pokimal.

»Lepo se je čistilo. Saj je pa tudi dobro zavrelo, da ga je kar ven metalo. To severno vreme je pa tudi kot nalašč za pretakanje.«

Prinesel je kozarec pod nos, poduhal, nato pa počasi srknil iz njega.

»Ti hudoba, da si močan. Marko bo ves dan v rožicah, ko bo kosil. Še bi ga lahko okrstili. Toda sedaj ne več. Pokvarilo bi se.«

Francek je ves začuden poslušal Janušove samogovore. Še nikoli ni slišal, da se tudi vino krsti. Stari vinogradniki so namreč vedeli, da se k dozoreli šmarnici lahko prilije vrč vode na akov mošta. Potem je ravno pravšna, sicer pa grize in se rada pokvari. Seveda se mora krstiti le ob dobrih letinah, pred vrenjem in le šmarnica.

Januš je vlival polne škafe v novi sod. Zato sta pa pričela s šmarnico. Dobro cepljeno vino se pa mora vlivati v vinski sod, nikdar v svežega da ne izgubi arome.

Iz nastavljenega soda je pričelo teči počasneje, zato je Januš dvignil sod zadaj, Francek je pa spretno postavil podlogo. Potrkal je po novem sodu, ki je dajal vedno tanjši glas, kot se je dvigalo vino v njem. Že po curku je spoznal, da postaja pijača mehkejša in preden je priteklo gosto, je zaprl pipo. Izlil je v lakovnico, kar je bilo v škafu, izdrl pipo iz praznega soda in vzel tudi okno ven. Drože je skrbno postrgal s posebno grebljico, nato pa vzel vedro jabolčnika in z njim izplaknil sod. Vlil je vse to na jabolčnik. To se bo po pretakanju vse skupaj žgalo. Žgano vino sicer ne diši tako kot slivovica, je pa močnejše in se s čajem spije, pa tudi za zdravilo je boljše.

Sedaj je bilo treba prazen sod še temeljito izprati z vodo. Francek je stekel po Marka. Ta je hitro prišel, saj je po zajtrku že lahko zvrnil kriglin šmarnice. Januš mu ga je že pripravlil.

Zvlekla sta prazen sod k vodnjaku in ga izplakovala, dokler ni pritekla čista voda iz njega.

»Pojdiva tačas drug sod nastavit, dokler se ta ne izcedi. Marko, ti ga pa privališ v pivnico.«

Komaj je bil naslednji polovnjak na pipi, je Marko že privalil sod. Postavili so ga na mesto in Francek je hotel odvit pipo.

»Počakaj. Tega bo treba malo požveplati, da bo bolje barvo držal.« Vzel je iz okenca v zidu kos žveplenega traku, ga nataknil na žico in prižgal. Zagorelo je z modrim plamenom. Spustil ga je počasi v sod in pritaknil pilko. Francek je stopil na podlogo, da bi videl, kako to v sodu gori, pa mu je udarilo v nos, da ga je kar vrglo nazaj.

»Vidiš, kako je to močno,« se je smejal Januš. »Po žveplu se vino sčisti, le preveč ga ne smeš dati, ker potem glava boli. To delajo samo gostilničarji.«

Potegnil je zgoreli trak iz soda in ga zaprl. Marko je bil še tudi tu. Januš je odvil pipo, da je začelo teči v podstavljeni škaf. Podržal je kriglin in ga napolnil. Zopet je zadišalo po vinu, ne tako močno kot prej, le da je bil sedaj duh plemenitejši.

»Ali ga boš kozarec, da si popraviš okus po šmarnici?« se je obrnil k Marku. Podal mu je kriglin, sam pa natočil še svojo kupico. Podržal je zopet proti oknu. Vino je bilo svetlejšje kot šmarnica, toda čisto in venec je držalo ob robu. Tudi tega je najprej poduhal in nato pobožno srknil parkrat iz kozarca. Povaljal je pijačo po ustih in nato požrl.

»Dober okus ima. Sčistilo se je. To je šasla in otello. Do spomladi se bo ustalilo.«

Marku je pa bila kaj malo mar Januševo razlaga. Nagnil je svoj kriglin in krepko potegnil, dokler ni bil prazen.

»To je boljše, toda jaz bom z onim lažje kosil,« je ugotovil. »To je za gospode.«

»Saj sem vedel, da ti šmarnica bolj prija,« se je nasmehnil Januš. »To bo res za gospode.« Toda Marka že ni bilo več. Januš je dalje razlagal:

»Vidiš, to je bolj mehko vino, zato ga bova pretočila v sod od šmarnice, da bo močnejše. Sod je močno vinski, četudi smo ga izplaknili. Pa tudi barve ne bo pokvaril. Ta polovnjak bo ravno poln. Če bo ostala kakšna najga, bomo zlili skupaj v manjšega.

Točila sta naprej in Januš je večkrat podstavil kozarec, da »pogleda barvo.« Nato je znova ugotavljal, da ima dober okus, da se mu plesnivo grozdje nič ne pozna ter da bo do proščenja ravno dozorelo.

Ponudil je tudi Franceku. Ta se je sprva malo branil, nato je pa le srknil iz kozarca. Ni bilo tako močno kot šmarnica, tudi dišalo je prijetno, toda spomnil se je kleti botre Maričke in ni hotel več piti.

Med tem je postajal glas v sodu vedno tanjši, kot se je dvigalo vino. Ko je Januš zopet izlil poln škaf, je v sodu zašumelo. Dvignil je lakovnico in iz soda so se prikazale pene.

»Ali ga vidiš, kako lepo sva ga nalila. Niti kaplje ni šlo čez. Ko se pene vsedejo, ga bom dotočil s kupico.«

Francek ga je kar občudoval, kako njemu vse to gre. Ko bo Januš star, bo gotovo on pretakal. Tako lepo je bilo v pivnici. Sodi so stali v dveh vrstah na močnih hrastovih gantarjih. Ob eni steni samo belo in cepljeno, ob drugi pa šmarnica, izabela s klintanom in še jabolčnik. Na vsakem sodu je bilo napisano ime in letnik. Seveda starega vina niso hranili veliko. Kvečjemu en sodček za posebne prilike.

»Kajne, Januš, ko boste vi stari, bom jaz vse to delal,« ni mogel zdržati Francek.

»Seveda boš. Zato te pa sedaj učim. Jaz že dolgo tako ne bom, potem boš pa ti prevzel gorice.«

Franceku je bilo skoraj žal Januša, saj niti ni bil tako star. Ni mu več odgovarjal, le še bolj vestno mu je pomagal. Ni ga nikoli nasledil v goricah, toda svoje vino je le imel, ki mu je zrastle doma na lugašu. Toda nihče v vasi ni imel tako okusnega vina in vedno se je obdržalo do novega. On se je pa spominjal, da se je naučil kletarstva v otroških letih pri Janušu.

Ko sta izplaknila tudi drugi sod, sta udarila na pipo desetnjek s čistim rizlingom, v kotu. Januš je dolgo vrtel kozarec proti oknu. Duhal in srkal, kot da se ne more naužiti dragocene kapljice.

»Tudi to se je dobro čistilo, saj je bilo po bratvi toplo vreme in je dobro zavrelo. Zato pa ima tudi čisti zven,« je kar naprej zadovoljno brundal. Natočil je zopet kozarec in ga nesel v kuhinjo Ivani.

»Ti pa lepo pazi. Ko bo škaf poln, lepo privij pipo.«

Francek je bil ponosen, da mu Janoš zaupa. Ko bo malo večji, bo tudi poln škaf lahko zлил v lakovnico.

Januš je bil že v kuhinji. Močan duh in poizkušanje mu je že udarilo v glavo, da je postal zgovoren.

»Poglejte, Ivana! Rizling. Ali ni čist? Kot sonce«, ga je podržal proti oknu.

Vzela ga je in poizkusila. Ravninski ljudje vina sploh ne znajo piti, še manj pa pokušati. To zna le goričanec, vinogradnik.

Že ko toči, mora imeti zdrav zven. Potem ga pogleda proti luči, če je čisto in drži venec. Nato prineseš kozarec k ustom in poduhaš, da dobiš duh vina. Šele nato srkneš s koncem jezika, da preizkusiš okus, srkneš večji požirek, ga povaljaš po ustih in požreš, da dobiš njegov končni okus v grlu. Tudi če ga pije za žejo ali med jedjo, ga pije v majhnih požirkih, da občuti njegovo slast in mu ne obleži v želodcu.

Toda ravninci, ki nimajo gorice, tudi božjega daru v njem ne vidijo. Ker pridejo malokdaj do njega, hočejo takrat zlit vase čimveč naenkrat in ko ga ne morejo več, so zadovoljni, da so se zopet napili. Pravi vinogradnik tega nikoli ne naredi.

»Zelo dobro je,« je pohvalila Ivana. »Pravi okus ima.« Ponudila je še mami, ki je bila tudi v kuhinji, toda ta je odklonila, češ, da se brez vina tudi lahko živi.

Ivana ni bila užaljena. Spomnila se je nevihte pred leti, ki je privršala z veliko naglico poletnega popoldneva. Med bliskom in gromom se je nenadoma vsula toča. Delavci, ki so pritekli s polja, so vpili in jokali: 'Jezus, Marija! Gorice, gorice in strahoma zrli proti Vršiču, kjer je najbolj sekalo. Mama jih je pa zavrnila: Kaj gorice! Kruh, kruh!'

Ivana se je nasmehnila ob spominu in izpila. Ni pila veliko, toda kozarec dobrega vina je rada srknila in se tudi spoznala na vino.

Januš se je zadovoljen vrnil v pivnico. Na pragu se je spomnil:

»Dajte mi pollitrsko steklenico za gospoda. Naj pokusijo pri kosilu.«

Ivana mu je dala steklenico in Francek se je takoj vrnil s polno v kuhinjo. Saj mora tudi tujec pokusiti novi rizling.

»Kaj pa šola, Francek? Imaš že vse pripravljeno?« se je oglasila mama od štedilnika.

»Saj še ni poldan,« se je negotovo ozrl na mamo. »Še en sod morava pretočiti, potem bodo pa Januš sami.«

Ivana mu je samo pokimala. Dobro se ji je zdelo, da se fantek zanima za vsako delo in ni mogla razumeti maminega pretiranege strahu in odpora proti goricam in vinu.

Tudi sod z rizlingom je bil poln. Toliko časa sta ga poslušala, da so prišle pene do odprtine in sta ga nato dolila z litrom.

»Sreča, da sva ga mogla napolniti, da se ne bo bersa delala. Do spomladi naj se zori, potem se pa zopet pretoči v manjši sod.«

Skrbno ga je zataknil z gobo in obrisal okoli.

»Sedaj imava še enega in potem burgundec. Še dobro, da si mi toliko pomagal.«

Francek je bil vesel pohvale, saj pravzaprav ni veliko delal. Januš mu je pa naprej razlagal:

»Šmarnica bo za kosce in mašin. Rdeče mešano bo za delavce in domače. Belo bo za nedeljo in za goste ... «

»Kaj pa rizling, Januš?«

»Ta bo pa za gospode. Pridejo na proščenje, ko bo vnebozastopljenje in pa jeseni na angelsko nedeljo. Nato bomo pretočili v manjši sod, najga bo pa ostala na pipi.«

»Zakaj pa v manjši sod?«

»Moramo prihraniti za drugo leto, ko bo birma. Za birmo mora biti staro vino. Saj boš tudi ti šel k birmi. Seveda boš.«

Francek je zavzeto poslušal. Še nič ni slišal o birmi, ko pa birme ni bilo nikjer v bližini že deset let. Kako bi naj kaj vedel o njej.

Zazvonilo je poldan. Ferko je vedel, da oče ne bo utegnil zvoniti, zato se je pobrigal, da je zvonil natanko ob uri.

Januš je prisluhnil, potegnil uro iz žepa, odobravajoč nekaj zamrmral in se pokrižal. Francek je pa zdrvel po stopnicah v kuhinjo, kjer so skupaj odmolili. Mama mu je dala jesti in odpravil se je v šolo. Bil je že čas; še sreča, da je imel šolo blizu.

Valter Dermota

Vrenje

Duhovni svetnik Franc Štuhec, župnik pri Sv. Juriju ob Ščavnici, je bil z vso dušo in telesom vinogradnik. Sicer je res, da so kmetje iz ravninskih delov jurjevske fare, zlasti iz Berkovec in Bolehnečic, kjer je bil doma župnik Stuhec, imeli svoje vinograde v hribovitih delih župnije v Sovjaku in Rožičkem vrhu, vendar to ni moglo razložiti njegove izredne ljubezni do vinske trte in vinske kapljice. Naj takoj povem, da župnik Štuhec ni bil pivec, temveč samo okuševalec vina, ki je v tem najbolj plemenitem pridelku božje ljubezni in skrbi za človeka poizkušal doživeti predvsem božjo nežnost in neizmerno iznajdljivost. Za dobro vino pa je nujno potrebno pravilno vrenje vinskega mošta. In prav o tem bi rad nekaj povedal.

Pravi vinogradnik v svojem vinogradu ob vinski trti vedno nekaj doživlja. Doživljamo lahko v svojem poklicu, v ljubezni, kmetovalec pa zlasti ob obdelovanju polja, skrbi za živino in če je še vinogradnik, ob rasti vinske trte. Človeško življenje je toliko bolj bogato, kolikor bolj znamo doživljati in uživati to, kar nam naše življenje vsak dan prinaša.

Župnik Štuhec je bil v prvi vrsti dušni pastir. Ko že govorimo o doživljanju in uživanju, moramo reči, da tudi pastirji, zlasti še če imajo trop ovac ali čredo goveje živine, ali tudi jato gosi, kar naprej doživljajo in izkušajo nekaj novega. Vse je povezano z ritmom življenja in nenehnega obnavljanja. Toda če je kdo dušni pastir, je s tem rečeno, da njegove skrbi in trudi veljajo dušam, človeškim dušam, torej ljudem. Kako razgibano mora biti življenje dušnega pastirja, če že življenje katere koli vrste pastirja lahko napolni s tolikim veseljem in tolikšno radostjo.

To vam pripovedujem zato, da boste videli, kako mnogolično, bogato in presenečenj polno je bilo življenje jurjevskega župnika Franca Štuhca. Poleg svojih dušnopastirskih skrbi in zadovoljstva si je kot zgolj človeško dopolnilo izbral poklic vinogradnika. Vinska trta je nekaj živega in vinograd je torišče, kjer se razvija življenje tisoč in tisoč vinskih trt. Če nam že ena sama trta, ki se pne ob zidu naše hiše in razteza svoje roke čez cel vhod pred našim domom, ter v poletni vročini hladi naše popoldneve, prinaša toliko prijetnega doživetja, da ne govorimo o jesenski trgatvi, ko nas na koncu vsega lepega in dobrega obdari še s svojim sladkim grozdom, kaj bo šele potem v vinogradu, kjer stotine in stotine trt živi svoje

življenje, nam budi upanje in nas končno obdaruje s svojim sladkim sadom. Da, vinogradi so nekaj enkratnega in se zato ne čudim župniku Štuhec, da jih je tako ljubil.

Toda vrnimo se k vrenju, ko iz mošta postaja vino.

Župnik Štuhec je bil — kot rečeno — predvsem dušni pastir, dušni pastir ne vem če dobrih, pridnih in pravšnih duš ali pa samo povprečnih, upornih in celo hudobnih duš. Te razlike ni delal on, ker so bili zanj vsi njegovi župljani dobri ali celo zelo dobri. Če so bili povprečni, uporni ali celo hudobni, jim tega ni štel v njihov greh, temveč v svojo premalo dušnopastirsko zavzetost. Bil je namreč prepričan, da njegovi župljani postajajo dobri ali slabi, pravšni ali neprikladni, uporni ali vdani v času vretja, to je, ko iz otrok postajajo odrasli. On te dobe ni imenoval puberteta, kakor so o tem pisali v različnih knjigah, temveč doba vretja. In prav zaradi podobnosti pojava in dogajanja z vretjem vinskega mošta, mu je bilo vse tisto, kar se pred svetim Martinom dogaja v naših zidanicah in vinskih kletih, tako pomembno..

Stvar je bila za župnika Štuhca popolnoma jasna. Iz velikodušnega daru vinske trte, to je iz grozdja, so »prešarji« po ustaljenih obredih in s pomočjo silnih stiskalnic naredili mošt. Mošt je nekaj enkratnega, sladkega, oprijemljivega, rekli bi skoraj vsiljivega, da se mu skoraj ne moreš odreči, da ne bi pil. Tako je bilo z našimi otroki, ki jih je župnik Štuhec dobro poznal, saj je imel verouk od prvega do zadnjega razreda. Zlasti otroci v tretjem in četrtem razredu so bili sladki in prijetni kot vinski mošt.

Če je bila trgatav ob koncu septembra in če smo prepričani, da sv. Martin na začetku novembra »iz mošta napravi vino«, potem je doba vrenja stisnjena na oktober. Če pomislimo, da vinska trta živi in dela tudi ostalih enajst mesecev, potem je oktober čas, ko se vinska trta zave, da so se njeni otroci odtrgali od nje in sedaj v sodih doraščajo v vino. Vino pa je tudi za vinsko trto nekaj zelo velikega in pomembnega.

Župnik Štuhec je hotel, da je vse njegovo vino tako s Sovjaka kakor iz Rožičkega vrha vrelo doma, v župnijski kleti pri Svetem Juriju. Ne toliko zato, kot da bi bil prepričan, da sveti Jurij ima kaj opraviti z vinom — saj se je on bojeval predvsem z zmajem hudobije in se zato na vino ni kaj več razumel — temveč zato, da je imel celotno dogajanje vrenja neka-ko pod svojim nadzorom.

Kakor hitro so s Sovjaka in Rožičkega vrha navozili sode mošta, se je župnika Štuhca polastila neke vrste mrzlica ali notranja vzburjenost. Nekaj podobnega verjetno čutijo v sebi lastovice, ko se pripravljajo na polet proti jugu: nikjer ne vzdržijo niti toliko, da bi se odkašljali, temveč so ves čas v prhotanju in kar naprej cvrčijo. Tudi obiskovalca jurjevškega župnišča se je kmalu polastilo isto nemirno občutje, pa ne vem, ali zato, ker je iz kleti prihajala sopara mošta v vrenju ali se je nemir hišnega gospodarja prenesel tudi na obiskovalca.

Ne bi mogel reči dokončne sodbe. Vem pa, da je bilo vrenje mošta za župnika Štuhca svetostno dogajanje.

Njene roke so spregovorile

Sedeli smo v kuhinji ob medli svetlobi sveče. Prijetna toplota nas je omamljala. Bili smo si čudno blizu in molk, ki je ležal med nami, ni bil hladen molk ljudi, ki si nimajo ničesar povedati, ampak molk, ki nas je združil in osrečeval. Želeli smo, da še dolgo ne bi prišla elektrika, da bi še dolgo sedeli tiho in mirno v tej sveti tišini.

Med nami je bila tudi naša sosedka. Pred nekaj leti se je preselila v našo ulico in prav kmalu smo jo vsi vzljubili. Bila je majhna ženica sedemdesetih let, zgrbana in siva, le oči so ji gledale v svet tako živo in prijazno, da je človeka pred njimi postalo sram, če je kdaj obupal ali omagal.

Sedela je z nami in čutili smo, da je tudi ona del nas, del našega molka. Nehote mi je pogled obstal na njenih rokah. Položila jih je v naročje, na pisan predpasnik in jih sklenila kot pri molitvi. Majhne dlani so bile razpokane, nohti obrabljeni. Spomnila sem se, da sva ji s sestro večkrat prinesli razne kreme, ki bi ji naj zacelile razpoke. Pa niso nič pomagale. Čez en teden nama jih je vrnila in smeje pripomnila, da kmečke roke pač morajo biti takšne in vse kreme sveta jih ne bodo spremenile.

Da, življenje je bilo tisto, ki je pustilo svoja znamenja na njenih rokah. Boriti se je morala kot levinja, če je hotela ostati pri življenju. Bila je nezakonski otrok in, čeprav se je poročila z bogatim kmečkim sinom, je greh njene matere ostal za vedno zapisan na njenem čelu. Pa to še ni bilo dovolj. Njen mož je bil veter, ki je ob rojstvu njunega drugega otroka odšel neznano kam in se izgubil v širokem, prostranem svetu. Tast je zasovražil mlado snaho in trdil, da je ona kriva sinovega odhoda. Postavil jo je na cesto in ji za vedno zaprl vrata svoje hiše.

Našli so se dobri ljudje, ki so ji v kleti dali zatočišče v najtežjih dneh. Ona ni klonila. Delala je povsod, kjer je lahko kaj zaslužila. Njena otroka sta odrasčala in zahtevala vedno več. Nasmeh ni izginil z njenega lica in za vsakega je našla toplo besedo. Bila je čarodejka veselja. Vso bolečino in vse solze dolgih, neprespanih noči, je zaklepala v svoje srce. Le kakšno je to njeno srce? Najbrž razbrazdano kot njene dlani ...

Potem je nekaj časa stanovala v napol porušeni hiši. Ko je lastnik hišo prodal, jo je kupec z otrokoma spet postavil na cesto. In dva meseca je ponovno prebila v vlažni kleti. Občina ji je po dolgem barantanju le dala stanovanje v zapuščenem samostanu.

Stanovanje je imela, a kaj, ko sta njuna otroka imela v sebi kri svojega očeta, kri vetra. Hčerka je rodila dva nezakonska otroka. Da bi zbežala pred sramoto, je odšla v Ljubljano, a svoja malčka je pustila njej, ki je spet postala mati, pri svojih petdesetih letih. Njena vnuka sta zahtevala mleko in ljubezen. Dala jima je oboje in zato so njene dlani dobile nove brazde, a lasje so se prepletli s srebrnimi nitmi.

Sin je odšel v tujino in vse, kar je zaslužil, zapil. Ona pa se ni predala. Zjutraj je hitela z drobnimi koraki proti cerkvi in tam v senci starega križa, je dobivala moči za nove boje. Tam pod križem je počasi dobivala poteze Križanega ...

Nekje na dnu srca je nosila veliko željo: biti na svojem. Biti v hiši, iz katere te nihče ne more spoditi, saditi rože na vrtu, ki bo tvoj, čisto tvoj ...

Življenje je kalilo njuna otroka. Postajala sta jeklo. Ko se je sin končno umiril in poročil, je kupil lepo hišo naše sosede. S kakšnim veseljem in ponosom se je z vnukoma preselila vanjo! Sin je ostal v tujini, ona pa je obdelovala polja, krmila živino, urejala dvorišče. Kakor da se je ponovno rodila!

Vnuka sta odrasla in odšla. Sedaj je sama v veliki lepi hiši onkraj ceste. Le za praznike pridejo njeni domov, da opravijo kolino, potem pa spet odhitijo v svet in v borbo za denar. In zato postaja njen nasmeh grenak. Da, sedaj ima dom, ampak sama, tako strašno sama je v tej veliki, lepi hiši. Vsi, ob katerih so njene roke dobivale razpoke, so odšli. Zato ne more skriti grenkobe svojega nasmeha ...

Roki na predpasniku sta se zganili in levica je segla k ruti in jo pognila globoko na čelo. Iz prsi se ji je izvil vzdih. Na kaj je mislila? Ali ni mogla skriti bolečine ob misli, da je naša hiša manjša od njene toda živa in topla?

Nenadoma je zasvetila luč. Glasen »ah« se nam je izvil iz prsi, a oči so zrle mimo oči kot bi nas bilo sram topline, v kateri smo si brez besed povedali toliko tega, kar si ob luči ne upamo povedati.

Soseda je skrila svoje roke v žep, ker je opazila moj pogled. Vedela sem, da mi njene roke ob luči nikoli ne bi izdale tega, kar so mi ob trepetajočem plamenu sveče nekega jesenskega večera ...

P. s.: To je bilo pred letom dni. Sedaj pa naše dobre sosede ni več med nami. Umrla je v »Domu upokojecev«, umrla je v tuji postelji ... Na njenem zadnjem počivališču stoji krasen spomenik. Kot bi nekdo hotel z marmorjem plačati nikoli vrnjeno ljubezen ...

Rezka

Zakaj?

Rada bi vam nekaj povedala. Rada bi dala odgovor vam, ki vas srečujem na prekmurskih poteh, ko prihajam domov med zrelo žitno polja, da se naužijem poletnih večerov ob Muri.

Ko hitim med vami v dolgi črni redovniški obleki, vidim v vas eno samo vprašanje: Zakaj? Nekateri me sprašujete s pogledom, ki je včasih pomilovalen, včasih začuden, a včasih porogljiv. Drugi me sprašujete naravnost, z nedorečenimi stavki in neizrečenimi besedami. Spet tretji me sprašujete s kretnjami, z nasmehi vseh vrst. Vedno znova vidim v vas vprašanje: Zakaj?

Večkrat sem vam želela dati odgovor, ali tudi v Prekmurju ljudje hitijo za časom, ki so ga zgubili v svetu nove civilizacije in novih strojev, ter tako nikoli nimajo časa. Zato vam bom sedaj odgovorila vsem skupaj. Mogoče pa boste kdaj le našli tisti lepi izgubljeni čas, ko se vam ne bo nikamor mudilo in ko boste spet lahko prisluhnili utripanju svojega srca.

Torej: Zakaj nosim dolgo, zdaj črno, zdaj belo redovniško obleko? Zakaj sem zapustila zlata žitna polja prekmurske ravnine, ki sem jih tako ljubila? Zakaj sem odšla, ne da bi komur rekla »zbogom«? Zakaj sem »zakopala« svoje talente v tišino samostanskega zidovja in zakaj sem svoje srce poklonila le bolnikom, ki jih negujem? Zakaj sem to, kar sem?

Nosim črno redovniško obleko, da bi vam, ki ste izbrali svoje male »bogove« med mrzlimi stvarmi tega sveta, povedala, da bodo oni nekoč skupaj z vami le prah, kajti »prah so in v prah se bodo vrnili«. Nosim v vročini in mrazu redovniško kopreno na glavi, da bi v vas zbudila tisto zaspalo hrepenenje po edinem pravem Bogu in Gospodu, ki je v vašo dušo vtisnil svojo sliko. Ne sramujem se svoje neudobne redovniške obleke kljub zasmehovanju, ker ona je moj znak, znak Onega, ki sem ga nevredna, izbrala.

Zapustila sem prelepo Prekmurje, ki ga še vedno ljubim bolj kot ves ostali svet, zapustila sem ga zaradi klica tistih, ki sploh nimajo svoje domovine. Preveč ljubim Prekmurje, da bi mogla živeti brez njega in zato sem ga zapustila, da bi tisti, ki nimajo svoje domovine, vsaj enkrat v življenju mogli stisniti na svoje srce grudo zemlje, zemlje, ki bo njihova domovina. Jaz svojo domovino v srcu nosim — tisto pravo domovino, kjer bo za večno upodobljena lepota Prekmurja in vseh krajev naše siromašne zemlje. Moj up je tista domovina, onkraj velike reke, kjer se bomo vsi v ljubezni imenovali bratje in sestre.

Odrekla sem se družini. Družina je za mene največja sreča na zemlji, podoba nebeškega Trojstva, kjer se tri osebe prelivajo v eno. In vendar — odrekla sem se ji. Zakaj? Zaradi mrtvih družin, ki so družine samo po dokumentu v župnijski pisarni ali matični knjigi, a v resnici so to samo mrtve celice. Ne oživlja jih sonce ljubezni. Zelela sem celo nerazdeljeno srce dati tisti večni Ljubezni, ki je vir vsake prave človeške ljubezni, kajti ta Ljubezen ni ljubljena ... In ko sem Kristusu darovala svoje mlado, še krvaveče srce, mi je On pokazal svojo družino. O, ljudje, kako velika je njegova družina! Vsi zapuščen, vsi ranjeni, siromašni, bolni, narkomani, nerojeni otroci so v njej in še mnogo, mnogo drugih! Če bi imela tisoč src in bi jih vse poklonila Kristusovi družini, bi še vedno ostalo toliko lačnih ljubezni na tej naši siromašni zemlji ...

Svoje talente sem dala samostanu, čeprav ne bom nikoli doživela časti in slave. Spoznala sem namreč največjo znanost, najpopolnejšo filozofijo, najlepšo umetnost tega sveta — EVANGELIJ NAŠEGA GOSPODA JEZUSA KRISTUSA. Vedno znova me navdušuje, vedno znova odkrivam v njem lepote življenja in vedno bolj me je sram, ker je moje življenje tako daleč od njega ...

Hitim s svojim vsakdanjim križem za Kristusom, srečna, da me je izbral za sebe. Nikoli ne bom znala odgovoriti na vprašanje, zakaj je Kristus ravno mene izbral za svojo glasnico, poleg tolihih, ki so boljši in čistejši od mene ... A vedno znova bom v ponižni molitvi sklonila glavo pred Njim in mu pela pesmi hvalnice za milost, ki jo nisem zaslužila, niti prosila ...

Ne vem, ali ste me razumeli. In če bom spet videla začudene in posmehljive »zakaje« na vaših licih, se ne bom čudila. Sam Kristus je rekel: »Kdor more razumeti, naj razume.«

Gospodova dekla sem. To je moja čast, moj poklic in moj ponos. Glej, dekla sem Gospodova!

Jožek

Vsi smo ga poznali. Bil je eden izmed najbolj priljubljenih študentov. In eden izmed najbolj zanimivih. Nosil je dolge lase, ki so mu segali preko ramen, imel pa je seveda tudi brado. Kdor ga je srečal na ulici, se je ali prestrašil, ali pa s prezirom zamrmral: »Glejte, huligana!«

Mi, ki smo bili z njim prijatelji, mi pa smo ga imeli radi. Seveda, tudi nam je včasih šel na živce v svojimi idejami, tako različnimi od naših vsakdanjih stvari, jezili smo se nanj, ali potem smo ga spet in spet vabili v svojo sredino.

Klicali smo ga Jožek, nikoli Jože, čeprav je bil večji od vseh nas. Njegovi najboljši prijatelji so vedno govorili, da nihče nima boljšega srca kot Jožek.

Tudi v naši veroučni skupini je bil posebež. Rad je na dolgo in široko razpravljal o vseh mogočih vprašanjih. Če je koga bilo sram kaj vprašati, je to rekel Jožeku in on je znal o vsem tako zanimivo razpravljati, da so ure brez njega bile prazne in dolgočasne.

Večkrat je bral v cerkvi berilo, toda vedno nam je pred tem spregovoril nekaj besed, katerim smo se takrat morda smejali, toda pozneje, ko smo malo premišljevali o Jožkovem govoru, smo morali priznati, da je v mnogih stvareh imel prav.

Zelo rad je hodil na romanje. Bil je med vodiči skupine. Že od daleč smo ga vsi prepoznali po velikem napisu »JEZUS« na zadnji strani majice, kupljene nekje v Italiji. Preko ramena je nosil torbo, na kateri je prav umetniško bilo izvezeno: »JEZUS JE GOSPOD«. Ljudje so se mu smejali, ga zbadali z raznimi vprašanji in bili nemalokrat neprijetno presenečeni, ko jim je Jožek brez dlake na jeziku povedal kakšen »neprijeten« citat iz Svetega pisma.

Jožek me je vedno zanimal. Nisem imela prilike, da bi se z njim bliže spoznala, toda ostal mi je v spominu tak, kakršen je bil: odkrit, brez dlake na jeziku in srčno dober. Nekdo ga je imenoval »Kristusov upornik«. Mišlim, da mu je ta izraz najbolj ustrezal. Želel je živeti evangelij na svoj način, toda želel ga je živeti dosledno kot apostol. Spominjam se, da mi je na enem izmed naših srečanj vedno govoril: »Ti boš 'nuna', to se vidi po tvoji molitvi«. Seveda smo se vsi smejali tej njegovi napovedi, a danes, ko je ta napoved resnica, se velikokrat spomnim Jožka ...

Starejši ljudje so o Jožku govorili: »Pustite ga, da se 'izdivja', pa bo postal pameten in normalen«. In ne vem zakaj, vedno mi je bilo težko, ko sem to slišala. Želela sem, da bi Jožek vedno ostal Jožek, s tisto torbo preko ramena, na kateri je pisalo: JEZUS JE GOSPOD.

Srečala sem ga pred nekaj meseci. Nisem ga prepoznala, drugi so mi rekli: »Glej, to je Jožek!« Pogledala sem — in videla pred seboj mladega 'gospoda' v lepi obleki s kratko prstriženimi lasmi in črno torbico v rokah. Ti, ki so ga prepoznali, so mi pojasnili: »Veš, Jožek je zdaj čisto drug človek. Končal je svoj večni študij, zaposlil se je in celo dobil vodilno mesto v svojem podjetju. Sedaj je čisto normalen, v cerkev gre le ob nedeljah, gradi si hišo in vsi so zadovoljni z njim.«

Gledala sem za 'gospodom', ki se je izgubil v množici in bilo mi je tako tesno pri srcu ... Vsi so sedaj zadovoljni z njim ... Postal je kakor vsi drugi, postal je kakor ta množica, v kateri se je zgubil. Tako težko mi je bilo pri srcu ... Zaželela sem, da bi se ta 'gospod' še enkrat vrnil v študentske dni, da bi vsaj še enkrat oblekel tisto majico z napisom JEZUS in da bi vsaj še enkrat kot pred leti, prebil božično noč med njivami, sami ob prižgani sveči in da bi ga ljudje spet imeli za nenormalnega ...

Jožek ni več Jožek ... Le zakaj me je to spoznanje tako zbolelo? Morda zato, ker toliko 'Jožekov' izgubi svežino mladosti in navdušenje za evangelij, kakor hitro slečejo študentske majice in vržejo proč tiste torbice z napisom: Jezus je Gospod. A jaz bi želela, da bi večno ostali Jožeki, tisti Jožeki, ki verujejo v evangelij in v JEZUSA, KI JE GOSPOD.

Franc Halas

Ana

»Aah! ..., HČ!« je kihnila stara Ana. Podrgnila je po svojih na pol že zalepljenih očeh, ki jih še ni mogla povsem odpreti. Svoje izsušene in od dela izmučene roke je prekladala kakor kake suhe treske. Škripalo je in pokalo v njih kot bi prasketal ogenj. Škripala je tudi Anina postelja, ko je s poslednjimi močmi prekladala svoje ude v udobnejšo lego.

Bolj je napenjala svoje nad devetdesetletne sile, bolj so ji izstopale žile. Dlani so ji bile zvite kakor reveža, ki prosi vbogajme. Prsti obeh rok so bili zviti kot kite, kakor da bi jih venomer sklepala k molitvi. Vsak čas je nekoliko privzdignila obe roki, pa jih spet spustila na mehko blazino in vzdihnila: Jezus, Marija, Jožef.

Izpod odeje je k pečki venomer porivala dve koščenici nogi, suhi, kakor suhe veje v gozdu.

Na visokem zglavniku je skrivala svojo drobno glavico z globoko vdrtimi a sila prodornimi očmi. Obraz ji je delil na dvoje, daleč naprej štrleči nasek.

Kolikor so ji bile oči že nekoliko motne, pa so zato bile toliko na boljšem ušesa. Slišala je namreč odlično. Kaj se dogaja okrog nje, je ugotovila po sluhu.

Dokler je bila kos sama sebi, je rada posedala na dvorišču, na nizkem stolčku, ki so ga domači sicer rabili za molžo krav. Stolček je prenašala z enega mesta na drugo, kakor so pač prihajali sončni žarki. Dan za dnem je tako posedala in s svojimi koščenimi prsti luščila koruzo za krmo kokošim.

Pohudovala se je pogosto nad domačim psom Reksijem, ki je na ulici venomer bevskal na mimo idoče ljudi. Reksi je le bevskal. Ugriznil pa ni nikdar nikogar. »Boš šel vstran! Ti mrha pesja!« Kaj hujšega pa Ana v svoji starostni dobroti ni bila sposobna. Svoje nerganje nad psom je pač stresala bolj iz navade kakor iz nje.

Rad sem zahajal na obisk k stari Ani. Reksi me je že kar poznal in imel za domačega. Ko sem stopil na dvorišče, me je pozdravil z hau, hau, potem sem pa smel stopiti pred Ano, ki je dobro razumela Reksijev lajoč. Po tihem si je govorila: »Što pa pa hodi? Što pa je?« »Kaj mati Ana, me

ne poznate? Me res ne poznate, mati Ana? Malo pomislite!« Stopil sem naprej, čisto pred njo. Reksi je v znak odobravanja veselo mahal z repom, ker ni bilo nevarnosti za Ano.

Z ostrim, z naporom spremljajočim pogledom globokih starčevskih oči se je zazrla vame. Roke je položila meni v dlani. Tako sva nekaj trenutkov zrla drug v drugega. Vstala je. Stegnila roke proti meni, mi jih najprej položila na ramena, nato me pa kakor mladenka objela. Skloniti sem se moral. Poljubila me je na čelu in poljub močila s solzami tekočimi iz njenih neizsušenih oči. Bilo mi je toplo in sram me je bilo hkrati, ker sem se čutil nevrednega tega starčevskega poljuba, poljuba, ki je povedal več kot modrost mnogih modrijanov. Bil je izraz njene hvaležnosti nad obiskom mene nevrednega. V njenih solzah sreče, ki so se lesketale kakor biseri po licih se je iz nje iztrgal vzdih: »O, Marko! Vi ste prišli? Vi? Lepo, lepo!« Počasi se je umirila in še enkrat vzdihnila: »Lepo, lepo, da ste me prišli pogledat!«

Kakor, da bi ji odpadlo nekaj desetletij garanja, doma in v tujini, je postala devetdesetletna mladenka. Potegnila je kuhinjski stol k sebi in dejala: »Marko, zdaj se pa le usedite k meni. Vam bom povedala, kako je bilo v tistih časih, ko še ni bilo te nesnage po vasi, traktorjev od katerih tako strašno smrdi. Tisto njihovo prdenje mi ide grozno na živce! Spati ne morem! Oj! Znete, te je bilo lepo, ko so tak lepo šklepetala kola po vesi!« In še enkrat je na pol v jezi dejala: »Zdaj pa te traktorje, ta nesnaga!«

»Ja, ja. Tako je danes!« Nekoč je bilo lepše.

»Veste Marko! Ko sem jaz hodila v šolo, tam pri cerkvi je bila šola iz lesa, le malo večja kot katera cimpranih hiš v vasi. Vsi v šoli smo bili kakor ena družina. Dosti nas v šoli ni bilo, več pa kot danes. V šolo so hodili tisti, ki so hoteli. Obveznega šolanja še nismo poznali. Veliko ljudi je bilo v vasi nepismenih. Celodnevno šolo smo že imeli mi, pa ne šele zdaj. Od osmih zjutraj pa vse do štirih popoldne smo bili doma pod šolsko streho. Toplih malic, še manj kosila v šoli nismo imeli. Pokosili smo tisto, kar smo doma vtaknili v žep.

Za učiteljico nam je bila neka Helena. V naših očeh in v očeh staršev je veljala za pravo damo. Lase je imela kakor kup splejanega sena. Da bi se kup las na glavi ne zvrnil je skozi spletene kite vtaknila dve debeli lesenii igli. Tako debeli sta bili, da bi mislili, da ju hoče povezati še s klini, da bi bilo kakor lestvica v senjaki. Poročena ni bila nikoli. Lišpala se je pa bolj noro kot grofica iz Prosa. To je pa delala zato, da bi morda le ujela katerega vaških bogatašev v svoje mreže. Pa ji ni uspelo.

Okrog vratu je imela zavezan širok črn trak z medaljo, kakor je nosi naš Reksi, ko ga cepijo.

Ovratnik na bluzi je imela visok kakor trajtar. Tako je kazalo, da se ji zdi največja sreča, če ji pamet zleze iz glave v krpe. Ob večjih praznikih si je obesila ogrlico. Jagode na njej so bile kot ošlek — tista posebna čebula. Rokave na bluzi je imela obšite s širokim nagubanim robom, ki je bil videti kakor našite krvajice. Vidite, da jaz imam dolgo suknjo. Ona je nosila še daljšo in bolj nagrbano, kot je moja. Za njo je gotovo porabila vsaj pet metrov blaga. Nekoč smo me ženske nosile suknje dopetače. Da našnje gospače pa nosijo kratke, da svoje tace razkažejo kot hevedere na ostrejšu.

Helena nas je naučila dosti manj, kot si mislite. Vse, kar nas je naučila, je menda zapisano v papirjih pri župniku Martinu. Znali smo toliko, da obstaja domovina, ki pa ni bila naša. O slovenskem narodu nismo niti sanjali. Govorili smo doma slovenski, sicer pa smo bili na Pusti. Takrat smo kokodakali tuje pesmi kakor kokoši, če se prestrašijo. Zdaj znamo vsaj prepevati naše domače prekmurske pesmi. Plesati smo znali čardaš. Zdel se nam je najlepši. Ali naše slovenske viže so lepše, čeprav je bil čardaš bolj vroč.

»Hej, jej, Marko. Dosti sem Vam povedala od tistih časov, ko se je pisalo leto Gospodovo 1883 ali kaj več.«

Prav na koncu tega dolgega pogovora med menoj in Ano je priletela domov Anina vnukinja Rozela. Komaj je vrgla iz sebe »Bog daj« je že Ani hitela pripovedovati: »Babica! Ženila se bom. V Buzinici sem našla fajn pojba. Jutri pride on in njegovi starši k nam na obisk. Poroka bo pa jeseni po Martinovem, ko bo že novega vina.«

Rozela se je obrnila k Marku in dejala: »O. Hej, vi, gospod Marko. Že zdaj vas vabim na gostovanje. Boste lahko vsaj z babico zaplesala, saj z mano tako ne upate ali pa sploh ne znate plesati.«

Dan Rozeline poroke in gostovanja je prišel. Na gostovanje je res prišel tudi Marko. Ana je prišla Marka, kakor za ples dame volijo. Hotela sta se zavrteti pa se nista mogla, ker je bilo pretesno. Veža, v kateri so se skušali vrteti, je bila silno tesna. Pari so zato tolkli drug v drugega. Le nekaj taktov plesne glasbe je bilo Ani dovolj. Spustila je Marka in mu rekla: »Marko, Marko! Ko bi jaz bila mlada, kot ste vi, bi videli, kako sem znala sukati še tako mlade fante. Bila sem plesalka in pol!«

Marko se je kaj hitro poslovil od gostov. Z Ano sta se za hip spogledala, kakor da je vse lepo šlo mimo.

Skoraj čisto tako je bilo. Ana, stara, bolehnja je vidno hiralala. Nekega popoldneva jo je Marko še enkrat obiskal. Komaj ga je še spoznala. Iz sebe je iztisnila: Marko! Z Bogom ostanite!

»Zazrla se je v neznano in izjecljala: »tam gor nad zvezdami!«

Ana je izdihnila.

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

Švicanje v travi eli zvünškolske naloge drugi tao

Draga tetica! Školo smo dokončali, rede man dobre, razred san zdelav. Eli meni se seadno tak vidi, ka san edne naloge nej scejla dovršo. Tisto, ka ste mi jo vi dali, tetica. Zato jo ščen zdaj dopuniti pa van znapisati, što vse šče burdi pa larma po našoj vesi. Pri voli san to napraviti, čigli so počitnice pa san šče nej dōbo vašega odgovora.

Mašin je zmlato — doma šče vse dišij pōnjen — zdaj mūvi v ejnon krāji. »Zmlatila« sva tūdi mūva z Vincijon Metčecovin na mojen novon mlatci z močnejšin drūmlinon, z dvej špūlic napravlēnin, šteri je travo drobiu skoro tak kak pravi. Samo nama je remen furt dol kapao z zdig-njenoga potača kōc pa sva se navolila. On se odišeo špilat inan, jes pa moren doma sišiti zrnje. Pražin se na sunci, ftēgnjeni pri ponjavaj pa pāzin na kūre. Te hūdōbe mi s kokōton vred vujdavlejo v zrnje tak kak mūhe na med, pa šče kvōčka s piceki. Zato san si zēo jeremlik, ka bon je lējko bole strāj jemāo. S krdōl pa san si privlejeko krajnik za podlogo pri pisanji. Ve bi raj ležao v senci na rbtī pa gledao v lūft, ober našega grun-ta tak fajn krōžijo štrki pa se splavavlejo na sivoj ponjavi nēba. Eli dug je dug, ka san začno, moren skōnčati.

Tak se mi vidi, tetica, ka san prēci vōnahāo v svojen zadnjen pīsmi. Jes ne ven, kak san mogeo pozābiti takše larmaše kak so gasilci. Gda sa-mo Tkalec brēknejo BRIZGALNA NASTOP, pou vesi čuje parānč, gasilci letijo vkup, friško rasplēčejo čurko pa šprickanco na red dējvlejo, fajno nōvo, rdeče vōnamazano. Tkalec, oni ga mājo glās kak kakši husar! So si dedeki gučali ednōk, kakša škoda, ka so si nej zēbrali soldački stān, bi prišli za kakšega komandējra eli šče znābiti za višišega zapovednika. Tkāl-ci so lēkaj jāko navrženi na to. Je būo praj nigda nikši Tkalec, šteri je po bojni reberijo vōdo v Slovenskoj Krajini. Remenārof štejf so se pa štūkali z dedeki, takšega nan praj nej trbēj, brezbožnoga, liki takšega, šteri de prāvo vōro vadlūvao. Mamca naša so znali praviti, ka so dedek ednōk nevōlo meli zavōlo tej Tkalcov. So lēkaj s plivānušon cilou nikaj naskriž prišli, ka so njin nej šteli nikše knige dati, matiōne eli kakše. Gda so praj na svejti vėlke reberije bilē, na Mehikānskon pa Španjōlskon, so pravili mamca, so na adnon gyūlejši naši dedeki pod Piparvov grūškov tak zošē-calī, ka bi vrējno bilo raziskati, či je nej naš Tkalec kakši rod tistomī z reberije. Po takšen tali bi praj lejko Gomile šče bole hirešne bilē, kak so. Dedeki so klūmali, grūntali, kak bi dōnok to vōzvīžali, te so pa Pavlov sa-mo ednōk s prstom pokazali na našega, ki so čučali tan na krāji v svojī bregūšaj, erkōč: »Viš ti ga, viš, mi se čōvlemo po glāvi, eti pa on tak potūo čūčij, zmōžen oča šče bole zmōžnoga sina cemeštra gomilskoga! Ve nan pa lējko on spreglēdne vse te arkuše na farofi, ka tak rad rōva v knjigaj pa māpe šlāta.« V eden glās so sklenōli, ka more iti Štrkov Ivan v farov-

ske kancelarije matrikule brodit pa vöspišavat, ka se te liden na znanje da. Naš dedek so najprle nädebeli plünoli, te so pa hapili mahati z rokami pa se na vso moč vögučati. Nikaj nej valälo, mogli so se vdäti vouli vëškoga spravišča pa obečati ka do próbali spüniti to zvünredno opravilo. Kak ži znämo, se njin to poreberilo, natenci so pa mamca nej šteli povedati. kak.

Gasilci majo vsi vednake gvante kak soldácje, samo bole kmične pa túdi skoro vse tak delajo, v vrsto bižijo vkup pa korakajo, samo telko ka nemajo pušk pa ne strejlajo, liki samo gasijo. V našoj vési ži preci časa nej ognja biló. Mi deca radi gasilce glédamo, včasi se pa túdi špilamo gasilce, dečkeci kakpa, dekle nej. Tak smo ednok »gasili«
Pristigov pléteni plout, gda smo s škoule šli, pa je Sklejdar tak močno brékno BRIZGALNE NASTOP kak právi gasilski komandéjr. Zravna smo skočili kcoj pa hapili gasiti plout, čiglij nej goro. Gasili smo tak silno, ka so se šče štrki sagali na bresti. Nevóla pa je bila v ton, ka so paránč čúli túdi vert, Pristigov óča. Šče prle kak smo ponúcali vso svojo vodóu, so nas ži tiráli z níkšín óščekon, ka smo komaj vújšli (vi bi nan privoščili, ka bi nas našligali, jéli?). Takšo bréko so pa li gnáli, ka pou vési čúlo, kak smo bóžna deca, komaj od čécka odstáveni, pa že vsákefele huncvutje pa nečistniki. Nej mi šlo v glavó, v kakšo formo bi mogli biti gasilci nečistniki, pa san pri spóvidi pitao. Rejsan so mi kaplan potrdili, ka to nej búo právi nečisti grej, samo ka praj nej déleč od njega. So me obšálili, ka to činimo, ve smo praj nej kújseki brezi sakše pameti. Toti nej, san si mislio, špilali smo se pa le,

To van ne bi notrیدهjvao, znan ka to bole na špót nán mladín, samo van ščen s ten povedati, kak Bog pravičnomi rejsan vse na dobro obrné. Pristigov oča so naskori po ton našen gašenji naprěj prnesli v škòlskon odbori, šteroga kotriga so, ka trběj za škòlsko deco šankrejte zozidati pri školi. Eden lisěni praj nej zadosta. Druge kotrige so ijij podprle, vučíteli pa tũdi, zato ka so deca gasila tũdi v njuvij gredaj pa po zidínaj oběj škòl. Tak so letos ži zdregali privolenje višěšnje oblastij pa so zdaj ži zmerili vò za fundament škòlskij šankrějtov. To nòdo takši lisěni kak naši kmečiki prošti, liki do fajni, zidani. Tak de mejla naša ves adno zidino več, samo so edni jako proti, ka de praj převěč nazlũk, prva zidína bo, kak se z južnoga kraja v ves přide.

Od teric san van lèkaj ži pisao, ne ven pa, či san notri djao, ka tudi moški precí larmajo, gda njin vnoči eli zajtra ogen zakorijo pa bate raspoustavijo. Tudi v ton tali je naša ves ži precí naprej prišla, zdaj ži mamopet eli šest pečnic. Samo ka naš dedek tak modrujejo, ka de ves bole naprej tē, gda nōde mejla več niēdne pečnice. K pečnici ōdijo sišit len pa konople tiste terice, štere se doma bojijo ognja zavolo cimprane iže. Tan pa ge je iža zidana, lèjko sišijo na domačoj peči brezi strāha, ka bi se vižgala.

Eli v ton tali jes ne mislin tak kak naš dedek. Ne právin, fájno izo so zozidali, lejpa je s vojín zidanin saletlinon pa cifrasta z bábkami, s špóletón zaglájenimi, líki meni se seadno cimprane íže jakše vidijo (nej zámán ka mámo pri goricaj takšo). Zato jáko rad odin k Jòžkecovín pa k Strininín, k Balázovín, tej šče májo cimprane íže v našoj vulici drúge so ži vse vélke, zidane. No, od teríc san krej odišeó. Kakši rum one zenejo po vési s vojimi trlicami, to je nej mógoče popisati, rávno tak pa kleplejo s svojimi jeziki. Najbole se láрма čúje z Lútarvoga jósjá, ži ódelec.

Velko lármo ženejo tudi lončarje, gda pripelajo fse fele lončeno posodo pa jo te na trataj tržijo. Oni morejo kričati rávno tak kak kupinarje pa bošnjáki, zato ka ženske s cejle vési pozovéjo vkúp, ka pribížijo ta kúpúvat. To van je té na trati sigdar takše málo senje, ženske jemléjo v róke lonce, sklede, tépsije, pútre, klúnkajo pónjij, či so nej počene, glédajo, či posoda dobro oblijána, pa té komaj kupijo, za pejnaze eli za korčič zrnja eli pšéna, ka lončar prósi. Lončarje vozijo posodo ódeleč, s Filovec pa šče od déle, édni tén z Goričkoga. Kákše mále vrčeke, pútrice i žvéglíce pa kúpúvlemo násenji eli na proščenji, največ pri Vidi óber Strehovec, poleg jezera Bukovniškoga, (jezero — to van je ádna takša vékša mlaka). Tudi letos sva z máterjov odila ta na proščenje. Cejle gonjaje déleč so méli lončarje posodo vósklájeno. Mati so mi kúpili ádnoga kokóteka, takšega ka fúčka, pa málo pútrico (záto ka san vrli búo). San si jo nóso na žétvo, gda san povréjsla rédo.

Rávno tak búrdijo po našij vulicaj tudi ciganje brúsači, marélarje pa koritarje. Prvi brúsijo nóže, škarje i drugo šker, drugi poprávlajo marele. Za svojo méšterijo vózijo seof takša fajna kouca, je na nogáče postavijo, ge henjajo, vópotégnejo pa té na mesti naprávijo, ka kómi trbej. Se rázmi, kšénki je to nej. Cigáni koritarje pa téšejo korita i koričeca, pa tudi stešéna prneséjo k odáji. Edni tudi lonce trótajo (samo to naši vrli vértovje radi naprávijo samij, v zimi). S cigani si jako človik némre déjvati, bar nej pogajati se eli kaj dólgučati, se radi svádijo, bódikaj gučijo eli šče koga zbijejo.

Od cigánov moren zdaj priti na šterce i siróte. Tej tudi lármajo, samo nej tak jáko, kak ciganje. Moren je pa popisati zatógavólo, ka nas oni tudi pohajajo, pa šče jáko nagósci. Šterci májo skoro vsi kakšo híbo, telóvno eli dúšévno, eli so pa kódišje, ničes nikaj nimajo na svéjti. Edni so siromáčeki tudi v ton tali, ka njín v glávi kákši potáček falij, čiglj ka se práj édni bóle rédijo kak so v istini. Jes van to šče ne ven prešécati, šče velki žmétno.

Nájstarejši od štercov je, tak se mi vídi, **Falenškristuš** eli **Kuku-Miška**. Tak ga zovéjo vsi, prinas njemi právimo tudi **Šmucik Bucku** (to tak skr-má, ka ne čúje). Ednok je óčo próso žganico, oni njemi dájo níkši plavič, on se pa stepé pa plúne vó, rékši: »Óča, to je búcku, fuj, šmucik bucku! Pijte to samij!« Skóro bi pótro lónček, tak ga v čéméraj súno ta. Nájvéč lúdi ga zové **Falenškristuš**, zato ka s tov rečjóv pride sigdar k íži. On je ži stári, púklavi, s palicov ódi pa sigdar síče pa fúče, nazlúk pokáže, kak se sirmák mantra, sigdar je zalécani pa se nevoliva, kak je vroče ali mrzlo. ka nej za presáti. Furt njemi níkši kécmec teče z óčij, kosmáti je kak ježav (óča tak právijo), brije se znán samo s srpáčov eli s škarjami za plóut, »strnišče« pa nahá, nej zámán ka sějro. Sigdar se rédi, kak da bi se jáko mantrao, gda klófa po vési, édni pa právijo, ka so ga ži vidili bejžati pó lógi brezi sakše pálice, gda je kákšo ciganico naganjao. Spítávlén náše, zakój je naganja, pa se mi samo smijejo, rékši, ve bóš razmo, gda bóš vék-ki. To me tak svadi, gda takši ódgovor dóbin, ka némren skriti svojij čémérov. Ve pa dónok cejla vés zná, ka lovij ciganice zató, ka njín krej spó-jemlé, ka so si sprosile eli spokrale.

Drúgi šterc je **Kálman**. On je takši čísti šterc, v svetlón čarnon kapúti, sigdar se šengári pa na smej držíj, má cilo eden zláti zob na levon kráji (njégovon právon). Samo to je tak, kak da što v stáre šajtrave krdóle nóvo

blanjo notri zažvinga, kak so znali povedati Pétkov vùjec. Ovak je pa to takši čeden človik, prekšeni. Kamašte pride, sešeron zème kápo dol, se nanizi, pozdravi na vse kráje, se prišmùgla k vertinji te pa samo letij znjèga: »Juj, juj, mati, kak fajno čer máte, bogmoj, san nej mislo.« Eli či je samo sin doma: »Kak fajnoga dečkeca máte, mati, san nej mislo!« V to fòrmo si on dosta več spròsi kak drugi šterci, pa tùdi bouši strošek dobi. Ve je tùdi bole prebráni, skoro málo gospòcki, nèšče jesti s kakšesle sklèjčke. Nájbole ga spòznate po ton, ka na šinjeki nosi sirmák adno velko pùto, kak jaboko dèbelo eli klòpko.

Tretji šterc, šteri nas pohája, je Lajoš. On má adno hibo, ka fòfnja, pa njemi človik žmètno razmi, ka povèj. Prefrigani je pa tùdi, kak Kalman, samo v drugo fòrmo. Gda pride, pràvi materi tak potùo: »Mati, mi date vašo mlajšo čer, jes bi jo ženo. Ja, ženo. Ne bojte se, nède odila pokòdvanji, jes man grùnt. Bogme tak!« Prsègne pa se vdári po prsaj, kak da bi li svèta istina bila. Menè ži svádi, gda to čùjen, od Lajoša eli od dečkov (ki odijo k nan pít), ka bi se prinas ženili. Nemren čùti, ka bi što odègnao krej od iže adno eli drugo sèstro. Saksèga idòu man, šteri me s ten napelavle, cilo pa, či se mi šče smije, rèkši: ej da si šče ti prèveč mali, ka bi to rázmo.

Naslèdnji sirmák, ki nas pohája, je Hancek s Trnjárskoga. Njega skoro ne bi smeo dejvati v to razdèlbo, zato ka je on bole mužikáš kak šterc. Ne vidite ga brezi gòsli, tak kak nej pòpa brezi talára. Bole prignjeno òdi pa kluma z glavòv. Skoro van je málo svètek, gda on pride k iži; ve tùdi zvèkšega òdi okòli sámò v svètke eli pa na proščenje tè gda zná, ka je goščenje v vèsi. K nan pa šče pozòsek pride, gda zosnòfa, ka so gošpòdje prinas, eli ga drugi napòtijo knan. Da bi vi vidili, kak silno pa navdùšeno tè človik igra! Gda si dène gòsli pod bradóu, te je več tak viditi, kak da bi bũo na drugon svejti: zažmèri eli sčista zaprè oči, hàpi igrati tak vòrno pa predáno, kak da je na svejti samo mùzika. Vigible se s svojln sviralon vrèd, kluma pa cùka z glavòv pa s cejlin zgornjin tejlon, ka te sašviralon vrèd, kluma pa cùka z glavòv pa s cejlin zgornjin tejlon, ka te sašmo stráj, či se ves ne spotère. V svoje igranje je tak vtòpleni, ka se njemi te ži začnejo sline ciditi, štere si pa nikaj ne briše, čiravno njemi po bradi eli šče na gòsli tečejo. Ovak je takši čobasti, tùdi tak čobasto gučij, žmètno (kak da bi slinavko mòo). Gda igra prinas za gòspòdp, te Hancek ne pozabi vrèzati kakše pobožne víze, čiglij ga nišče ne prosi (nájraj Marija nebeska kralica). Nazádnje pa te zožaga kakšo frísko, veselejšo. Jako je škòda človeka, ka se nej šou školat, bi lejko vèlki mužikáš grátao, si gučijo dostakrát gòspòdje. Samo ka má sirmák adno falingo: rad potáče kupice po gùti, skoro málo prèveč. Lekaj má doma ženo v níkšoj kòči, samo njój ne dá iti pokòdvanji.

Zdaj moren málo henjati s pisanjon, iden v málo izo dedeka glèdat. Betežni ležijo pa žmètno sapo lovijo, lejko de iij trbelo kaj prevzdignoti eli njin podložiti. Sirmák se tùdi jako reklajo pa plùvlejo. Oča so mi velèli, naj njin preminin sèčko v plùvalniki, gda de v njen več rèčkov kak sèčko. Málo se mi grdij to delati, zato ka sèčka nèšče vòiti s kaštule, kakšte jo drègan, rèčki so jo zakelili gor — liki paranc je paranc.

Tak, zdaj pa dele. Na red pridejo siròte. To so ženske, štere odijo pokòdvanji. Žensek jes ne pòznán tak jako kak moške, zato van nemren vsej dolpopisati. Mati pràvijo, naj si ne dejvlen znjimi, ka me štera ne odnesè. Šče ciganíc se moren ogibati, čiglij ka one samè dosta knàpov májo,

včasi cejli šeregie dice za njimi dūpkajo, pa šce na rbtī nōsijo dēco cecatiō. No, od sirōt nājbole poznān melinčke. Tri so, pa gda jīj što pita, odket so, samo adna od njīj čemerno zafōlnja: Melinte mou, eli Mīnte mou (gda ži bole trūdna eli znaljana). So prēci zavrejte eli vdārjene, praj zato ka so zamlāda prēveč žganice pilē. Edni pa prāvijo, ka so od rojstva nimaste. Melinčke pridejo največkrat tē, gda polāžicje pa »babe« odiōjo spējvat k božiči eli k Nōvomi leti, tūdi za svečnico. Tē tak adna poleg druge stopijo, bole mūvijo vīzo kak spēvlejo, vmes se pa prestōplejo v eden pa v drugi krāj. One gvišno mislijo, ka fajn spēvlejo, kakštē se njīn jezik zaplēcje pa žmētno vrtij v čobaj. Naš sōsid prāvī, ka vīzo zadenejo tak kak da kōla samo z ēdnin potāčōn po žlaki idejo, z drūgin pa drncakajo ōber. Oča naš pa nan je stavlajo za zglēd ponīznosti: mōremo je poslūnoti, one se zagvišno zveličajo, zato ka je praj nījv dūj pri vōuli (od mesa so pa oča tūo). To, ka si sprosiō, sirōte z vēlkin tēkon pojejo eli pa seof nesejo, v cāpi zavezano.

Ja, to bi šce rad kcoj djaō od tej štercov pa sirōt, šteri nās bole radi mājo kak mī njē, ka so pri vsen svōjen sirmāštvī zadōbili od Stvoritela adno vēlko prējdnost: dōber gūstūš. To si vī ne mislite, tetica, kak je njīn vse dobro, kajštē njīn damo pa vkūpznamēčemo: vse ostanke (za škaf) si oni lepo počōtkajo, ka bi človik hājdi volō dōbo žnjimi vkūp sējsti pa jēsti. Samo je malo naōpak, ka ne jejo za stōlon, liki na pōdstinji eli na saletlini, bōgvārī ka bi jēli ge nōtri, znate ka bi vīši tan nahālī, te bi pa mēli nevōlo v iži. Ži zavōlo gōspode mōremo pāziti, ka se ne oščolāvlejo nōtri. Dōstikrat je gledan, tē sirmake, gda si dōlsēdejo s sklējckov na špōlētō eli na mrzle cementne stube pa se vtopijo v svoje jēlo tak kak v kākši obred. S kākšīn tēkon si oni vse pojejo, nej kak gōspoda, ka jīj trbēj trūcati šce k dōbromi jeli, pa šce tē se kōmaj tēknejo, zvekšega pa ostane. Si premišlāven: šterin dōnok Bog bole požēgna, gōspodi eli štercon? Tak se mi vīdi, ka ten frdōšanon, čiglij oni nikaj ne mōlijo, samo včasi malo kaj zmūvijo, gōspoda pa mōli naglas, stōječki pa šce prek hrane križe mēčējo. To van je vēlki razlōček, šteroga je žmētno zarazmiti. Si tak mislin, ka bon mogeo šce prēci razrēdov zdelati pa lač raztrgati, prle kak bon tō razmo.

No, zdaj van dōjde toga mojega pregādanja. Jes se pa tūdi moren malo prtēgnoti, ka me ži vse bolij. Mogeo bon seadno malo lūkati v kaplānovo knigico za ministrante, čirāvno me nej vōla v tōj vročini si glavō trējti z latinščinov (dijački). Jes rejsan ne ven, zakōj se trbej dijački fēiti (praf: latinski), zakōj popi ne slūžijo mēše v našen jeziki. Ve bi pa lūstivo preprōsto bole rāzmilo mēšo pa vse drūgo v cērkvi, či bi poslūšalo v svōjen jeziki. To vgānko mī vij rēšite, tetica, ka bon se mōo volō fēiti.

Pišete našin, zakōj van vēc ne pišen od tē angelske slūžbe. Hidou si je jezik trējti v adnon jeziki, šteroga ne rāzmiš niti tēlko, ka bi za nojēt djaō. Dōstakrat san tē vōle, ka bi dōlpovedao pa hēnjao oditi. To van pōven tak skrmā, nej ka bi našin pisali od tōga. Pa jēzik šce kāmātā, to nej nāvjēkši križ. Nājbole mī naōpak odi gvānt — jānka, v štero se mōremo oblāčiti. Ži tak oblēčeni pridemo v šegeštijo, te pa moremo oblāčiti šce debele janke gor pa rōbače, nazādnje pa šce šurki, žmēten koler. Jes san māli, pa si moren jānko po dvakrat, trikrat nagūzati pa gori podvinoti, te pa s traclinon prevezati, ka me vse dišij. Pa šce tē se mī janka nākli vlēče

Gda de zaistino šlo, gvušno prevržen knigo debelo, da bon jo prejk neseo, zato ka se v janko smeten pa dūnen po stubaj naglavički. Ži zdaj nemren spāti zavolo toga. Ne ven, što je vōdao te tōrveny, ka mōremo ministrant-je janke nositi (kak popi), što zna, či je Bogi rāvno janka povoli? Ce pa ži tak, zakōj si te nej mati Cerkev žensk v službo zela k oltari?! Naj bi di-klīcke manūstrivale, pa se njin ne bi trbelo nikaj preoblačiti, samo fōrtoj bi krej djale. Mi dečki bi se pa lejko šli za mašinistre fōit. Jes bi raj būo mašinister, van poven, takši ki magajār vōzi pa mā ledrno kapo. Samo od toga našin niti rejči! Eden čas bon se zato šče mantrao, čiglij se mi tak vi-di, kak da bi pīpeka delao s sebe — jej, pa san li vōnahao adnoga šterca!

Pipek — to van je eden hirešni šterc, skōro lejko tak poven najveīksi straž v vēsi. On nas pohāja ži od nigda svejta, pa se nigdar ne odkōta ka-ma inan. Sešeron je znani tūdi zatōgavolo, ka je precī klūknjeni. Edni pravijo, ka je zaistino zmejšani, drugi pa, ka se samo dela. Odi v janki okoli pa deco naganja z baton, starejše pa samo, či ga svajūvlejo eli dra-žijo. Fse fele bolondūje špila, rli pa kričij, ka se saga člōvik pa mara. Zakaj nosi janko, te me pitali. Ve ga bog, ēdni pravijo ka zato, ka skrije neodrežzani popek. Lekaj so njemi ga babica naduzi zavezali, gda je babea būo, tē njemi pa zraseo praj skōro do tēu. Drugi pa si tak tomāčijo njego-vo nevolo, ka njemi praj nikša »kila« zrasla med nogami, pa nemre lāc oblejči. San nej mogeo zvediti dosegamao, ka to za nevōule. Se praj ne dostaja za deco znati, ka vse zraste človeki med nogami, tan mā hūdi dūj svojo oblast i mōremo se ga habati odeleč. Naj bo, to ži zvedite ge indri, samo tēlko van poven: či te šli gda domōu pa de vas med njivami na-ganjao kakši stari ded v janko oblečeni, te znajte, ka je to nej nišče drugi kak Pipek. Nej ka bi se ga preveč sagali, čiravno de vrto bat nad vami pa regūlo. Samo njemi kakši bačkar dajte, pa vas nahā na mēri.

Pohaja nas šče dōsta drūgij štercov, ki niti imēna nimajo. Samo tej so bole po konikaj, cestaj, najbole pa pred kapelov eli cērkvov, gda je pro-šćenje eli romanje. To so takši velki romišje, s kankami, brezi rok eli nog, ki se nakli vlačijo. Tak je znān po cējlon svēiti, nej samo prinās. San vido v mohōrskij knjigaj, ka indri tūdi so. Pisite mi, kak je privās. Rāvno ide poštaš mimo pa njemi pismo dān za vas. Zdravi bōjte, tetica, pa zbōgon stante.

Jožek

Razšerjeni firmamentum pa magajār za nebēsa

Ti naš māli Jožek! Dobila san ži drugo tvoje pismo, pa san ti šče izda nej odpisala. Prle si dūgo nej písao, zdaj me pa prēveč zasipāvleš s svojin písanjon. Kak dūga pisma, vse san trepētala, či pa pride Mater Dolorosa pa bon njoj mogla preobračati tvojo pripovist — joj, ve bi me lekaj kap. Fala Gospodnomi, ka je nej bilō, ve bon molila za njo. Naj se ti tēda zafa-
lin za tvojo »nalogo«, štero san ti lekaj jes naložila (san nej mislila tak zaistino), pa si jo ti tak resno pa našelci vōspelao. Lejko poven, ka si po-svejto v tou mojo kmico, v šteroj živēn, odpro si mi nej samo māli okēnček vō z naše zaprejte zidine, liki si mi razšero cēli firmamentum s toga mā-loga falačka neba, ka ga lejko vidin skoz vōske pōlke našega okna. Bog ti plāti za to, kak tūdi za materno rejč pa domačijsko čutenje, štero shāja s

tvórij liter i celoga tvojega pisanja. Tak tudi za pun korčič dobre vôle, špajsanja pa vedrine, štera je potrebna sakšemi srci človečemi, tudi v kloštri živečemi (kak nas fči sveti Francišek Asiški).

Ob drugin ti ščen odgovor dati na tvoja pitanja, ka ne pozabin. Od bojne, štera se pripravla, k nan esi notri nega dosta čuti, čiglij je naš dom na Zivatar utci, to bi po slovenskon bilo Viherna vulica. Eli včasi dobimo odzvuna kakšo prošnjo za mēsečni namēn molitve, medten zaj ži precikrat »za odvrnitev nove bojne«. Po ton vidimo, ka se v svēti nikaj grōuža. Tū drugo nīkaj ne pomaga, vsi se moremo poniziti i pokoro činēci za svōje pa lucke grehe zazavati našega Odkūpitela, naj se nas smiluje pa odvrne od nas kaštigo nōve bojne.

V ton zazavanji morejo tudi deca zeti svoj tao, tak tudi tij, Jožek, čiglij si šče mali. Ravno male Jezuš najhitrejš poslūne, male je zvao k sebi pa naračao starejšin, naj bōdo kak mala deca, či ščejo priti v kralstvo nebesko. Ti Jožek si pa s svojov službov miništrališkov takrekoč najbliže milošči božoj si lējko misliš, kakšo zvunredno priliko maš, pa jo moreš obrnōti na svoj dušni hasek, pa šče na hasek svoje rōdbine i cejlōga krščanskoga svējta.

Malo si mi vėlka pitanja postavō, ne ven, či bon mogoča ti dati odgovor nanjē (čiravno san jes ži vėlka). Opitala san ādno pa drugo sestro, tudi mater prējdnico, kēlko san sama nej znala. šče pri spōvidi san nei pozābila opitati gospoda dūhovnoga voditela. Edni pa drugi tak štimajo, ka morejo fčiti pa šeriti krščanski navuk v dijačkon (latinskōn) jeziki, liki je to sletkar zrēndala svēta mati Cerkēv. Ona je odebrāla ēden takši jēzik, ki se je gučao, gda šče Jezuš po zemli hōdo, čiravno je sletkar prējseo. Mati Cerkēv je bila pri ton odlōcanji toga mišlenja, ka za božō službo nesmi biti navāden sagdanešnji jēzik, v šteron se človik tudi čemerij, kuno pa grdo gučij, liki more biti ēden malo višiši, povzdignjeni jēzik, ki de vrejdnā posōda najvėkšij skrovnosti naše vōre pa njenij navukov.

V to fōrmo je Cerkēv odlōčila tudi za gvant v oltārskoj slūbi. Po mōgōcosti naj bi būo kēn bole spodōben tistomi, ka ga Jezuš nōso pa njēgovi apōstolje. Gnesdēn pa nēmrejo ravno takše rēditi, zato so takše dūge rōbače pa hale, nej janke, kak ti praviš — sva se smijali s sestrov Inocencijov — to se samo odeleč tak vidi. Nej janka (nanjō se niti ne zmislī več), tvoja nevōla, Jožek, je samo v ton, ka si šče tak mali, pa se zapleješ v njō. Gda boš vėkši, de vse vredi. Zato se pa pašči rasti, rad jej pa zadōsta jej, ka boš bole friško raseo. Nej ka bi se krej držao pri jēli. Tudi pri gudekaj lējko vidiš, tisti ka ne jejo, so takši gīngavi, itvani, kreheči pa mali. Vért pa vertinja se samo čemerita zavōlo nijj pa je kēn hitrejš krej sprāvita od iže. Zato se pa bōle drži gospōdov, ki k vān ōdijo kak pa vėški dēčkov, šteri se samo znalejvlejo pa fse fēle božnije gučijo. Oni te samo pokvārijo, pijāncia napravijo s tebe, ka se nouš mōgeo nikaj fčiti. Spomin se ti stopij, pāmet zalje, te boš pa najvėkši sirmak, kak tej šterci, od šteri si mi tēlko znapisao, kak da bi svetnīki billij (vō zrēda!). Tisto od vkūp naljānij kūpic je znan scēja špajs, jēli? Ovak si nēmren misliti, ka bi tak nōri būu pa za drugimi pūu, ve bi tē ti būu šmucik Bucku. Zato pa vūpan, ka to nesnago vōvlješ, nej v gut. S štercami si pa tudi ne dējvli, ka se to tebe ne dostāja. Ve si pa ti čistī, zribanī dēček, nikaj več, bōusega pōva človik, ka bi se ti ošcolavo kre tej cotašov vunjēcij! Pišeš tudi, ka bi rāj būo

mašinister pa magajár vózo. To je pa resan sméha vredno! Jožek, vori, to ti je nej slúžba za tebe. Ka misliš, ka štimaš, te ne bi bilo škoda? Ži po tej tvojij písmaj sva múvi s s. Inocencijov tak zvižali vó, ka si ti prečeden za mašinistra. Glavó maš za škólanje, to ti je dár, od Boga dani, ne zapravi ga! Stariša tvojiva sta pripravleniva dati vse na tvoje škólanje, ka bi se pa te nazájdržao! Roko njima kúšni pa bóga, z dobre vóle. Unjéva ti najbouše vošcita pa túdi nájbole znáta, ka je za tebe valou. Mašinister, pa ka bi šenta! Ti maš v sebi močnejši danf, s šterin dele prideš. Samo ga po pámeti napústi! Brezi stávlanja batrivno naprej. Ne odtegúj se dijačkonni jeziki, to ti je ángelski jezik, nej kak to naše šalabúdranje, ne sramúj se oblačiti v ángelska oblačila, čista čisterna, ka boš vreden ednók oblačila naméstnika Kristušovoga. O, da bi jes bila móški, ne bi se jes stávlala! Sla bi naprej, nájnáprej. Tak túdi ti fčini, te boš višiši, dúhovni mašinister, šče več: magajároš boš, ki péla naravnóč v nebesa. Kak do ti pa vsi nevoščéni, gda boš tak vednako léto prtí nébi. Ti pa samo nefragljivo vújeka, čiduže više, više ...

Záto pa boj ponízen, ka slétkar za vélko prideš, to je nájvékše zvanje, mé sestre pa túdi prosimo Boga, ka ga doségneš. V toj zéli Bog s tébov, pripóračan te sv. Dúhi i pozdravljan — s. Sholastika

(tvoja tetica)

Marko Forjan

V Filovce so prišli komedijaše

Za lepo lončarsko ves Filovce znajo po celoj Evropi in šče prejk morja v Ameriki in Kanadi. Cilou na Madagaskari, na največšem otoki sveta, za Filovske pútrice. Tam je eden z Bogojine, ki tam fčij pa širi krščansko vó-ró pa večkrat deci pokaže malo pútrico pa njím propovidávlé od filovskij lončarov. Človek ne bi vórvao, ka je ta posoda v takšoj čésti. Túdi po de-set i več autobusov ob sobotaj i nedelaj pripela dostakrat tak nakresane turiste, ka ništerni vidijo, ka se dva lunca fkúp držiža, čiravno takše poturiste ne delajo. Negda smo pravili ka v Filovcaj fsi delajo lunce, samo rijtar dela pútre. Gnjesden je inači. Nega več rijtarov in nej puter, samo pútrice pa vaze šče redijo. Menše so pa túdi drakše. Lunčarje ne núcajo deviz za repro materijal. Z zveznov vladov nemajo nikšega posla. Višišnje devize redno odvajajo. »Kolobar« rezervnij delov ne núca, je na nožno poganjalo.

Či túdi so Filovci nej ravno v središči sveta kak Gomilice, vse glyj pa majo dosta skúpnoga. Človik nebi vórvao, da se zgodovina tak friško ponavla. Šteri šté Stopinje, se šče spomli na kobilo Lindo in na prvo atomsko šker Vasilijov štúk, šteri je ftrgno vsakšo švaromlinijo, da so Nemci leteli prtí Berlini, kak či bi je s puške spústo.

Lindina čij Silva, ki so jo Medžimurci kúpili kak žerbé v Čakovci na senji, je v Filovcaj nastopala kak filmska igralka. Kúpo jo je v Medžimurji nekši kmet po imeni Korunič. Zdaj pa je v Filovcaj i vozi mrtvečka kola, orjé gorice i vozi vse, ka nemre iti. Tak čednoga maršeta san ži dugo nej vido. Skoro vsin je že Gorice zorala, šče plivanuši. Pa je tak čedna, ka je

že z goric sama domo prišla brezi verta, samo prvezati se je v štali nej znala. Nej je zaman Lindina čij.

Filovci so postanoli naj menje tou kaje v Ameriki nikši Holivud ge redijo filme pa fsi na pou nagi hodijo. Tu so zato odili oblečeni, kak se za krščenika dostaja.

Lani je samo na idnok guč vō vdaro ka v Filovce pridejo komedijašje, ka do film delali. Bog moj dragi, smo si gučali, ve se pa takše stvari delajo v velkij varašaj nej pa na vesnici. Pa bodo, pa bodo ka šte te pravili, so deca fčilij stare. I rejsan. Prišli so nikši fsefele formo oblečeni lidje pa so samo kranjski gučali. Eden je mōo sejre mustače. Te je praj glāvni, so pravila deca. Ime mā kak nikši ftič, zovejo ga »štینگlic«. Bili so mladi pa stari. Vsi so samo jako gledali pa odili po vulicaj, po cintori, po ižaj, po štalaj. Iskali so stari gvant, stara koula, kolesline, kočija. Vse, ka si na svejti božen moreš zmisliti, so fkūp znosili. Tou so nikši siromaški komedijašje, so si lidje gučali. Bog zna, či stoga dela kaj bo. Takše stvari so negda pobirali coutarje.

Deca so praf mela. Priprave so se začnole. Štejvanovoga Tončija cigeo so začnoli krej voziti. Letrične trote so dol pobrali pa pod zemlov napelali. Na lepi asfalt so začnoli blato voziti, novin izan so menša okna redili. Postavili so šče leseno kapelo, kak majo Vogri f Kamahazi. Okoli kapele so zblanj postavili školo, bunto i vse ka tū kcoj paše. Eden den je bila na malo vekšoj iži tabla: Osnovna šola. Drugi den ravno na toj iži: Magyar allami nēpiskola. Druge iže so mele fse fele napise: Weis Izsak vegyes kereskedése. — Vendéglő. — Županijski urad. Pravo komedijo so napravili z lepo obraščenov vulicov Kermanovoga Jančija.

Komedijašje so pravili, ka je pred sto leti tak bilo. Što bi njim li vōrvao, ka bi pred sto leti pod filovskim blatom būo asfalt, pa pod zemlof letrični troti. Žbanov Andraš so stari človik pa tou ne pomlijo pa tudi ne vōrjejo.

Ve so več takšij bakov strelili, ka njim nišče nemre vōrvati. Ve te sami vidili na televiziji. Na filovskom cintori so zakāpali Kranjcovoga Miška očo. V Seli na Goričkon so obhajali tōrjanske Velke meše proščenje. Pa je to gda tak bilo? Komedijašje so že nigda tak lidij oslepili, ka so mogli vōrvati, či ravno so znali, ka to nej istina. Najbole so se lidje bojali, či do tudi takše grdostije delali, kak je to skoro na fsakšen filmi, ka človik mora zaprejt i oči, pa vseedno skos ozmice vidi božnijo.

Eden den so meli določeni, ka pokažejo kak so Vogri zasedali Prekmurje. Pri Viktoriki so zeli na posodo stara kraūska kola na rebrnice napravlēna. Gor si je selo 8 v vogrski soldački gvant oblečenij dečkov. Za koula pa je būo prvezani stari Vasilijov štūk, na štūki pa je sedo gomilički cigan. Pred kolami so jahali 4 husarje. Vse to je vlekla i se zbrcavala Silva, čij slavne Linde, tak kak či bi mela za rep prvezano gosakovo pero, nej pa 8 soldakov z bojnskov škerjōf, pa šče štūk s ciganom.

Na komando so štirje husarje na kunjaj pred Silvof pognali kunje f kalop, za njimi pa je Silva skočila s takšof silof, ka so rebrnice spraščale. soldacije pa so dol spokapali, kak či bi tikvi prevrgeo. Tūdi šteclin s štūka se je oslobodo, cigan pa je s štūkon vred spadno v grabo. Fse to se je zgodilo v ednon samon megnjenji. Fsi so bili tūu, samo cigan je po kratkon lecanji pa stunjanji brekno: Jes man deco, vašij materaj komedijaški.

skoro bi me bujlo. Cigan je nej znao, ka je te štük spoklao na jezere pa jezere nemškij fricof. Vej to ne pride na film, ar je to samo nazaj gledanje ednoga orsaga, šteri je šteo s svojov sirmaškoš škerjof krotiti narod naše okrogline.

Drgoč so pa f Seli napravili proščenje kak je na Velko mešo v Törnšči. Grofica kakti patron (törnške) cerkve se je pripelala f kočiji, štero so vlekli štirje bejli kunji. Okoli kapele je bilo puno štantof: lectar, lončar, štacunarje. Največ decé se je sūkalo okoli komedije-ringišpila. Vozili so se na mrtvo. Grofica, gda je šla s kapele, je malo plāntala, zato si je pomagala z drognov s srebron okovanov palicof. Kočiš, šteri jo je vōni na kočiji čakao, je mōo tak naponi zakapčeni paradiški kapūt f tistoj vročini, ka je pred vsemi omedlo in se prevrgeo pa spadno nakla kre potača. Mišlili so, ka je mrtef. Prle kak je prišeo doktor, se je kočiš predramo in pa prijaō cūgle v roke in držao napnjene tak, kak so napnjeni telefonski troti. Tūdi toga nete vidili na televiziji. Vsi mašinje, šterimi so slikali so enjali, samo ringišpil se je vrto naprej pa pomali skripao. Filovski lončar Fölbar je tan tržo lonce, se je strašno zosagao. Bojao se je, či kunji vujdejo pa njemi posodo rasklāčijo. Pa so nej bežžali nikan.

Šče dosta drūgij vragolij so napravili. Cejla pokolenja nazaj so slikali in si vse fele zmišlāvali, tūdi takše, ka je nigdar nej bilo. Vej te dosta toga vidili na televiziji. Šče plivānoša te vidili, pa deco, pa ženske, kak si fige kažejo, gda so agrarno zemlo talali. Velki komedijaš je pravo, ka se vse to šte f knigi. Strici so mi povedali. Meni pa so fse to povedale filovske strine.

Jakob Šešerko

Tilika gre slūžit

Kda se je megla dvignola, si lahko vīda, da se je že z vseh rolōf v Čukofcih kadilo, tūdi pri Bliskečovich. Bliskečka je glih grišla od rane meše, Bliskeč pa je že sprava svetešji gvant v omaro; on se je k meši voza s pe-ciklnon, či glih ga je moga gda šte pumpati.

»Bog daj tal meše!«, je pozdravila Bliskečka tri hčeri, kere so se motale po kuhinji. »S Čuclekovo z Liskajovec sen gučala. Vujtro že lahko Tilika pride.«

Bliskečovi so meli malo želarijo, pa tri dikline, še ne godne za ženitev. Pri krūhi bi se le poznalo, če bi šla ena malo inan, pa še nobl kūhati bi se nafčila pri Čuclekovich, keri majo oštarijo, štacūn, pa malo grūnta. O ten so že dosti pregučali, zato so bili zaj tiho. Tiliki je ne blo vseeno, čiglih ne de šla daleč; samo na drūgi konec fare.

Drūgo vujtrano sta se Tilika pa jeni oča zdignola na pot fčasi po zaj-trki. Bliskeč je vzeja palco, kajer pa pūtro; kda de ša nazaj, de naprava vajnk v vrh na Čukovnjaki, ge de v goricah postava kolje po viheri povajnk. V kajeri je meja neke s tūnke, zaglozdo krūha, pa klūče od kliti. Tilika je vzela sobo ceker z neke gvanta, molitvenik, mažiljko pa pismo z lecetarovim srcon. Petenošter si je dala v žep na fūrtohi. Pred jima je leta Pesek Fidlek.

Gda sta šla po Trnjekovi grabi pa z nogami roso stepala, je glih taka diklina kak Tilika, pasla krave pa pela:

»Naša mačka je mlade mela,
včasih štiri, včasih pet,
včasih smo je duma jeli,
včasih smo je vkraj dali.«

Kda sta prišla do Cofekovega mlina, sta si malo počinila na klopi. Zeleni oji so se tak mehirili pa reglali v zajzi, da sta ravno mogla oditi. Bliskeč jin je ponuja en dinar, da bi vtihnoli — pa so nē. Za endinar si že negda doba to veko zemlo.

Pri Čücekovih sta hitro opravila. Tilikin ceker je osta pod klopjo, ona pa hitro: »Posode mujvat, podov ribat, gred kopat, kidat!« Bliskeči so najč ne stola ponūdili, zato je hitro odiša. Fidlek pa kre njega.

V vrhi je moga to belo še z galicijo poškropiti. Kda je kolje postava, je na gantarih oprava južno. Te bi pravzaprav lahko ša domō, pa se je zmislja na Tiliko. Žalost ga je prijala in začelo ga je mantrati, da de se joj hujdo godilo pri Čücekovih.

»Enok de že mogla iti od hiše, to je resen. Samo ne v tako nevolu. Da bi le dobrega deda dobila. Pa še Zefika de mogla od hrama. Bog ve, kakšnega zeta mo doba s z najtomlajšo Frančiko?«

Natoča si je še eno ročko s prvega pūčela. Moga je vzeti na šef, ka ba še ne na pipo vdarjeni. Gda je v ročki zagledna prazno dno, ga je še zavolo Tilike bole prišlo:

»Kak de se joj godilo, če so meni skorje kruha ne ponūdili. Če gren kda na tabrh h kmeti Videki orača odslužavat za to veko jivo, dobin že zajtrk, celi den košto z večerjo vred, pa še falat kvasenic za domō. Pri Čücekovih pa Tiliki: 'Češ žedna, pri študenti je piskriček. Ka si toti lidje mislijo, da so mi tri dikline po ščavnici pripravale? Keko sva z Gero prestala, da sva vse gor spravila. Pa kak blo lušno včasih ... Jas pa sen še svojo staro nuguča na to. Če pa je tak hujdo za peneze, toti grobjani pa so neke v penezih obečali. Vse tri bi lahko mele drugo leto za vūzen nove kladē ... «

Bliskeči so stopile skezē v oči, v noge pa vino, ka je kume lakonco sprava na pūčel, pa naprava dōlif.

»Pr moj amen svinjski mehür, odpoveda mo se rajši polovjaki vina, pa ga ōda, čiglih so v drugem že skoro same drožē, ročka novega vina pa še daleč pa na visokoj raglci!«

S trdno volo, ka de ša drugi den po Tiliko, je Bliskeč kolovrata prta doma že odvečera. Fidlek jemi je pot kaza kak že tekokrat.

Kda sta prišla v domaji dol, je Bliskeč na svoje lastne oči vida, na vūha pa čūja, kak je jegova Tilika pasla Liško pa Črnko no bole na rahō pela: »Glejte, že sonce zahaja ... pojdmō veselo domo ... «

Duma so bili vsi veseli, da je Tilika prišla.

Bliskeč pa je vina ne ōda; pršpara ga je za Tilikino gostovanje s tištim, keri joj je kupa lecionarovo srce. Beli klad joj je prnesla Marproška tetica. Pri Čücekovih pa je te služila po Tiliki že tretja dekla.

Katoliška župnija Sv. Jožefa v Betlehemu, PA., ZDA

V pričujočem sestavku želim bralcem Stopinj na kratko predstaviti katoliško župnijo Sv. Jožefa v Betlehemu, PA., ZDA, ki so jo ustanovili naši prekmurski rojaki, ko so se priselili v ta severovzhodni del Združenih držav na začetku našega stoletja, v naslednjih orisih: obisk cerkve; kratek zgodovinski pregled; prekmurski tekst ob petdesetletnici cerkve; nekaj zgodovinskih znamenitosti.

1. Obisk cerkve

Po trdnem, čeprav kratkem spanju, mi je pravi ameriški zajtrk, ki ga je pripravila teta Trisa v torek zjutraj, 28. septembra 1982, zelo teknil. Ko je posodo z mize prestavila v pomivalno korito in jo začela pomivati, me je kanila razveseliti z napovedjo, da me bo opoldne odpeljala na kratek obisk v župnišče evangeličanske cerkve Sv. Ivana, zvečer pa je že napovedala obisk pri zakoncih Louis Torok, ki mi bosta lahko povedala veliko zanimivosti iz življenja ameriških rojakov v Betlehemu. V pismu sem jima s vsakom napovedal, da bi poleg drugih stvari rad raziskal nekaj zgodovine in predvsem literarne dejavnosti med ameriški Prekmurci, zato se je s pravo slovensko iznajdljivostjo potrudila in mi pripravila nekaj srečanj. Toda njeni načrti še zdaleč niso dosegali mojih želja, ki sem jih omenil že takoj po prihodu na letališče v Filadelfiji — prejšnji večer.

»Draga teta, moj načrt je malo obširnejši. Če nimate nič proti, bova takoj zdaj, čim boste pomila posodo in pospravila stanovanje, šla v katoliško cerkev Sv. Jožefa vprašat župnika, kdaj me lahko sprejme na razgovor. Potem se bova ustavila v kakšni večji knjigarni, kjer bom poiskal kakšno izčrпно knjigo o mestu in njegovi preteklosti. V Commerce Chamber bova gotovo dobila kaj zanimivih prospektov o mestu in okolici, saj so ti kraji turistično zelo zanimivi. Mimogrede bi rad pogledal v župnišče evangeličanske cerkve, katere letnike Amerikanszki Szlovenec Glasza imajo v celoti in od katerih letnikov samo posamezne številke, da jih damo fotokopirati ali mikrofilmati. Po kosilu bova šla obiskat družino Torok, zvečer bi pa rad bil v cerkvi pri uri slovenščine, o kateri ste rekli, da so jo pred kratkim uvedli, obiskuje pa jo do dvajset predvsem mlajših oseb.«

Teta me je presenečeno pogledala, zmajala z glavo in vzdihnila, da vsega tega ne bova zmogla v enem samem dnevu. Požrl sem besedo, ki sem jo že imel na jeziku: jaz sem pa tako obširen načrt pripravil za vsak dan. Na koncu bivanja v Betlehemu sem moral ugotoviti, da je ostal dobršen del želja in načrtov neizpolnjen.

Navkljub natrpanemu programu me je teta navzlic svojim dobrim šestdesetim letom potrpežljivo prevažala s svojim hitrim in udobnim Oldsmobilom po vseh koncih mesta, nekajkrat pa se je za krmilo usedel tudi svak Ernest, ko smo se peljali v okoliške kraje.

Jesensko sonce je prijetno grelo in božalo mesto in okoliške hribe. 418 East Fifth Street sva našla v središču mesta hitro in brez težav, saj je bila

teta, luteranka, nekajkrat v katoliški cerkvi. Velika cerkvena zgradba je že od daleč pritegnila mojo pozornost, čeprav je na prometni ulici, kjer se hiše, zgrajene pred petdesetimi in več leti, skoraj dotikajo ena druge, kar ni ravno v ameriškem slogu. Obvezno iskanje parkirnega prostora. Naša sva ga prav blizu cerkve. Župnišče je nasproti cerkve, čez cesto. Prijetna nizka zgradba, urejena in čista. Ko sva stopila skozi vrata, je zazvonil zvonec. Čez nekaj trenutkov je prišla iz sosednjega prostora starejša sestra in s strogim glasom po madžarsko nekaj vprašala. Po angleško sem ji odgovoril, da bi rad gospoda župnika. Izginila je za vrati, od koder se je slišalo glasno govorjenje več ljudi. V pisarno je stopil starejši gospod močne, ravne postave in redkih, sivih las. Predstavil sem se mu in izrazil željo, da bi rad kaj zvedel o slovstveni dejavnosti cerkve v preteklosti in nasploh o življenju naših rojakov v tem delu Amerike. Obenem sem mu izročil pozdrave mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja in stolnega prošta dr. Jožeta Smeja.

»Gospod župnik Teodor Benkovič je odpotoval v Jugoslavijo in se bo nekaj časa mudil v Zagrebu. Jaz sem Klarus Luburič, upokojeni župnik in ga nadomeščam.«

Pogovor sva nadaljevala v hrvaščini. Ker je imel v načrtu nekaj obiskov na domovih in v bolnišnici, nama je na hitro pokazal cerkev, kjer sem naredil nekaj posnetkov s fotoaparatom. Prosil je, naj pridem k njemu naslednji dan, da se bova kaj več pomenila.

V nadaljevanju najinega razgovora naslednji dan je obžaloval, da mi brez župnikovega dovoljenja ne more dati na razpolago gradiva, ki bi osvetlilo predmet mojega raziskovanja. Potarnal je, da stanje cerkve ni več takšno, kakršno je bilo včasih. Pred tremi ali štirimi leti, je rekel, so zaprli slovensko župniško šolo. Premalo otrok je prihajalo k pouku. V nekako bridko tolažbo je dodal, da so zaprli tudi madžarsko, nemško in italijansko šolo. Hudoval se je nad starši, ki so mimo cerkve in šole vozili otroke naprej v angleško šolo. Obraz se mu je raznežil, ko je pripovedoval, da je prvi v Betlehemu uvedel šolske avtobuse, ko je bil župnik. Ogromno šolsko zgradbo zdaj uporabljajo za dnevno varstvo otrok, neke vrste otroški vrtec.

Na vprašanje, ali ima prekmurščina v cerkvenem življenju kaj mesta, je odgovoril, da se v cerkvi uporablja samo angleški jezik. Tudi slovenskih društev v župniji več ni. Edino cerkveni zbor poje vsako nedeljo pri maši ob deseti uri poleg angleških tudi slovenske in hrvaške pesmi. Prekmurški govorijo samo še starejši ljudje doma in med seboj. Ko so začeli prihajati v Betlehem hrvaški frančiškani, so se na začetku od ljudi učili prekmurske govorice, pozneje pa nič več.

V pogovoru se je rad spominjal p. Richarda Rogana, potomca naših rojakov, ki je bil dalj časa župnik v New Yorku, zdaj pa je nekje na jugu Združenih držav. Spomnil se je tudi p. Egidija Horvata, ki je bil nekaj časa župnik v Betlehemu, zdaj pa menda živi nekje v Kaliforniji.

Župnija Sv. Jožefa v času njegovega dušnega pastirovanja ni imeja stikov s slovenskimi ali hrvaškimi župnijami v ZDA, čeprav so takšni stiki nekdanj obstajali. »Bili smo daleč narazen in se nismo srečevali. Ker je p. Luburič vedel, da živim v Ljubljani, me je prosil, naj izročim pozdrave njegovemu sošolcu iz Münchena, prof. dr. p. Romanu Tomincu.

V veliko veselje in korist mi je bila spominska brošura, izdana ob zlatem jubileju cerkve sv. Jožefa v Betlehemu (1914—1964), ki mi jo je podaril: skromna po obsegu, toda bogata po vsebini, z mnogimi dragocenimi zgodovinskimi podatki in izredno nazornim slikovnim gradivom.

Po slovesu od g. Luburiča sem se v avtu ob zgodovni teti vendarle zamislil: ali ne bi bilo našim katoliškim rojakom v Betlehemu v veliko veselje in zadovoljstvo, ko bi imeli duhovnika iz »starih krajev«, ki bi jim služil v domači govorici, saj dobršen del vernikov, predvsem starejših, še vedno uporablja doma svojo materinščino. Ali bo kdo pripravljen iti? Ali bo kdo pripravljen koga poslati?

2. Kratek zgodovinski pregled

Na začetku našega stoletja je šlo v Ameriko precejšnje število ljudi iz Prekmurja, ki so jih v Ameriki imenovali Vende ali Vindiš (Windish), sami pa so se nazivali Slovenci. Največ se jih je ustalilo v Betlehemu in zdi se, da so se v sorazmerno kratkem času privadili novemu, ameriškemu načinu življenja. Največ so se zaposlovali v industriji, predvsem v betlehemski jeklarni. Bili so pobožni ljudje, zato niso zanemarjali svojega duhovnega življenja. Najprej so obiskovali različne katoliške župnije v južnem delu mesta. Posebno dobrodošli so bili v cerkvi Sv. Otroštva, kjer jim je župnik Hugh J. McGettigan v kletnih prostorih cerkve pripravljал posebno maše in pobožnosti. Toda ljudje so čutili, da to ni dovolj. Rodila se jim je zamisel, da bi si zgradili svojo lastno cerkev, v kateri bi uporabljali svoj domači jezik in nadaljevali versko povezanost in skupnost iz starih krajev.

Pionirji slovenske (prekmurske) katoliške cerkve Sv. Jožefa so se srečevali z mnogimi težavami: niso imeli slovenskega duhovnika; niso imeli denarja; imeli so dosti različnih težav, toda imeli so tudi trdno odločnost, da svojo željo po cerkvi čimprej uresničijo. Proti koncu junija 1913 so skličili sestanek vseh prekmurskih katoličanov v Betlehemu in razpravljali o potrebi župnije in cerkve. Izbrali so dva predstavnika, Jožefa Prelca in Franka Piffa, ter ju zadolžili, naj obiščeta vse katoliške župnike v mestu, jim predložita načrte in resolucije ter ugotovita, kakšen bo njihov odnos do ustanavljanja slovenske katoliške župnije. V prepričevanju duhovnikov o potrebi slovenske kat. cerkve v mestu sta zelo veliko pomagala župnika Fretze in Megettinger.

Filadelfijski nadškof dr. Edmond F. Prendergast je uradno ustanovil slovensko župnijo sv. Jožefa 4. julija 1913. leta. Obenem je takoj poslal tedanjemu mariborskemu škofu prošnjo, naj mu pošlje duhovnika, ki bo župniji dušno pastiroval. Ker mariborski škof ni imel duhovnika, da bi ga poslal v Ameriko, so oskrbo župnije prevzeli frančiškani Komisariata Sv. Križa in poslali v Betlehem p. Anzelma Murna. On je postal prvi župnik cerkve Sv. Jožefa v Betlehemu, župnijo pa je uradno prevzel 6. septembra 1913.

Prvi župnikov posel je bil, da je skupaj z odborom kupil od Benedikta in Louise Birkel zemljišče ob East Fifth Street. To je bila zelo dobra lokacija, cena pa 10.000 dolarjev. Zelo visoka, toda zdi se, da je bila zato gradnja cerkve cenejša. V tem času je prišlo v cerkvi med ljudmi do nekih nesporazumov in je imel župnik na svoji strani le 150 družin. Vedel je, da bodo težave sčasoma odpravljene in bodo ljudje v cerkvi zadovoljni, zato

je šel z delom naprej. Onstran ceste je kupil še eno zemljišče za 3.364 dolarjev, na katerem danes stoji šola.

Po daljšem preudarku so se župljani odločili, da bodo gradili cerkev z velikimi kletnimi prostori in s svetiščem z 800 sedeži. Navzlic dobremu oglasu v časopisu so dobili za zidanje samo dve ponudbi. Mojstri so se najbrž bali, da sorazmerno majhna skupina vernikov ne bo zmogla težkega finančnega bremena. Prvi ponudnik za graditev je bil Forest Speck, ki je bil pripravljen zgraditi opečnato cerkev za 37.000 dolarjev ali kamnito za 42.681 dolarjev. Drugi ponudnik je bil B. H. Birkle, ki jim je bil prodal zemljišče in je bil pripravljen zgraditi kamnito cerkev za 32.000 dolarjev. Njegova ponudba je bila ugodnejša, zato so jo sprejeli. Najprej so planirali samo en zvonik, med gradnjo pa so se odločili še za enega, zato se je temu primerno zvišala tudi cena na 37.000 dolarjev. Za veliko zgradbo, kakršna je cerkev zdaj, cena ni bila pretirano visoka in prvi župnik je nekje zapisal, »da je g. Birkel naredil župniji sv. Jožefa veliko uslugo, ko je zgradil takšno ogromno cerkev za tako relativno majhno vsoto denarja«.

Ko so bili načrti za cerkev narejeni, je bilo potrebno še nadškofovo dovoljenje in seveda denar. P. Murn je dobil za tako obsežno cerkveno zgradbo nadškofov odklonilni odgovor. V še veliko večji zadregi pa je bil, ko ga je nadškof vprašal, koliko denarja ima župnija zbranega za cerkev. Gotovine ni bilo nič, poleg tega pa še 7.000 dolarjev dolgov. Položaj je spretno rešil msgr. Peter Masson, župnik cerkve Sv. Srca v Betlehemu.



Cerkev Svetega Jožefa v Betlehemu ZDA

ki je spremljal p. Murna v Filadelfijo in je nadškofa prepričal, da bo župnija odplačala dolgove in zanesljivo dogradila cerkev. Čeprav z nejevoljo, je nadškof le dal pristanek za gradnjo.

4. julija je msgr. Peter Masson blagoslovil temeljni kamen cerkve, 14. oktobra istega leta pa je prišel v Betlehem nadškof in podelil zakrament birme. Zelo je bil zadovoljen, ko je videl, da so bili temelji cerkve pripravljeni, postavljeni. Toda gradnja je potem le počasi napredovala in spodnje, kletne prostore so končali 13. novembra 1916. To je bil za župnijo silno velik dogodek, saj so tega dne začeli z verskimi opravili v svojih lastnih prostorih. Tega dne so tudi prenesli iz Cerkve sv. Otroštva zastavi Svetega Srca in Matere Marije. Ob tej priliki so tudi blagoslovili tri nove zvonove, ki so jih bili kupili za 1.750 dolarjev.

Se dobro leto dni dela in veličastna cerkvena zgradba je bila dokončana, zgrajena, nakar je prišlo na vrsto urejanje notranjosti. Mnogi župljani so pomagali s svojimi darovi. Čudovite slike na okenskih steklih so v poseben ponos cerkvi. Plačali so zanje Slovenska deca, Slovenski Stajerci, Hrvatje, Fara Nedela, Fara Stevanovci, Gornja Siniška Fara, Fara Sobota, Fara Bogojina, Fara Beltinska in tudi posamezniki: Mrs Gosztonyi, Mrs Preletz, Mrs Rose Ecker, Mrs Marcella McGovern, Mr. H. Conohan, Mr. B. Birkel, Mr. H. Soltis in C. Bartos. Vsa ta imena so zapisana na oknih tako, kakor smo jih tukaj navedli. Žal pa ni ohranjen seznam drugih dobrotnikov, ki so s svojimi darovi in delom pomagali pri gradnji in urejanju župnijske cerkve.



Slikano okno v cerkvi sv. Jožefa

Z veliko svečanostjo je bila nova cerkev posvečena 28. oktobra 1917. Za to priložnost je p. Murn napisal spominsko knjižico o začetkih župnije, Spomenico. Za p. Murna pišejo, da je bil ponižen duhovnik, ki je zasluge za novo cerkev pripisoval vsem drugim, le sebi ne. Toda ravno on je ustanovil župnijo in navdušil ljudi za gradnjo lepe cerkve. Neutrudno je delal in potrpežljivo prenašal trpljenje. Samo velika ljubezen do vernikov in nadnaravna hrabrost sta mu pomagali, da je v tistih dneh vztrajal do konca. Res je, da so morali njegovi nasledniki odplačati ogromna finančna posojila, najeta za gradnjo cerkve, toda temelj pri ustanavljanju župnije in gradnji so bili njegova misel, pogum in pozornost do ljudi v vsem obdobju njegovega šestletnega župnikovanja.

Leta 1921 je p. Murn odšel iz Betlehema, nasledil ga je p. Jerome Knob-lehar, OFM, ki je bil župnik v cerkvi Sv. Jožefa malo manj kot tri leta. Pred svojim odhodom je zaprosil frančiškansko provinco v Zagrebu, naj pošljejo v Ameriko prekmurskega duhovnika, saj je bilo v tistem času v zagrebški frančiškanski provinci pet prekmurskih duhovnikov.

Poslali so p. Klementa Verena OFM, rojenega v Soboti. Župnijo je prevzel leta 1923 in takoj spoznal potrebo po župnijski šoli. Temeljni kamen za šolo so blagoslovili leta 1925, za začetek šolskega leta 1926 pa je bila šolska zgradba že pripravljena za začetek pouka več kot 300 otrok. Za delo v šoli je p. Veren zaprosil sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja. V župnijo so prišle 24. avgusta 1926. P. Veren je tudi kupil sedanje župnišče. Svoje upraviteljske sposobnosti pa je pokazal tudi zunaj župnije, saj je bil zadnji dve leti svojega bivanja v Betlehemu tudi nadzornik (provin-cial) frančiškanskega Komisariata Svete Družine, Frančiškove skupnosti, ki še zdaj skrbi za župnijo. Zaradi rahlega zdravja se je p. Veren vrnil v Evropo, na njegovo mesto pa je 13. decembra 1929 prišel p. Egidij Hor-vat, mlad duhovnik iz zagrebške frančiškanske province.

P. Horvat je služboval v župnji sv. Jožefa v času brezupno hude go-spodarske krize in z veliko težavo odplačeval cerkveni dolg, ki ga je bilo skoraj 90.000 dolarjev. Položaj je skušal reševati s socialnimi prijemi, z or-ganiziranjem piknikov in banketov. Ko je šel leta 1937 iz župnije, je prišel na njegovo mesto p. Irenej Petričak, OFM.

V svoji dolgi dobi župnikovanja v sv. Jožefa cerkvi je p. Petričak sko-raj v celoti odplačal cerkvene dolgove. V njegovem času so bila potrebna popravila na cerkveni in šolski zgradbi. Bil je pa tudi prvi župnik, ki je imel duhovne pomočnike, kaplane, med katerimi so bili p. Jožef Čagran, p. Leo Novitt, p. Patrick Cigić, vsi OFM.

Leta 1950 je prišel za župnika p. Klarus Luburić, ki je odplačal še zadnji dolg za cerkve, okrog 12.000 dolarjev. Leta 1960 je prenoviral vse cerkvene zgradbe, za kar je bilo porabljenih skoraj 40.000 dolarjev. V nje-govem času je župnija postala del novoustanovljene škofije v Allentownu, ki jo je 28. januarja 1961 ustanovil papež Janez XXIII. Prvi škof je v njej postal dr. Joseph McShea, ki je v letih 1962–63 sprožil veliko akcijo za zbiranje sredstev za cerkveno šolske ustanove, za katere je župnija sv. Jo-žefa prispevala 79.500 dolarjev. Duhovni pomočniki, kaplana, so bili v času župnika p. Luburića naslednji: p. Patrick Cigić, p. Jerome Kučan in p. Josip Abramović.

Za zlati jubilej cerkve je p. Luburić pripravil slovesno, sijajno praznovanje 18. oktobra 1964, s slavnostnim banketom. Župniku in župniji so za to priložnost čestitali papeški urad iz Vatikana, allentownski škof dr. Joseph McShea, župan Betlehema H. Gordon Payrow in dolga vrsta posameznikov iz gospodarskega, verskega, političnega, kulturnega in drugih področij življenja mesta Betlehema in okolice.

3. Petdeset letnice slovenske (windiške) fare i farne cerkvi Svätoga Józefa v Betlehemi, PA.

(Prekmurski tekst, ki sledi, sem prepisal iz jubilejne brošure, ker je zanimiv jezikovno, zgodovinsko in vsebinsko. Spreminjal ga nisem nič; za razliko od teksta v brošuri sem uporabil naše oznake za šumnike namesto madžarskih; nekaj tiskarskih napak sem seveda pravilno prepisal, kakor mora biti.)

Petdeset letj jeste dugo vrejmen v kratkom človečem žitki na etom svejti. Za toga volo trno malo jeste ešče živouči Slovenov, šteri so bili nazouči pri nastavljanji fare i posvetitvi Sv. Jožefa cerkve. Dobro je zato i potrebno na kraci povedati, kak je v začetki bilou.

Prvle kak so bethlehemčarski Slovenje meli svojo faro i cerkev, so hodili v vogrsko cerkev na štrtom streeti — ali so nej bili zadovolni. — Kak zejva jelen za vretinom hladne vodě, tak so tūdi oni žejali za svojov cerkvov.

Leta 1912. bilou je nastavleno Prvo Slovensko Pomagajouče Društvo v Bethlehemi, pa so katoličanski Slovenje v Bethlehemi šteli meti tūdi svojo faro i cerkev. — Ali slovenski, windiški duhovnikov je nej bilou v Ameriki — pa tūdi pejnez nej bilou za gorpostavljanje farni zidin. Po dugon pogučavanji i spitavanji so pa zvedli, ka jestejo dvā slovenskiva, frančiškana duhovnika na slovačkoj fari v Brooklyn, N. Y., Fr. Kazimir Zakrajšek i Fr. Anzelm Murn. Na svojem gjulejši so zato Slovenje oprosili svojiva dvā slovenskiva, lūjdniiva i dobro poznāna businessmena, ali trgovca, Mr. Jožef Preleca i Mr. Frank Piffa, ka bi šla v Brooklyn i oprotsila Fr. Kazimir Zakrajšeka naj pošlejo ednoga slovenškoga duhovnika v Bethlehem, ar ščejo nastaviti svojo faro. — Fr. Zakrajšek določili so za tou delo Fr. Anzelm Murna 1913. leta.

Fr. Anzelm Murn so mogli oditi najprvle v Philadelphijo k pūšpeki, ki so bili Most Rev. Edmond F. Prendergast. Oni so radi dali dovolenje za nastavljenje slovenske fare v Bethlehemi, ali so poslali Fr. Murna k Dekani, ali Ešpereši v Allentown, Pa., ki so bili Msgr. Peter Masson. Msgr. Masson i Fr. Murn sta napravila plān za nastavljanje fare i Fr. Murn so včasī začnoli z delom.

Mr. Frank Piff i Mr. Jožef Prelec so začali iskati pripravno mesto za cerkev. Naslednje — z drugimi razmetimi Slovenami — so se zglijali za dnešnje mesto na petoj vilici. Najprvle so kúpili edno hižo za farof (te farof je bio na tistom funduši, na šterom se dnes nahāja farna šoula) — na drugoj strani vilice pa so kúpili funduš na šterom je zdaj cerkev. Pejnez so perse nej meli, ali bank je posoudo, za posojilo pa je pūšpekija garantērala. Včasī so najšli arhitekta, ki naj nariše plān za cerkev. Gda je plān bio naprāvleni, začnola se je zidati cerkev. Zidao jo je pa Mr. Bierkel. Veliko je bilou tou delo i dosta dugo je trpelo. Dokeč se je pa cerkev zi-

dala, sv. Meše, krsti, zdavanja, spouvedi, sprevedi, itd. opravljali so se v Holy Infancy (Sveto Otroštvo) cerkvi na štrtom streeti.

Slovesten i preveč veselí je bio, se razmi, blajženi den, v šterom so pūšpek posvetūvali nouvo, preveč lejpo Sv. Józefa Slovensko Farno Cerkev v Bethlehem varaši. Tou je bilou veliko veselje za farnike, pa tudi velika dika i čest za bethlehemske Slovence, ki od tistoga časa mao vživajo veliko preštímanje i poštenje v varaši.

Eno eta Sv. Józefa farna cerkev, dika bethlehemski Slovenov, ešče dnes gizdavo zdigávlje svoje tórne gori prouti nebi — i z tem opomina nas, ka naj ne pozabimo, ka je cerkev hiža Boža na zemli — hiža Kristušove daríve na oltári — hiža molitve, pokoure — vretina duševni dobrout, blajženoga duševnoga mira, veselja i zadovolnosti — pa tudi najveksi ponos vsakoga národa. Za toga volo morejo farniki nej samo nūcati svojo cerkev za spunjavanje svoji verski dužnosti, kak nam naša sveta vera i Mati cerkev zapovedáva, liki morejo tudi svoje farne cerkve gordržanje redno pomagati z svojimi nedelskimi i drugimi kolektami.

Ob priliki obslūžavanja pēdeset lejtнице farne cerkve, farniki morejo z cejloga srca zahvaliti Gospodnom Bougi, Devici Mariji i Patroni ete fare i cerkve svetomi Józefi za vse dūhovne i telovne dobroute, šteri so v etoj cerkvi i fari, skouz duga lejta bili tálnicke — zahvaliti pa tudi, ka k vsefele nemira i bojūvanja, eta slovenska windiška fara i cerkev skouz dugi pēdeset lejt nej samo gizdavo stoji, nego tudi od leta do leta napredūje, kak v dūhovnom, tak tudi v vremenitom poglědi — Bougi na diko i čest, slovenskomi windiškomi lūdsvi pa na duševni hasek i na poštenje pred lūdmi.

Spomenimo se ob etoj priliki z dūhovnikov, plebēnušov i kaplánov, šteri so se na etoj fari trūdili skouz preminouča leta. — Žitek dūhovnikov jeste eden áldov — áldov za vero i národ, za duševno, vekivečno, pa tudi vremenito dobro národa. Dūhovnik more idti, kama ga naprejpostavljeni pošle, či se tou njemi vidi ali pa nej. Kama štēč pa ide, vsepovsēdi ga čakajo vsefele skrbi, delo, težave — mesto pripoznanja pa i zahvalnosti, pregovarjanje, mrmranje, dostakrát pa celou odūrjavanje i zaničavanje. Tudi dnesden valajo dūhovnikom rejči, štere je Jezuš pravo svojim Apoštolom govorejči: »Či so menē odūrjavala i vās bodo odūrjavali.«

(Tu izpustimo del o župnikih, kar je že spredaj opisano.)

Spomenimo se tudi z zahválnim srcem i z poštūvanjom cerkveni čestnikov, kolektorov — dobri slovenski žen, deklin i fantov, ki so kolektnivali, prosili, vkūper nosili za potrejbe cerkve — za kúpūvanje zvonov, oltarov, oken, klopi — ki so odávali tikete, itd., itd. Spomenite se z cerkveni popejvačov, šteri so skouz duga lejta z školnikom Mr. Jerry Koprivšek i njihovom Mrs. Mary razveseljēvali naša srca z lejpim popejvanjom v cerkvi, pa z lejpimi špilami v cerkvenom besmentu. Spomenite se z česti Sester, štere včijo i vzgājajo vašo deco, ki v čistoči držijo oltare i cerkveni gvant, včijo deco, da nás z lejpimi špilami i popejvanjom razveseljāvajo. Spomenite se z dobri farnikov, ki so s svojim rednim plačūvanjom gordržali márne zidine, ar oni so steber fare i farnoga naprejenja. Spomenite se z vsej delavcov na parki pri piknikaj, naši vrli sakačic, štere so žmajno jestvino pripravljale i prijaznivo vóobslūžāvale. Spomenite te vsej drugi de-

lavcov i dobročinitelov i molte Boga, naj pokojnim obilno plača vu vekičnosti, živim pa že vu etom svejti.

Vnoug i vnougo stopajov je bilou potrebno včiniti, dosta delati, skrbeti i aldüvati — pouleg toga pa ešče prenašati odürjavanje i zametavanje — dokeč so se farne zidine gorpostavile i gorobdržale skouz dugi petdeset lejt. Ali delo za Boga i za božo bero jeste velko i plemenito delo — za toga volo tou delo Boug pomäga, vari i brani.

Poštüvani färnicke Sv. Jožefa slovenske cërkve vu Bethlehemu so ob priliki Zlatnoga Jubileuma svoje fare i cërkve lehko veseli i gizdavi, ar njihov trüd, delo i äldovi se vidijo in ostanejo skouz pokolenja, na poštenje slovenskoga naroda. Tou pa naj pobudja färnike Sv. Jožefa Fare, da i na dale ostanejo verni svoji fari i cërkvi. Z tem si zaslužiyo poštenje pred lüdm i obilen najem pri Bougi.

(Na koncu prekmurskega teksta moram opomniti na sledeče: avtor ni podpisan, po slogu pisanja pa zanesljivo sklepamo, da je bil duhovnik v cërkvi. Vendar ni bil isti duhovnik, ki je napisal angleški tekst brošure (tudi brez podpisa), po katerem sem priredil kratek zgodovinski pregled cërkve. Oba teksta, angleški in prekmurski, se lepo dopolnjujeta in skupaj dajeta dobro zgodovinsko sliko cërkve Sv. Jožefa.)

4. Še nekaj zgodovinskih zanimivosti

V župniji sv. Jožefa v Betlehemu so le kratek čas delovali tudi naslednji duhovniki, ki v članku do zdaj še niso omenjeni:

p. Kornelij Petrič OFM, p. Leon Medič, OFM, p. Bonaventura Andaćić OFM, p. Brendan J. Wolf OFM, p. Dominik Dohányos OFM.

Iz župnije sv. Jožefa sta izšla dva duhovnika: Robert Wiley SM in p. Richard Rogan, OFM, ter naslednje sestre: M. Miriam Dončec, M. Stela Durič, M. Julijana Ficko, M. Roberta-Marija Ficko, M. Egidija Koprivsek, M. Alma Kozar in M. Estera Žilavec.

Župnijsko šolo so ves čas njenega delovanja vodile sestre sv. Franciska Kristusa Kralja. Prve sestre te redovne skupnosti so prišle v Ameriko 12. oktobra 1909 in odprle prvo šolo v Kansas City-ju, Kansas. Na prošnjo p. Klementa Verena so štiri sestre prišle v župnijo sv. Jožefa 24. avgusta 1926; to so bile: M. Sibila, predstojnica reda, M. Irena, M. Dekolata in M. Siena. Leta 1964 jih je bilo na šoli pet sester in so poučevale 160 učencev.

Društvo Svetega imena je moško župnijsko društvo, ki ga je 1932 ustanovil p. Horvat. Pomaga župnikom pri vseh župnijskih gradbenih in tudi socialnih dejavnostih. Leta 1962 je bila ustanovljena mladinska veja društva. Člani društva se sestajajo redno enkrat mesečno.

Društvo sv. Jožefa je bilo ustanovljeno 4. junija 1916 v dobrodelne namene in v pomoč bolnikom. Cilj društva je pomagati in podpirati člane v času bolezni, ob smrti poskrbeti za dostojen pogreb, skrbijo pa ne samo za telesno, ampak tudi za duhovno dobro počutje svojih članov. Od 1. januarja 1934 ima društvo svoja pravila. Člani društva so med drugim poskrbeli za parkirni prostor pred cërkvijo.

Leta 1930 je p. Horvat ustanovil Društvo oltarja in rožnega venca, ki je bilo namenjeno predvsem tistim dejavnostim župnije, kjer so potrebne ženske roke. V tem društvu so predvsem žene v starejših letih in take,

katerih otroci so že končali šolo. Zato je leta 1952 p. Patrick Cigić organiziral društvo P.T.A., v katerem so se zbrale predvsem mlajše žene in matere s šolarji, z istim namenom in cilji, kakor prej omenjeno društvo oltarja in rožnega venca.

»Solidarnost Blažene Device Marije« je ustanovil 28. septembra 1911 p. Murn. Namen društva je bil pospeševati duhovno življenje med dekleti in mlajšimi ženami župnije. V zgodnjih dneh župnijskega življenja so prišla v Ameriko mnoga dekleta brez staršev in so bile prepuščene same sebi. P. Murn je vedel, da prežijo nanje različne nevarnosti, zato je organiziral solidarnost, ki jo je imenoval »angel varuh mladih žena«. Ob dvajsetletnici društva je p. Horvat 28. septembra 1934 zapisal: »Članice Solidarnosti so bile zmeraj župniji v veliko pomoč, predvsem v težkih dneh depresije. Sodelovale so skoraj v vsaki cerkveni dejavnosti. Vedno so dobro organizirale piknike, ki so bili dobro obiskani. Dobiček s piknikov so vedno podarile župniji.« Društvo je še danes aktivno v župniji.

O literarni in izdajateljski dejavnosti katoliških Slovencev iz Prekmurja v Ameriki ni mogoče dosti pisati. Pokojni msgr. Ivan Škafar je v svoji Bibliografiji prekmurskih tiskov od 1715 do 1919 omenil mesečnik za prekmurske izseljence »Zvezda Vogrszki Szlovincov«, ki je izhajal v Chicagu od leta 1916 do 1922. Naveden je tudi betlehemski časopis »Vogrszki Szlovenec«, tiskan v tiskarni župnija sv. Jožefa leta 1916 in 1917. Sam imam v svoji zbirki prekmurskih ameriških tiskov preslikan na kseroks »KALENDAR za VOGRSZKE SZLOVENCE VU AMERIKI« za leto 1922, ki je izhajal v Chicagu, ni pa znano, za katera leta je izhajal. Imam tudi »LETNO VÓPOKAZANYE Rim. Katolicsanszke Fare Szv. Jozsefa za leto 1930«. Po ustni informaciji tiskarnarja bi naj »Letna vópokázanya« redno izdajali vsako leto do 1965. Seveda se moramo vprašati, ali so bila »Letna vópokázanya« do tega časa tudi v prekmurščini, ko je v cerkvi niso uporabljali in je bila poznejšim duhovnikom nepoznana.

V SKLEPNIH STAVKIH lahko ugotovimo, da je bilo cerkveno življenje naših prekmurskih rojakov katoličanov v Betlehemu bogato in razgibano, zato gotovo zasluži spomin ne samo potomcev prvih priseljencev in ustanoviteljev župnije, ampak tudi nas, ki smo ostali v »starih krajih«, saj so še zmeraj del našega naroda. Drugi in še posebej tretji rod se je popolnoma vživel v novo okolje, novo družbo in nov, ameriški način življenja. Življenjsko in čustveno ni tako povezana s staro domovino kakor starši in dedje. Popkovina jezika, kulture, narodnosti se trga, ostajajo le narodopisni spomini in močno izročilo domače kuhinje.

Človeku se samo od sebe postavlja vprašanje: ali se jim da kako pomagati, posebno zdaj, ko se med mlado generacijo pojavlja navdušenje za iskanjem korenin, pogosto obiskujejo stare kraje in oživljajo rodbinske vezi?

Za boljši napredek, v tem primeru poživitev stikov z župnijo sv. Jožefa v Betlehemu, bi bili koristni tudi obiski s te strani oceana tja čez, posvečeni versko narodnostni povezanosti.

Možnosti so; upajmo, da jih bo kdo izkoristil in s tem pomogel, da se bo lahko zgodovina slovenske župnije sv. Jožefa pisala še dolgo v prihodnost.

Ekumenska praksa v Prekmurju

Prekmurje je v slovenskem narodnostnem prostoru versko najbolj raznoliko področje. Ima svojo zanimivo, včasih tudi burno versko zgodovino, v kateri imajo svoj opazen delež že od 16. stoletja naprej predvsem katoliška in protestantske Cerkve. Zatorej tudi ni čudno ali nenavadno, da se v našem času ravno na tem zemljepisnem področju bolj kot kje drugje kažejo močne spodbude za ekumensko hotenje in delovanje. Zdaj že več kot desetletna praksa rednih molitvenih srečanj v okviru tradicionalnega januarskega tedna krščanske edinosti (vedno od 18. do 25. januarja), ki se jih udeležujejo predstavniki in verniki raznih verskih skupnosti pri nas, kaže na občuten ugoden premik v mišljenju in odnosu do »drugovercev«, »ločenih bratov«, skratka pripadnikov drugih krščanskih Cerkva. To pa je že lahko tista točka, kjer se poti oddaljevanja končujejo in začnejo poti približevanja in zbliževanja.

Kot kristjanom nam gre predvsem za to, da izpolnimo božjo voljo v svojem življenju. Prvenstvena božja lastnost in odlika je ljubezen. V njej smo kot božji otroci dolžni ljubiti ne samo svoje prijatelje in brate, temveč tudi svoje sovražnike. Kako da potemtakem ne bi ne samo z besedami, temveč v resnici in z dejanji, pa tudi s srečanji, ljubili tistih, kateri tudi ljubijo Boga, čeprav mu služijo in ga častijo na drugačen način kakor mi? Mar ne bi bili lažnivci in hinavci, če bi trdili, da ljubimo Boga, katerega ne vidimo, ne bi pa ljubili bližnjih, katere vidimo in poznamo?

Veliko močnejši odmev in vpliv kot januarska molitvena srečanja imajo vsakoletni poletni ekumenski pogovori, ki so bili do zdaj (razen na začetku) praviloma v Prekmurju, čeprav tudi druge slovenske pokrajine niso izključene, a najbrž ne čutijo potrebe po njih, ker versko niso tako mešane kot Prekmurje. Pripravljeni so predvsem za mlade kristjane, toda dosedanja praksa kaže, da tudi starejši in stari verniki radi prihajajo na nje in k skupnim bogoslužjem, pri katerih dosega udeležba često tisoče obiskovalcev. Katoliška bogoslužja v evangeličanskih in evangeličanska v katoliških cerkvah približajo vernikom ne samo obrede, ampak tudi bogastvo in privlačnost bogoslužnega cerkvenega življenja.

Korenine ekumenizma v Sloveniji segajo v prejšnje stoletje, v Slomškov čas. Njegovih prizadevanj, da bi se zbližali predvsem s pravoslavnimi kristjani, ne moremo meriti z današnjimi ekumenskimi merili, saj je njegovemu času primerno deloval poleg molitve za zedinjenje kristjanov tudi na cerkveno spreobrnjenem torišču, ko so videli smisel ekumenizma v tem, da se morajo ločeni bratje brezpogojno vrniti v rimskokatoliško Cerkev. (Glej: V. Grmič, Ekumenski pomen A. M. Slomška, v: V edinosti 1982, str. 17—24.) Današnje razumevanje edinosti in vesoljnosti Cerkve je po koncilskih odlokih malo širokosrčnejše, ko pravi: »Nemajhne skupnosti po se ločile od popolnega občestva s katoliško Cerkvijo, včasih ne brez so se ločile od popolnega občestva s katoliško Cerkvijo,« (prim. Koncilski odloki, Ljubljana 1980, str. 235—236).

O začetku ekumenskega dela v današnjem pomenu besede naj navedem misli dr. Stanka Janežiča: »Vedno večja razdrobljenost med Cerkvami in krščanskimi skupnostmi je začela v drugi polovici 19. stoletja vse bolj vznemirjati mnoge krščanske duhove, posebno še med anglikanci in protestanti, ki so bolj kot katoličani ali pravoslavni čutili na sebi tezo neednosti med kristjani, in to najbolj pri svoji misijonski dejavnosti. Želja po večji medsebojni povezanosti je prihajala do izraza predvsem v krščanskih mladinskih združenjih, najglasneje in najodločneje pa na svetovni konferenci Protestantskih misijonskih družb v Edinbourgu na Škotskem, leta 1910. Tu je bilo porojeno sodobno ekumensko gibanje. Besedo ekumenski, ki prvotno pomeni obljuden, potem pa vesoljen, so v samostalniški obliki ekumenizem in v današnjem pomenu prizadevanja za vsekrščansko edinost začeli uporabljati šele leta 1910 v protestantski študentovski krščanski zvezi.« (Ekumenski svet Cerkev, v: V edinosti 1976, str. 39—51.)

Pri pregledu ekumenskih korenin tudi ne smemo pozabiti na delo in prizadevanja dr. Franca Ivanocyja, ki jih je v svojih člankih tako lepo osvetlil dr. Jože Smej.

Slovenski škofje so vsako leto od 1965 v uradnih listih priporočili in naročili ekumensko osmino, imenovano Teden krščanske edinosti, h kateri so bile sčasoma povabljene in pritegnjene tudi druge verske skupnosti, predvsem v Ljubljani, Mariboru in Murski Soboti.

Spontan pojav enkratnega ekumenskega srečanja v Prekmurju je bil 18. in 19. marec 1972, ko sta se srečanja binkoštna mladina v Fokovcih udeležila tudi katoliški duhovnik Franc Kodila in evangeličanski pastor Gustav Skalič ter s prisrčnim nagovorom iz božje besede razveselila vse prisotne.

Istega leta in sicer 18. in 19. julija je bilo pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah ekumensko srečanje katoliških študentov, bogoslovcev in mlajših duhovnikov, ki pa je bilo delovnega in posvetovalnega značaja. Vsebinsko enaki srečanja sta bili tudi naslednji dve leti: 17. julija 1973 ponovno pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, 21. in 22. julija 1974 pa v Nazarjih v Savinjski dolini.

Novo obliko in zagnanost pa so dobili poletni ekumenski pogovori leta 1975, ko so se 12. in 13. julija zbrale pri Sv. Benediktu v Kančevcih v Prekmurju mladinske skupine in starejši verniki iz katoliške, evangeličanske in binkoštna Cerkve. Predmet pogovorov je bila »Jezus Kristus osvobaja in zedinjuje«, pripravil pa jo je Slovenski ekumenski svet v katoliški cerkvi. Pobudnik in duša pogovorov je bil in ostal tudi vnaprej mariborski profesor dr. Stanko Janežič. Predavatelja na teh pogovorih sta bila dr. Stanko Janežič in evangeličanski senior Ludvik Novak.

17. in 18. julija 1976 so bili poletni ekumenski pogovori v Pečarovcih, kjer so predavali o svetem pismu evangeličanska duhovnika Gustav Skalič in Evgen Balazic ter katoliški duhovnik za študente, Rudi Koncilija.

Na poletnih ekumenskih pogovorih 16. in 17. julija 1977 v Bodoncih katerih predmet je bil »V Kristusu — nova skupnost«, se je krog s predavanji sodelujočih cerkva povečal z binkoštniki. Predavatelji so bili škof dr. Vekoslav Grmič, dr. Jože Rajhman, evang. pastorja Ludvik Jošar in Gustav Skalič ter binkoštni pastor Franc Ouček.

Na ekumenskih pogovorih 15. in 16. julija 1978, ki so bili v katoliški cerkvi v Murski Soboti, so prvič sodelovali predstavniki pravoslavne Cerkve. Predavanja v okviru teme »Naloge ekumenizma v naši stvarnosti« so pripravili pravoslavni protojerej Jovan Nikolič, škof dr. Vekoslav Grmič, evang. duhovnik Vili Kerčmar in binkoštni pastor Mihael Kuzmič.

Tema poletnih ekumenskih pogovorov na Cankovi 14. in 15. julija 1979 je bila »V enem Duhu krščeni«. Predavatelji so bili dr. Gabrijel Recek, Julka Nežič, Gustav Skalič in Mihael Kuzmič.

»450 let augsburške veroizpovedi« je bila tema poletnih ekumenskih pogovorov 12. in 13. julija 1980 v evangeličanski cerkvi v Puconcih, posvečena visoki obletnici enega od temeljnih protestantskih spisov. Z različnih vidikov so jo obdelali predavatelji prof. Franc Kuzmič, Ludvik Jošar, dr. Vekoslav Grmič in dr. Jože Rajhman.

11. in 12. julija 1981 so bili letni ekumenski pogovori prvič v binkoštni Cerkvi in sicer v Betelu, Ženavlje. Predavanja o temi »Sveti Duh in krščanska zrelost« so pripravili od katoličanov dr. Stanko Janežič in Lojze Ratnik, od pravoslavnih Vajo Jovič, od evangeličanov Aleksander Balažic in od binkoštnikov Mihael Kuzmič.

Katoliška župnija Grad je bila 17. in 18. julija 1982 gostiteljica tradicionalnega ekumenskega srečanja, ki je bilo tokrat posvečeno misli »Evharistija — znamenje edinosti«. Predavanja so pripravili katoliški, pravoslavni, evangeličanski in binkoštni duhovniki dr. Vinko Škafar, Vajo Jovič, Gustav Škalič in Mihael Kuzmič.

Poletni ekumenski pogovori 16. in 17. julija 1983 so bili v evangeličanski cerkvi v Križevcih v Prekmurju. Z naslovom Pomen Martina Luthra za krščanstvo so bili posvečeni praznovanju 500 obletnice Luthrovega rojstva. Predavali so škof dr. V. Grmič, M. Kuzmič, G. Skalič, J. Nikolič, dr. J. Rajhman, V. Kerčmar.

o o o

Ob tem bežnem pogledu na sorazmerno kratko prehojeno pot v našem slovenskem ekumenskem vsakdanu se sama od sebe pojavljajo vprašanja: Ali smo že blizu cilja? Napredujemo? Omagujemo? Smo lahko zadovoljni? Ali potrebujemo nove spodbude?

Čeprav je časnikar v Družini z rahlo otožnostjo zapisal, da »se srečanja vrste, in vendar edinosti ni. Vsak ostaja pri svojem,« se lahko s skromnim zadovoljstvom ozremo na prehojeno pot. Saj se ne dogačajo več stvari, o katerih smo slišali na pogovorih: včasih so se katoliški in evangeličanski otroci iz šole grede topli med seboj; vernika ene cerkve so vrgli iz druge cerkve, ko je prišel k bogoslužju, isl. Duhovno ozračje se je spremenilo in v pripadnikih druge vere več ne gledamo sovražnikov, čeprav jih včasih tudi težko priznamo za brate. Poletni ekumenski pogovori pa so vrh tega občutno spodbudili preučevanje posameznih teoloških vprašanj pri nekaterih verskih skupnostih in z njihovo objavo se je vsaj malo obogatila protestantska, z njo pa tudi slovenska teološka misel.

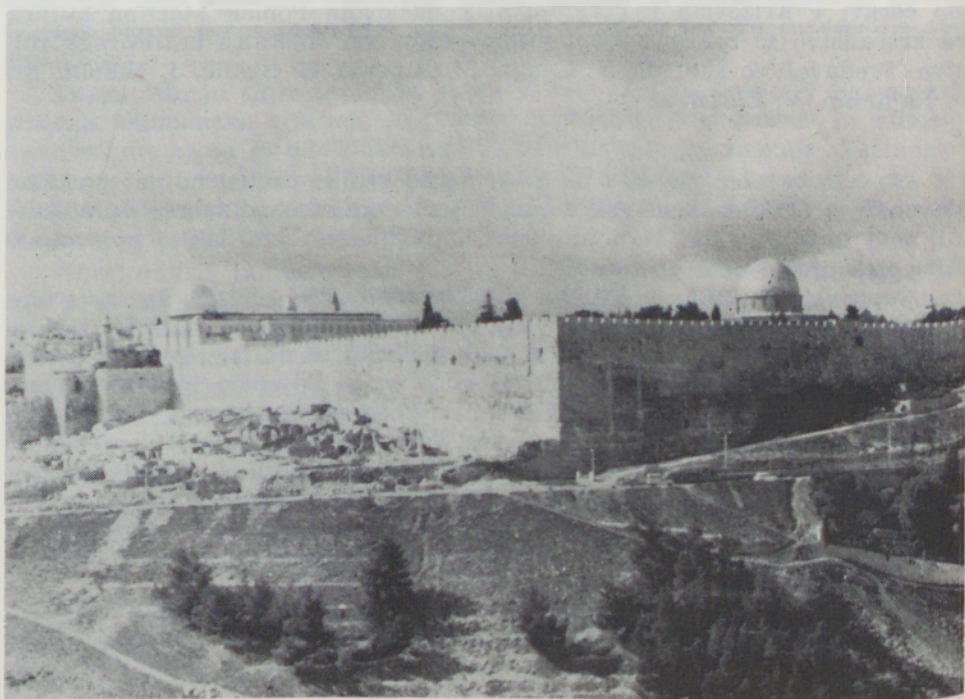
V sklepu pregleda prekmurske ekumenske prakse pa še enkrat poudarimo, da do cilja še nismo prišli; pred nami je še dobršen del poti. Torej, z božjo pomočjo in našim odkritim razumevanjem in trdim delom se bomo v prihodnosti še bolj približali uresnitvi Kristusove molitve: »da bi bili vsi eno«.

Govoreči kamni

Letimo skozi temo. Zaman upiram oči v črnino, da bi zagledal vsaj kakšno luč pod seboj. Celo pritisnem ob debelo steklo. Vidim le luno, ki nas stalno spremlja. Skoraj pozabim, da so z menoj v tem ogromnem trebuhu še drugi potniki. Kar žal mi je, da je noč. Rad bi videl skalne vrhove gorā, globoke doline z vijugastimi rekami, z otoki okrašeno modrino morja, širna polja, gozdove in naselja. Toda ali ni ravno tako čudovito leteti skozi temo? Letiš, pa ne veš, ne kam, ne kje. Kljub temu pa prideš na cilj, kajti je nekdo, ki vodi tvoje letalo.

Naša lastovka (kateri vsi suho in tuje pravijo boeing) leti že nad Kairom. Najprej preletimo posamezne grozde luči, nato pa občudujem morje tisočih luči pod seboj. Kako svetlo je ponoči na zemlji!

Kot nekdanj izraelsko ljudstvo, smo se tudi mi, skupina petdesetih potnikov, romarjev, podali na pot iz Egipta v obljubljeno deželo. Nam ni bilo treba godrnjati kot Izraelcem v puščavi, kajti nas je skozi peščeno gričevje vozil avtobus. In še isti dan smo se približali deželi, ki se je zlatila v soju zrelih pomaranč. Toda ta dežela se nam je predstavila tudi v drugačni luči. Palestino sem spoznaval predvsem kot deželo kamnov. Kamnito je judejsko pogorje, iz kamna so zidane hiše, kupi kamnov zaznamujejo nekdanja mesta in trdnjave, kamen v cerkvi na Getzemaniju spominja na Jezusov smrtni boj.



Staro jeruzalemsko obzidje

Oživeli in spregovorili so ti mrtvi kamni, ki jih je oblikovala človeška roka. Ti kamni so tiha znamenja, ki čakajo, da jim človek prisluhne in po njih spozna svet, ki mu je bil prej zakrit.

Jeruzalem. Pred mestom nas pozdravi napis: Blagoslovljen, ki prihajaš v Jeruzalem ali v modernem prevodu: Dobrodošli v Jeruzalemu. Naj bo blagoslovljen vsak, ki prihaja v mesto miru, kar Jeruzalem pomeni. Zdi se, da ima mesto napačno ime, v vsej svoji tritisočletni zgodovini so njegovi prebivalci užili kaj malo miru. Zato je Jeruzalem mesto hrepene-nja po miru. K miru kličejo Judje v shodnicah in v molitvi ob zidu žalovanja, muslimanski muezini z vitkih minaretov in zvonovi po cerkvah. Pravega miru pa ni in ga tudi ne bo, dokler bo Jud s prezirom šel mimo preprostega Arabca, dokler bo eden drugega goljufal, dokler bo eden v očeh drugega zaostal, zanikrn, tako dolgo se mir ne bo mogel naseliti v deželi.

Jeruzalem me je očaral predvsem s tem, kar je nekoč bil, kar so v davnih letih ustvarili ljudje in je še danes pristna podoba starega mesta. Kakšno vero v prihodnost je moralo imeti ljudstvo, da je v tem hribovit-tem, napol puščavskem svetu zgradilo tako mestò. Da so zravnali hrib in dolino in naredili veliko ploščad, na kateri so postavili veličastni tempelj. Koliko znoja, odpovedi, trpljenja jih je stalo, da so prebili pol kilometra dolg predor skozi skalo, da so prišli do vode.

Jeruzalem je en sam veliki govoreči kamen, toda ta kamen je sestav-ljen iz mnogih kamenčkov in vsak kamenček ima svojo zgodovino, vsak pripoveduje svojo zgodbo.



Jeruzalem

Ob vznožju Oljske gore v Getzemaniju stoji ob stoletnih oljkah cerkev Jezusovega smrtnega boja. Po prvi svetovni vojni zgrajena cerkev s temno vijoličastimi okni je tudi sredi belega dne napoinjena z mrakom. Ko sem vstopil v cerkev, se mi je zdelo, da sem vstopil v čas izpred dva tisoč let. Skušal sem doumeti pomen dogodka, veličino Kristusovega trpljenja in pomembnost odločitve.

Dva črnca, mož in žena, sta pokleknila ob skali pred oltarjem, položila desnico na skalo in minuto, dve obmirovala v globoki zbranosti.

Ta kamen, kakor tudi tisočletne oljke pred cerkvijo, govori o Jezusovem smrtnem boju, o dogodku pred Jezusovim trpljenjem. Govori pa tudi, da vsak človek kdaj stoji pred pomembno odločitvijo, pa tudi vsak dan se mora nenehno odločati. V tem svetišču sem zato prosil Gospoda za vse ljudi, da bi imeli pogum in moč za odločanje, da jih stiske ne bi napravile malodušne ali jih celo porinile na rob obupa.

V našem življenju ne more biti prostora za obup, kajti nekaj sto metrov vstran, v starem mestu, je drug kamen, ki govori o upanju. Pod kupolama cerkve božjega groba je Kalvarija, skala, kraj Jezusove smrti na križu in pod osrednjo kupolo božji grob. Prvotne podobe Kalvarije in groba, kamor so položili Jezusa, ni več videti, ker so v teku zgodovine marsikaj spremenili, našli so se tudi ljudje, ki so hoteli popolnoma zbrisati spomin na Kristusa. Lahko kdo poruši cerkve, razbije skalo, uniči vse križe in druga verska znamenja, vendar bo vera v Boga, v Kristusa Odrešenika ostala v človeških srcih, ker ne verujemo ne v skalo, ne v križe ali slike, ampak v živega Boga, ki nas ljubi in kliče k sebi.

V začetku me je začudilo spoznanje, da je cerkev božjega groba razdeljena med različne krščanske skupnosti. En del pripada Grški pravoslavni Cerkvi, en del katoliški, svoj prostor imajo še armenska, koptska in sirska-pravoslavna Cerkev. Ali ni to pravzaprav lepo? Vsi kristjani imajo skupni dom. Križani in od mrtvih vstali Jezus nas povezuje, da eden ob drugem, čeprav na zunaj različni, vendar vsi molimo in hvalimo Boga.

Hodil sem po obljubljeni, po sveti deželi, v krajih našega odrešenja, kakor je nekdo povedal. Počasi se je mirna dežela z oljčnimi nasadi, s šumljajočim Cedronom in utrjenimi mesti spreminjala v pravo podobo dežele. Hribovita pokrajina, čeprav kamnita in sivorjava, je ohranila svoj čar. Zemlja je vedno lepa, niti človeška hudobija je ne more omadeževati. Omadežuje se lahko le človek, če vidi le sebe, ali narod, ki zaradi svoje izvoljenosti prezira drug narod. Ko pozabi Gospodovo postavo ljubezni in hodi po svojih poteh, zaide v tok, ki ga pripelje celo do grozodejstev. Znamenje take zablode je opustelo palestinsko begunsko taborišče pri Jerihi, od koder so pred leti Judje izgnali Arabce, tako znamenje so nova židovska naselja sredi čisto arabskega ozemlja.

V tej deželi kamenja in namakane rodovitne zemlje, peščene ravnine in zasneženih gorā na severu, zorečih oranž in cvetočih mandljevcev sem srečeval Jude in Arabce. Dva naroda živita skupaj, pa vendar vsak zase, tako daleč eden od drugega. Ne ločita se le po zunanem videzu, po obliki, ampak tudi po mišljenju, doživljanju sveta, v katerem vsak živi. Pa vendar se Arabci, ki so v glavnem muslimani, obračajo v svojih molitvah k Alahu, k Bogu, ki je vse ustvaril. Tudi Judje molijo Jahveta, Boga njihovih očetov, Boga, ki jih je vodil skozi stoletja.



Omarjeva mošeja v Jeruzalemu

Kaj vse nosijo ti ljudje v svojih srcih? Kdo bi mogel razumeti starega Arabca, ki je na ulici prosil tujce za drobiž, ali v črnino oblečenega Juda z brado in dolgimi zalizci, ki je dostojanstveno hitel med množico. Kaj je doživljala siromašna arabska deklica, ko se je nanjo vsul roj fotografov, da bi lahko doma pokazali, kako ubog je arabski otrok, a se nobeden ni spomnil, da bi deklici dal kakšen šekel ali nekaj bonbonov. Kdo bi mogel zameriti Judu, ki ne more prenesti kristjanov, ker so, kakor je povedal, v drugi svetovni vojni pobili šest milijonov Judov, kajti zanj so vsi prebivalci Evrope kristjani.

Presenečali me pa niso le ljudje, ampak tudi dežela sama z vsem, kar je človek ustvaril. In človek je veliko delal, v teku let in stoletij spremenjal podobo sveta. V dva tisoč letih so se idilične pastirske poljane pri Betlehemu spremenile v pozidano naselje. Tako človek s svojo preveliko vnemo tudi marsikaj pokvari. Nad votlino ali kakor smo vsi vajeni nad štalico Jezusovega rojstva, so v preteklosti zgradili mogočno cerkev. Votlina sama je okrašena z vsem mogočim okrasjem, tako, da prave podobe votline sploh ni videti. Ali ne bi bilo lepše, ko bi ostalo tako kot je bilo, skromno in preprosto?

Opazoval sem ljudi, ki so se gnetli okrog svetega kraja, kjer je Bog postal človeku blizu. Nekateri so hoteli vse videti, se vsega dotakniti, drugi so kar naprej fotografirali, bili so tudi taki, ki so šli brezbrizno mimo, pa je bila zanje to le bežna zanimivost, ki jih je privlačila, dokler je niso spoznali. V tem vrvežu je bilo malo takih, ki so se umaknili in se v tihini zavedli, kaj pomeni učlovečenje Boga.

»Ne bojte se, Bog se je sklonil k človeku. Stopimo pred Boga v vsej človeškosti, taki kot smo,« je povedal Marijan pri maši, pri kateri smo prosili Kristusa za vse otroke, da bi imeli lepo mladost, prosili smo za matere, skrbne in ljubeče, za starše, za mir, za oblastnike.

Šele v miru in tišini lahko zaslutiš, kaj se je dogajalo v srcih judovskih mož, žen in otrok na Masadi, ko so po triletnem obleganju Rimljanov spoznali, da zanje več ni rešitve. V tišini se zaveš, da je to zemljo posvetil Kristus, ko je hodil od kraja do kraja, ozdraviljal, odpuščal in učil. To zemljo moraš spoštovati tudi zaradi ljudi, ki so tukaj živeli, trpeli in se veselili, dvomili in iskali resnico, verovali in nam zapustili znamenja svoje vere.

Ko je toplo zimsko sonce petnajstič potovalo nad nami v tuji deželi, je ostala za nami modro-bela zastava z modro Davidovo zvezdo. Ostala je za nami veličastna gora Tabor, ki kraljuje nad Ezdrelonsko ravnino, ostal je biser Galileje, Galilejsko jezero z bližnjo goro blagrov, ostal je izvir Jordana pod zasneženim Hermonom, pastir ovac in koz v dolini Cedrona, ostalo je za nami masivno obzidje starega Jeruzalema s cerkvijo božjega groba, ostal je Qumran sredi puščave ob Mrtvem morju, ostali so Judje in Arabci. Pa vendar je vse to potovalo z nami skozi puščavski pesek, skozi temo na višini deset tisoč metrov in po zasneženih cestah vse do doma. Govorica kamnov je ostala zapisana v srce, ki je užilo toliko lepote in je zadrhtelo ob spoznanju neizmerne dobrote, ki mu je bila izkazana.

Stanko Zver

Odmevi izza morja

Amerika (ZDA), Kanada — imena, ki so mi v otroški dobi bili simboli za vse, kar je največje, najboljšo in najlepše. Z leti in spoznanji so ta znamenja v meni bledela in dobivala drugačne, da, tudi negativne odtenke. Vendar jih je pristnih ostalo vedno toliko, da so vedno znova v meni dramili vprašujočo zavest o Resnici. To je vplivalo na mojo odločitev, da odpotujem za dober mesec v ZDA in Kanado in se tako odzovem vabilu družine Alojza in Age Jerebic iz Montreala.

»Grem pa pogledat kaj delajo na Zahodu, kako gledajo na Resnico. Odločitev — grem — sem okrepil z mislijo, da me je preteklo leto potovanje po Vzhodu (SZ) naučilo, kako se v naročje skromne besede »resnica« objame kopica polresnic in... Je drugače na Zahodu?« — sem si dejal. Odločitev je še potrdila želja, da bi se srečal z rojaki, izseljenci in ob njih začutil globino Cankarjeve misli: »Bogatejši so drugi jeziki, pravijo tudi...« ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni...«; kako je z njimi; se v njih joče ali smeje slovenski človek; je v slovenskem, prekmurskem človeku izza morja še Križani vodilo v življenje.

Zapis iz dnevnika:
18. in 19. VII. 1983.

Rad potujem, tudi z letalom Vendar pa, ko v letalu zveš po nekaj kratnih odlaganjih poleta, da namesto v Montreal potuješ v Beograd, češ da je letalo v majhni okvari, začutiš neprijetnost. Tri ure čakanja v soparnem Beogradu so bile dolge kot večnost. Še dobro, da smeš iznesti 1500 din; le kako bi drugače gasil »soparico« v grlu. In če bomo čakali dan, dva? Pred potovanjem sem sicer zaupal angelu varuhu svojo pot, kot tudi pot sopotnice Rozine Horvat (mati Agice Jerebic) toda komu naj priporočim finančno krizo, če bo nastopila. V mislih že naštevam svetnike, ki so se razumeli na denar. Pa mi zavest, v računalniškem stilu, odgovarja: če bi imeli dosti posla z denarjem, ne bi bili svetniki. Preneham brskati po vrsti svetnikov in se odpravim proti restavraciji, toda prestreže me sporočilo: »Polet za Montreal je odpovedan.« Ti zlomka, ko bi imel vsaj kakega dobrega strica v Beogradu. Sledila je namestitev v hotelu »Slavija« in večerja ter »igranka«. Svojo sopotnico sem tolažil (ekonomsko): »Mati, zastonj ste šli tako mimogrede še v Beograd; pa taka večerja ... vse zastonj.« Za drugi dan so »ptiča« nagovorili, da nas je v devetih urah potegnil do Toronta, nato pa še v pičli uri do Montreala. O potovanju, ki se je zavleklo v popotovanje bi še dejal: lepo je z višine opazovati božje stvarstvo, kopno in morje, ledene gore, ki na poti od severa proti jugu umirajo v brezkončnem morju, toda še lepše pa je stopiti na trdna tla, tudi tuja, posebej če si sprejet kot doma.



Gostitelja Agica in Alojz Jerebic,
tretja od leve Agičina mati in
Ivanka Copot

Poleg družine Jerebic naju pričaka še družina Martina Horvata. Rdeči nagelčki, pozdravljanje (Robert ministrant, solze ... vsi pripovedujemo, nihče ne posluša. Avto prijatelja Jerebicovih — Pavleta na poti od letališča do mesta približuje vedno nove vtise, vendar vse preplavlja spoznanje: »Ti ljudje so še sinovi slave«. Dodajam: »Daj Bog, da bi bili tudi večni«. Sem jim zmožen pokloniti še kaj več, kot pozdrave s prekmurske ravnice in gričevja, od šumeče Mure, izpod Triglava in dolenskih lip ..., »srebra in zlata najbrž imajo dovolj« ..., kaj pa Kristusa ...?



Pogled na Chicago

21. VII. 1983

Spet sem v letalu, za Chicago. Jerebicovi grejo na »gostüvanje« Glavačevim, so si botrina. Kako daleč sega duhovno sorodstvo. Sedim ob Loizu. Pogovor naju vse bolj druži. Pripoveduje: »Ne, nisem imel s cvetjem posute mladosti. Kopica otrok pri hiši, oče čevljar, nekaj zemlje, ko smo mla- di odrasčali, smo bežali v svet. Najprej sem bil v Nemčiji. Tu sva se zblizala z Agico. Tu je prišla name tudi težka preizkušnja bolezni. Zbolel sem na živcih, tudi od domotožja,« težko pristavi, ko mu solza duši besede. »Zdravniki so nad menoj obupali; vse je bilo megleno: dom, svet, prihodnost, družina. Svetla je ostala samo ena misel: Marija. V sebi sem zmeraj pel: »Veš, o Marija...« ter zavestno in podzavestno vzklikal: »Marija pomagaj.« Jaz vem in čutim, da me je to rešilo, da mi je ona pomagala in me dvignila z bolniške postelje. Pozneje sem se odločil za Kanado, kjer so že bili bratje in sestre.« Prevzema me preprosta globina in živa vera mlade- ga moža; kako življensko jemlje svoj odnos do Boga. Tu ni nič narejenosti, iz besed diha resnica, potrjena s preizkušnjami življenja. V sebi odmevam: Gospod, ohrani to družino tako! »Rada bi še imela poleg Benjamina, devet let ima, enega, dva otroka,« dodaja Lojzetova življenska sopotnica Aga, ki kdaj pa kdaj prisluhne najinemu pogovoru; ne brez prikrite bolečine v glasu. Globlje bolečine v njej s vojimi vprašanji ne iščem. Čez čas zaslišim: »Morda bo bolje, ko pridemo domov...« Nekoliko tresoč je bil kome- tar. »Domov, domov«, mi odmeva v ušesih. Koliko boleče topline je čutiti v glasu vseh, ki izgovarjajo to besedo.

Ajte, ajte! nas zmoti devetletni Benjamin, zelo lepo govori slovensko, že se spuščamo, že se vidi Sears tower in nebotičniki. Tropska vročina butne ob nas (okrog 40 stopinj Celzija). Nekoliko jo ublažijo Glavačevi (Anton) s svojim sprejemom. Pričaka nas tudi ženin Anton in nevesta Katarina Vučko. Popoldne sem preseljen na izrecno vabilo od Glavačevih k družini Martina Hozjana (ne, ne morem drugače Martin, da te poimenujem »Tinek«, kot smo te klicali v šoli; sošolca sva); tu sem pristno prekmursko gostoljubje užival več kot teden dni; ... in posledice: najmlajši, tretji — Kristof — hoče z menoj k dedeku v Črenšovce in s tem mami Ančki, dobri družinski materi, povzroči nemale probleme.«

»Iz nič sem začel, hvala Bogu, sedaj lepo gre«, pristno, brez vzvišenosti, da, celo skromno, pripoveduje Martin; sedaj je lastnik tovarne z več kot dvajset delavci. Zelo je bilo težko v začetku, potrjuje Ančka. Kako ljubita in cenita »stari kraj« in družinsko življenje, priča tudi dejstvo, da celo najmlajši, čeprav še nima petletke, ščebeta slovensko; kot nenazadnje tudi Martinova skrivnostna bolečina, ko zve, da je doma oče zbolel.

Božjo toplino Prekmurja sem potem čutil:

— v družini Antona Glavača, ko je od družinske mize odmevala molitev; ko je »oče« družine pripovedoval: Bog je dober. Ko smo prišli je bilo težko, posebej, ko sem zbolel. Priporočil sem se Slomšku in Mariji, ozdravel sem, sedaj me tudi na delovno mesto spremlja rožni venec — ga ponosno pokaže — verjemite: ni ga dela, ki bi mi preprečilo, da ga ne bi zmolil. Molimo, še molimo skupaj — skromno dodaja žena Terezija. Ali ni odsev te molitve spoznan v otrocih: meditiram. Najmlajši, Drago, kaka plemenita fantovska duša; Ančka (Hozjan), plemenita krščanska žena in mati; Bog daj, da bi tudi starejši sin Anton (novoporočenec) ostal takšen kot je (želja očeta);

— v poročnem obredu Antona in Katarine, ki je bil prepleten s čudovito simboliko o veličini zakramenta. Na sami gostiji, ko sem v množici obrazov čutil šepet »obmurja«;

— v besedah vere, ki so prihajale iz ust dobrotnice mnogih (župnij, cerkva, misijonarjev itd.), Gizele Hozjan: »Bog je vedno do mene tako dober.« Ne more dati počitka svoji dobroti. Seje jo v strežbi onemogli stari.

— v neštetih rokah, tudi tresočih se od števila let, ki so ponujale pozdrav in hkrati želele košček starega kraja; bilo je to po maši v Lemontu, na pikniku, ki ga je pripravilo Društvo Sv. Ane;

— čutil sem bližino božjega blagoslova v družinah: Ignaca Glavača — tudi raznih cerkva zidarja; v Krampačevi družini, v veliki Copotovi rodovini, ki je marsikaj storila za božje kraljestvo (Štefan in žena Olga sta celo podarila zemljišče, kjer stoji cerkev na G. Bistrici; drugi so pomagali celo darovi, vsi tja do najmlajšega Jožefa). Veje rodovine: Rousovi: Toni, Dazrinka, kako lepo bi bilo v vašem »avtomobilskem servisu glancati kako nobel kočijo«; Žižkovi — vedrost v družini kljub preizkušnjam; Tkalčevi, vse Rebričeve družine; tudi Vučkove, družino veselja naj vas ohranja dobri Bog.

Rojaki v Chicagu, niso vas zdrobili visoki nebotičniki uspehov človeškega dela, ne bogastvo, »ne biznis«, ostali ste v obzorju dobrote in vere. Večni v ljubezni naj vas ohranja take v rodovih.

1. VIII. 1983.

Vrnitev v Montreal, ki nas sprejme v deževnih solzah in s kopico vabil na obiske. Javljajo se sorodniki, sošolci, znanci in neznanci... Prvi so na vrsti Hozjanovi in novi župnik med montrealskimi Slovenci Franc Letonja — sošolec, ki mi z »ukazom«: v nedeljo boš maševal na »farmi« ponudi nove desetine rok v pozdrav.



Slovenska cerkev v Torontu

9. VIII. 1983.

Sem v Torontu. Od tu je prišel po mene v Montreal »sosed« iz otroških let Alojz Tkalčič z ženo Darinko in otrokoma. Zaradi zobobolne nadlege me je čakal s celo družino tri dni pa recite, če nisem imel dobrih sosedov!

Sledili so dnevi, ko sem:

- skupaj s Tkalčičevimi ob slapovih Niagare slišal šepetanje psalmista: »Bolj kot bučanje voda, si mogočen Ti na nebesni višavi...«

- ko sem po domače segel v roke sošolcem: Hozjanovemu Naciju, Angeli sedaj Kelenčevi, Stankovemu Jožetu; in sem dva večera prisluhnil pristnemu humorju Kovačevega Mirka in mirnosti njegove žene Angele;

- ko sem prisluhnil težki preizkušnji »sovjaka« Jožeta Lackoviča, kako je tudi v najtežjih trenutkih življenja potrebno imeti močno voljo (vi dim, kako polaga roko na srce) in zaupati v Boga. Prestal je zelo težko operacijo na glavi;

- ko sem slišal otožen vzdih očeta štirih krepkih fantov, kako ga še vleče domov (Kotnjekovi);

— bil priča solznim očem, ko smo na praznik Marijinega vnebovzjetja na »Prekmurski farmi« opravili mašo trije prekmurski duhovniki: Halas Franc, Hajdinjak Matija in jaz;

— ko sem vsaj za nekaj ur čutil gostoljubje pri Vinčecovih, Stankovih, pri Hozjanovih, pri sorodnikih prijatelja Matija Hajdinjaka, in...

— čutil v besedah mladega očeta in moža Stanka odločnost: »Drugo leto se vrnemo domov, dovolj bo deset let tujine, zdi se mi, da več ne zmorem, preveč me vleče domov, nekaj imamo, upam, da bo doma tudi šlo«; in je žena Marija tiho pritrdila z vprašanjem: »Če si ne premisliš«; sam sem v trenutku zaželel, če je bilo prav, ne vem: le pridita, otroka sta še majhna, lažje se bosta privadila; in še dalje predel misel: Stankova mama je doma sama, očeta sem mu pred dvema letoma sam odpeljal mrtvega z njive, potem ko sem ga mazilil: kap;

— bili so v Torontu dnevi, ko sem spoznal, kako važno nalogo in poslanstvo opravljajo med rojaki razna društva kot recimo »Večerni zvon«, ki ga krepko vodi vedno vedri in nasmejan Tone Ifko. Hvaležno se spominjam vedrosti njegovih besed. Žal sva se razšla brez pozdrava, ker je hitel za nekaj dni domov (bolezen staršev) v Slovenijo kar s farme. Ko sem dan pozneje s prijateljem »Koštrčevim Matijem« in njegovimi drvel v avtomobilu nazaj v Montreal, sem v duhu zapisoval Cankarjeve besede: »Vsak človek je tvoj brat in vsak človek ima isto pravico, kakor ti; ni ga, ki bi bil višji od tebe, in ni ga, ki bi bil nižji ...« Ali nisem tega doživel v Torontu med rojaki.



Velika cerkev sv. Jožefa — simbol Montreala

16. VIII. 1983.

Montreal: »Končno se vrača izgubljeni sin,« pozdrav s strani Kabojevega strica, ko vstopim k Jerebicovim. Za kazen, ker nisi prišel pravočasno iz Toronta, še ostaneš dva tedna, Smo že podaljšali tebi in materi — je sklep občnega zbora družine.

Pozneje sem, neki večer, zapisal: Več kot vsaka prebrana knjiga je rojak, ki ga srečam in mu prisluhnem. Vedno znova so se odpirale knjige življenj, knjige življenjskih romanj... veste, trikrat sem bila že na operaciji, več ne smem biti; pred menoj je konec; otroci pa še niso samostojni; boste molili zame? »Sovojak« Zvonko: še se spomniš kako smo jedli lubenice v Debru; oko bi mi skoraj zdravniki uničili... »Kako je to lepo, če pride kdo iz domače vasi med nas«, kar naprej kliče sovaščan Stanko Sobočan. Ne miruje, dokler ne najdemo prostega dneva, da gremo ribit. Z ženo imata lep vikend ob jezeru. Prijaznosti ne poznata meje, razdajata se. Ko se čudim urejenosti »hiške«, Stanko odgovarja: prijatelj, danes smo, jutri ne; brat, ki je toliko vsega imel, že počiva dve leti, važnejše je biti pošten. Dragi soimenjak, te besede zaslužijo »spomenico« v Stopinjah. Z ženo mi ostajata svetla v spominu kot vajin obesek za rožni venec, ki je ostal v mojih rokah. Tako obiskuješ, poslušаш, tolažiš največkrat z molkom, ker je vsaka beseda odveč, se raduješ, deliš srečo in prinašaš pozdrave. drobiš skorje o Prekmurju — čas pa hiti — da zamujam deliti izraze zahvale za odprtost, kaj ne: Skledarovi, družine Horvatovih, Balazicovi, Ho-



Nova slovenska cerkev sv. Vladimira v Montrealu, ki jo je 11. 9. 1983 posvetil škof dr. Franc Kramberger

zjanovi, Pršovi, »družine gomiličkih Törnarovih deklet« — tako smo jim včasih rekli, Roganovi, Casarovi, Glavačevi, Kreslinovi (fantje), Kuzmovi, vse Jerebicove družine, Hodnikovi sorodniki... Še mnoge druge družine in posamezniki so pestrili mozaik mojega bivanja v Montrealu, od Sabojevih, Sabine Horvat pa tja do sobrata F. Letonja — župnika, ki mi je širokodušno razkrival značilnosti kanadskega sveta in človeka, posebej pa še življenje izza morja živečega Slovenca.

29. VIII. 1983.

Odhod domov. Težko je v nekaj besedah izraziti občutje »zadolženosti«, ko odhajaš (posebej Jerebicovim Lojzu, Agi, Benjaminu, Sobočanovima, družini Martina Horvata. Ko vstopam s Horvatovo materjo v JAT-ovo letalo, priznam, čutim stisk v grlu... nato v mirnem letenju pod zvezdnatim obokom z naslonjeno glavo na okno letala šepetam v molitev: zbogom rojaki, na svidenje doma; naj vas ohranja On, ki je povsod doma. Spomin pa kliče na plan, Glavačeve, družino sošolca Martina, Antona Rousa, Gizelo Hozjan, Copotove... Tkalcičeve, Petkove — hvala za pričevanja o življenju; se vidimo doma naslednje leto? Kreslinovi fantje v Montrealu, boste ostali tako dobri...? Jerebicovi, vidim vas, kako mahate v slovo..., Benjamin joče, kaj ne bi, ko je pa za njega Slovenija na prvem mestu po ljubezni, Kanada šele na dvanaajstem; ostani domačin ljubezni do domovine in Boga... Benjamin — ostani s svojimi starejšimi brati (rojaki v tujini) zvest Očetu, kot tvoj soimenjak v sv. pismu.

Kako nas previdnost Stvarnikova otroke sveta raztresa in seje; čas, njegov služabnik pa presaja v prostorske in duhovne dalje.



Benjamin: Zame je Slovenija na prvem mestu



Bo Nataša kdaj božala prekmursko cvetje?

Franc Halas

Med brati in sestrami onstran morja

Mnogi so želeli videti in slišati, pa niso slišali in videli. Tako beremo v svetem pismu. Med te mnoge, ki so želeli videti in slišati, sem se uvrstil, rekel bi po naključju, tudi jaz, pa tako, da se mi je ena mnogih želja po srečanjih z našimi ljudmi v tujini in pa spoznavanju njihovega načina življenja, vendar uresničila.

Kako je prišlo do tega?

Za božične praznike lansko leto, mi je pisal moj sosed iz Črensovec Stefan Krampač: »Kaj bi ne hotel ti letos priti na obisk k nam prekmur- skim Slovencem v Kanadi? Bom povedal predsedniku našega prekmurske- ga društva »Večerni zvon«. — Čez kake tri mesece sem dobil drugo spo- ročilo. Predsednik pravi: Z veseljem Te pričakujemo. Drži besedo!« Na ti- hem sem besedo želel držati pa sem se vedno bolj bal, da je ne bom mo- gel. Nisem se bal potovanja. Velika dela pri župnijski cerkvi na Kóbilju in zdravstveno stanje gospodinje so bile ovire, ki bi kaj kmalu naredile konec lepim željam.

Smer poleta:

S 40 minutno zamudo smo se 6. VIII. odlepili od zemlje, se dvignili do višine 8800 m. Poleteli smo prek Francije, Anglije, Islandije, južnega roba Grenlanda. Tu smo zavili proti jugozahodu v Toronto, kamor smo prispeli po 9 ur trajajočem letu okrog 8. ure zvečer po krajevnem času.

Srečanja:

Bolje bi skoraj moral reči presenečenja pa od vsega začetka, od pristanka na velikem letališču do prvega srečanja z rojaki pri izhodu iz letališke zgradbe, kjer me je pričakal moj vabitelj v imenu društva Večerni zvon, Stefan Krampač iz Crensovec z ženo, brat moje matere Štefan Horvat iz Trnja z ženo in še doslej neznan, od mene precej mlajši rojak iz Crensovec, Ivan Utroša. Z njimi sem se popeljal na svoje prvo prenočišče pri Krampačevih. Že prvi večer sem občutil vso neprijetnost vročega soparnega zraka v Torontu.

Prvo noč ni bilo govora o pravem spanju zaradi zasičenosti zraka. Kakor si nogometaši predajajo žogo, so si me predajali sorodniki in neznanci. Kot druge svoje obiskovalce iz stare domovine so me vozili iz kraja v kraj.

Najprej so me povedli v Hamilton in pod slovite Niagarske slapove. Naslednji štirje dnevi so bili posvečeni Baragovi deželi ob severnoameriških velikih jezerih. V soboto 13. avgusta sem bil prijazno sprejet v tovarni steklene volne ne daleč od Toronta, kjer dela prijazen brat p. Donata Krajnc kapucina. Vsa proizvodnja je avtomatizirana do skrajne možnosti. Dokaj velika tovarna zaposluje le 25 ljudi.

Veliko srečanje:

Le nekaj ur poznega večera in noči po ogledu tovarne mi je ostalo za pripravo na srečanje z rojaki na pravem prekmurskem prošenju Marije Vnebovzete. Niti skromnih lectovih pogačic ni manjkalo. Že od daleč je bilo slišati zvonjenje, kakor doma, pa le z magnetofonskega traku. Vendar je prav zaradi tega zvonjenja vzdušje že od daleč bilo domače. Čim bolj sem prihajal bliže lični slovenski kapeli na vzpetini, tem bolj sem čutil na tem majhnem prostoru kakor košček domovine za praznik.

Nisem skoraj mogel verjeti, da je res, kar je bilo res. Od daleč so me pozdravljali kar trije duhovniki iz domovine: Matija Hajdinjak, župnik od Sv. Bolfenka v Slovenskih goricah, Stanko Zver, kaplan iz Crensovec in p. Lojze Podgrajšek — jezuit, ki je tu končal študije in je bil tik pred odhodom v misijone v sončno Zambijo. Opravila pri maši smo si bratsko razdelili. Jaz sem vodil somaševanje in imel pridigo, v kateri sem se naslonil na Marijin hvalospev. Pri maši je imenitno prepeval slovenski kvartet cerkvene pesmi iz domovine.

Prav bo, da na kratko predstavim društvo, ki me je povabilo v Kana-do. Društvo Večerni zvon je bilo rojeno 23. 9. 1956 z namenom, da pomaga prekmurskim zdomcem v Torontu v težavah in da med njimi goji družabnost. Na prvem sestanku so bila sprejeta osnovna pravila društva. Številno članov društva je raslo iz leta v leto. Leta 1962 je prišlo do krize v društvu, a jo je društvo srečno prebrodilo. Leta 1967 je društvo kupilo zemljišče, ki so ga pa prodali in kupili spomladi leta 1971 sedanje zemljišče.



Dve leti po nakupu zemljišča je že bila zgrajena kapelica, posvečena Mariji Pomagaj. Od takrat se na tem prijaznem kraju zbirajo zlasti prekmurški Slovenci, da se priporočajo Mariji in se tudi po domače poveselijo. Vse stavbe, ki so sestavni del tega, rekli bi letoviškega bisera, gradijo s prostovoljnimi prispevki in jih tudi še dopolnjujejo in potrebno dozidavajo.

Srečanje po maši

Že med mašo sem v bližini oltarja opazil vrsto znanih obrazov. Nekatere sem zadnjič videl celo pred 40 leti. Zato ni bilo prav nič čudno, če tega ali onega nisem spoznal ob prvem stisku rok. Ko bi imel dober spomin in bi vso pozornost obrnil v to neprestano stiskanje rok znancev, sorodnikov in drugih predvsem prekmurških rojakov, bi morda lahko povedal, da sem roko stisnil vsaj 200-tim, o katerih prej nisem vedel, kje živijo. Da je to stiskanje rok in odgovarjanje, ki je trajalo po malem ves popoldan, tja do šeste ure zvečer, bilo lahko, verjetno nihče ne bo trdil. Krajši premor v stiskanju rok ni bilo niti izdatno kosilo, niti kulturni program v katerem sem moral nastopiti nepričakovano. Predsednik društva Anton Ifko mi je kar med kosilom povedal: »Gospod župnik. Ko bo prišla vrsta na vas, pa kaj lepega povejte o prekmurški verni materi, tej veliki vernici, molivki.« — Predsednikov predlog sem sprejel. Govoril sem to, kar mi je narekovalo srce in spomin na svojo veliko mater, sicer preprosto kmetico. Program je bil zares kratek, a prav prijeten. Gotovo so največ ploskanja bili deležni plesalci na koncu programa, ko so nastopili s slovenskimi ljudskimi plesi. Še uro, dve med rojaki in dan se je nagnil k zatonu.

Kot ubit sem se zvrnil na posteljo pri sorodnikih. Bil je naporen dan, a poln sreče zame in verjetno tudi za rojake. Gospod predsednik društva mi je dejal: »Gospod župnik! Bog Vam plati, da ste nas bili pripravljeni obiskati. Ne slutite, kaj nam pomeni obisk duhovnika iz domovine!«



Drugemu predsedniku društva Jožetu Žoldošu iz Črensovec in njegovi ženi Agici se imam zahvaliti za obisk kanadske narodne božje poti Kanadskih mučencev v Midlandu, nekaj ur vožnje iz Toronta. Nazaj grede v Toronto sta mi z upravičenim ponosom pokazala svoj imeniten vikend, v dokatič, kot pravijo tam počitniški hiši. To ni hišica v našem pomenu, v domovini. To je prava vila ob prelepem velikem jezeru. Z enakim ponosom sta razkazala tudi svoje podjetje in dom, kjer je videti prelepe, bogate sardove prizadevanj pridnih rok.

Domovi naših rojakov v Kanadi

Gotovo si na zunaj pri njih ne moremo skoraj misliti tiste domačnosti, okna polna muškatinov in drugih rož, vrta polnega cvetja, štale, gümle in drugih prekmurskih značilnosti domačije. Kakor sem stopil v skoraj vse hiše, ali vsaj večino njih, pa je poleg pridobitev sodobne tehnike in najrazličnejših ugodnosti čez vse le ostala slovenska domačnost prvega povojnega rodu zdomcev.

Domovi enih so skromni, velike večine pa bogati, da ne rečem, nekaj jih je razkošnih. Naj bodo domovi takšni ali takšni, povsod pa je bilo višjih je dostojnem mestu sveto znamenje križ ali vsaj sveto sliko ali oboje. Pogosto pa na stenah njihovih domov visijo slike iz domačih krajev, ali kak predmet, star lonec, likalnik, kolovrat ali kaj drugega. Z vsem želijo pokazati, da imajo svoje korenine v domovini, ki ni gmotno tako bogata, ki pa je bogata z delovnimi rokami, in te slovenske delovne roke cenijo močno tudi v Kanadi.

Slovenske župnije:

V Torontu sta obe posvečeni Mariji. Ena Marija Pomagaj je starejša in je v starejšem delu mesta, druga, nekoliko mlajša, pa je v novejšem delu mesta, v Novem Torontu, in je posvečena Brezmadežni.

Obiskal sem pa eno nedeljo tudi rojake v Montrealu, drugem največjem kanadskem mestu. Tudi tukaj je slovenska župnija s cerkvijo posvečeno svetemu Vladimiru. Pred ureditvijo cerkve je zgradba, v kateri je cerkev služila čisto drugim namenom. Pridne slovenske roke so jo pa s pomočjo svojega duhovnika Letonja uredile v prijeten bogoslužben prostor.

Kaj vse bi še lahko povedal o tej ali oni stvari, ki so mi jo pokazali med mojim tritedenskim bivanjem v Kanadi, nad vse prijazni in požrtvovalni rojaki, posebno nekateri, pa ne morem, ker bi morda zašel predaleč.

Omenil bi še samo eno — kako ocenjujejo prekmursko vernost drugi, predvsem slovenski duhovniki, ki skrbе tudi za naše vrle Prekmurce.

Eden od teh duhovnikov Janez Kopač je zapisal ob 25 letnici društva Večerni zvon: »Ob 25 letnici obstoja društva, ob njegovem srebrnem jubileju, mu tudi slovenski misijonarji v Torontu iskreno čestitamo... Ima pa društvo tudi zasluge za versko življenje... Prekmurci so tudi v Kanadi ostali verni.«

Dragi rojaki! Vsi, ki smo Vas obiskali, naj bomo duhovniki ali verniki, Vam želimo, da bi ostali zares verni, da bi pred vami vedno lebdele Slomškove besede: »Sveta vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do narodne in zveličavne omike.«

Jože Kostanjevec

Pred 60 leti so prišli salezijanci v Soboto

V avgustu 1924 so prišli prvi salezijanci v Soboto in že v septembru istega leta odprli dijaški dom Martinišče. Hišna kronika o nastajanju prvega Martinišča pripoveduje stvarno in nam pove marsikaj zanimivega iz tistega povojnega časa. Zato je prav, da se te obletnice spomnimo tudi v STOPINJAH.

Po osvoboditvi Prekmurja 1919 se je v Soboti odprla gimnazija. Potrebna, da bi dobili domače izobraženstvo. Prekmurci so študirali na Madžarskem in razen nekaterih duhovnikov ni bilo slovensko zavedne inteligence. Ta pa je nujno potrebna za narodni prerod. Prekmurški duhovniki so se zavedali, da jim je razen gimnazije potreben tudi dijaški dom. Jožef Klekl st. je na tak dom mislil že leta 1914. Zato so ustanovili gradbeni odbor. Zamisel o bodočem dijaškem domu se je gradbenemu odboru zdela preprosta: propaganda v Novinah in Marijinem listu ter priporočilo župnikov. Da bi akcija bila uspešna, so si zamislili nabiranje darov z nabiralnimi polami. Upali so tudi na pomoč Prekmurcev v Ameriki. Tako so upali kmalu zbrati nekaj milijonov. Toda v Prekmurju je bila v letih 1923—1924 živinska kuga in zaradi tega je bilo med ljudmi malo denarja. Zato se nabiranje s polami ni obneslo. Če bi hoteli dobiti kaj več darov iz Amerike, bi moral nekdo vsaj za tri mesece iti tja. Radoha je bil pripravljen iti v Ameriko nabirat darove za dijaški dom. Toda tedanji inšpektor

Tirone tega ni dovolil. Tako so se razblinile sanje o milijonih, ki naj bi jih dala nabiralna akcija doma in v Ameriki. Toda Klekl je bil skromen. Ni mu šlo za to, da bi nekaj velikega postavili, on je hotel revnim dijakom pomagati. Molil je in zaupal v božjo pomoč. Klekl je hotel, da se v šol. letu 1924/25 odpre dijaški dom. Zato so 20. julija 1924 kupili vilo od zidarskega mojstra Franca Novaka. V zemljski knjigi je bila vpisana na ime salezijancev Alojza Kastelica in Franca Povšeta.

Naslednji dan je bila podpisana pogodba z Ligetijem, ki je odboru prodal njivo med Novakovo in Dobrajevo hišo. Njivo je kupil in plačal iz svojega Klekl.

Tako so imeli hišo in, kot so mislili, parcelo za gradnjo dijaškega doma. Novakova vila ni bila primerna za dijaški dom, saj je imela samo dve sobi in kuhinjo. Vendar so mislili, da bo za začetek dovolj. Radoha je zapisal v svojo kroniko: »Za začetek bo dobra.« Radoha in Klekl sta se postavila na stališče: »Martinišče se mora začeti!« Radoha se je 1. avgusta 1924 preselil v Novakovo hišo, čeprav je vodstvo zavoda v Veržeju bilo proti temu. Radoha je zapisal v kroniko: »Vodstvo zavoda v Veržeju se jezi, zakaj sem prišel sem. In vendar, če bomo samo gledali od daleč, ne bo nič! Odbor? Hm! Imajo dobro voljo, a dejansko prav nič ne naredijo.« Dündek je zapisal v svoji kroniki: »Gotovo je, da ne odbor in nobeden od odbora si ne bi upal začeti, kar je začel Radoha. Prišel je, da odpre dijaški dom, ki ga nikjer ni bilo. Radoha je že bil imenovan za ravnatelja Martinišča. Bog se je poslužil njegove svojeglavosti, da je uresničil Kleklovo zamisel Martinišča. Z naselitvijo v vili je Radoha zaplaval proti bodočemu Martinišču.« Toda vila mu je omogočila bivanje v Soboti, nikakor pa odprtja kakega dijaškega doma. Prišla pa je pomoč od nepricakovane strani.



Prvi gojenci Martinišča 1924/25

Kanonik Slepec omogoči odprtje začasnega martinišča

V Soboti je bila opuščena rim. katoliška šola. Stavba je bila enonadstropna. V pritličju sta stanovali dve stranki. Nadstropje pa je bilo prazno. Radoha je že prejšnje leto vprašal kanonika ali bi bilo mogoče dobiti staro šolo za dijaški dom. Toda Slepec ni bil pripravljen odstopiti šole gradbenemu odboru. Kmalu pa je dobil od škofa namig, naj salezijancem pomaga, da odprejo dijaški dom. Radoha je v kroniko 10. avgusta 1924 zapisal: »Današnji dan je eden najvažnejših v razvoju Martinišča. Bil sem pri g. Slepca in mu potožil, kako stoji cela zadeva z dijaškim domom. Najbolj me skrbi, da to šolsko leto ne bomo mogli sprejeti dijakov. Odbor sicer pritiska, naj začnemo z zidavo, a jaz se ne morem odločiti, ker kraj ni primeren, pa tudi denarja ni in za letos je prepozno. G. Slepca me pogleda in reče: »No, če je tak, te vam mi damo gornji tao v staro šoli. Samo mogli te si popraviti. Poglednite. Pa te videli. Liki to vam povem, da spodik so zvonar in kantor.« Od veselja ne vem, kaj bi odgovoril. Pred enim letom nam je bilo kar rezko rečeno: »Ne!« Sedaj pa nam kar dobrohotno ponudijo! Ta gesta gospoda kanonika in dekana Slepca je rešila problem dijaškega doma.« Brez tega bi Radoha moral zapustiti Sobotu in se vrniti v Veržej. V kroniki beremo: V nadstropju šole sta dva prostora. Oba sem natančno premeril. Manjši bo za učilnico, večji pa za spalnico. Za silo gre 20 postelj. Ponoči pa mi pride na misel: kaj pa podstrešje na šoli? Ali se ne bi dalo preurediti za spalnico? Ali bodo lastniki dovolili? Stroški? Ali bo mogoče v 18 dneh urediti? Zutraaj grem gor in premerim, premislim. Bo šlo. Če se to posreči, potem imam lahko 40 dijakov. To se spleča. Obvestim voditelje cerkvenega odbora, toda ti se ne strinjajo z adaptacijo podstrešja. Radoha se takoj loti dela... Prvi vozniki z opeko in deskami so pripeljali že 14. avgusta. Delo je vendar počasi šlo naprej. Streho so morali skoraj vso prekriti in dimnike popraviti.

Sredi teh skrbi — beremo v kroniki — pridejo 18. avgusta iz Veržeja inšpektor Tirone, Povše in Kovačič. Nad vsem so skeptično majali z glavami. G. Tirone je bil grozno hud, zakaj sem odšel iz Veržeja sem in zakaj sploh kaj začenjam v takih okoliščinah. Odbor naj drži besedo! Naj on zida ali kupi, pa bomo že sprejeli in začeli. Poprej pa ni pametno. Vendar pa je stvar zdaj že predaleč, da bi se umaknili... In Radoha pristavlja v kroniki: Torej tako! Namesto spodbude in nasvetov take klofute! —

Kanonik Slepec je za prvo silo prepustil gornje prostore za začasni dijaški dom. Stanovalci v pritličju so bili prepričani, da to dovoljenje velja samo eno leto. Prvo leto je poteklo razmeroma mirno. Toda že v začetku šol. leta 1925/26 so se začele pritožbe stanovalcev v pritličju. Radoha je skušal prebivalce pomiriti. Dijaki so hodili jest in se igrati v vilo. Spali in učili so se pa v stari šoli. Na koncu drugega šol. leta je nastopil sam predsednik cerkvenega odbora dr. Šomen. Z njim se Radoha ni mogel sporazumeti. Kanonik pa se je umaknil v ozadje. Leta 1927 je zahteval 20.000 Din najemnine za nazaj. Dne 1. maja 1928 je v pismu zagrozil, da bo vložil tožbo za izterjanje najemnine, ki jo je sam določil. Obenem je odpovedal najem šole v prihodnjem šol. letu.

Sledila so pisma med Radohom, Šomenom in Kleklom. V arhivu ni odgovora dr. Šomena. Toda dejstvo, da so gojenci Martinišča še ostali v šoli v šol. letu 1928/29, kaže, da se je odbor omeščal in ni izvajal posledic.

Šömen pa je gñal svojo zahtevo naprej. To sklepamo iz Kleklovega pisma verženskemu ravnateljju z dne 15. 3. 1929 in končal: Jaz sem za Martinišče. Čakam, molim ...

Zakaj »Martinišče« ime bodočega dijaškega doma?

Prekmurje je bilo do 1. decembra 1923 še pod jurisdikcijo sombotelskega škofa. Da škof ne bi imel nobenih sumničenj, da ima odbor za zidanje dijaškega doma politične namene, je Klekl hotel, naj celo ime novega zavoda to izključuje. Zato je izbral za zaščitnika zavoda prav sv. Martina, zavetnika sombotelske škofije. Po njem naj se zavod imenuje Martinišče. Sv. Martin je bil menda somboteljski rojak iz rimskih časov.

Redovniki ne morejo odpreti nove redovne hiše brez dovoljenja krajevnega škofa, zato so nujno morali dobiti ordinarijevo dovoljenje za naselitev salezijancev v Soboti. Zato je salezijanski inšpektor dr. Tirone poslal dr. Wallanda, ravnatelja na Rakovniku, sredi avgusta 1923 k sombotelskemu škofu grofu Mikešu, da bi dobil dovoljenje. V Sombotelu so z budnim očesom spremljali vse, kar se je godilo v Prekmurju, zato je bila potrebna previdnost. Dr. Walland je bil prvi ravnatelj prvega salezijanskega zavoda na Madžarskem. Kot tak se je leta 1914 srečal s škofom Mikešom v Veržeju. Škofa so salezijanci — večinoma Nemci in Italijani — sijajno sprejeli. Posebno pozornost je zbudil dr. Walland, ki je škofa pozdravil v imenu madžarskih salezijancev v nemškem in madžarskem jeziku. Škof je bil navdušen in je izjavil, da naj salezijanci vedno računajo na njegovo naklonjenost.

Ko je torej leta 1923 prišel dr. Walland z gornjo prošnjo k škofu Mikešu, je ta rad pristal, da salezijanci prevzamejo bodoči dijaški dom in smejo nabirati darove v ta namen v jugoslovanskem delu njegove škofije. Obljubil je, da bo dal navodila dekanu Slepцу, naj ne ovira tega dela, salezijanci pa naj se varujejo vsake politike, nacionalizma in srbizacije. To bi lahko škodilo salezijancem na Madžarskem.

Iz škofovega ravnanja je razvidno, da je res mislil odkrito in je tudi Slepцу dal navodila. In ta je v največji stiski pomagal, kot smo videli prej. Njegova zasluga je, da se je Martinišče lahko začelo že v šolskem letu 1924/25.

(Po kroniki salezijanskega delovanja v Pomurju od 1912, ki je pripravljena za tisk in obsega okoli 200 strani pisarniškega formata. J. K.)

Francoske pokojnine — novo

Sedaj, ko so se nekaterim že izpolnili sladki obeti o brezskrbnih sončnih dneh na jesen njihovega življenja, a se mnogi še žolčijo ob številnih težkočah, s katerimi se še srečujejo na tej dolgi poti za dosego starostne pokojnine, bi rad s pričujočim sestavkom tudi tem slednjim zbudil v njihovih srcih novo upanje.

S spremembami in dopolnitvami osnovnih zakonskih določil in z nedavnim Zakonom o decentralizaciji socialne zavarovalne službe, lahko upravičeno trdimo, da je storjen velik korak naprej.

Rad bi se pa uvodoma najprej soočil z vzroki razočaranja številnih prosilcev. Ti vzroki so mogli biti raznovrstni. Vemo, da je Francija zelo omilila pogoje za dosego minimalne pokojnine, saj je skrajšala potreben rok za vplačilo zavarovalnih prispevkov celo na tri mesece in znižala starostno dobo od 65 na 60 let. Ni pa zadoščalo za prejetje pokojnine dejstvo samo, da je bil nekdo več let zaposlen v Franciji, morali so biti izpolnjeni še drugi pogoji, predvsem dokaz o plačevanju zavarovalnih prispevkov. Nikomur se ni avtomatično rodila pravica do pokojnine, tudi delovni kontrakti niso imeli s socialnim zavarovanjem nič skupnega. Pač pa so težave nastale s tem, da ob vložitvi prošnje za pokojnino nekateri še niso dosegli starostne dobe, ali so navedli zgrešene ali pomanjkljive osebne podatke in celo izposojena imena. Mnogi tudi niso razpolagali z nikakim listinskim dokazom o vplačevanju prispevkov, niti niso navedli imen delodajalcev, niti kraja zaposlitve, ker jih niso obdržali v spominu. Vse te pomanjkljivosti in nedostatki so imeli za posledico, da se je vse nekje zadrgnilo ali pa celo končalo z odklonom prošnje. Od tod jeza, žalost in razočaranje.

Zato bo morebiti koristno, da se še poskusimo seznaniti z nekaterimi možnostmi, ki jih zakonska določila predvidevajo in stavljajo prizadetim na razpolago, da bi lahko prišli do zaželenega cilja.

Ne bom ponavljal vsebine že poznanega postopka, ki je bil svoječasno s podpisom konvencije med Jugoslavijo in Francijo predpisan kot okvir in osnova za pogoje, pod katerimi naj bi francoske oblasti priznale primerno odškodnino delavkam in delavcem, ki so bili pred vojno zaposleni na kmečkih posestvih v Franciji.

Strokovna služba Pokojninskega zavoda v Ljubljani je prevzela takrat težko nalogo zaorati v trdo ledino. Potrebno je bilo namreč obujati k življenju dogodke izpred vojnih let, svetovati in pomagati prosilcem pri iskanju podatkov o njihovem zavarovanju, iskati sledi za nekdanjimi delodajalci ali njihovimi zakonitimi nasledniki itd., itd. Vse to delo ni bilo lahko, ker se je z vojno marsikaj izgubilo in zabrisalo. Poglavitno je vendarle bilo to, da se je likvidacijski postopek sprožil.

Rezultati tega začetnega dela in prizadevanj so se kmalu pokazali. Težki milijoni so začeli prihajati prvim prosilcem starostnih pokojnin in naenkrat je val nepopisnega navdušenja zajel množico kandidatov. Pa se je kmalu pokazalo, da je bilo število tistih izbranih, ki se jim je sreča sorazmerno hitro nasmehnila, dokaj skromno. Ti prvi so bili namreč med

onimi redkimi, pri katerih se ni nikjer nič zadržnilo, ki so razpolagali s socialnimi izkaznicami in plačilnimi odrezki in ki jim torej ni bilo potrebno iskati sledi po svoji nekdanji delovni dobi.

Povsem drug pa je bil in je še vedno likvidacijski postopek pri onih, za katere nekdanji delodajalci niso plačevali zavarovalnih prispevkov. Tu je pot navadno dolga, težka in čisto tudi brezuspešna. Dodajam pa takoj, da so z novim zakonom o decentralizaciji zavarovalne službe predvidene nove možnosti in olajšave za obnovo postopka za starostno pokojnino pri krajevnih zavarovalnih blagajnah. Centralni zavarovalni zavod v Parizu je očitvidno v poslednjem času črpal svoje informacije izključno le iz svojih pomanjkljivih virov in je zato velikodušno pošiljal prošilcu: »Notification de rejet« — obvestilo o zavrnitvi prošnje. Nočem pa seveda s tem trditi, da so bili vsi njihovi odkloni neupravičeni in neosnovani. Ne. Manjkali so jim le podatki o delavcih iz krajevnih območij, ki jim jih krajevne zavarovalne blagajne po vojni niso poslale. Med temi izpuščenimi prošilci je bilo seveda mnogo takih, ki so v resnici bili zavarovani, a žal tudi dokaj nesrečnežev, ki so jih njihovi delodajalci nekoč pustili na cedilu.

Pri takem stanju stvari je vsekakor koristno seči po vseh razpoložljivih sredstvih in iti do konca, dokler je še kaj izgledov na uspeh. Često se namreč zgodi, da Centrala zavrne prošnjo z utemeljitvijo, da prošilec ni bil zavarovan, krajevna zavarovalna blagajna pa mu na prošnjo pošlje Izpisek s celotnim številom zavarovalnih tromesečij.

Za boljše razumevanje tega zamotanega postopka, bi še na kratko omenil, da se je takoj po vojni vsa dokumentacija, ki se je tikala socialnega zavarovanja delavcev v Franciji osredotočila pri Centralnem kmečkem zavarovalnem zavodu v Parizu (8—10 Rue d'Astorg). Tako je bilo z zakonom določeno. Kmalu po vojni so namreč stopili v veljavo novi predpisi o obveznem socialnem zavarovanju delavcev tako iz kmečkega sektorja, kakor tudi onih iz območja obrtniško industrijske dejavnosti. S preteklostjo je bilo torej treba končati, ker so nastopile povsem nove razmere. Nihče seveda takrat ni mislil na to, da bo čez nekaj let vsa ta predvojna dokumentacija postala ponovno aktualna. Rekel sem pravkar, da bi Pariz moral praviloma po vojni razpolagati z vsemi zavarovalnimi podatki iz vseh delov Francije. Pa se je ob tem preseljevanju registrov čisto dogodilo, da krajevne blagajne tega niso storile, ker se jim ni zdelo niti vredno niti potrebno, da bi pošiljale arhivsko blago, ki je doslužilo, na Centralo v Parizu in si s tem samo delale stroške. In tako so mnogi registri z imeni zavarovanih delavcev ostali na sedežih krajevnih kmečkih blagajn.

Če še omenim, da je naš Pokojninski zavod moral že od vsega začetka obvezno naslavljalati vse prošnje za starostno pokojnino edino le na Centralni zavarovalni zavod v Pariz, ne bo težko razumeti zakaj je Centrala razposlala toliko negativnih odločb. V svojih registrih namreč ni našla niti Petra Žvižgovca niti Pavla Mesarja, ker sta oba mirno počivala v arhivu krajevnih blagajn v Orleans-u, Bourges-u, Tour-u, Gap-u ali drugod. To torej, k čemur še pred kratkim ni bilo dostopa, je sedaj po novih predpisih obvezna pot. Lex ita scripta — taka je postava in bodi Bog zahvaljen za njo. Mnogi je bodo veseli, ker jim bo na korist.

Sedaj bi se rad še dotaknil najbolj perečega problema, ki muči zlasti tiste, ki jim je bila prošnja za pokojnino zavrnjena, ker centralni zavarovalni Zavod ni našel njihovih zavarovalnih podatkov za čas njihove zavo-

slitve. Tem je oblast priskočila na pomoč s posebnim vladnim Dekret-om št. 465 od 9. 6. 1975 leta, ki priznava delavcu pravico, da si z naknadnim vplačilom zaostalih zavarovalnih prispevkov pri krajevni kmečki blagajni oskrbi skromno pokojnino. To pravico do pokojnine si pridobi šele po izvršenem vplačilu predpisanih prispevkov. Ne more pa k temu prisiliti niti nekdanjega delodajalca, niti njegovih naslednikov in tudi ne more računati na kompromisno rešitev v obliki tromesečnih odtegljajev od pokojnine, kot bi to mnogi želeli.

Po vložitvi prošnje za pokojnino po tem novem postopku, ki nima več s centralnim organizmom v Parizu nobene zveze, krajevni zavarovalni zavod išče najprej v svojih registrih sled za delodajalcem in delavcem. Prošilec seveda ne sme pozabiti priložiti svoji prošnji Potrdilo o zaposlitvi in Izjavo, da je pripravljen sam plačati zaostale zavarovalne prispevke. Potem poizvedbe sledijo svojo pot. Rezultati pa so često presenetljivi. Sin je hranil devize, da bo plačal za mater zaostale prispevke, mati pa dobijo naenkrat Odločbo o dodelitvi pokojnine. Tudi preživela vdova se je obrnila s prošnjo na krajevni zavod in boječe omenila, da sta z možem skupaj delala pri istem gospodarju, a je mož siromak, umrl in sedaj, sirota, težko živi. Rada bo plačala prispevek, da bo le nekaj dobila. Globoko v srce so mi segle njene besede polne dobrote in miline in sem ji rad pomagal. Res, da sama ni bila zavarovana, pač pa je bil zavarovan njen mož, a je mislila, da se je z njegovo smrtjo vse končalo. Oblast ji je seveda brez zaдрžkov priznala družinsko pokojnino — »retraite de reversion«, ki jo še sedaj v redu prejema. Dobra žena niti mislila ni, da ji bo na stare dni prišel blagoslov z onstran groba.

Navedel sem ta dva primera v vzpodbudo vsem tistim, ki so že napravili križ nad svojo preteklostjo. Morebiti je pa tudi zanje še kje kak izhod iz stiske in se jim bo po vztrajnem prizadevanju in iskanju na koncu le nasmehnila sreča.

Bodi še enkrat Bogu hvala, da je prišlo do te upravnopravne spremembe. Mnoge krivice se bodo lahko popravile in številne prošnje ugodno rešile.

Bilo bi pa seveda zgrešeno, da bi iz takih izrednih primerov, ki so se srečno končali, napravili splošno veljavno pravilo. So namreč slučajji in celo dosti jih je, ko delodajalec v resnici ni zavaroval delavca in je v takih primerih nujno potrebno se ravnati po določilih že prej omenjenega Dekreta. Po tem Dekretu obstajata namreč dve možnosti za vplačilo zaostalih zavarovalnih prispevkov:

- a) osebno zavzetost delodajalca ali njegovega naslednika in
- b) delavčeva lastna prošnja z obvezo plačila.

V prvem primeru mora delodajalec sam nasloviti prošnjo na lokalni zavarovalni zavod, torej tja, kamor bi moral nekoč nakazovati zavarovalne prispevke. Tudi mora v svoji prošnji navesti razloge, zakaj ti prispevki niso bili plačani v času delavčevega dela na kmetiji. Razume se, da pade v tem primeru plačilno breme na njegove rame. Žal pa je takih primerov malo. Lahko bi jih celo prešteli na prste. Mnogih nekdanjih delodajalcev ni več, mladi rod pa navadno o preteklosti noče nič vedeti.

Da pa delavci in delavke kljub temu ne bi bili prikrajšani za pravice in pridobitve izhajajoče iz mnogih dopolnilnih odredb iz področja socialne zakonodaje, je z Dekretom predvidena možnost, da si delavec sam nekako

kupi pravico do pokojnine s tem, da sam plača zaostale zavarovalne prispevke. Da bi pa mogel to storiti, je nujno potrebno izpolniti določene pogoje. Mora si najprej preskrbeti »Potrdilo o zaposlitvi — Attestation d'emploi« in to od svojega nekdanjega delodajalca ali njegovega naslednika. To potrdilo mora biti sestavljeno po določeni formuli. Vsebovati mora namreč naslednje podatke:

- a) Ime in priimek delodajalca v kolikor izda potrdilo sam.
- b) Če ga pa izda njegov naslednik na kmetiji, mora ta najprej navesti ime nekdanjega delodajalca, potem pa tudi svoj lastni naslov z navedbo sorodstvenega razmerja z umrlim.

Pravtako je nujno potrebno navesti v tem potrdilu ime in priimek delavca ali delavke z rojstnimi podatki, s katerimi sta bila prijavljena pri francoskem socialnem zavodu, kakor tudi kraj rojstva, v kolikor se ta ne ujema s krajem bivališča. Točno mora biti precizirana doba zaposlitve in narava posla. (Kmečko ali tovarniško delo). Drugačen je namreč likvidacijski postopek za one, ki so delali na kmetijah, od postopka, ki je predpisan za delavce iz industrijskega sektorja. Priporočljivo je, da se podatki, s katerimi je bil eden ali drugi vpisan pri francoskem zavarovalnem zavodu, kasneje več ne spreminjajo, ker bi ta različnost imela lahko za posledico, da bi oblast tako vlogo enostavno zavrnila. Škoda bi bilo izgubiti to, kar je bilo s trdim delom zaslužno.

Pri tako zvanih »izposojenih imenih in osebnih podatkih« se s posebno vlogo na oblast in s potrdilom dveh prič ter izjavo delodajalca da doseči rektifikacija, to je poprava teh podatkov in po njej tudi priznanje pridobljenih pravic do pokojnine. Nekatere zavarovalne blagajne zahtevajo še »Acte de notoriété — potrdilo o istovestnosti«, ki ga krajevna oblast sestavi na podlagi izpovedi prič. To delo je seveda dokaj zamudno, zato je potrebno potrpljenje. Je pa tako, da če se ne zastavi pluga, se tudi brazde ne delajo.

Kot sem že malo prej omenil, je treba prošnji za pokojnino po tem novem postopku pri krajevnih blagajnah priložiti tudi prosilčevo »Izjavo na čast« — »Attestation sur l'honneur«, ki mora biti sopodpisana od dveh prič in župana občine v kateri je delavec delal. Vsaj ena od teh prič mora živeti v Franciji. S svojo izjavo priča potrdi, da ji je iz takih ali drugačnih razlogov znano, da je prizadeti v resnici delal v navedenem času, na tej in tej kmetiji. Če pa prosilec razpolaga s plačilnimi listi, odpustnico ali kakim drugim avtentičnim papirjem iz onega časa, to pričevanje ni potrebno. Pač pa morajo biti v vsakem slučaju podpisani prosilca, prič in delodajalca legalizirani — overovljeni na matičnem uradu ali na županstvu.

Vsa ta dokumentacija pripravljalnega akta mora biti obvezno naslovljena na direktorja onega krajevnega zavarovalnega zavoda, kamor bi nekoč delodajalec moral nakazovati zavarovalne prispevke.

Dobro je, če se v prošnji oziroma v izjavi za plačilo izrazi želja, da bi krajevna zavarovalna blagajna blagovolila še enkrat verificirati stanje zavarovalnih registrov, če morebiti prosilec le ni bil pri njih zavarovan. Tu namreč često pride do razveseljivega presenečenja, da se naenkrat odkrije, da sta prosilec ali prosilka bila v resnici zavarovana. V tem primeru plačilo prispevkov avtomatično odpade in lepega dne bo prišla odločba o dodelitvi pokojnine z navedbo enkratnega kapitaliziranega zneska in višino naslednjih tromesečij.

Če pa je rezultat poizvedb negativen, potem računski oddelek pri zavarovalni blagajni odmeri višino dolžnega zneska za čas delavčeve zaposlitve in mu to sporoči. Navadno mu naznani tudi kolikšen bo približno znesek pokojnine, ki jo bo delavec v bodoče prejemal, če bo plačal zaostali prispevek. Delavcu je sedaj dano na voljo, da zahtevani znesek plača ali ne. Izplačevanje pokojnine po tem postopku se bo začelo s prvim dnevom naslednjega meseca, ki sledi tistemu, v katerem je bil zaostali prispevek v celoti plačan. Onim, ki so ta prispevek plačali, blagajna pošlje za zaključek postopka še poseben obrazec — »demande de retraite« — prošnjo za pokojnino, ki jo je treba izpolniti, podpisati in dati potrditi na matičnem uradu ter jo poslati nazaj istemu zavodu.

Mislim, da sem s pričujočo razlago zakonskih določil in sprememb, ki se nanašajo na postopek, ki se sproži pri krajevnih zavarovalnih blagajnah, ko se vloži prošnjo za pokojnino dovolj izčrpno nakazal smernice za ravnanje ob iskanju sledi za delavčevo preteklostjo. Upravičeno torej lahko pričakuje, da ob skrbnem upoštevanju predpisov in poslužitvi vseh danih možnosti uspeh na koncu ne bo izostal.

Morebiti ne bo odveč, da ob tej priliki opozorim še potomce, katerih starši so nekoč delali v Franciji, a so že umrli, pa imajo dokaze o njihovem socialnem zavarovanju (imatrikulacijsko številko ali Izpisek prisluženih točk), da so z novimi predpisi o razbremenitvi centralne službe priznane gotove olajšave tudi za tovrstni likvidacijski postopek. Za življenja prisluženi odškodninski znesek, ki se je po 40 ali celo 50 letih kapitaliziral, preide namreč po smrti pokojnega v tkzv. zapuščinski sklad in se po izpolnitvi določenih pogojev razdeli kot dediščina med vse dedne upravičence. Tukaj odkup pravic ni mogoč. Ne more se za njihovo ostvaritev plačati za nazaj zavarovalnih prispevkov. Zapustnik mora že razpolagati z gotovim številom priznanih zavarovalnih tromesečij, torej že imeti pravico do pokojnine, ki je pa še ni prejemal, ker ga je smrt prehitela predno je dobil odločbo o dodelitvi odnosno predno je začel uveljavljati svojo pravico do pokojnine.

Prošnjo za dediščino je treba vložiti pri oni krajevni zavarovalni blagajni, ki je odločbo poslala ali bi jo poslala, če bi bil postopek že sprožen. Ne sme se pozabiti priložiti prošnji za dediščino dveh najvažnejših dokumentov: mrtvaški list in potrdilo o dednih upravičencih odnosno sklep o dedovanju v kolikor je zapuščinska razprava o preostali imovini bila že končana. Ta sklep izda pristojno občinsko sodišče.

V tujini, Na praznik Marije Vnebovzete.

Nancy, 15. avgusta 1983.

Iz dnevnika med vojno

Dogodki po 6. prilu 1941 so se naglo vrstili. Na cvetno nedeljo župnika v Bogojini ni bilo doma. Bil je poklican k vojakom v Rogaško Slatino, dasi je bil že nad 50 let star. Zato so prišli pome, da naj na cvetno nedeljo opravim bogoslužje. Vse je bilo zbegano, saj so nad nami krožila nemška letala, slišale so se eksplozije; po maši sem ravno krstil dva fantka, ko sta oba mostova čez Muro delno zletela v zrak. Pojavili so se na motorjih prvi nemški vojaki, oboroženi do zob. Verniki so se v manjšem številu zbrali v cerkvi. Bili so žalostni, ker so mnogim bili možje in fantje vpoklicani. Na srečo so župnika Jožefa Hauka že prejšnji dan odpustili in se je kmalu vrnil.

Bili smo v veliki negotovosti. Madžari v sosednjih vaseh so začeli dvigati glave. Ponavljali so geslo: Mindent vissza! Vse nazaj! Nekateri se dodajali: Vse nazaj, samo Kobilja ne! Pozneje pa so ravno na Kobilju nekateri zahtevali madžarsko pridigo, da je moral dobri župnik Ivan Koren kazensko oditi, ker se jim ni hotel ukloniti. Odgovarjal jim je, da sam ne zna dobro madžarski, oni pa še manj. Tako je bil prestavljen v Olad na Madžarskem.

Po 10 dneh nemške zasedbe sta se Hitler in Horthy končno pogodila, da Prekmurje pripade Madžarski. Kmalu je prikorakala četa vogrske vojske skozi našo vas Strehovce. Tu niso doživeli nobenega sprejema. Korakali so revno oblečeni s puško na ramah in eno strojnico. Na ulici ni bilo skoraj nikogar. Z dvorišč so jih nekateri opazovali. Ko so šli mimo naše hiše, je eden izmed njih polglasno spregovoril: Szomoruaak a nepek! Z bratom sva stala za zaveso pri oknu. Brat mi pravi: »Si slišal, kaj je rekel vojak: Ljudje so žalostni!« Ni pa bilo tako v sosednjem Dobrovniku. Tam so jih z veseljem pričakali in sprejeli. Že prej so večkrat zvonili na svojo roko z vsemi zvonovi. Samo, da je kdo v tistih dneh vzkliknil: Gyünnek! Gredo! Že je bilo vse pokonci in hajd zvonit in na ulico. Edino župnik Gredo! Že je bilo vse pokonci in hajd zvonit in na ulico. Edino župnik Stefan Lejko je vse to mirno prenašal. Vedel je, da še vse hujše pride za njegove slovenske vernike. Ne samo, da nič več ne bo slovenske božje službe, ampak da bodo preganjani. Koloniste iz Kamovec so odselili v internacijo v notranjost.

Takrat sem hodil maševat v Bogojino in Filovce, čeravno bi mi bilo bližje v Dobrovnik. Ko se je polagoma vse umirilo in so tudi napeteži v deli, da ni vse zlato, kar se sveti, smo svobodneje zadihali. Zvedelo se je, da bo civilna oblast prevzela upravo, ti bodo zastražili mejo na Muri. Oddal sem se, da grem v Maribor. Tam sem imel v bogoslovju še neke stvari ločil sem se, da grem v Maribor. Tam sem imel v bogoslovju še neke stvari in knjige. Nekaj tega sem pred odhodom domov 1. 4. 1941 shranil pri znan- cih v Studencih. S kolesom sem potoval do Bistrice. Znanec ribič me je s colnom s kolesom vred popeljal čez Muro. Lepo sva se pozibavala na valovih na štajersko stran. Dogovorila sva se, da se naslednji dan vrnem, ko ne bo vojaške patrulje. Peljal sem se do Ljutomera, od tam pa z avtobusom v Maribor. Prva pot mi je bila k škofu Tomažiču. Bil je sam s strežnikom Vidom. Zanimal se je za razmere pri nas. Povedal sem mu, da so madžarske oblasti še kar strpne do nas. Le Jožefa Klekla so zaprli. Tudi to, da se mlajši duhovniki z dekanom Ivanom Jeričem dobro držijo. Drugi

dan mi je izročil dekret za Jeriča, s katerim ga je postavil za generalnega vikarja za Prekmurje. Srečno sem se vrnil s stvarmi, ki sem jih hranil na Studencih. Vse drugo je bilo izgubljeno. Od lepe bogoslovne knjižnice ni skoraj nič ostalo. Rekli so, da so knjige pometali na ulico in jih zažgali. V bogoslovju sem našel samo oba strežnika Ivana in Janeza, ki sta imela tam stanovanje. Po dvorišču, kjer smo mi preživeli toliko lepih zabav ob igri, sta se sprehajali dve svinji. Na avtobusni postaji sem se srečal s šolskimi sestrami v civilu. Poznali smo se, ker sem tamkaj dostikrat maševal. Povedale so mi, da so jih nemške oblasti vse razgnale, da gredo vsaka na svoj dom. Za duhovnike sem že prej vedel, da so morali v izgnanstvo.

S 1. junijem je Prekmurje prevzel sombotelski škof, medtem ko je Međimurje ostalo cerkveno pod Zagrebom. Dne 13. 7. 1941 smo imeli duhovniki lendavske dekanije prvo srečanje s škofom na župnišču. Pričakali smo ga v obednici. Škof je bil z duhovniškim spremstvom z Madžarske na enem koncu mize. Dekanijska duhovščina v kolarjih, z rdečimi nageljni v gumbnicah, slovenskim znakom, pa na drugem. Jerič je škofa pozdravil v madžarščini in je večkrat ponavljal besede »cor pro corde«, kar je bilo škofovsko geslo. Predlagal je škofu, naj bi ostala v cerkvi in verouku slovenščina. Nekateri madžaroni so zahtevali odstranitev slovenščine in uvedbo »vendščine«. Kmalu smo začutili posledice naših želja. Po vrsti so naš mlajše duhovnike predstavili v notranjost med Madžare.

Ne dolgo po teh dneh me je poklical naš župnik in mi izročil dekret za kaplana v Lenti. To je čisto madžarska župnija. Le redko si slišal kakšno slovensko besedo. Sreča, da je župnik Henrik Holzedl govoril slovensko. Kaj torej storiti? Začel sem se učiti jezika.



Naši delavci na marofu v Novi

Tedaj se je zgodilo sredi vojne, nekega poletnega dne, da so se na vozovih peljali skozi Lenti naši delavci. Ob spremljavi harmonike so peli »Zaplula, zaplula je barčica moja.« Ustavili so se pred gostilno v bližini cerkve. Nagovoril sem jih. Povedali so mi, da se peljejo na sezonsko delo v Novo na marof Szent Imre. Obljubil sem jim, da jih obiščem, ker jej ta vas samo 20 km od Lentija. To sem tudi stóril, dogovorili smo se za Malo mašo za 9. uro, sporazumno z župnikom Farkašem. Prikolesaril sem zgo-daj, da so se lahko spovedali. Med mašo je prvič v zgodovini odmevala v tej cerkvi slovenska cerkvena pesem. Naše večglasno petje je navdušilo še celo trdega madžarskega župnika. Dejal je, da ta jezik le ni tako trd kot nekateri pravijo, da je to »lesen jezik« — fa nyelv.

Po maši smo se zbrali na marofu in zunaj sedli za pogrnjene mize, kjer so nam pridne kuharice pripravile kar dobro kosilo. Tu smo se razgovorili: o vojnih dogodkih, o skromnem zaslužku in v tem tujem okolju ogreli svoja srca ob lepih ljudskih pesmih. Tudi delavci so kmalu odšli domov.

Od tega je ravno 40 let. Pričujoča fotografija nas še danes spominja tega srečanja. Minila je strašna vojna, minila so nam tudi leta. Mene je duhovniška pot po 4 letih bivanja v Lentiju od reke Krke, kjer sem se tako rad kopal v poletni vročini, popeljala k njenemu izviru na Goričko.

To je le nekaj spominov iz tistih vojnih časov. Saj so bili veseli in tudi žalostni.

Franci Klemenčič

France Jančar iz Zbigovca (1820 - 1889)

France Jančar je bil rojen 9. 8. 1820 v Črešnjevcih v fari Gornja Radgona. Novo mašo je pel leta 1845. Kot duhovnik je služboval v raznih kra-jih onstran, največ pa tostran Mure. Ob koncu avgusta 1853 je bil pri Sv. Lovrencu v Puščavi, potem v Svetinjah, kmalu nato v Gornji Radgoni. Na-daljnje postojanke v njegovem pastirovanju so bile Arvež, Sv. Miklavž pri Ormožu, Sv. Benedikt v Slovenskih goricah in Negova. Leta 1870 je nasto-pil začasni pokoj, potem pa šel za kaplana k Sv. Marku niže Ptuja, odtod pa za provizorja k Negovi do leta 1872. Do 1873 je bil spet kaplan pri Ne-govi, nato pa je stopil v stalni pokoj in se naseil na svoji posesti v Zbi-govcih. Še danes stoji njegova hiša z značilnim lesenim stolpom v tej mir-govciji. Ni pokrajini, ki od njegovih časov bistveno ni spremenjena. France Jančar je umrl 31. 8. 1889 in je pokopan na pokopališču v Gornji Radgoni. Njegov grob je tik ob pokopališki kapeli, kjer je pokopanih več duhovnikov,

Glede na njegov trud in pomembnost za svoj čas France Jančar ne bi smel biti pozabljen in skoraj brezimen. Malokdo še namreč danes ve, da je bil France Jančar v svojem življenju človek, ki je v gospodarstvu ta-kratnega časa veliko pomenil, saj je s svojimi nasveti koristil in vplival na naprednejše gospodarjenje na vseh področjih kmetijske dejavnosti. Oha-njeni sta še dve njegovi knjigi: »Umni vinorejec« iz leta 1867 in »Umni gospodar ali gospodarsko berilo« iz leta 1869. Obe knjigi sta izšli pri Druž-bi sv. Mohorja v Celovcu.

V obeh knjigah je France Jančar v glavnem na podlagi lastnih izkušenj napisal za tiste čase dobre nasvete za »umno«^o gospodarjenje. Lotil se je skoraj vsega takratnega kmetijstva. Zanimivo je tudi to, da npr. ni pozabil celo na razstave vin. Svetoval je, kako naj poskrbijo za lep zunanji videz posode, v kateri se vino razstavlja.

Misli, ki veljajo iz Jančarjeve knjige, so, kot je sam zapisal: bodi zvest, pokoren in delaven, pa tudi izobraževanje ne pozabi. Med drugim je tudi zapisal: berite pridno sami, ako pa vi sami ne znate, naj vam bero vaši otroci. Omislite si kako slovensko knjigo, kak časnik, kar dostikrat več velja, kot ves trud in delo med letom, ako je napačno opravljeno.

France Jančar se je v omenjenih knjigah lotil vsega, kar je za takratni prebujajoči se narod bilo potrebno. Mnogi njegovi takratni nasveti so še danes zelo koristni. Že takrat je poudaril, kako potrebno je izobraževanje za pravilno kmetovanje. Ni sicer razmišljal o študiju na fakultetah, pač pa o prenosu izkušenj. Med drugim je zapisal: Da bo človek umno gospodaril in zemljo primerno obdelovati znal, za to je veliko več treba, nego da mož žena moža ima. Kdor hoče pravi gospodar in umen kmetovalec biti, ta se mora prav dobro pripraviti in naučiti svojega prihodnjega stanu.

Zelo pa je France Jančar poudarjal točnost: Ob pravem času je treba iti k jedi, k delu, k molitvi in počitku. Vsako orodje naj bo snažno in vsikdar na svojem kraju.

Mnogo dobrih nasvetov je v pozabljenih knjigah Franceta Jančarja. Sodobni mladi ljudje bi radi ostajali na zemlji, če bi upoštevali njegove besede: Ni svobodnejšega in srečnejšega stanu na svetu mimo stanu pravega gospodarja ali kmeta.

France Jančar je kupil cerkvi sv. Petra v Gornji Radgoni v letu 1886 zvon s težo 700 kg. Ob blagoslovitvi je bil temu zvonu boter. Ob smrti je bil upokojeni duhovnik in kmetovalec. V svoji oporoki je določil 500 goldinarjev za mašno ustanovo, po kateri naj kaplan v Gornji Radgoni daruje zanj in njegove sorodnike po eno mašo na mesec. Dijaškemu semenišču v Mariboru pa je dal v oporoki 2.200 goldinarjev kot štipendijo za kakega svojega sorodnika, ali če tega ni, župljana Sv. Petra v Gornji Radgoni.

Pričakujemo, da bo France Jančar vsaj v domačem kraju postal bolj znana osebnost in nanj ostal tak spomin, ki mu glede na njegovo življenjsko delo pripada.

Hét évtized

Dr. Horváth János pécsi püspöki általános helynök kisprépost ünnepelte február 7-én Pecset 70. születésnapját. Ez alkalomból felkerestek a Szekeskáptalan tagjai és az aulisták, az Állami Egyházügyi Hivatal részéről, a helyi állami szervek részéről, a Hazafias Népfront képviselői. Az ünnepeltet a főpásztor és a Káptalan részéről dr. Csigi Imre nagyprépost, az AEH és a megyei és városi szervek nevében dr. Somos Ferenc tanácsos köszöntötte. Dr. Cserháti József megyés püspök adminisztrátorával — távolléte miatt — három nappal később felkereste az ünnepeltet. Számos papok és nempapok, személyesen vagy írásban gratuláltak neki. A köszöntők kiemelték: Dr. Horváth János közvetlen, szerény, hűséges emberségével szolgálta mind az Egyház, mind a társadalom javát.

Miklós Imre államtitkar ezt írta neki:

Tisztelt Helynök Ur!

Szívélyesen köszöntöm 70. születésnapján, amely alkalomból munkatársaimmal együtt jó egészséget, boldog hosszú életet kívánok.

Öszinte elismerésemet fejezem ki Helynök Urnak az állam és a katolikus egyház kapcsolat fejlesztése terén végzett évtizedes eredményes munkásságáért, a papi békemozgalomban kifejtett tevékenységeért.

Kívánom, hogy tartós jó egészségben folytassa az elkövetkező esztendőken is munkásságát és gazdag tapasztalataival továbbra is segítse népünk fejlődését, jólétét szolgáló nemes célkitűzések megvalósítását. Budapest, 1983. február 7.

Kele Pál

Mivel az idej névnapod sokkal több, mint egyszerű névnap, hiszen kerek hetven esztendőért adsz halát a jó Istennek, engedd meg, hogy a hálaadásodban is osztozzam.

Bizony nagyon régen volt, amikor csentevölgyi szüleid először vettek karjaikba és köszöntek meg Istennek megérkezédet. Ok tudják csak, hogy akkor örömkben milyen jövőt álmodtak számodra. Biztosan nagyon szép. De talán mégsem merték remélni azt, ami valósággá lett: jó példával nevelgetett fiukból nemcsak tanult ember lett, de olyan, aki felsőbb tanulmányait a bécsi Pázmáneumban végezhetette és Isten ügyének szolgálatában kamatozhathatta. Voltál falusi kaplan, voltál szeretett plébános, nagyra becsült esperes, kiváló hittanár és városi apátplébános, s így jutottál el a csucsra: püspöki helynök lettél, sokezer fiatal számára Szentlelket idéző bermaló főpap.

Külön meg kell emlékezni arról, hogy mindezek mellett éveken átvoltál Békemozgalmunk elnöke, helyi történelmünk olyan rögzítője, amilyen nincs több az országban. Ez is hozzátartozik a szolgálatodhoz, ezt is szívügyednek tartottad, ezt is köszönettel tartozunk.

Mindezek után szívből kívánom: kívánom: áldjon meg a jó Isten jóegészséggel, szellemi frissességgel, derűs örömmel, nyugodt öregséggel. Ha fizikailag nem is, de lélekben együtt ünnepelek azokkal, akik a ritka szép születésnapon tisztelettel vesznek körül. Ad multos annos! Pécs, 1983. február 6.



*Dr. Horvát János pécsi püspöki
általános helynök bérnál*

Erdekes is a következő magnóra felvett énekkel diszitett köszönet:

Megjött e nagyon várt ünnep!
Támasztva bennünk nagy kedvet!
Borita ránk fehér leplet,
Adá az ég sok kegyelmet.
A szeretet hófehérség,
Benne ragyog a mindenség!
Nagy mindenség sok világa,
Csak úgy izzik szívünk tája!
Olyan szívünk, mint egy fészek,
Rejtünk benne ezer szépet!
Felszeng benne ének, dallam,
Lelkünk olyan, mint az arany.
Szemünk is mint a drága kő.
Bennünk ATYANK égekig nő!
Olyan szívünk mint egy katlan,
Tüze heves, lankadatlan!
A szívünknek nagy melege.
Sok fiókát is kikölte.
Kik oly kedvesen csipognak,
Hetven évet dallba fonnak!
Elmondják, miként született,
Daliás szép ifjuvá lett!
Oly naggyvá lett, mint Királyunk,

Kit Lászlónak titulálunk.
 Fejlődött is test a lélekben,
 Tudományban, bölcsességben.
 Beállt Isten gardájába,
 Működe szolgálatában.
 Falucskáit mint kinötte,
 Kerüle helynöki székbe.
 Lehet, hogy tovább is halad,
 De se baj, ha helyben marad!
 Gyámolítja az Egyházat,
 Feszít a munkának vállat.
 Hála Isten, hogy született!
 Mindmegannyi szép és jót tett.
 Dicsérjük hát szívjoságot.
 Ég védje élte fonalat!
 Nem minden, hogy született.
 Neve Mátai János lett.
 Mintmegannyi szép és tett
 Ekkor szórják a foldeket,
 hogy bőségben teremjenek.
 Szórjuk mi is kegyelemmel,
 Köszöntsük egész szívünkkel!
 Kivánságunk sok vekannyi,
 Nehéz szuszra elmondani!
 De nagy-szív bőségből a száj,
 Be nem álva egyre csak jár,
 Zengi egyszer, zengi százszor:
 Éljen a hűséges PÁSZTOR!
 Nyája reá emlékezzen.
 Erte buzgó imát zengjen!

Dr. Horváth János Részere, miután sikerül megszületnie és hetven szép esztendőt megérnie Isten dicsőségére Mátai János védszentje mindenkori oltalma révén...

Sok szeretettel küldi e sorokat a pilóta Nándor, szegény földi vándor, megköszönve a sok gratulációt, melyeket megköszönve csak most talált rá méltó szavakat! A jó Isten éltesse soká, erőbe, egészségben az Ő kegyelmében!

Solymar Nándor, 1983. február 8.

Ezekhez a köszöntésekhez csatlakoznak: maribori Egyházmegye, Hatósága, a STOPINJE, melynek hű magyarnyelvű munkatársa az ünnepelt is, valamint az összes barátai és ismerősei!

Važnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja

IZ POMURSKEGA PASTORALNEGA PODROČJA

Sodobno dušno pastirstvo je 2. vat. c. zboru marsikje v svetu narekovalo potrebo, da so v okviru škofij nastale zaokrožene pastoralne enote. V naši škofiji jih imenujemo pastoralna področja. Že lepo število let obstaja tudi pomursko pastoralno področje, ki ga sestavljajo tri obmurske dekanije: Ljutomer, Lendava in Murska Sobota. Seveda se med seboj razlikujejo župnije iste dekanije, toliko bolj pa še dekanije področja. Vendar pa Pomursko pastoralno področje zopet ni zgolj nekakšna umetna tvorba glede na zemljepisni vidik. V vseh treh dekanijah se porajajo podobna pastoralna vprašanja. Versko izročilo je tukaj še na splošno močno. Družbena sestava je v vseh treh dekanijah podobna itd.

Pomursko pastoralno področje izdaja že dobro desetletje svoj zbornik, ki ga poznamo pod naslovom STOPINJE in je znatno presegel naklado pet tisoč izvodov. Največ bralcev je prav iz tega področja, za to je tudi prav, da kaj več izvedo o našem področnem pastoralnem delu.

V začetku koledarskega leta so dekanji, prodekani in referenti za razna pastoralna vprašanja sestanejo in izdelajo okvirni pastoralni načrt za tekoče leto. Načrt je obvezen za vse tri dekanije. Posamezni področni referenti pripravijo nato podrobnejši načrt, ki ga skupno z dekanijskimi referenti uresničijo.

Kaj smo torej storili v našem pastoralnem področju v drugi polovici prejšnjega leta in nekako do konca avgusta 1983?

Vsi duhovniki našega področja posvečamo katehezi posebno skrb. Obisk verouka je v večini tukajšnjih župnij na primerni višini. Osip se čuti ponekod po birni. Zato se trudimo, da bi bila birna v zadnjih letnikih osnovne šole. Poleg osnovnošolskega verouka imajo vse župnije tudi pošolski ali mladinski verouk. Obisk je od župnije do župnije različen. Precej župnij je uvedlo še verouk za predšolske otroke.

V področju skrbimo za izpopolnjevanje katehetskega znanja katehetov. Referent za katehezo in oznanjevanje oskrbi vsako leto katehetski tečaj. Lani oktobra je v Beltincih predaval strokovnjak in profesor katehetike dr. Dermota. Naslov njegovega predavanja je bil: »Razmišljanje o usposabljanju staršev za versko vzgojo pubertetnikov.« Tečaja so se udeležili skoraj vsi kateheti in katehistinje področja. Tečaj je pripravil in uspešno vodil referent L. Ratnik.

Zadnja leta žal tudi v našem področju upada zanimanje za duhovne poklice. Vsi se zavedamo, da je treba nekaj storiti. Številni molilci iz lendavske dekanije so se zbrali 7. novembra 1982 v Turnišču. Vodilo srečanja je bilo »Prosimo Gospoda žetve, naj pošlje delavcev na svojo žetev«. V vabilu na to molitveno srečanje je stalo tudi priporočilo 2. vat c. zbora: »... Krščanska občestva, družine, župnije, duhovni voditelji, katehetinje, starši, duhovniki... imajo dolžnost skrbeti za nove duhovne poklice.« Referent St. Zver še kliče: »Pomurje — do nedavnega žitnica duhovnih poklicev v škofijskem merilu, nazaduje!«

Vsakihi nekaj let, glede na pastoralne potrebe, ima področje svoj plenum. Lani je bil 17. novembra v Veržeu. Po pozdravnih besedah krajevnega dekana A. Korbuna, je imel meditacijo kaplan F. Brunšek. Osrednja točka plenuma je bilo lepo in izčrpno predavanje L. Kozarja z naslovom: »Versko oblikovanje v malih skupinah nekoč in danes«. Predavatelj, kot dober poznavalec verske preteklosti Prekmurja, je pred poslušalce razgrnil podobo malih verskih skupnosti, ki so nekoč bistveno oblikovale vernost pomurskega človeka. Nekatere take male verske skupine so se ohranile vse do današnjih dni. O tem vprašanju je bil letos govor tudi na dekanijški konferenci.

Vsem dosedanjim področnim referentom je bila izrečena zaslužena zahvala za njihovo prizadevno delo. Na željo večine navzočih so bili isti referenti potrjeni za naslednjo mandatno dobo. Samo namesto dosedanjega referenta za ministrante J. Špesa je bil izbran kaplan F. Brunšek. Kaplan J. Špes je po večletnem uspešnem delu z ministranti zapustil tukajšnje področje in odšel za župnika v Brestanico. Želimo mu obilo božjega blagoslova!

Versko-kulturni dogodek za naše pastoralno področje je nedvomno vsakoletni teološki tečaj. Res je, da je ta tečaj na medškofijski ravni, a ker se ga v Beltincih udeležujejo študenti in izobraženci predvsem iz našega področja, je prav, da ga omenimo v tem zapisu. Tečaj je dva zaporedna tedna v mesecu marcu, ob petkih, sobotah in nedeljah.

Nekako vodilo letošnjega teološkega tečaja je bilo: »Vse premorem v Njem, ki mi daje moč«. Naslovi predavanj so bili: »Kako doživljam mašo danes?« (dr. Vinko Potočnik), »Ali smem skrivati, kdo sem?« (dr. Anton Stres) »Šansa nedolžno trpečih« (Dominik Kolar), »Kako živeti zakon z drugače mislečimi?« (dr. Stanko Ojnik), »Slomšek v svojem času« (škof dr. Franc Kramberger) in »Kako ustaviti epidemijo ločitev?« (p. Vital Vider). Za večino predavanj je bila velika učnilnica beltinskega Župnijskega doma komaj dovolj prostorna.

Vse župnije Pom. past. področja imajo župnijski svet. Na splošno so župnijski sveti delavni in v koristno oporo župnikom. Dvakrat na leto priredi področje ali dekanija tečaj za člane vseh župnijskih svetov. Prvi tečaj, navadno pozno pomladi, je izrazito študijskega značaja. Letos je nosil naslov: »Član ŽS in delo«. To prvo srečanje smo imeli tudi letos ločeno po dekanijah. Vlogo predavatelja v vseh treh dekanijah je uspešno opravil kaplan I. Magdič. Za župnijske svete ljutomerske dekanije je bilo to srečanje v Ljutomeru, za lendavsko dekanijo na Kobilju in za soboško dekanijo v Kančevcih na Goričkem. Po predavanju je bil povsod delovni razgovor. Vsem udeležencem srečanj, dekanijskim referentom za vzorno organizacijo in predavatelju je treba izraziti priznanje in zahvalo. V lendavski dekaniji vodi to srečanje, mašuje in pridiga kaplan F. Režonja. Jesensko srečanje, ki je posvečeno predvsem duhovni obnovi, je bilo pri Svetem Juriju ob Ščavnici. Vodil ga je področni referent za ŽS-te J. Hozjan, somaševanje je vodil in pridigal pa Št. Recek. Domači župnik R. Junež je sprejel številne župnijske svete z veliko gostoljubnostjo. Mnogi so prvič videli tamkajšnjo novo cerkev. Jesenskega srečanja se je udeležilo nad 300 članov, če bi pa sešeli še vse udeležence spomladanskega srečanja, bi njihovo število znatno preseгло 400.

Za nas duhovnike in katehistinje je posebno doživetje dan duhovniškega posvečenja. To je skupna rekreacija v začetku meseca junija, povezana z obiskom ene ali več cerkva doma, pa tudi zunaj mej naše ožje domovine.

Dne 8. junija 1983 smo poromali k Sv. Trojici v Halozah. Izjemno so se nam pridružile še štiri dekanije drugega naddekanata. Ta svetoletni dan duhovniškega posvečenja je vodil pomožni škof dr. Jože Smej. Imel je zelo lepo meditacijo, vodil je somaševanje in pridigal. Celotno organizacijo romanja za naše področje, kot je že nekaj let, je prevzel soboški dekan M. Poredoš. Naše tri dekanije so ta dan obiskale še hrvaško Marijino svetišče pri Mariji Bistrici. Zahvala gre trojiškemu župniku g. Ogrincu in njegovim sodelavcem za nadvse prijazen sprejem. Čutili smo se kot bratje med brati.

Za ministrante je prve dni julija 1983 pripravil duhovno obnovo referent F. Brunšek. Ministranti lendavske in soboške dekanije so pohiteli k Sv. Benediktu na Goričkem, za ljutomersko dekanijo pa je bilo njihovo srečanje pri Sv. Duhu. Vsakikrat se je zbralo nad sto strežnikov in strežnic pri oltarju. Referentu F. Brunšku se ob njegovem odhodu na novo službeno mesto za njegovo prizadevno delo z ministranti prisrčno zahvaljujemo in mu želimo uspešno duhovniško pot.

Na ozemlju soboške dekanije prebiva okrog 25.000 evangeličanov, nekaj binkoštnikov in v Motvarjevcih tudi kalvini. Gotovo je prav tu prilika za ekumensko delo. Letos so bili ekumenski pogovori v Križevcih v Prekmurju.

V izrednem svetem letu smo se tudi na našem področju trudili za duhovno prenavo. Duhovnikom nam je bilo priporočeno, da bi po možnosti vsi opravili duhovne vaje. Za vernike smo pripravili tridnevnice in druga srečanja za duhovno poglobitev. Posebno doživetje za nas vse je bilo prav gotovo svetoletno romanje v mariborsko stolnico. Dekanija Ljutomer je romala v soboto 16. julija. Romanja se je udeležilo kakih 800 vernikov. Somaševanje je vodil dekan A. Korbun, pridigal pa je stolni župnik kanonik S. Lipovšek. Naslednji dve soboti 23. julija in 30. julija sta bili na vrsti lendavska in soboška dekanija. V prvem primeru je bilo okrog 1000 romarjev (z 21 avtobusi) in iz soboške dekanije približno 1200 udeležencev romanja (25 avtobusi). V prvem in drugem primeru je vodil somaševanje pomožni škof dr. Jože Smej. V svoji pridigi se je dotaknil tudi upadanja duhovnih poklicev. Po svetoletni slovesnosti v Mariboru je večina župnij nadaljevala romanje z obiskom romarskih in drugih cerkva (Puščava, Ponikva, Sladka gora, Sv. Trojica v Halozah, Marija Bistrica).

Na našem področju mislimo tudi na ostarele vernike in na bolnike. Zadnja leta prirejamo srečanje za bolnike na župnijski in dekanijski ravni. Bolniki lendavske dekanije so v nedeljo, 21. avgusta romali v Turnišče. Ob lepem vremenu se je zbralo kakih 500 ostarelih in bolnikov, ki so za to pozornost zelo hvaležni. Bogoslužje je oblikoval domači župnik L. Ratnik, somaševanje pa je vodil domači dekan. Ljutomerska dekanija je imela podobno srečanje v Križevcih, soboška pa v Murski Soboti.

Zelo prizadevna je skupina predavateljev na tečajih za predzakonske, ki jo že število let uspešno vodi referent A. Fakin. Isti referent s sodelavci skrbi tudi za nemoteno delovanje stalnega tečaja za predzakonske v Murski Soboti.

Mladi molilci se mesečno enkrat zberejo k molitvenemu srečanju v Belčincih. Ta molitvena srečanja je začel in jih uspešno vodi črenšovski kaplan St. Zver.

Nove maše so imele župnije Murska Sobota, Pertoča in Kuzma v soboški dekaniji, v lendavski pa Velika Polana.

Za naše področje je bil dogodek prvega reda posvetitev novega pomožnega škofa dr. Jožeta Smeja. Ob njegovi posvetitvi se je radovala vsa mariborska škofija, upravičeno pa še posebej Pomursko pastoralno področje, tu pa še zlasti lendavska dekanija: novi gospod pomožni škof izhaja namreč iz bogojanske župnije, ki pa spada v dekanijo Lendava. Dobremu Gospodovemu služabniku in nadvse prizadevnemu souredniku pričujočih STOPINJ, želi tudi Pomursko pastoralno področje mnogo uspeha v nadpastirski službi, trdno zdravje in izdatno božjo podporo. On moli za nas, mi mu pa povračujemo z našimi molitvami in zglednim krščanskim življenjem.

Franc Tement

BAKOVCI — Slovesnosti in dogodki v župniji se ponavljajo, zato obstaja nevarnost, da postanejo preveč vsakdanji. Treba jim je dati vedno novo vsebino. To pa zahteva veliko trdnega dela in iznajdljivosti. Koliko se nam je to posrečilo, je težko oceniti. Pa vendar se je v župniji Bakovci nekaj dogajalo. Res je, da so se slovesnosti v cerkvenem letu ponovile, mislim pa, da so bile bolj doživete kot prvo leto po ustanovitvi župnije.

Oktobrska rožnovenska pobožnost je zajela tudi otroke in mladino, ki so po skupinah med seboj tekmovali. Prav tako je bila tudi priprava na božič in veliko noč bolj doživeta. Procesiji sv. Rešnjega Telesa, ki se je letos odvijala sredi vasi, na obeh straneh Mokuša, je dal poseben pomen dr. Jože Smej, pomožni škof, ki ga je župnija Bakovci ob tej priložnosti prvič pozdravila.

Posebno doživetje je bilo tudi prvo sveto obhajilo 25 prvoobhajancev. Skoraj vsi starši so bili navzoči. Prijetno doživljanje velikih skrivnosti se je nadaljevalo tudi pri bratski mizi — pri slovesnem zajtrku, ki so se ga udeležili tudi starši.



Velikonočna procesija v Bakovcih

Bakovski župljani budno spremljajo in tudi radi pomagajo s svojimi darovi pri obnovi svoje cerkve, ki iz vaške kapele postaja zares prava župnijska cerkev. Novi prizidek, ki je bil lani postavljen pod streho, je v tem letu dobil nov lesen, kasetiran strop, nov tlak, obnovljena je bila vsa električna inštalacija cerkve, dobili smo nov lesteneec in nove luči. Obnovljena je bila tudi napeljava strelovoda, novi žlebovi in na novem prizidku postavljen tudi umetniško izdelan križ s kroglo. Cerkev je dobila tudi centralno kurjavo. Pri tem je bilo opravljenega veliko prostovoljnega dela.

Gotovo je vse to dokaz, da nastaja občestvo, ki pogloblja svojo zavest pripadnost župniji.

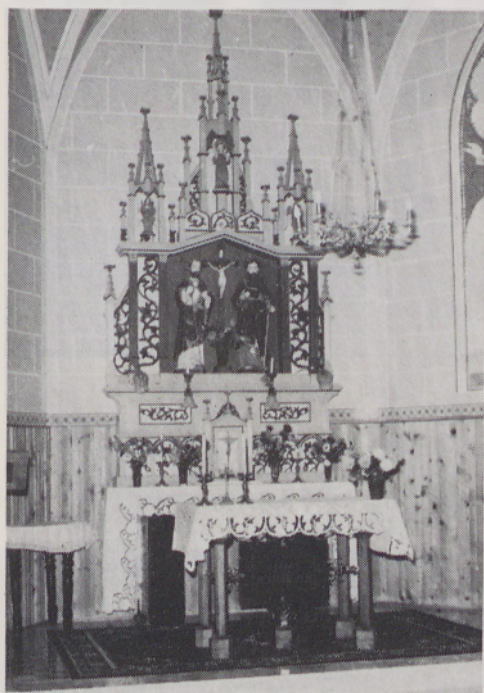
BELTINCI — Naš župnijski dom še stoji, po domače ga imenujemo učilnica. Ne moremo več brez njega v dušnem pastirstvu župnije. Vedno bolj so zasedene kakor obe učilnici tako tudi dvorana. Poleg rednega verouka osemletke, ko imamo obe učilnici in vse kapele dan na dan zasedene s poukom, so v dvorani še srečanja staršev predšolskih otrok, staršev osemletke — posebej prvoobhajancev in osmošolcev, pa še očetov sedmo in osmošolcev, kakor tudi srečanja mladine, mladih družin in še razna druga srečanja in sestanki.

Dvorana v župnijskem domu je večnamenska: tu so razni tečaji in sestanki, duhovne obnove, pa tudi redne duhovne vaje za otroke in mladino, ker imamo tudi kuhinjo z vso opremo za 50 ljudi in spalnice z 28 posteljami. Vsak mesec imamo tudi molitveno uro z zastopniki pomurske mladine.



Obnovljena kapela v Gančanih

V tem letu smo obnovili župnišče, prekrili obe gospodarski poslopji, prebarvali cerkveni in dva kapelska stolpa. Posebej je treba omeniti kapelo v Gančanih, ki je zunaj in znotraj lepo obnovljena, kapela v Lipovcih pa je poleg novega poda dobila tudi nov oltar proti ljudstvu. Na Petrovo smo imeli blagoslovitev tega oltarja. Blagoslovil ga je novi škof Jožef Smej. Tudi dva naša mlada misijonarja, oba delata v Afriki, sta doma na oddihu: Jožef Mlinarič iz Bratonec in Barica Rous iz Beltinec.



Novi oltar v Lipovcih

Dušnopastirske stike smo navezali z župnijskim svetom župnije Otočec pri Novem mestu, kakor tudi s cerkvenim pevskim zborom iz Prevalj na Koroškem. Imeli smo nekaj nastopov in razgovorov v domačih župnijskih cerkvah. Taki obiski nas bogatijo za delo v dušnem pastirstvu. Več naših mladih in tudi otrok hodi na duhovne obnove in duhovna srečanja v nam že znana središča: Šmartno, Radeči breg, Bele Vode, Sv. Trojica in razni samostani v Sloveniji.

Se veliko načrtov in dela imamo tudi za prihodnje leto. Znana nam je dobro stara resnica, da v dušnem pastirstvu ne more biti nikoli konca, ampak je treba vedno staro poglobljati in novo uvajati. Naša župnija v ta namen tudi veliko moli in prosi še in še za nove duhovniške in redovniške poklice, saj v tem letu nismo imeli nove maše.



Prevaljski in domači pevci v Beltincih

BOGOJINA — Dva pomembna dogodka sta bila letos v naši župniji: posvečenje našega rojaka dr. Jožefa Smeja za škofa, ko je 130 ljudi s 3 avtobusi romalo v Maribor in pa njegovo srečanje z duhovniki iz njegove rojstne župnije v bogojanski cerkvi 31. julija.



Živi bogojanski duhovniki s svojim rojakom pomožnim škofom Jožefom Smejem

Na srečanje škofa in vseh duhovnikov iz bogojanske župnije smo se tudi duhovno pripravljali ves teden. Vso pripravo je vodil domačin Janez Puhan, misijonar na Madagaskarju. Vsak večer ob osmih je bila sv. maša, govor in po maši film o temi, ki je bila obravnavana v govoru. Priprave se je udeleževalo veliko vernikov. Tudi 300, proti koncu pa še več obhajil je bilo vsak večer. Od 20 živih duhovnikov se je tega srečanja udeležilo 16. En Biseromašnik (Štefan Varga) in trije zlatomašniki (Franc Horvat iz Bogojine, ki sedaj živi v Ameriki, Franc Horvat, salezijanec iz Filovec in Štefan Vogrin, salezijanec iz Ivanec zaradi bolezni niso mogli priti).



Pmožni škof dr. Jožef Smej v svoji domači župniji

Cerkev je bila lepo okrašana in nabito polna. Veliko ljudi je stalo zunaj cerkve, ker je bila dobra ozvočitev tudi zunaj. Škofa in ostale duhovnike so v začetku pozdravili domači župnik in mladina. Slovesno pridigo pa je imel Jožef Gutman, župnik pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju.

Ta slovesnost je pustila globok vtis vsej župniji. Prvi škof iz Bogojine. Tudi število duhovniških poklicev se krči. Pri slovesni zahvali ob somaševanju 16 duhovnikov, je bila tudi prošnja za nove duhovniške poklice.

Mladinskega verouka se je udeleževalo okrog 25 mladincev. Osnovnošolskega pa vsi razen enega. Romali smo s 3 avtobusi v Pleterje in Kostanjevico. Večina župljanov še ni videla tega samostana. — Svetolctnega romanja v Maribor smo se udeležili skupno z ostalimi iz dekanije.

Vsako leto obiskuje vedno več ljudi našo cerkev. Posebno ob nedeljah in sobotah. Prišlo je že tudi 15 avtobusov v enem dnevu.

CANKOVA — V Stopinjah 1982, smo vse prijatelje te priljubljene pomurske publikacije prosili, naj molijo za uspeh svetega misijona v naši župniji. In uspeh, hvala Bogu, ni izostal. Misijon je bil en teden pred božičem. Vodila sta ga minoritska patra p. Maks Klanjšek in p. Stanko Skledar. Vsak dan so bili trije govori za vse vernike skupaj in dva za posamezne stanove ter vsak dan za otroke. Ves misijon je bil usmerjen v pokoncilsko prenovo. Posebnost misijona je bila v tem, da sta misijonarja govorila o zakramentih: vsak dan je bil posvečen enemu zakramentu; o zakonu pa je bil govor vsak dan ves teden. Vodilo misijona je bilo: Kristus nas posvečuje v družini in



Začetek misijona na Cankovi

Cerkvi. Vsi mislimo, da je misijon uspel. Vsak dan se je veliko število vernikov udeleževalo misijonskih govorov; saj so ves teden imeli za poseben praznik v župniji. Vsi smo spet bolj začutili, kako lepo je biti veren in povezan z Bogom in med seboj, posebej še v družini. Poleg temeljitih misijonskih govorov, molitve, delitve zakramentov (spovedovanja), je misijon poživljala še kitara p. Stanka, nadalje recital cankovske mladine Silvina Sardenka — Mlajši sin, pa razstava risb šolske mladine o delitvi zakramentov, srečanje s predšolskimi otroci, srečanje z bolniki in še kaj. Močno se nam je vtisnil v srce petkov večer, ko je bil med sveto mašo spraven govor, nato pa celovečerni film o sv. Frančišku Asiškem. Misijonarja p. Maks in p. Stanko sta zelo enotna ekipa, ki se med seboj dopolnjujeta in škoda bi bila, če bi bila preveč zaposlena z drugim dušnopastirskim delom, kajti misijonsko delo po župnijah je sicer zelo naporno, vendar pa nujno potrebno.



Pater Maks — misijonar na Can-kovi

19. 2. 1983 smo se veselili z zlatoporočencema Karlom Kolmankom in njegovo ženo Jožefo, rojeno Žalman. Med sveto mašo smo prosili Boga, naj ju še dolgo ohranja med nami. Posebno žena je že dolgo let nepogrešljiva pri ljudskem petju med sveto mašo. Verniki smo ji za to hvaležni. Druga zlata poroka pa je bila na velikonočni ponedeljek (4. 4.). Pred oltar, okrašen s cvetjem in zlatimi trakovi, sta pristopila po blagoslov zlatoporočenca Anton Kerec in Jožefa, rojena Gomboc iz Topolovec. V zakonu se jima je rodilo osmero otrok, od katerih sta sedem odlično vzgojila in vsak je našel svoj prostor in »kos kruha«, ki ni ravno majhen. Eden izmed otrok pa je umrl v četrtem letu starosti. Tudi najstarejši sin Anton, ki je bil poročen v Motovilcih, je že umrl; vemo pa, da se je iz nebes veselil skupaj s starši, bratoma in sestrami ter vso župnijo tega lepega dogodka. Izmed srebrnih porok pa se spomnimo srebrne poroke Štefana Žilavca in njegove žene Friderike, rojene Bertalanič s Cankove. Oba sta cerkvena pevca in posebno žena med stebri pevskega zbora v naši župniji. Z Viko Kovač, Marijo Rajko, Pepco Kuzma (in mlajšo Marijo Rojko in Albino Prasl) ter Albertom Kerecom (in Karlom Kočarjem, Viktorjem Bagolom, Štefanom Žilavcem) pa je nepogrešljiva pri pogrebnih slovesnostih.

Vsi župljani si prizadevamo, da bi živeli kot družina, katere člani so odgovorni drug za drugega, tudi pred Bogom. Zato čutimo srčno potrebo, da s spoštljivo molitvijo spremljamo k večnemu počitku in večni sreči vsakega našega člana. Tako smo pokopali med drugimi 18. 2. 1983 Ladislava Baranjo,



Pogreb Franca Bencika v Lemerju

zelo spoštovanega moža iz Zenkovec. 26. aprila pa smo se v velikem številu poslovili od dolgoletnega zvonarja pri cerkvi svetega Križa v Lemerju, zelo uglednega in strokovno usposobljenega mizarja Franca Bencika. Pokojni Franc je bil dober mojster za svoje številne mizarske vajence in dober družinski oče. Bil je tudi član župnijskega sveta. 12. maja pa je umrla naša najstarejša župljanka — Marija Horvat, rojena Vogler. Rojena je bila 1889. leta na Cankovi. Med ljudmi je bila zelo spoštovana žena. Zelo močno je odjeknila smrt 62-letnega trgovca Franca Hadlerja iz Lemerja. Na isti dan, 6. 8., sta umrli dve prek 80 let stari ženi: Jožefa Bučar s Cankove in Marija Šnurer iz Skakovec. Seveda so tudi drugi naši pokojni vredni spomina in so vključeni v naše molitve. Tudi nesreča ne počiva. Tako se je 8. 7. s traktorjem ubil Jožef Fuks, 32-letni fant iz Domajinec.

Župnijsko občestvo pa živi predvsem v duhovnem smislu iz župnijske svete maše in molitve, pa tudi iz praznikov. Za farni praznik — sveti Jožef — je »težo dneva« nosil profesor dr. Stanko Ojnik. Lepo doživetje so bile postne nedelje s popoldanskimi postnimi pridigami; velikonočna in telovska procesija, prvo sveto obhajilo in izpoved vere osmošolcev.

Svetoletnega romanja naše dekanije smo se udeležili z dvema avtobusoma. Popoldne pa smo se peljali k Svetemu Arehu na Pohorju, kjer je CERTUS v svojem hotelu Areh pripravil za vseh 110 romarjev dobro in poceni kosilo. Veselili smo se lepe, sveže narave in gozdnega bogastva, a žalostili zaradi razpadanja cerkvice svetega Areha. Preko Osankarice in Oplotnice ter Pragerskega smo prišli na Ptujsko goro, kjer smo se združili z nekaterimi drugimi romarji iz naše dekanije in pod vodstvom p. Maksa Klajnska zapeli litanije Matere božje. Našega misijonarja p. Maksa pa smo povabili na Cankovo, da bomo podoživljali lepe dneve duhovnosti. Če ne pride prej, pa vsaj pred novo sveto mašo, ki bo prihodnje leto (1984) v naši župniji; če je to božja volja.

CEZANJEVCI — Sveto leto v naši župniji je bilo leto duhovne obnove verskega življenja in obnove verskih znamenj — svetinj naših prednikov.

V nedeljo, 15. maja, smo v naši župniji slovesno sprejeli novega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja. Opravil je naddekanijsko vizitacijo, skušnjo otrok iz verouka, daroval sveto mašo in se v lepem govoru zahvalil župniku in župljanom za vzdrževanje cerkve.



Blagoslovitev novega križa v Vogričevcih

Zadnjo nedeljo v maju smo slovesno blagoslovili novi križ v vasi Vogričevci. Postaviti ga je dala družina Stajnko. Križ je visok nad 6 metrov.

Duhovno obnovo za člane ŽPS dekanije smo imeli v Ljutomeru.

V soboto 16. julija se je nad 100 župljanov udeležilo svetoletnega romanja v stolnico v Maribor. Opravili so spoved, prejeli obhajilo in popolni odpustek. Popoldne smo poromali še k Devici Mariji v Puščavo na Pohorju. Občudovali smo lepoto cerkve, se Mariji priporočili in jo prosili, da ostanemo zvesti Bogu vse svoje življenje.

Zadnjo nedeljo v avgustu smo se udeležili dekanijskega romanja na Ptujsko Goro. Kar s tremi velikimi avtobusi nas je 150 župljanov poromalo k Mariji. Somaševanje dekanijskih duhovnikov je vodil dekan Alfonz Korbun. Med mašo je govoril domači župnik in dekan Maks Klanjšek. Navdušeno petje 2.000 glave množice romarjev je povzdignilo lepoto in svetost bogoslužja. Popoldne smo obiskali še Svete Gore v Bistrici ob Sotli. Tam smo imeli pete litanije Matere Božje in blagoslov. Med potjo smo obiskali še Kumrovec in Podčetrtek. Polni duhovnega veselja in lepih spominov smo se vrnili na svoje domove.

V avgustu so vaščani Branoslavec lepo obnovili vaško kapelo, posvečeno sveti Družini.



*Obnovljena kapela Svete Družine
v Branoslavcih*



*Obnovljena kapela Srca Jezusovega
na Stari cesti*

Na Stari cesti so vaščani treh vasi: Stare ceste, Mekotnjaka in Desnjaka obnovili veliko kapelo, posvečeno Srcu Jezusovemu. Vsem darovalcem naj Bog poplača z večnimi darovi.

ČRENDOVCI — Število duhovnikov — rojakov iz črenšovske župnije, se je lani zmanjšalo od 21 na 19.

Dne 26. avgusta 1982, pozno zvečer, je v essenski bolnici zadet od srčne kapi, umrl izseljeniški duhovnik IVAN IFKO. Rodil se je na Gornji Bistrici leta 1920 staršem Ignacu in Evfemiji. V mašnika je bil posvečen leta 1948. Do leta 1956 je bil v dušnem pastirstvu v več župnijah domače škofije, nato pa izseljeniški duhovnik najprej v Avstriji, pozneje pa vse do prerane smrti v Nemčiji. Starše, sestre, brate in številne znanke je nepričakovani odhod Gospodovega služabnika hudo prizadel. Mnogi so naročili mašo za pokojnika iz hvaležnosti, ker jim je v času njihovega zdomstva nesebično pomagal. Še sedaj, leto po njegovi smrti, sliši domači dušni pastir iz ust številnih nekdanjih zdomcev, kakšen pričevalec dobrote in ljubezni do bližnjega je bil pokojni Ivan.

Njegova največja želja je bila, da bi samo še enkrat videl starše, brate, sestre in dom. Solze so ga oblike vedno, ko so rojaki odhajali domov na dopust ali se vračali za vedno v domovino. Jokaje je naročal pozdrave za domače. Žal se njegova želja ni izpolnila, niti tista, da bi počival v domači zemlji. Njegov prezgodnji grob je na mestnem pokopališču v Essen-Altenessenu, v duhovniški grobnici pod mogočno platano. Verjetno ne bo tako dolgo, ko se bo za vedno srečal s starši, ki jih je imel tako srčno rad, pri Njem, ki mu je v svojih bratih tako zvesto in nesebično služil.

V 80. letu starosti je v jeseniški bolnišnici sklenil svoje življenje salezijanski duhovnik ANTON TÖRNAR. Rodil se je leta 1903 v kmečki družini, nedaleč od domače cerkve. V duhovnika je bil posvečen leta 1933. Kot duhovnik je deloval v številnih krajih naše ožje in širše domovine. Bil je dober govornik in vesten, po potrebi tudi strog spovednik. Zelo ga je bolelo, ko je zvedel, da nekateri njegovi rojaki stojijo med mašo zunaj cerkve, ali da kak njegov znanec neredno hodi k maši. Skoraj do zadnjega je enkrat na leto z velikim veseljem prihajal domov na letni dopust in je ob tej priliki obiskal vse sorodnike in številne znanke. Tudi pismeno se je rad oglašal, redno v različnih jezikih. Obvladal je namreč v celoti ali delno kar vrsto jezikov. Na vstajenje čaka na trsteniškem pokopališču. **OBEMA ZVEŠTIMA GOSPODOVIMA SLUŽABNIKOMA NAJ BO DOBRI BOG PLAČNIK IN PLAČILO!**

Klic svetega očeta k pokori in spreobrnjenju v izrednem svetem letu tudi v naši župniji ni ostal brez odziva. Na dekanijsko svetoletno romanje v mariborsko stolnico smo se pripravljali s tridnevno, ki je bila namenjena celotni župniji. Obisk je bil kljub obilnemu delu na polju zelo lep. Dne 23. julija smo se odpeljali s 4 avtobusi v Maribor. Po končani pobožnosti v stolnici, ki jo je vodil pomožni škof J. Smej, smo romanje nadaljevali v rojstno župnijo A. M. Slomška, na Ponikvo. Domači župnik A. Jakopina nam je obširno razložil zgodovino prelepe cerkve in nanizal preostale spomine v župniji na velikega in svetniškega rojaka. Proti večeru smo obiskali še romansko cerkev na Sladki gori, kamor naši župljani že dolga desetletja izredno radi romajo. Prijazno nas je sprejel domači ž. upravitelj F. Bizjak. — Na veliko mašo je dobra polovica naših vernikov poromala v bližnje Turnišče, da prejme svetoletni odpustek in se priporoči Mariji Vnebovzeti.

Izredno doživet dogodek za našo šolsko mladino in za številne odrasle je bila naddekanjska vizitacija 29. 5. 1983. Opravil jo je namreč novi pomožni škof dr. Jože Smej. To je bil hkrati njegov prvi uradni obisk v Prekmurju,

odkar je postal škof. Veselju skoraj ni bilo konca, čeprav je bil njegov prihod namenjen izpraševanju verouka in pregledu pastoralno-upravnega stanja župnije.

Poleg duhovne preнове, se je naša župnija v svetem letu lotila tudi prenovitve sakralnih zgradb. Najprej so polepšali svojo kapelo vaščani Žižkov. Njen stolpič je dobil novo pločevinasto streho in obnovljena je bila zunanja fasada. To kapelo v »novi obleki« je omenila tudi »Družina«.

Najbolj obnove potrebna pa je bila vsekakor kapela na Srednji Bistrici. Ta kapela je v župniji najstarejša, celo starejša od župnijske cerkve. Šematizem jo omenja že leta 1859 in je bila torej pozidana že vsaj nekaj let prej. Več kot eno stoletje je prav ta kapela zvesto služila Srednji in Gornji Bistrici, nekaj časa pa še takratni Spodnji Bistrici. Zob časa jo je zelo nagrizel, zlasti pa jo je uničevala vlaga. Vaščani Srednje Bistrice so se požrtvovalno lotili temeljitega popravila kapele. Najprej so pod vodstvom Spomeniškega varstva v Mariboru in zidarskega mojstra M. Donka, izvedli talno izolacijo. Stolpič je skoraj povsem dotrajal, zato je dobil strešni del novo leseno ogrodje in pločevinasto kritino. Potem so prišla na vrsto še številna ostala obnovitvena dela. Razumljivo je, da so se vaščani tako velikega zalogaja v začetku bali. Ko pa je bil odstranjen zadnji del odra in ko je kapela zablestela v novem sijaju, so bili pozabljeni trudi in žrtve. Pomagali so jim dobrotniki tudi iz ostalih delov župnije, za kar se jim najtopleje zahvaljujejo in jih priporočajo **MARIJI POMOČNICI**.

Topla zahvala gre kapelskima odbornikoma I. Horvatu in M. Krapcu. Njuno delo ni bilo lahko, a sta ga požrtvovalno in uspešno končala. Gotovo so jima sedaj hvaležni vsi vaščani.

Ceprav je cerkev na Gornji Bistrici stara komaj dobro desetletje, so se skrbni vaščani lotili nekaterih obnovitvenih del. Notranjščina cerkve, veroučne sobe in ostalih prostorov, je bila na novo prepleskana, vidni leseni deli ostrejša so bili prebarvani z zaščitno barvo, prav tako žlebi in cevi na strehi. Okusno je bila urejena okolica cerkve, zasajena živa ograja, urejene grede pred cerkvijo in še marsikaj. Dokaz za svetoletno vnemo!

Tudi vaščani Trnja niso stali prekrižanih rok. Asfaltni stezi so obdali z robniki, uredili so zares lične grede pred kapelo, neurejeni del zemljišča ob Črncu pa so zavozili in izravnali. Tudi oni se držijo Gospodovih besed: »Skrb za božjo hišo me razjeda«.

Velika lopa pred župnijsko cerkvijo je dobila bakreno streho. Urejen je bil dostop v stolp, pod pod zvonovi, nameščene mreže na stolpne line, obnovljena fasada zakristije in opravljena so bila še nekatera vzdrževalna dela. Prihodnje leto bi se želeli lotiti pleskanja notranjščine cerkve.

DOKLEŽOVJE — V preteklem letu se je zvrstilo v naši župniji več veselih in tudi žalostnih dogodkov. Vesel in spodbuden je bil dogodek sv. misijona v dneh od 29. januarja do 7. februarja. Vodila sta ga salezijanca dr. Janez Jenko in lazarist Anton Pust. Vodilna misel je bila prenova družine v vseh njenih članih, mladih in starejših. Za vsak stan sta bila po dva stanovska govora, za mladino trije. Oba misijonarja sta znala lepo prilagoditi božjo besedo za vsako skupino. K zaključku je prišel gospod škof dr. Franc Kramberger. Na vernike je napravilo prvo srečanje z novim škofom nepozaben vtis.



Zlata maša Martina Jurčaka v Dokležovju

Drugi vesel dogodek je bil dne 10. julija zlata maša domačega dušnega pastirja. Med tridnevno duhovno pripravo, ki jo je vodil Janko Novak, je bilo spovedanih lepo število vernikov. Cerkev so napolnili do zadnjega kotička predvsem župljani, pa tudi mnogi prijatelji salezijancev iz drugih vasi. V velikem številu so se verniki odzvali vabilu na božjo gostijo, kar je bilo najlepši izraz povezanosti z dušnim pastirjem.

Dne 26. marca je umrla najstarejša župljanka Ana Cipot v 94. letu starosti. Bila je dvakrat vdova. Najprej po Francu Pintariču, ki je padel v prvi svetovni vojni, potem pa po Jožefu Cipotu. Iz vsakega zakona je Bog poklical po enega otroka v svojo posebno službo. Iz prvega sina Štefana, iz drugega pa hčerko Mariko! Prvi je postal salezijanski duhovnik, druga pa šolska sestra. Prav zaradi tega je prišlo na pogreb več salezijancev in redovnih sester. Pogrebne svečanosti je vodil salezijanski inšpektor Anton Košir. Domači dušni pastir je v govoru poudaril temeljito versko vzgojo, ki jo je pokojna mati nudila svojim otrokom, kar je rodilo tako zlahtne sadove duhovnih poklicev.

Dne 5. junija so se 4 fantje po telovski procesiji odpravili k Muri na piknik. Pa jim je prišlo na misel, da bi se šli kopat in plavat čez Muro. Med njimi je bil tudi 21-letni Slavičev Janez, ki se je dopoldne še udeležil procesije. Vsi štirje so se vrgli v tedaj še mrzlo in povrh vsega še v naraslo reko. Dva sta srečno priplavala na drugi breg. Za njima je plaval Janez, ki pa je



Prvoobhajanci pripenjajo šopke svojim staršem

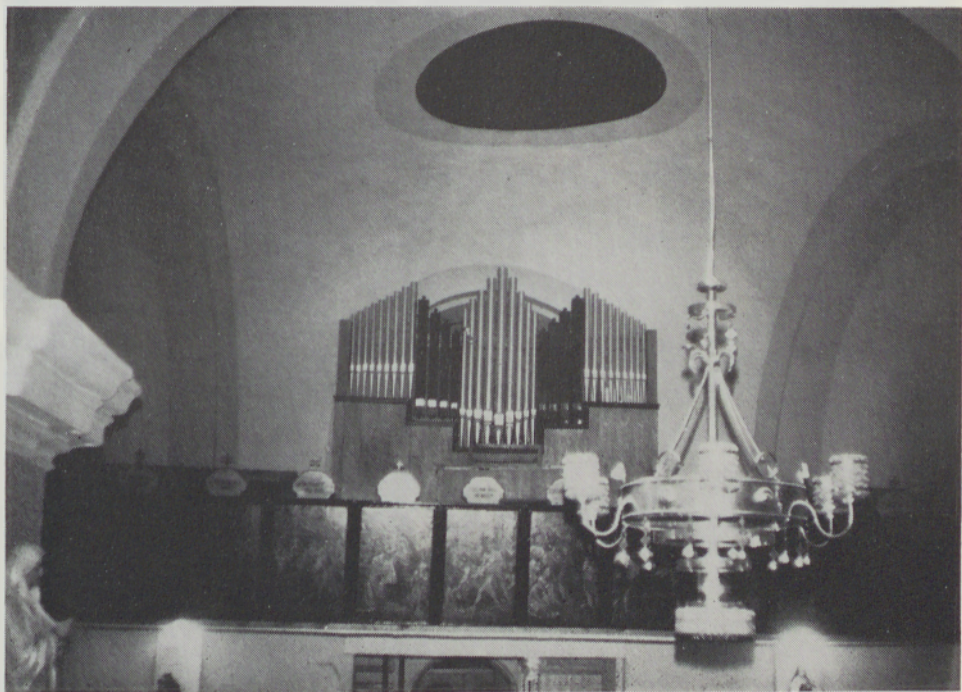
sredi reke začel omagovati. Fant, ki je plaval za njim in je tudi začel pešati, je Janeza klical nazaj. Toda fant ni imel več moči. Mura ga je odnesla naprej in čez nekaj časa je izginil v njenih valovih. Dolgo so iskali njegovo truplo, pa ga niso mogli najti.

Tragična smrt mladega fanta je močno prizadela vso župnijo, njegovo družino pa je zagrnila v globoko žalost. Bil je globokoveren fant, med najboljšimi v vasi. Vzor mu je bil Kristus, zato je gotovo že v Njegovi slavi. Prihodnje leto bo v naši župniji birma. Zato se že pripravljamo nanjo z otroki, starši in botri.

DOLENCI — V zadnjih par letih so bila v dolenski župniji izvršena mnoga obnovitvena dela, tako v župnijski cerkvi kot na župnišču.

Kot smo lahko prebrali v Stopinjah leta 1982: »Zaradi povečanega kora so bile orgle odstranjene in bomo v doglednem času dobili nove«, se je ta napoved uresničila. Orgle, delo znanega slovenskega mojstra Antona Jenka iz Ljubljane, so se prvič oglasile na praznik Gospodovega oznanenja Mariji, lanske leto. Slovesni blagoslov novih orgel je opravil škof dr. Vekoslav Grmič predzadnjo nedeljo v maju in jih izročil svojemu namenu. Na svojski način jih je predstavil zbranemu občestvu prof. Gregor Zafošnik. Največ zaslug, da je dobila dolenska cerkev nove orgle, ima predvsem zavzetost do cerkvene glasbe našega organista in zborovodje Jožefa Slaviča, ki je denarno in drugače doprinesel svoj veliki delež.

Nekaj osnovnih podatkov novih orgel: so eno manualne, z devetimi registri, 527 piščali in jih poganja elektromotor.



Nove orgle v Dolencih

V zadovoljstvo vseh faranov olcplšujejo nedeljsko bogoslužje, pa tudi večkrat med tednom. Posebej v mesecu maju in oktobru, organist rad prihaja orglat k maši. Tudi pri pevskih vajah, ki so skoraj vsak petek, se pevski zbor veliko lažje izpopolnjuje v svojem pevskeu znanju ob kvalitetnih orglah.

Čeprav se v zadnjih letih zelo opaža (še posebno pri mladini) nazadovanje opravljanja zakramenta svete spovedi, je bila vseeno potrebna nova spovednica, ki jo je mojstrsko napravil po načrtih arhitekta Petra Požavka mi-zarski mojster Juranovič iz Banovec pri Veržeu.

Tako kot vsako leto so se tudi letos na slovesen način poslovili od osmošolskih klopi naši osmošolci in z božjo pomočjo in pod Marijinim okriljem stopili na samostojnejšo pot življenja. Slovesnost je bila 19. junija.



Dolenski osmošolci

GORNJA RADGONA — Bližnjo pripravo na birmo smo začeli z misijonom v mesecu novembru. Ta naš misijon je bil neke vrste poizkus — tveganje. Vodili ga niso poklicni misijonarji-redovniki, tudi ga nismo obhajali med tednom, ampak dvakrat ob koncu tedna. Ko smo župljane vabili na misijon, smo jih pozvali, naj pripravijo vprašanja, na katera bodo ob misijonu dobili odgovor. Pokazalo se je, da imajo ljudje mnogo, mnogo problemov s področja življenja Cerkve, dogmatike, morale in liturgije. Nihče se ni naveličal poslušati odgovore in pojasnila, ki jih je ob večerih na množico dospelih žgočih vprašanj dajal škof Grmič.

Birno smo imeli 15. maja. Stolni dekan dr. Frangež je birmal 258 do-
raščajočih fantov in deklet.

Naše orgle, ki so bile v zelo slabem stanju, je temeljito prenovil Filip Antolič iz Zagreba. Ob tej priliki je vgradil še en register: vox coeleste. Sedaj lepo pojejo Bogu v čast in nam v veselje.

Enaindvajset naših ministrantov in bravcev je v počitnicah na sedežu župnije opravilo dvodnevne duhovne vaje. Vodil jih je naš rojak p. Jože Osvald.

To so »važnejši dogodki« iz naše župnije. Verjetno so še važnejše redne božje službe, veroučna šola, razna srečanja, delo župnijskega sveta, številna romanja, oskrba bolnikov, veselje in žalost, greh in spreobrnjenje in še mnogo drugega, za kar ve samo Vsevedni.

GRAD — Dogodki, ki se iz leta v leto vrstijo, skušajo osvetliti utrip življenja v župniji. Ob novem letu navadno podajamo statistiko, tudi številke nam marsikaj povedo.

V letu 1982 je bilo v župniji krščenih 39 otrok, poročenih 20 parov in cerkveno pokopanih 45 odraslih ter 2 novorojenčka, torej 47 faranov. V zadnjih 25 letih je bilo to največje število pogrebov, krsti in poroke pa so v upadanju. Sv. obhajil je bilo razdeljenih 29.100.

Naročnikov verskega tiska: Družina 180, razen tega je še nekaj posameznih naročnikov; Ognjišče 110, Mavrica 75, Mohorjevih knjig 20, Prijatelj 10; Stopinj smo prodali 240 izvodov. Zraven pa še druge priložnostne knjige in knjižice z versko vsebino.

Na god sv. Simona in Juda Tadeja (28. 10. 1982) smo prvič obhajali celodnevno čaščenje sv. Rešnjega Telesa po novem sporedu. Za to slovesnost je svojim domačinom nudil duhovno pomoč in jih vzpodbujal v rasti vere Vili Gumilar, župnik in dekan v Vitanju, rojak iz Vidonec.



Slovenski oktet v graški cerkvi

Navadno so mesta in večji kraji deležni posebnih prireditev in nastopov. Toda Slovenski oktet in prof. Hubert Bergant so s svojim ubranim petjem in igranjem v nedeljo 12. 12. 1982 ob 10. 30 uri nastopili v naši cerkvi. Poslušavci, ki jih je bilo skupaj z otroci okrog 300, so ob ubranem petju uživali

v akustiki graške cerkve, ki so jo pohvalili tudi izvajalci. Gostje so odhajali na nadaljnjo turnejo zadovoljni in obljubili so, da se ob priložnosti zopet vrnejo.

Pred polnočnico, ki je bila ob 22. uri, so mladi pripravili prizor: »Oznanjam vam veliko veselje« povzeto po knjigi Božič na Slovenskem in z božičnimi pesmimi so sodelovali vsi navzoči.

V sklopu pomurskega pastoralnega področja smo tudi v januarju 1983 priredili v župniji tečaj o pripravi na zakon. Redno ga je obiskovalo 42 mladih.

Postni čas je potekal v duhovni pripravi na začetek izrednega svetega leta, ki se je začelo na praznik Gospodovega oznanenja Mariji (25. 3. 1983). V župniji smo imeli prejšnji dan popoldne in na praznik dopoldne »veliko spoved«. V duhu spokornosti se je v župniji začelo izredno sveto leto našega odrešenja. Ves čas skušamo to misel poglobljati ob različnih dogodkih. Ne samo prvoobhajilna slovesnost, izpoved vere naših osmošolcev, romanje in duhovne obnove za člane ŽS in ministrante, ampak tudi župnijsko žegnanje je bilo usmerjeno v to temo.

Na slovesnost župnijskega žegnanja (15. 8. 1983) smo se pripravljali s tridnevnicco, ki jo je vodil p. dr. Vinko Škafar iz Ptuja. V lepo okrašenem Marijinem svetišču, ob lepem petju in sodelovanju pri božji službi, v teh dneh razdeljenih nad 2.200 sv. obhajil ter ob množici, ki ni mogla v cerkev, je bilo praznovanje prisrčno. Prvi dan tridnevnice je bil namenjen šolarjem in bolnikom po domovih. Drugi dan mladim ter zakoncem. Tretji dan pa ostarelim, ki so jih pripeljali v cerkev. Višek je bil prav gotovo na praznik Marijinega Vnebovzetja, ko so prišli tudi romarji iz okoliških vasi. Novomažni blagoslov je podelil tudi Andrej Zrim, novomašnik iz Kuzme.

V šolskem letu 1982/83 je bilo za verouk prijavljenih 280 otrok, od katerih je 253 redno obiskovalo. Tudi večina staršev se je udeleževala razgovorov. Prvoobhajancev je bilo 28, ki so na binkošno nedeljo (22. 5.) skupaj s starši in botri doživljali svojo slovesnost.

»Odhajam v življenje, da nadaljujem svoje poslanstvo. Dejstvo je: krščen človek sem...« Na praznik sv. Trojice (29. 5.) je pri pozni maši bila to vodilna misel, ko je 42 osmošolcev ob zaključku osemletnega verouka izrekli svojo veroizpoved.

Tudi v tem letu ni bilo izrazitih zunanjih del, kakor le redna vzdrževalna dela in notranja oprema v župnišču. Ob ureditvi pisarne, hodnikov ter vhoda v župnišče z novimi vhodnimi vrati, se nadaljuje vzdrževanje. Tudi ponovna pozlatitev kelihov in ciborija spada k vzdrževanju cerkvenih posod.

Tudi okolica ob gospodarskem poslopu je dobila lepši videz, potem ko je bilo vloženo mnogo truda.

Ne samo ministranti in ŽS, ki se redno udeležujejo svojih srečanj, smo tudi kot župnija poromali na svetoletno romanje naše dekanije v mariborsko stolnico 30. julija 1983 z dvema avtobusoma. Del spokorne pobožnosti smo že opravili pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah. Po slovesnosti v stolnici smo nadaljevali pot v Ruše, Radlje ob Dravi, Fram, Rače in s Ptujске gore, kjer smo imeli skupaj z drugimi romarji slovesne večernice, smo se vrnili domov.

HOTIZA — Na veliko veselje župnije so naši trije zvonovi 3. februarja zapeli na električni pogon in od tega dneva nas vabijo redno vsak dan k molitvi in sv. maši. Velika žrtev je bila to, toda srečni smo, da imamo zopet redno zvonjenje.

Telovsko procesijo in proščenje smo imeli v nedeljo po svetku, da so se obojega lahko udeležili tudi tisti, ki so v delovnem razmerju. Oboje je zelo lepo uspelo.

Pri prvem sv. obhajilu je bilo 17 otrok.

31. 7. je imel ponovitev nove maše polanski novomašnik p. Stanko Matjašec, ki nam je podelil tudi novomašniški blagoslov, skupno pa smo prosili za duhovniške in redovniške poklice.

23. julija smo z avtobusom poromali v mariborsko stolnico na dekanijsko svetoletno romanje. Po slovesnosti v stolnici smo šli še na Prihovo in Ptujsko goro. Udeležencev nas je bilo 47.

Kot zanimivost naj še navedem, da so se na poti v Maribor na posvečenje novega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja, 23. maja, ustavili pri nas dr. Fábrián Árpád, sombotelski škof, njegov pomožni škof dr. Poka György in dr. Szakos Gyula, škof v Székesfehérváru s svojimi spremljevalci. Tudi naši ministranti so se 5. julija udeležili dekanijskega srečanja ministrantov in duhovne obnove pri Sv. Benediktu v Kančevcih.

KANČEVCI — Začasna, enoletna rešitev v bedenički župniji se je prevesila v drugo leto: župnija nima redno nastavljenega duhovnika. Kančevci so edina župnija pomurskega pastoralnega področja, ki spada v soupravo. Župnijo soupravljamo duhovniki iz M. Sobote ob pomoči Ernesta Veleberija, upokojenega župnika, ki začasno še biva v bedeniškem župnišču. Takšna souprava gotovo negativno odseva v duhovnem življenju župnije, saj duhovniki nimamo stalnega stika z verniki, sicer maloštevilnimi, vendar raztresenimi v 21 vaseh Goričkega. Glede na takšne razmere je to misijonsko področje. Župnija kljub pomanjkanju duhovnikov potrebuje redno nastavljenega dušnega pastirja, ki bo poleg dela v župniji popravil župnišče, ga preuredil v center duhovnih vaj za male skupine. Okolica cerkve in župnišča je zelo primerna za nekajdnevno duhovno poglobitev, redni duhovnik pa naj bi bil obenem animator. Žal, pomursko pastoralno področje takšnega središča nima, manjše skupine, ki želijo duhovne poglobitve, morajo iskati ustrezne prostore drugod po Sloveniji. Seveda kančevska župnija sama tega dela ne zmore, zato je potrebna širša pomoč pastoralnega področja, tudi škofije, da bi se hiša preuredila v ta namen. Upam, da bodo tudi odgovorni razumeli takšno potrebo.

21. avgusta je bila v Andrejcih lepa slovesnost blagoslovitve novo urejene ekumenske kapele. Trije evangeličanski in trije katoliški duhovniki so ob navzočnosti številnih vernikov blagoslovili nove prostore, ki naj služijo skupnim molitvam in edinosti vernikov.

KAPELA — Utrinki življenja župnijske skupnosti



*Ministranti in bralke
beril na duhovni obno-
vi na Trsteniku pod
Storžičem.*

*...tudi v prostem času
smo doživeli veselje,
srečo in radost mlado-
sti...*



*Življenje mojega življenja... in moja naloga bo, da Te bom razodeval v
svojih dejanjih, ker vem, da mi jih Tvoja moč omogoča...*



Del mladinske veroučne skupine na Triglavu. »Lep je božji svet, krasen iz razgled, vse je krog in krog delo božjih rok!«



Toliko nas je bilo, ko smo obnavljali in na novo zasadili župnijski vinograd. Znova smo obnovili medsebojno prijateljstvo in poživali zavest pripadnosti k župnijski skupnosti. »Jaz se trta, vi mladike. Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu: zakaj brez mene ne morete ničesar storiti« (Jan 15,5).

KOBILJE — Mislili bi, da bo leto 1983 blago za kobiljansko župnijo. Vreme je bilo namreč vse do praznika Gospodovega razglasenja blago. Naša pričakovanja je obrnil Bog.

Majhnih dogodkov v življenju župnije se je zvrstilo polno. Za nje v kroniki ni prostora. Le spomnil sem na nje.

Prvi, vsekakor vreden pozornosti župnijskega občestva, je bila duhovna osvežitev župnije, ki jo je vodil p. Silvin Kranjc, župnik iz Ljubljane, iz bežigradske župnije. Med nami je bil 24. in 25. aprila.

Slovesnost prvega svetega obhajila (1. maja) je bila kakor vsako leto opazna, čeprav je bilo prvoobhajancev le šest.

Župnijsko svetoletno romanje smo imeli 8. maja v cerkev Gospoda Odrešenika v Novi Gorici. Tu smo bili prijazno sprejeti, sodelovali smo pri župnijski maši in se tudi srečali s predstavniki župnije Bloke na Notranjske. Poseben vtis so na naše romarje naredile družine, ki so prihajale skupno k mašni daritvi. Nazaj grede smo si ogledali Postojnsko jamo.

5. junija je bilo na Kobilju srečanje župnijskih svetov lendavske dekanije. Vseh udeležencev je bilo 112. Kakor pred leti je tudi letos bilo za naše goste veliko presenečenje naklonjenost krajevne skupnosti, ki nam je dala na razpolago dvorano združnega doma za zakusko.

Komaj so se gostje poslovili, ko je bila noč v sredini v svojem teku, se je razbesnela nevihta, prinesla vasi nesrečo, ki ji enake ni bilo že nekaj desetletij. Strela je udarila v hišno številko 173. V zelo kratkem času je gorelo pri šestih gospodarstvih. Požar je naredil škode za 750000 (ND). Tako so poročali časniki. Človeških žrtev ni bilo.

Svetoletno razpoloženje smo v župniji nadaljevali z obnovo vseh svetih znamenj. Najprej sta križa na svojih zemljiščih obnovila in dala blagosloviti Bela Trajber 201 in Štefan Bukovec 197. Znamenje — kapelico — kot pravijo ljudje, na hribu svetega Martina, na kraju, kjer je nekoč stala stara kobiljanska cerkev, je bilo temeljito obnovljeno. Slikarska dela je opravil Geza Kocan, domačin iz Motvarjevca. Ljudje so bili z obnovo zelo zadovoljni.

Na pokopališču smo postavili nov pokopališki križ, narejen po načrtu ing. Majde Neřimove. Na njem manjkata le primerno velika podoba Križanega, ki je pa nismo mogli naročiti zaradi finančnih sredstev. Upamo, da bo tudi to storjeno kaj kmalu. Za to priliko so bile asfaltirane poti na pokopališču, za kar so si prizadevali zlasti nekateri predstavniki KS, posebno naš bivši ključar Avgust Gjerek. Pri postavitvi križa na pokopališču so se posebno žrtvovali Franc Vugrinec - ključar ter bivša člana ŽS, Štefan Ferencek 115, Vlado Zadravec in Peter Vegi. Ostali naj mi oprostijo, če niso posebej imenovani.

Požar, ki sem ga že omenil, je naše župljane vzpodbudil, da so v veliki večini, zbrali sredstva za nov strelovod, ki ga je namestil s svojimi delavci mojster Slavko Lenarčič iz Lokavcev pri Spodnjih Ivanjih. V neznosni vročini je bilo to delo opravljeno brez vsake nezgode v petih dneh.

V svetoletnem praznovanju smo se spomnili tudi naših bolnikov. K daritvi svete maše dne 29. VII. se jih je zbralo za našo župnijo kar čedno število. Vsi so prejeli zakrament sprave in maziljenja.

Višek svetoletnih slovesnosti v naši župniji je bil 31. julija. Škof dr. Kramberger je kot svojega zastopnika poslal stolnega župnika, kanonika dr. Stanka Lipovška iz Maribora. Ob 9. uri smo se zbrali v cerkvi in opravili kratko spokorno bogoslužje. Po tem, smo se med molitvijo žalostnega dela rožnega venca podali na pokopališče k blagoslovitvi novega pokopališkega križa. Sve-toletno procesijo smo nadaljevali na hrib svetega Martina, kjer je bila najprej blagoslovitev obnovljenega znamenja na mestu stare cerkve in po nekaj več kot treh in pol stoletjih na tem mestu spet daritev svete maše. Naši vrli muzikanti so oskrbeli dobro ozvočenje, tako da je vsa zbrana množica nad 800 ljudi zlahka sodelovala in poslušala odlično pridigo. Po maši je bila za-kuska v zidanici člana našega ŽS Pavla Ferenceka. Po tem je bilo skromno kosilo v župnišću.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU. — Že pred razglasitvijo novega svetega leta smo se odločili za prenovu vseh vaških kapelic in kapel, ki so obnove potrebne. Prvi so pohiteli vaščani Starenove vasi, tako da je dekan Alfonz Korbun v družbi domačega župnika lahko blagoslovil lično prenovljeno kapelo 26. 9. 1982.

V dneh od 7. do 11. januarja 1983 smo imeli lepo uspeli predzakonski tečaj, katerega se je udeležilo 33 fantov in deklet. S temami in predavatelji so bili tečajniki izredno zadovoljni.

Od 18. do 21. marca smo imeli postno tridnevnico, ki jo je vodil pater minorit iz Ptuja.

Dne 21. 3. 1983 smo montirali električno matično uro v župnijski pisarni. Nova ura posrečeno vključuje za ves dan programirano zvonjenje in obenem poganja novo stolpno uro na cerkvenem zvoniku. Dasi vidimo uro že na roki vsakega šolarja, so župljani tako cerkveno uro zelo pogrešali. Vsa montažna dela pri urah je opravil Mirko Serec iz Ljutomera.

Po dolgih »predpripravah« smo končno dobili gradbeno dovoljenje za gradnjo nove, 7 x 7 m velike kapele v Logarovcih. Na cerkvi darovanem zemljišču smo izkopali globoke temelje, jih za- in nadbetonirali ter v prosti soboti dne 27. 8. 1983 začeli z zidavo sten po načrtu.

Dne 10. 8. 1983 smo z dvema avtobusoma poromali k Mariji Pomagaj na Brezje. Domov grede smo še obiskali veličastne cerkve na Rakovniku, Kode-ljevem in zaključili ob prijaznem sprejemu v Vitanju.

V dneh ob 16. do 21. avgusta 1983 smo opravili težko in nevarno delo prekrivanja župnijske cerkve. Ob strokovnem vodstvu tesarjev je pri delu pomagalo 145 faranov. Delo je srečno končano in lepi videz svetišča je po-plačal ves vložen trud.

V nedeljo 28. 8. 1983 se je dekanijskega romanja na Ptujsko goro ude-ležilo lepo število vernikov.

KUZMA — Vsak duhovnik se jemlje izmed ljudi in se postavlja za ljudi... Tako je Bog poklical v duhovniško službo iz našega župnijskega občestva Andreja Zrima iz Doliča. Andrej Zrim je šesti duhovnik iz naše mlade župnije, ki se je odzval božjemu klicu: hodi za menoj! Pet duhovnikov je še živih, najstarejšega Lovrenca Salaja pa je Bog odpoklical: pridi dobri in zvesti služabnik!

Veliko duhovnega veselja in bogastva sta prinesli za našo župnijo dve slovesnosti. Trije prekmurski novomašniki: Štefan Grabar, Jože Kornik iz Pertoče in Andrej Zrim iz Kuzme so si izbrali župnijsko cerkev sv. Kozma



Posvetitev novomašnikov

in Damijana za kraj mašniškega posvečenja. Posvečenje je bilo 29. junija popoldne ob štirih. Od blizu in daleč so prišli prekmurski ljudje na to lepo slovesnost. Za marsikaterega »goričanca« je bilo to življenjsko doživetje. Saj se je slišalo: »Kaj lepšega še nisem doživel«. Ob velikem številu vernikov je posvečenje podelil ordinarij dr. Franc Kramberger. Posvečenja so se poleg dekanijskih duhovnikov in bogoslovcev udeležili tudi ravnatelj bogoslovja dr. Janežič, kanonik in stolni župnik dr. Lipovšek in špiritual g. Pirnat.

Težko pričakovani dan je bil 10. julij — slovesnost nove maše. Vsa župnija je v teh trenutkih nosila v svojih sreih in na ustnicah: To je dan, ki ga je naredil Gospod, radujmo in veselimo se ga. Vsak vernik je doprinesel svoj delež in prav gotovo se je duhovno obogatil. Tridnevnic pred novo mašo je pripravila vernike na ta dan. Vsak je lahko odprl vrata Odrešeniku



Nova maša v Kuzmi

v svetem letu. Vodila sta jo župnik Ivan Caplin in župnik Janez Eljaš, ki je bil tudi novomašni pridigar. Pri tem veselju pa je bila tudi kaplja pelina. Ob posvečenju se ni mogel škof zahvaliti materi in mati ni mogla podeliti blagoslova sinu ob slovesu od doma na njegovo duhovniško pot. Pred enim letom ji je zahrbtna bolezen vzela življenje. Prav gotovo pa ga je blagoslovila z nebes.

LENDAVA — V letu 1982 je prišlo v naši župniji do osebne spremembe. Župnik Štefan Zver, ki je vodil našo dvojezično župnijo 37 let, je na škofovo prošnjo s 1. julijem prevzel župnijo Hotiza, ki je bila brez rednega dušnega pastirja. Na njegovo mesto je bil imenovan za župnijskega upravitelja dose-danji kaplan Jože Bernad. 11. julija smo se pri večernji sveti maši zahvalili g. Zveru za dolgoletno delo v naši župniji.

Prvo nedeljo v septembru, na angelsko nedeljo, smo imeli pri Trojici nad Lendavo ne samo madžarsko sveto mašo, ampak tudi slovensko. Zdaj že lahko zapišemo, da bomo imeli v bodoče redno na trojiško in angelsko nedeljo pri Trojici nad Lendavo sveti maši v obeh jezikih.

11. septembra smo s petimi avtobusi poromali k Mariji Bistrici. Po dvojezični maši, smo imeli tudi križev pot. Večina romarjev je imela kosilo v hotelu »KAJ«. Na poti domov smo si še ogledali spomenik Matije Gubca



Slovo od vernikov



Simbolična zahvala za dolgoletno delo

v Dolnji Stubici in obiskali Trški vrh nad Krapino. Romarji so bili izredno zadovoljni, bilo pa jih je tudi nekaj nergačev.

Med počitnicami smo z navdušenimi šolarji pobarvali žično ograjo okoli cerkve.

Na začetku novembra smo postavili oder okrog župnijske cerkve, zamenjali smo dotrajane žlebove. Mislili smo obnoviti tudi zunajo fasado, vendar bo to mogoče šele takrat, ko bomo sanirali vlažne zidove.

Z žalostjo ugotavljamo, da imamo vsako leto nekaj samomorov. V letu 1982 smo jih imeli kar 7. Kje naj iščemo vzrok za ta usoden korak? Ali se res bojijo življenja, težav in križev?

LJUTOMER — Čas hitro teče. Dneve našega življenja in dela pa spremljajo srečni in manj srečni trenutki. Veliko lepega moremo doživeti, če znamo videti tudi male stvari in jih občudovati.

Napoved svetega leta nas je vzpodbudila k obnovi vaških kapel in znamenj. Tega dela smo se z veseljem lotili. Srečni smo bili, ko smo bili priča blagoslovitve obnovljene kapele v Stročji vasi. Vaščani so z veliko vnemo delali. Pokazala se je zavest, da je kapela skupna last. Tudi v Babincih so



Obnovljena kapela v Stročji vasi

že veliko naredili za obnovo svoje kapele. V Pristavi se navdušujejo in zbirajo sredstva, da bi tudi njihova kapela bila lepo obnovljena. Prepričani smo, da se bomo lahko drugo leto veselili sadov skupnega dela. Da to delo poteka nemoteno in kljub veliki draginji, imajo zasluge tudi občinski organi, ki so dali dovoljenje za zbiranje sredstev. Za ta dovoljenja se jim zahvaljujemo.

Tudi križev smo nekaj obnovili. Ta znamenja naj nas vedno bolj vzpodbujajo k živi veri v vsakdanjem življenju. Marsikatero znamenje pa še čaka obnove.

Večkrat smo radi skupaj poromali. Mavričarji smo skupaj z drugimi otroki romali s posebnim vlakom v Brestanico in nato peš v Senovo. Bilo je čudovito doživetje. S posebnim vlakom smo romali na Trsat. Zvečer smo se zbrali in ustvarili tako lepo vzdušje na vlaku, da je le malo kdo kratko zadremal. To je res bila noč molitve in pesmi. Svetoletno romanje nas je na poseben način povežalo v mariborski stolnici. Potem smo pot nadaljevali v Puščavo in nato prek Sv. Trojice in Cerkvenjaka domov. Tudi romanje s posebnim vlakom na Brezje je bila mogočna molitev in prošnja za duhovne in duhovniške poklice. Svojstveno doživetje je bil koncert Slovenskega okteta v naši cerkvi. Lepo je odmevala Gallusova pesem in orgelska spremljava prof. Berganta v naši cerkvi. Prelep večer pa sta nam pripravila domačina Marjan Potočnik na orglah in Liljana Novak s flavto. Liljana se je po 12 letih zopet srečala z rojaki, ko je že prepotovala precejšen del sveta. To je bil večer bogatih glasbenih doživetij ob skladbah Bacha, Mozarta in drugih ter prefinjenem izvajanju umetnikov s flavto in na orglah.

Zelo lepo doživetje je bil sveti večer. Pred sveto mašo so otroci pripravili božičnico. Pomagali so ustvariti lepo razpoloženje za sveto mašo. To se je tudi posrečilo. Pri božični sveti maši je prvič zapel pomožni mešani cerkveni pevski zbor. Po dolgih letih smo zopet začeli z rednimi vajami. Delo je lepo steklo in rodi sadove. Tudi materinski dan 25. marca so otroci lepo obogatili s prisrčno prireditvijo.



Zavihali smo rokave, da bi bilo okoli cerkve lepo

Pripravili smo tečaj za mlade kot daljno pripravo na zakon. Obiskovalo ga je 72 mladih fantov in deklet. Še veliko moramo storiti za družine in za tiste, ki se na družino in zakon pripravljajo. Vidimo namreč, da je prav družina izpostavljena pritisku sodobnega tempa življenja. Mnogi ne vzdržijo in zato toliko razporok in veliko nesrečnih otrok. Potrebno nam je zopet vrniti zavest, da je zakon in družina sveta stvar.

Še to omenimo, da smo se odločili, da bi večjemu zvonu, ki ima sedaj ob sebi le »pritlikavca«, kupili primerne »brata«. Upajmo, da bomo že drugo leto lahko zapisali, da se veselimo novega zvona v župniji.

MALA NEDELJA — Za sveto leto odrešenja smo župljani Male Nedelje prenovili 19 vaških križev, mnogi so bili že zelo stari in prepereli, ter potrebni temeljite prenove. Prepleskali smo hodnike v župnišču, kuhinjo in učilnico. Za kuhinjo in učilnico smo nabavili topel pod in dodatno opremo za kuhinjo, ki je bila v zelo slabem stanju.

Načrte za obnovo škarpe in stopnic pri cerkvi nam je izdelalo Proizvodno gradbeno podjetje iz Ljutomera. Imamo pa tudi nov telefonski priključek in tako se čutimo bolj povezane z drugimi župnijami.

Stoletnih romanj v stolnico, Brestanico in na Ptujsko goro se je udeležilo veliko število romarjev. Z romanj smo se vračali duhovno okrepljeni.

Na farno žegnanje 29. V. je bila cerkev nabito polna. Bogoslužje je vodil tedanji kaplan pri Sv. Juriju ob Ščavnici, Franc Brunšček. Pri maši je sodeloval z ubranim petjem oktet iz Veržaja.

MARKOVCI — Velika želja naše vasi in Čepinec, da bi dobili asfalt na novo urejeno cesto, se je samo delno uresničila. Nekaj časa po odhodu mladinskih brigad je začelo Komunalno cestno podjetje navažati gramoz. Tako so pripravili cesto od Salovec v dolžini 2 km. Tedaj smo se že veselili, da bo šlo tako vseh 7 km. Toda kmalu so se slišali glasovi, da ni denarja. Res so ta 2 km prevlekli z asfaltom in uredili bankine. Kdaj se bo lahko nadaljevalo? Ne vemo, čakamo!

V prvi polovici leta je smrt na veliko kosila v naši fari. Nič ni izbirala. Pobirala je tudi med mladimi. Po neozdravljivi bolezni sta umrla 28-letni fant Vendel Korpič, šofer in 20-letno dekle Micka Korpič iz Čepinec. Nenadno so umrli zvonar Štefan Škafar, cerkveni odbornik Mirko Trplan in dolgoletni lovec Franc Gorza, nekoč družabnik znanega lovca župnika Karla Ficka iz Markovec. Množična udeležba pogrebcev je potrdila kako so bili znani in priljubljeni.

Svetoletnega dekanijskega romanja v stolnico v Mariboru se je z avtobusom udeležilo 60 ljudi. Po skrbni pripravi vse župnije na sveto leto so romarji doživeto opravili spravo. V avtobusu je bilo veliko molitve in petja. Kot za pripravo smo se najprej ustavili pri Sveti Trojici-Gradišču in opravili križev pot. Obiskali smo več cerkvâ v Dravski dolini. Večernice smo opravili pri Mariji v Puščavi in se vračali preko Marije Snežne. Precejšnje število faranov je opravilo svetoletno romanje drugod.

Ministranti so se udeležili srečanja pri Benediktu. Naša mladina je v precejšnji meri zaposlena v tovarni v Petrovcih in Soboti. Ob nedeljah prihajajo domov in se udeležujejo sv. maše: berejo berila in krasijo cerkev. Bog daj, da bi ostali verni. Kmečki ljudje so zelo delavni in skrbni, vendar jim je dolgotrajna suša povzročila gospodarsko škodo.

Razveseljivo je pri nas, da mnogi starejši vaščani dobivajo »francosko pokojnino«. Tam so nekoč v mladosti veliko trpeli, imeli slabe plače in bili zapostavljeni. Nekateri izmed delavcev niso imeli te sreče, ker so prej umrli ali jih gospodarji niso imeli zavarovane. Želimo dobitnikom, da dolgo v zdravju uživajo to pokojnino. Nekateri so že dali za maše Bogu v zahvalo in darovali za domačo cerkev, kjer zdaj urejajo svetišče.

MARTJANCI — V soboto pred 4. velikonočno nedeljo (23. 4. 1983) ali nedeljo Dobrega pastirja je škof-ordinarij opravil birmovanje in kanonično vizitacijo v župniji Martjanci. Birmanje je bilo med sveto mašo ob lepem in doživetem sodelovanju celotnega zbranega občestva. Birmanih je bilo 33 dečkov in 29 deklic.



Birma v Martjancih — vhod v cerkev

Tradicija je močna. Toliko je bilo govora pred birmo, da ni treba botra, da so botri lahko starši, bratje in sestre. In uspeh? Samo eden se je izmed birmancev odločil, da mu bodo desnico držali na njegovem ramenu starši.

Med birmo se je izkazal naš domači pevski zbor. Res so si izposodili tri dobre pevke iz Bogojine, vendar vsa čast vsem pevcem, ki so pokazali toliko dobre volje za tako velik in lep župnijski dan.

Dne 21. novembra 1982. je padel po nesreči v sosedov vodnjak prvo-obhajanec Boštjan Vrabič. Do vratu je bil v vodi. Z nogami se je oprijel ob steno vodnjaka, da ni zdrknil globlje. Na srečo je prihitel njegov oče, ki je v službi, pa je bil prav takrat doma, mu podal lestev in ga rešil. Lahko bi rekli: kakor po čudežu.

Rojstva v župniji upadajo, leta 1930 je bilo 42 rojstev, leta 1982 pa že samo 22 rojstv.

V družinah je precej razširjeno versko časopisje, saj imamo naročeno: Družino 160 izvodov, Ognjišče 113 ter Mavrico 72 izvodov. Naročeno imamo. vprašanje pa je, če beremo. Letos je naša župnija romala v Šmartno pri Slovenj Gradcu in na Homec, božjo pot pri Šmartnem. Potovali so z dvema avtobusoma, videli so več cerkva, bili pri službi božji in se veseli vrnili domov.

MURSKA SOBOTA — Sveto leto 1983, leto »duhovne preнове na vseh ravneh«, naj bi bilo za župnijo leto odrešenja od slabega in našega zedinjenja s Kristusom. Predvsem naj bo to leto molitve, ne pa zunanjih manifestacij. Zavedamo se, da je molitev največja moč na zemlji, je ključ jutra in ključavnica večera. V ta namen imamo vsak prvi petek v mesecu uro čaščenja pred Najsvetejšim, vsako drugo nedeljo verske razgovore z odraslimi, vsako tretjo nedeljo pa molitveno srečanje v različnih oblikah. Z novim šolskim letom bomo uvedli tudi razgovore s katehumeni, ki se občasno pri-glašajo tudi iz našega mesta, združeno s pripravami za prvo sv. obhajilo in birmo odraslih. Tudi to postaja že problem v naši župniji.

V materialnem oziru pospešeno gradimo veroučno učilnico. Dela gredo proti koncu. Upamo, da bo z božjo pomočjo in pomočjo dobrih vernikov naše župnije učilnica kmalu služila svojemu namenu.

ODRANCI — Prvi del preteklega leta je potekal v pričakovanju birmе. Oktobra smo začeli opravljati prve petke z birmanci, njihovi starši in botri. Vsi birmanci so jih opravljali z veliko skrbjo, saj so sami pripravili bogoslužje prvih petkov in prvih nedelj, starši skoraj vsi, botri pa v manjšem številu. Vse leto smo se pripravljali tudi z molitvijo, ki so jo v družinah z birmanci dodali večerni molitvi. Zadnje dni med devetdnevnicco je birmance in starše pripravljaj na prejem tega velikega zakramenta p. Lojze Markelj DJ. Birma je bila na dan našega proščenja na trojiško nedeljo 29. maja.

Birmoval je škof ordinarij dr. Franc Kramberger, ki smo ga sprejeli z velikim veseljem, saj je to bil njegov prvi pastoralni obisk v naši župniji. Slovesnost je tudi na zunaj potekala zelo lepo, saj so vsi birmanci, bilo jih je 113, imeli svoje določene sedeže, ob njih pa sta bila oče in mati ter boter oziroma botra. Župnik je vsakega birmanca poklical po imenu in priimku in birmanec se je odzval s »tukaj sem«, skupaj s starši in botrom je stopil pred škofa, ki mu je podelil zakrament potrditve v veri.

Drugi veliki dogodek v naši župniji je bil 28. avgusta 1983, posvetitev treh novih zvonov in dograjenega stolpa. Zvonove smo naročili pri Ferralitu v Žalcu že prejšnje leto, pa jih nismo mogli prej namestiti v stolp, ker je bil prenizek in jih v vasi ne bi mogli slišati, zato smo morali najprej povišati zvonik in ga razširiti.



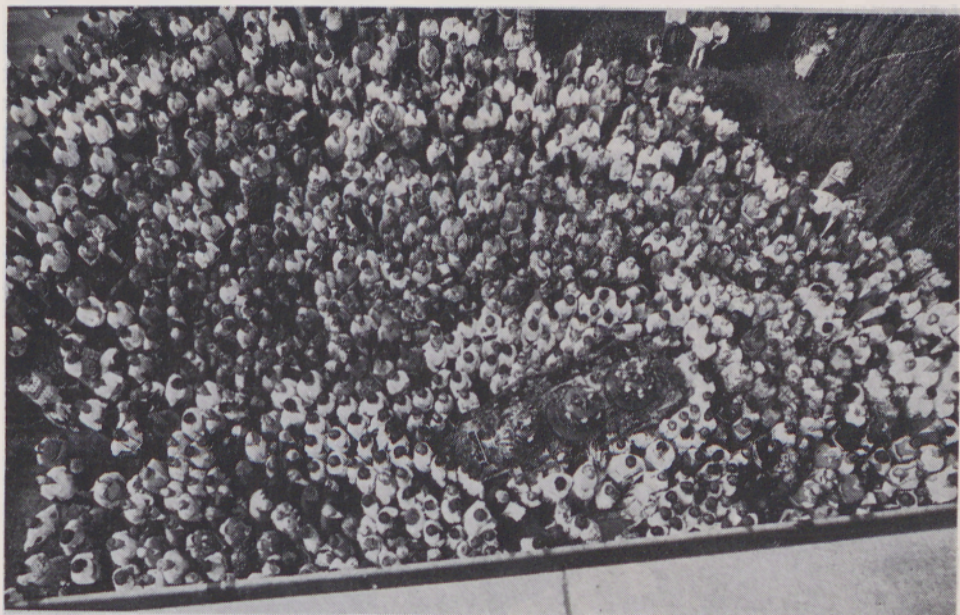
Dograjeni stolp odranske cerkve

Načrte za povišani zvonik je naredil profesor inženir arhitekt Janez Valentinčič iz Ljubljane, ki je glavni projektant naše cerkve. Načrt je zelo posrečen, ker se stolp zelo lepo prilega tako cerkveni stavbi, ki je osmerokotna z nizko kupolo, kakor tudi našemu ravninskemu okolju, na katerem cerkev stoji.

Stolp je povišan za dobrih šest metrov in iz prvotne okrogle oblike je po novem načrtu prešel v osmerokotnik z velikimi linami v višinah zvonov in z manjšimi linami na strehi stolpa, kar je zelo primerno zaradi slihnosti zvonov, kakor tudi zaradi lepega videza razgibanosti in lahkotnosti. Z delom smo začeli v začetku maja in do srede avgusta je bilo vse pripravljeno, da smo lahko zvonove namestili v novi stolp.

Statični načrt je izdelal inženir Ribnikar iz Ljubljane, predračun pa je sestavil domačin Jože Jerebic. Zidarska dela je prevzel domačin Martin Kociper, tesarska Ivan Mertuk iz Bratonec, krovška dela kleparstvo Kodba iz Veščice, križ pa je naredil domačin Alojz Čeh, železokrivska dela pa je pri beltinskem Graditelju opravil domačin Matija Šaruga. Vsa nestrokovna dela so opravili odranski verniki.

Lepo okrašene zvonove smo namestili pred glavni cerkveni vhod, kjer jih je blagoslovil, oziroma posvetil tudi s sveto krizmo, novi pomožni škof dr. Jože Smej, ki je veliki množici vernikov, domačih in iz okolice, predstavil zvonove:



Množica ob novih zvonovih

Največji zvon je posvečen svetima bratoma Cirilu in Metodu, tehta 733 kg in ima napis: Sv. Ciril in Metod, oznanjata evangelij tudi našemu času. Zvon ima glas »F«.



Škof dr. Jože Smej posvečuje zvonove

Drugi po velikosti je posvečen sveti Perpetui, mučenki. Njej je posvečen zato, ker imamo v oltarju vzdane ostanke mučenke sv. Perpetue in mučenca sv. Ksista. Ta zvon tehta 485 kg in ima glas »As«. Napis na njem: Sv. Perpetua, prosí za nas, da nas ne življenje ne smrt ne loči od Kristusa.



Okrašeni zvonovi

Tretji zvon je posvečen sv. Jožefu in ima napis: Sv. Jožef Delavec, izprosi blagoslov na naše delo. Tehta pa 326 kg in ima glas »B«.

Naš prejšnji zvon ali zvonček pa tehta 99 kg in poje na tonu »f«, tako da so zvonovi lepo glasovno usklajeni in pojejo melodijo pesmi Sveta noč, ali bolj zamotano povedano: pojejo obrnjeni Des durov septimakord na šesti stopnji.

Povabili smo strokovnjake iz Žalca, da so vse pripravili in potem tudi namestili zvonove. Pod njihovim vodstvom so najmanjšega potegnili v stolp naši prvoobhajanci in birmanci, srednjega naše matere in največjega možje in fantje. Nato je bila sveta maša in natančno opoldne so se zvonovi oglasili iz stolpa. Od takrat se nam srce vselej razveseli, ko jih slišimo, kako lepo in ubrano nas vabijo k molitvi in k božji službi.

Okrog teh dveh dogodkov se je zvrstilo še mnogo drugih podrobnejših. Predvsem smo skušali poživiti male verske skupine in smo uredili članstvo 30 rož živega rožnega venca, da je sedaj število pri vseh polno, le pri dveh manjkata po dva člana.

Za božič so naši mladi ob otroškem zboru in sodelovanju vse cerkve priredili kratek božični prizor ob ljudski nabožni pesmi Prelepo ravno je polje.

V januarju smo imeli tečaj za pripravo na zakon, ki ga je obiskovalo 38 fantov in deklet.

Ker se je župnik ponesrečil in je moral v bolnico, nam je februarja prišel na pomoč za verouk in drugo delo dijakon Janko Strašek, ki nam je pridno in zvesto pomagal vse do poletja, saj je prevzel ves verouk razen prvega razreda in predšolskih otrok, ki jih je učila sestra Ema iz Beltinec, prevzel je tudi vsa srečanja z mladino in drugo delo. V zahvalo za njegovo požrtvovalno delo smo ga povabili, naj ponovi svojo novo mašo tudi pri nas in sedmega avgusta smo imeli pri nas ponovitev njegove nove maše.

Petnajstega maja je bil skupni nastop združenih otroških pevskih zborov iz Dokležovja, Odranec in Tišine v naši odranski cerkvi. Združeni zbor je pel pri sveti maši in še posebej dve pesmi, vsak zbor posebej pa je zapel še tri pesmi, ki si jih je sam izbral.



Naj samo na kratko omenimo še sledeče dogodke: telovsko procesijo smo imeli na nedeljo, da so se je lahko udeležili tudi delavci in otroci, prvoobhajanci in birmanci. Devetnajstega junija so naši otroci skupaj z drugimi iz dekanije nesli svoje misijonske darove v Turnišče, kjer je bila lepa misijonska slovesnost. Tam je naš otroški zbor zapel tudi nekaj pesmi. Svetoletno romanje smo imeli skupaj z drugimi župnijami naše dekanije 23. julija v mariborsko stolnico. Nabralo se nas je za tri avtobuse samo iz naše župnije. Od tam smo poromali še k Sveti Trojici v Halozah in k Mariji Bistrici.

PEČAROVCI — Vsako leto se vrstijo v župniji razne slovesnosti, razni dogodki, veseli in tudi žalostni. Tako je bil žalosten dogodek tudi v našem župnišču. Malo pred polnočnico, ko je kot pridna svetopisemska Marta vse pripravila za lepe božične praznike, je legla k večnemu počitku župnijska gospodinja Marija Zakšek, doma iz Brežic. Na božič smo se v Pečarovcih od nje poslovili in ji v slovo zapeli njej tako ljubo Marijino pesem: Marija, ljubiti te vedno želim... Na god svetega Janeza apostola pa smo se od nje poslovili na brežiškem pokopališču. Rajna Marija je dobrih 7 let s pridnostjo in z veliko pobožnostjo služila pečarovski župniji, naj ji bo zato Bog bogat plačnik!



Zlata poroka Adele in Štefana Sever v Pečarovcih

Vesel dogodek pa je bil za našo župnijo 12. februarja, ko sta obhajala 50-letnico zakonskega življenja Štefan Sever in Adela, rojena Kovač. Štefanu se je župnijski upravitelj posebej zahvalil za že 60-letno sodelovanje pri cerkvenem petju in vodstvu petja, ko župnija ni imela organista. Obred zlate poroke je opravil sorodnik Vili Kovač od Grada. Sam lepi dogodek pa je na začetku maše v vezani besedi orisala vnukinja Brigita, ki se je staremu očetu in mami Mariški že pridružila pri petju na koru in že tudi pridno vadi igranje na harmoniju. Vse to nas res navdaja z veseljem in upanjem v mladi rod.

Svetoletno romanje smo imeli v dekanijskem merilu v mariborsko stolnico, kjer je vodil somaševanje dekanijskih duhovnikov pomožni škof dr. Jože Smej. Od tam smo še poromali k Mariji v Puščavo, nato k D. Mariji v Brezje pri Mariboru, kjer župnikuje naš rojak Stanko Celec. Obiskali smo še cerkev svete Barbave v Slovenskih goricah, ob povratku pa smo se ustavili še v cerkvi svetega Lenarta, ki je rojstna župnija škofa Krambergerja. Župnijsko romanje je vsako leto vesel dogodek in gotovo pripomore tudi k poglobitvi vere.



Ekumenska »mrzla proška« v Pečarovcih

PETROVCI — NĚDELA — Na praznik vseh svetih je bil blagoslovljen nagrobnik župniku Matiji Rousu, darilo njegove gospodinje Marije Bunderla in brata Franca.

V romarski cerkvi sv. Ane v Boreči je bil blagoslovljen 14. 11. 1982 novi luster, darilo Karoline Bedek iz Murske Sobote. Ista dobrotnica je darovala tej cerkvi nov bel mašni plašč.

V izrednem sv. letu našega odrešenja je v župnijski cerkvi pri NĚdeli vsako nedeljo in vsak praznik sv. maša.

Ob 500-letnici rojstva vĚlikega reformatorja dr. Martina Lutra so bili ekumenski pogovori v Križevcih v Prekmurju 16. in 17. julija 1983. V nedeljo 17. julija ob 8.30 je bilo prvič v zgodovini katoliško evharistično bogoslužje v evangeličanski križevski cerkvi.

V nedeljo 4. 9. 1983 smo poromali s 50-sedežnim avtobusom na Brezje, za 76. obletnico kronanja Marije Pomagaj.

Pred zaključkom izrednega sv. leta bo v naši župniji enotedenski misijon. Vodili ga bodo patri frančiškani. Za uspeh misijona molimo pri vsaki sv. maši.

PERTOČA — Od dogodkov v župniji v preteklem letu povzemamo njih vāžnejši del v glavnem po časovnem redu.

V začetku septembra 1982 je bila zgotovljena asfaltirana cesta iz ledavske doline do šole in župnišća ter do vrha hriba. To priliko smo uporabili, da smo asfaltirali pot po hribu do zvonika in položili kamne na pot h glavnim vratom cerkve.

Dne 13. in 14. septembra 1982 so imeli župnikovi sošolci svoje srečanje na Pertoči. Zbralo se jih je 7, pri slovesnem somaševanju so se imenoma spomnili 12 že rajnih kolegov. Takih letnih srečanj so po letu 1946 imeli 34, vsakokrat pri enem izmed kolegov.

Pomemben dogodek je bil zlasti sv. misijon. Imeli smo ga od 31. oktobra do 7. novembra. Vodila sta ga jezuit p. Stanko Grošelj in lazarist Tone Pust. Imela sta — razen srečanj z otroki — 32 govorov, 23 za vse, 5 za mladino, 3 za zakonce, 1 za bolnike in ostarele. Največja udeležba je bila ob nedeljah in na praznik (največ pri eni sv. maši je bilo 667 ljudi). Prejšnji sv. misijon je bil pred 10 leti in takrat je bilo v župniji kakih 300 ljudi več kot sedaj. Uspehi misijona so v dušah, kar pa se mora tudi kaj na zunaj razodevati. Naj se kaže v lepem krščanskem življenju.

Novembra 1982 je župnijski urad dobil telefon.

Pred veliko nočjo 1983 je bil postavljen v cerkvi krstilnik iz belega marmorja. Načrte zanj je naredil Peter Požauko, izdelal ga je Vladimir Kimovec v Mariboru.

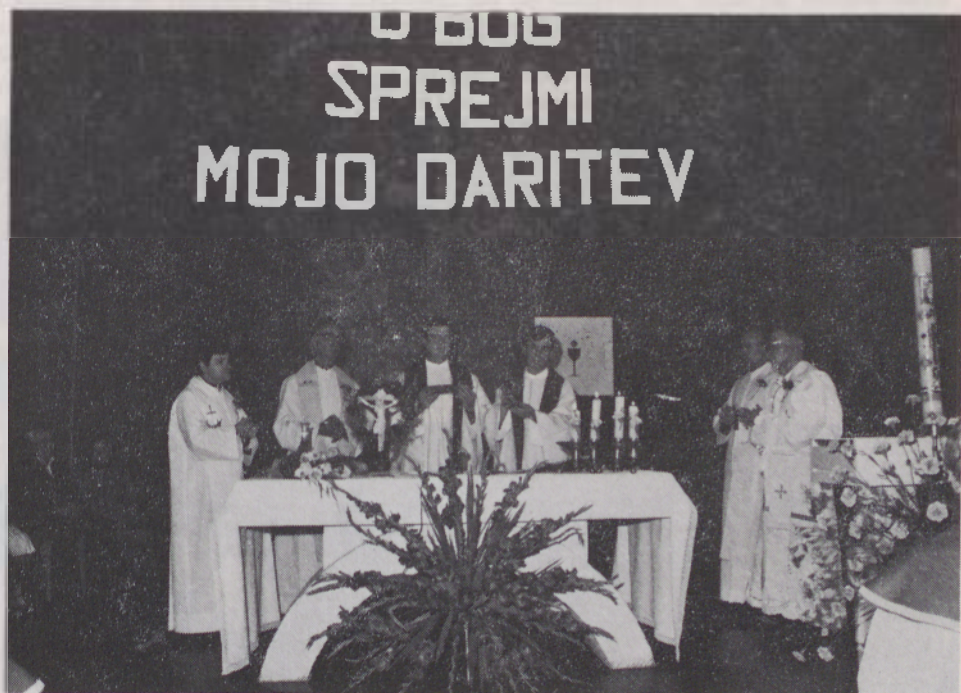


Birma na Pertoči 1983

Zelo važen dogodek v življenju župnije je tudi sv. birma. Bila je pri nas na belo nedeljo 1983 in jo je opravil naš škof dr. Fr. Kramberger. Na njo so se otroci pripravljali tudi tako, da so že od jeseni tedensko imeli molitve v majhnih občestvih, iz iste sosesčine pri enem izmed njih. Pred samo birmo so imeli devetdnevno z udeležbo pri sv. maši, ki je bila po veliki noči zanje zjutraj in zvečer. Postavljena sta bila lepa slavoloka, pred cerkvijo in župniščem. Birmancev je bilo 89.

Dne 1. maja 1983 je župnik blagoslovil novi križ na mestu dotrajanega pri hiši Alojza Pozveka v Večeslavcih.

V nedeljo 5. junija je bila slovesnost prvega obhajila. Pri slovesnosti so sodelovali starši in otroci. Prvoobhajancev je bilo 17 (pred 20 leti 70 — vidi se, kako se je število prebivalcev od tedaj zmanjšalo).



Nova maša na Pertoči

Poleg misijona in birme smo imeli to zadnje leto še tretjo pomembno in lepo slovesnost: novo mašo, ki jo je 3. julija 1983 opravil naš domačin Jože Kornik iz Krašč. Ob lepem vremenu je prišlo vernikov, da jih toliko tukaj zdavnaj ni bilo. Ozvočenje je pomagalo, da so tudi zunaj stoječi mogli sodelovati pri maši in poslušati pridigo, ki jo je imel naš domačin Jože Kolmanko, župnik pri Sv. Ožbaltu ob Dravi. Za slovesnost so naredili 3 slavoloke Kraščani na poti k novomašnikovi domačiji in enega pred cerkvijo Ropočani.

Na dekanijem srečanju ministrantov v Kančevcih je bilo 12 naših, 3 pa so bili na duhovni obnovi pri Sv. Trojici v Gradišču. V avgustu je imela najprej skupina deklic, potem pa skupina šolarjev duhovno obnovo pod vodstvom naše katehistinje v župnijskem domu v Beltincih.

Svetoletnega romanja v mariborsko stolnico 30. julija se je udeležilo 50 faranov. Po slovesnosti smo si ogledali proštijško cerkev v Ptujju, počastili božjo mater Marijo na Ptujski gori in nato še obiskali cerkve v Zavrču, Ormožu in na Kogu.

Na proščenju sv. Helene smo mogli v cerkvi občudovati 7 stoječih in 3 viseče ikebane, ki jih je iz holandskih gladiol naredila naša katehistinja.

Avgusta je umrla najstarejša župljanka: Marija Kolmanko v 95. letu starosti.

RADENCI — Najmlajša župnija v Pomurju je župnija sv. Cirila in Metoda v Radencih. Vsi se veliko trudimo, da bi v teh prvih letih obstoja prišlo do farne zavesti. K temu pripomorejo razni dogodki med cerkvenim letom. Brez župnijskega središča — župnišča, bi še veliko težje prišlo do tega. Res se moramo zahvaliti božji Previdnosti za to hišo. Do sedaj je bila skrita med zelenjem boračevskega potoka. Zaradi regulacije potoka je vse drevje odstranjeno. Tako se je župnišče odprlo navzven. V neposredni bližini župnišča je po spremenjenem urbanističnem načrtu določeno mesto za novo cerkev. Cela tri leta je trajalo, preden smo prišli do lastništva zemlje. Zdaj, ko je župnija lastnik zemlje in ko je občina Gornja Radgona ponovno dala lokacijsko dovoljenje, je župnija tik pred uresničitvijo dolgoletnih želja. Vse kaže, da se bo z božjo pomočjo, s pomočjo faranov in drugih dobrih ljudi začelo z gradnjo cerkve spomladi 1984. Bog daj!



Tesno nam je v cerkvici, pravijo v Radencih

V mesecu maju je v zdravilišče Radenci prišel apostolski pronuncij nadškof Mihael Cecchini. Njegovo bivanje in vključitev v farno življenje je veliko pomenilo za mlado župnijo. Višek doživetja je bila sredi maja slovesnost

prvega obhajila, ki jo je vodil pronuncij nadškof. Ko je opazoval natrpano majhno cerkev in veliko vernikov zunaj cerkve ter lepo sodelovanje mladih, pevcev in staršev, je čestital mladi župniji, da je v teh nekaj letih zaživela tako župnijsko občestvo. Do solz je bil ganjen, ko so se zadnjo nedeljo v maju od njega poslavljali farani in mu dali v spomin knjigo »Tri srca na dlani« z željo, da bi čimprej prišel trenutek, ko bo blagoslovil temeljni kamen nove cerkve. Isto nedeljo popoldne so se v župnišču zbrali k maši bolni in ostareli. Nadškof je bil z njimi, z njimi prepeval in jih opogumljal. To srečanje je bilo vsem bolnim in ostarelim v veliko tolažbo.



Pronuncij nadškof Cecchini med bolniki in ostarelimi v Radencih

Za farno žegnanje sv. Cirila in Metoda prvo nedeljo v juliju smo povabili salezijanske zlatomašnike: Martina Jurčaka, župnika v Dokležovju; misijonarja Andreja Majcna in Jožeta Pušnika iz Veržēja. Ker pa zadnji zaradi bolezni ni mogel priti, je bil zelo dobrodošel Ludvik Duh, bivši župnik v Ljutomeru, ki je na pragu svoje zlate maše. Ko je Martin Jurčak na kratko opisal svojo življenjsko pot, smo občudovali njegov pogum, ko je govoril, kako je njegovo življenje viselo na nitki. Značilni lastnosti njegove apostolske vne-me sta bili: ljubezen do mladine in glasbe. Prav po glasbi se je naša župnija tesneje povezala z njim. Bil je soustanovitelj našega pevskega zbora in ga je tudi leto dni vodil. Ko smo poslušali kitajskega in vietnamskega misijonarja Majcna, smo v njem zaslutili prav tako veliko gorečnost za duše, kot sta jo imela slovanska misijonarja sv. Ciril in Metod.

V počitniških mesecih je naša pošolska mladina imela priložnost, da je ves teden preživela v salezijanski koči na Uskovici. Pogumni so »skočili« celo na Triglav. Enotedensko bivanje v božji naravi jih je duhovno okrepilo in medsebojno povežalo.



Radenska mladina na Triglavu

Z veseljem in zavzeto prihaja naša mladina k verouku, malo manj k nedeljski maši. Ob posebnih priložnostih, kot so šmarnice, božična devetdnevica in tudi ob navadnih nedeljah občutimo, kako veliko premajhna je naša cerkev in si želimo, pa tudi molimo, da bi čimprej imeli novo cerkev.

ROGAŠOVCI — SV. JURIJ V PREKMURJU — 1. Misijon od 27. 11. do 5. 12. 1982.

Misijon je bil vernikom oznanjen na Novo leto. Od tega dne se je tudi začela duhovna priprava. Začeli smo moliti v cerkvi, doma in pri veroučnih urah za blagoslovljen uspeh misijona. Voditelj misijona je trikrat med letom prišel med nas in pripravljaj na misijon. Vsaka družina je dva tedna pred misijonom prejela tiskani spored misijona z vabilom misijonarjev in župnika. Misijon sta vodila kapucina: p. Gabrijel dr. Recek in p. Klemen Verdev. Prvi dan misijona je bil namenjen šolarjem. Imeli so svoj prvi govor in spoved, mašo in obhajilo. Poleg splošnih govorov so imeli stanovske govore: šolarji, mladina, mladoporočenci, starejši poročenci, očetje in matere, stari ljudje in bolniki. Tudi predšolski in mali otroci so imeli svoj dan, ko so prejeli blagoslov in spominske svetinjske. Udeležba je bila nad pričakovanji. Sklep misijona je bil v nedeljo 5. 12. pri pozni maši s skupnim obhajilom in delitvijo spominskih podob. Naš misijonski križ je dobil k dosedanjim letnicam: 1940, 1958, 1972 še letnico lanskega misijona 1982. Dosedanje misijone so vodili: 1940 salezijanci, 1958 kapucini, 1972 frančiškani in lanskega zopet kapucini.



Kapelica v Sotini

2. Zlata poroka Ivana Gomboca in Kristine iz Dolnjih Slaveč dne 8. 7. 1983.

Pred 50 leti sta se poročila v Markovcih v Prekmurju, v župniji neveste. Zlato poroko pa sta imela v župniji ženina pri Sv. Juriju v Prekmurju. Zlatoporočenca sta imela 10 otrok, od katerih so 4 umrli. Ob zlati poroki so se zbrali: 4 hčerke, dve iz Kanade in dve iz domovine ter sin Ivan, ki se je vrnil iz Avstrije in sta si z ženo v Dolnjih Slavečih pozidala hišo in gospodarsko poslopje. Najmlajši sin iz Nemčije ni bil prisoten. Vnukinja Suzana je pozdravila dedka in babico pred mašo z uvodno deklamacijo. Med mašo je bil nagovor župnika, v katerem je orisal njuno težko življenje s številnimi otroki med vojno. Po maši so vsi prisotni prejeli spominske podobice. Zlatoporočenca sta svoje goste povabila na spominski obed v gotilno Forjanič v Dolnjih Slavečih.

3. Romanja v svetem letu.

a) Prvo je bilo župnijsko romanje 18. 6. 1983 k Mariji Zagorje. Romali smo z avtobusom. Tam so bili pri spovedi. Med mašo je romarje pozdravil zagorski župnik Feliks Strniša. Po zajtrku smo se odpeljali v Petrovče in Nazarje.

b) Svetoletno dekanijsko romanje v stolnico v Maribor. Soboška dekanija je imela določen datum: 30. 7. Udeležilo se je romanja 50 župljanov. Najprej smo se ustavili pri Sv. Trojici v Slov. goricah, kjer smo bili pri spovedi in molili rožni venec ter nato še z graškimi skupno križev pot. Ob prihodu v stolnico smo bili pri pravilnem bogoslužju. Nato pa je sledilo somaševanje dekanijskih duhovnikov s pomožnim škofom dr. Jožefom Smejcem. Po nepozabni slovesnosti se je naša skupina odpeljala na Ptujsko goro.



Romanje k Mariji v Zagorju

4. Romi slavijo v Sotini.

Strnjeno naselje Romov v trikotu vasi Serdice, Sotine in Gor. Slaveč je imelo versko slovesnost ob blagoslovitvi hišne kapelice Bele Baranja v Sotini 119. Znano je, da Romi zelo častijo Mater božjo. Zato je imenovani k svoji hiši prizidal hišno kapelico z Marijinim kipom. Slovesnost je bila v nedeljo, 14. 8. 1983 ob dveh popoldne z mašo. Lepo število tega naselja se je za ta dan duhovno pripravilo, prejeli so zakrament sprave. Na vprašanje, zakaj je pozidal Bela Baranja to kapelico je odgovoril: »Bil sem siromašnih staršev, težko so nas preživljali. Dobri ljudje so nam pomagali z milodari. Že kot otrok sem sklenil, da se bom Mariji zahvalil, če bom preživel ta težka leta. Zahvalil pa se ji bom tako, da ji bom pozidal kapelico, ko mi bo šlo bolje. Večinoma sedaj imamo nove zidane hiše z vodovodom in elektriko. Sedaj to obljubo izpolnjujem. Prosim Marijino priprošnjo, naj nam Bog še naprej pomaga. To versko znamenje nas obvezuje: naše družine naj bodo verne, deca versko vzgojena, da bodo radi molili in hodili v cerkev.« Na dan blagoslovitve so bili vsi pri maši, sodelovali in peli. Pred blagoslovitvijo je Ivanka Cener recitirala Pesem iz hvalnic Marijinega Vnebovzvetja in prečitala imena darovalcev za Marijin kip. Nato je povedal župnik uvodno misel za blagoslov in blagoslovil kapelico z Marijinim kipom in tudi Baranjovo hišo. Nato je sledila sveta maša. Prvo berilo je čitala Julijana Šarkezi, drugo pa Jožica Šarkezi. Med mašo je župnik govoril o veri. Zbrali so se Romi iz domače župnije, Pušče, Vadarec, G. Črnc in Pertoče z drugimi verniki katoličani, evangeličani in baptisti. Vsem bo ostalo v spominu to lepo popoldansko srečanje ob prvem romskem verskem znamenju.

TIŠINA — V Tropovcih je 18. 9. 1982 umrla Terezija Lejko, globokoverna žena, ki je vsak dan bila pri sv. maši in sv. obhajilu. Bila je apostol molitve. Molitve je vsak dan darovala v zadoščenje za grehe sveta in zveličanje vseh ljudi. Zapisano je: Milijoni apostolskih molilcev in molilk so svetovna sila prve vrste. Šele v večnosti bomo začudeni spoznali, kako so te skromne, skrite duše mogočno posegale in vplivale na svetovno zgodovino in skrivnostno borbo Boga in satana za duše. Upamo, da bo tudi pri Bogu prosila za našo župnijo in nove duhovne poklice, za katere je tudi veliko prosila v življenju.

Polnočnico smo zopet imeli ob pol enajstih. Pred polnočnico je bila božičnica Prelepo ravno je polje, ki jo je ob tej narodni pesmi napisal odranski župnik Lojze Kozar.

Osem dnevnico za edinost kristjanov smo obhajali od nedelje 17. 1. do nedelje 23. 1. Vsak dan je bila sv. maša ob 3. uri popoldne s premišljevanjem in prošnjami iz knjižice Jezus Kristus—življenje sveta. Maša ob 3. uri popoldne med osem dnevnico je zelo primerna, udeleži se je okoli 100 vernikov.

Tečaj za pripravo na zakon je bil v februarju tri nedelje zaporedoma od treh do petih. Udeleževalo se ga je 55 fantov in deklet.

Z dovoljenjem evangeličanskega župnika in seniorja iz Murske Sobote, smo na Petanjcih 13. 2. pokopali Olgo Kolman, roj. Banfi, evangeličanko, 32 let staro. Zapustila je tri nedoletne otroke.

Na posvečenje pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja 23. 5. smo se peljali s Tišine s posebnim avtobusom. Dr. Franc Rogač, tišinski rojak, škof v Pečuhu na Madžarskem, je umrl pred 22 leti. Letos je bila na njegovem rojstnem domu vzdana spominska plošča.



Plošča je vzdana na novi hiši Vukanovih, ki stoji na mestu rojstne hiše dr. Rogača.



Rojstna hiša dr. Rogača, škofa

Rojstna hiša je 17. 5. 1937. leta pogorela. Goreti je začela popoldne ob dveh. Vžgalo se je pri svinjskih hlevih. Verjetno od oglja, ki so ga tja odnašali. V hiši je bila škofova sestra Rozalija, poročena Vukan. Ko je šivalni stroj



Sestra škofa Rogača Rozalija

reševala čez hišni prag, se je goreča streha sesula nanjo. Sin Jožef, že obžgan od ognja, jo je šel reševati. Odnese jo je na dvorišče, toda bila je tako opečena, da je v bolnici v Murski Soboti niso mogli rešiti. Umrla je čez dva dni.

Slovesnost prvega sv. obhajila smo imeli na trojiško nedeljo. Vseh prvoobhajancev je bilo 53.



Tišinski prvoobhajanci

Slovesnost izpovedi vere je bila naslednjo nedeljo. Vseh udeležencev je bilo 54. Dva nista prišla.

Dne 15. julija 1982 je v novomeški bolnišnici umrl frančiškan p. Ambrož Vrečič. Narodil se je 25. 1. 1912 na Tišini. Pokopan je bil 18. julija na novomeškem pokopališču. Pogrebne obrede je vodil pomožni škof Jožef Kvas. Lepa udeležba vernikov je pokazala, da so ga v Novem mestu imeli posebno radi kot spovednika.

Svetoletnega romanja v mariborsko stolnico se nas je udeležilo 150. Romali smo v treh avtobusih. Popoldne smo še obiskali cerkev sv. Aneha na Pohorju in župnijski cerkvi v Vitanju.

V četrtek 11. avgusta smo v Gederovcih pokopali Janeza Edžida, 73 let starega, ki je na gederovsko kapelo naredil naoknice v zvonik in okvirje za križev pot v župnijski cerkvi.

V svetem letu smo imeli misijon od 27. avgusta do 4. septembra. Vodili so ga 3 misijonarji iz Družbe Jezusove. Misijon je bil lepo obiskan. Na srečanje ostarelih in bolnikov je prišlo 120 vernikov. V dneh misijona je bilo razdeljenih 5000 obhajil.

Na malo mašo 8. 9., naše farno proščenje, je maševal in pridigal pomožni škof dr. Jožef Smej. Gospod škof je po veliki maši blagoslovil veroučno učilnico.

S prvim avgustom je bil nastavljen za tišinskega kaplana Andrej Zrim, novomašnik, doma iz Doličev, župnija Kuzma.

Jožef Hozjan, dosedanji kaplan na Tišini, pa je postal vikar-pomočnik oziroma vikar-namestnik v župniji Hoče pri Mariboru.

Obema želimo naj ju spremlja božji blagoslov.

TURNIŠČE — V mesecu septembru nas je obiskala misijonarka Marjeta Mrhar, ki že več kot 20 let deluje na Madagaskarju. Pri odraslih in otrocih je njen obisk poživil misijonsko zavest. Poromali smo tudi k Trojici in na Slomškov grob v Maribor. Mladina se je udeležila vseslovenskega srečanja v Stični. Redno smo začeli in nadaljevali verouk za starše, otroke in mladino.

V mesecu oktobru smo se v lepem številu zbirali k rožnovenski pobožnosti. Večkrat smo se srečali tudi z rožami rožnega venca. Tako počasi raste tudi število molilcev, ki so vključeni v rože. Za sklep rožnovenske pobožnosti nas je obiskal škof ordinarij dr. Franc Kramberger. Ob tej priliki je bila umestitev župnika. Škof pa je tudi vodil srečanje staršev, ki se ga je udeležilo 350 očetov in mater.

V mesecu novembru je pri Mariji pod Logom bilo dekanijsko srečanje za duhovne poklice. Našim staršem je predaval prof. dr. Valter Dermota. Ob koncu meseca se je 20 mladih zbralo pri Sv. Ignaciju na Pohorju na duhovni poglobitvi.

Mojster Geršak je položil 150 m² bakrene kritine med staro in novo cerkvijo.

V mesecu novembru je 150 malih otrok obiskal Miklavž. Ministranti so pripravili božično igro. Srečali smo se z mladimi zakonci.

Novo leto naj nam spregovori nekaj podatkov o župniji v preteklem letu. Vseh kristjanov v župniji je 4.450. Obisk nedeljske maše 2.260. Razdeljenih obhajil 91.000. Družin 400, Ognjišče 410, Mavrica 250, Stopinj 570. Krsti: 74, poroke: 35 parov, umrlo: 69 župljanov.

V mesecu januarju je 55 mladih opravilo tečaj priprave na zakon; 50 parov zakoncev jubilarov, med njimi pet parov zlatoporočencev je pred oltarjem, kjer so drug drugemu obljubili zvestobo, ponovno to zvestobo izpričalo in smo se skupaj Bogu zahvalili za vse dobro in tudi vse preizkušnje, ki so jih prestali v svojem zakonu.

V mesecu februarju nas je obiskal Slovenski oktet, župnik se je priključil slovenskim bogoslovcem na romanju v Sveto deželo.

Mesec marec je bil v znamenju obnovitvenih del na župnišču, obnovili smo ostrešje, namestili 22 novih oken, obnovili fasado in jo tonsko popleskali. Naši župljani so ponovno pokazali veliko solidarnost pri obnovi župnijskega doma.

V znamenje hlavežnosti svojim staršem, za vso ljubezen in skrb, tudi za versko vzgojo, so naši ministranti pripravili lepo igro z naslovom: Starši in mladostniki. Igro so ponovili tudi v cerkvi v Veliki Polani.

Pred belo nedeljo se je 25 naših osmošolcev zbralo na Pohorju pri Sv. Ignaciju, in naslednji teden so na istem mestu poglabljali svojo vero mladi.



Pri zadnjem izmed petih obnovljenih križev

Po želji papeža naj bi kristjani obnovili v svetem letu verska znamenja. V vasi Renkovci so se verniki prvi odločili in so obnovili pet križev in podob Zalostne Matere božje. Blagoslovitev znamenj našega odrešenja smo s slovesno procesijo od križa do križa obhajali na dedeljo 15. maja. To nedeljo je 85 prvoobhajancev prvič prejelo Jezusa. Naslednjo nedeljo na binkošti pa so naši trpeči bratje in sestre s pomočjo domačih, članov župnijskega sveta in mladine poromali v župnijsko cerkev. Še prej, v ponedeljek 2. maja, so mladi Mavričarji poromali na Mavrično romanje v Brestanico. V ponedeljek 23. maja se je 60 vernikov udeležilo posvečenja pom. škofa dr. Jožefa Smeja, ki je prva tri leta svojega duhovništva posvetil naši župniji. Na zadnje proste dni v mesecu maju pa smo s posebnim vlakom poromali na Trsat. Posebno doživetje je bilo tudi dveurno križarjenje po sinjem Jadranu.

Nedelja Srca Jezusovega v mesecu juniju je bila za vas Renkovci nekaj velikega. Obhajali smo 50. obletnico kapele in Društva Srca Jezusovega. Za ta jubilej so verniki pod vodstvom cehmeštra Pavla Bojneca popravili ostrešje in obnovili fasado kapele in jo tonsko prepleskali. Duhovno pripravo pa je vodil salezijanec Janko Novak. Tako prenovljeni smo ponovno posvetili vso vas in župnijo Srcu Jezusovemu. Glavno slovesnost je imel škof dr. Franc Kramberger. Pobožnost prvih petkov se v zadnjem času znova poživlja, saj prejema na prvi petek okrog 600 vernikov zakramente, zato imamo na prvi petek bogoslužje po vseh vaseh, pa tudi vsi bolniki po domovih so za prvi petek okrepani z zakramenti. Naši bolniki in starejši so se udeležili srečanja bolnikov na Brezju pri Mariji Pomagaj. 70 osmošolcev pa je znova obljubilo zvestobo Cerkvi in Kristusu v slovesni izpovedi vere.



Procesija k obnovljeni kapeli v Renkovcih



Tudi otroci pomagajo pri obnovitvi cerkve

V drugi polovici junija se je okolica cerkve spet spremenila v veliko gradbišče. Tokrat smo se lotili popravila stare romansko-gotske cerkve, ki je bila nekoč Mati cerkva za več naših sedanjih župnij. Izreden odziv naših župljanov, odraslih, mladine in otrok je prištedil velik del denarja, saj smo takorekoč večino del opravili sami. 4500 prostovoljnih ur dela. Ob tej priliki gre posebna zahvala naši družbi, da je pokazala veliko pripravljenost in pomoč v denarju, da smo ta dragoceni kulturni in verski spomenik ohranili rodovom tudi v prihodnosti.

V mesecu juliju smo se priključili dekanijskemu svetoletnemu romanju v Mariboru.



Zakonci jubilanti v Turnišču

Mesec avgust pa je bil ves v znamenju naše Marije Vnebovzete. Domači verniki smo se pripravili na praznovanje s tridnevnicco, ki so jo vodili patri kapucini. Četudi je bil za zaposlene ljudi delavnik, je vendarle velika množica romarjev od blizu in daleč prihitela k Mariji Vnebovzeti. Romarski shod je vodil škof Grmič. Prvo nedeljo po prazniku pa so prišli k Mariji pod logom trpeči bratje in sestre iz vse dekanije. Toplo jih je nagovoril dekan Franc Tement. Morda je bilo to najbolj ganljivo srečanje pri Mariji. V tem svetem letu je več kot 10 skupin romarjev prihitelo sem k Mariji. Med drugimi avtobus romarjev duhovnikov iz Vipavskega in Goriškega in duhovniki iz dekanije Maribor, skupaj s pomožnim škofom Smejcem. Še na eno veliko romanje smo se podali: od naše Marije Vnebovzete se nas je 150 podalo k Mariji Vnebovzeti v Novo Štifo na Dolenjskem, nadaljevali pot v Ribnico, Kočevje, v Kartuzijo Pleterje. Tako smo dobesedno vse leto tudi na zunaj kazali, da smo romarska cerkev.

VELIKA POLANA — V letu 1983 smo doživeli v župniji Presvetega Srca Jezusovega izredne dogodke, ki so trajnega pomena za župnijo in ta kraj. To leto je bilo birmansko leto. S pripravami smo začeli že kar v jeseni 1982. leta. Poleg rednega verouka smo imeli tudi dodatnega za birmance in tudi s starši in botri smo se večkrat srečali, predvsem pa smo veliko molili. V mesecu oktobru smo poleg sv. maše zjutraj imeli vak večer skupni rožni venec v cerkvi. Obisk je bil izredno lep, kljub obilici jesenskega dela in neugodnega



Birmanci in verno ljudstvo na dan birme 12. 6. 1983 v Veliki Polani

vremena. Od takrat naprej se moli rožni venec pred vsako sv. mašo ob nedeljah in praznikih za nove duhovne poklice v polanski župniji in v vesoljni Cerkvi. Prazniki so bili lepi, posebno še božični.

Po božiču je novi dušni pastir opravil pastoralni obisk vseh domov v župniji.

Mesec februar nam je pobral kar 4 dobre in verne može — Jožefe. Opaža se, da v zadnjih letih Bog kliče iz polanske župnije k sebi predvsem moške. Spomladi, posebno še v maju, smo nadaljevali z živo pripravo na naše slovesnosti v tem sv. letu odrešenja. Najprej smo imeli prvo sv. obhajilo, na binkoštni dopoldne, 27 otrok naše župnije je prvikrat pristopilo k sv. obhajilu. Popoldne istega dne pa smo imeli župnijsko srečanje bolnikov, invalidov in ostarelih naše župnije. Povabljeni so se v lepem številu odzvali, srečanje pa je vodil rojak p. Boleslav Polanski.

8. junija smo začeli s tridnevnicco za mašniško posvečenje, birmo in proščenje. Duhovno pripravo je vodil ob pomoči drugih sobratov p. Miha Sekolovnik, kaplan iz Štepanje vasi pri Ljubljani. Veselo pripravo je skalila žalostna vest, da je v 75. letu starosti nenadoma umrl v Ljubljani pisatelj Miško Kranjec, polanski rojak. V petek 10. junija, na naš farni praznik Srca Jezusovega

ga popoldne, smo se od njega poslovili in ga na njegovo željo pospremili »po polansko«, mimo cerkve na pokopališče na »Ogradih«. Še isti večer smo pozdravili našega prekmurskega rojaka, pred kratkim imenovanega in posvečenega pomožnega škofa, tudi pisatelja, dr. Jožefa Smeja. V soboto 11. junija dopoldne na praznik sv. Barnaba apostola in na spomin Marijinega Brezmadežnega Srca je g. pomožni škof posvetil prvikrat v naši polanski cerkvi in v svojem življenju v duhovnika, polanskega rojaka Stanka Matjašeca iz kapucinskega reda. Ob tej priliki se je zbralo lepo število duhovnikov in velika množica vernega ljudstva, ki je lep obred mašniškega posvečenja s pozornostjo in navdušenjem spremljala z molitvijo in pesmimi. Naslednji dan, v nedeljo 12. junija pa smo imeli kar dve slovesnosti: birmo in proščenje. Birma je že bila ob 8. uri. Zakrament sv. birme je delil škof ordinarij dr. Franc Kramberger. Birmancev je bilo 75, od tega kar 47 dečkov in le 28 deklic. Slovesnost je potekala izredno lepo in se mnogim vtisnila v nepozabni spomin. Proščenjski pridigar pri veliki sv. maši, ki je bila ob 10.30 uri, pa je bil p. Štefan Balažic, malopolanski rojak, vrhovni predstojnik kapucinskega reda v Sloveniji.



Mašniško posvečenje v Veliki Polani

V mesecu juliju pa smo v Veliki Polani doživeli lepo slovesnost nove sv. maše, ki jo je v nedeljo, 24. julija opravil p. Stanko Matjašec, kapucin, doma iz iste vasi. Slovesnost je bila dopoldne ob 10. uri zunaj za cerkvijo na cerkvenem dvorišču ob udeležbi velikega števila vernega ljudstva, popoldne pa se je nadaljevala s primicijo na novomašnikovem domu v Veliki Polani št. 202 ob Črncu. Novomašni pridigar je bil polanski rojak p. Donat Kranjec, kapucin, župnik v Štepanji vasi pri Ljubljani, ki je pred 30 leti imel novo



Ob oltarju na dan posvečenja v Veliki Polani

mašo, za njim se je do sedaj zvrstilo v 30 letih v Veliki Polani kar 7, pred njim pa 2, pionir je bil p. Boleslav Polanski pred 45 leti. Sedaj je iz polanske župnije živih 7 duhovnikov, od tega 6 kapucinov, trije iz Vélike in trije iz Male Polane. Petje je vodil. p. Pashal Prša, malopolanski rojak, ki deluje pri sv. Križu nad Vipavo. Skupaj z organistom Cirilom Žerdinom sta pridno vadila pevce za vse slovesnosti v tem letu, za kar njima in pevcem iskrena hvala.

V soboto po novi maši, 30. julija, smo imeli svetoletno romanje v Maribor. Pridružili smo se soboški dekaniji, ker prejšnjo soboto, ko je romala lendavska dekanija, zaradi nove maše nismo mogli. Kar za 4 avtobuse se nas je nabralo. Obiskali smo tudi grob Antona Rantaša v Pernici, prvega duhovnika v V. Polani, rojstno župnijo in cerkev Antona Martina Slomška na Ponikvi ter Marijino svetišče na Sladki gori.

Med romarji sta bila tudi oče in mati našega novomašnika, Marija in Ignac Matjašec. Kdo bi si takrat mislil, da bo že čez teden, naslednjo soboto, na praznik Gospodovega spremenjenja na gori, Bog poklical k sebi po plačilo komaj še v 67 letu starosti novomašnikovega očeta Ignaca Matjašeca. Njegova nenadna smrt je boleče odjeknila. Saj je bil pokojni dober in globokoveren družinski mož in oče. To je pokazal tudi pogreb v torek dopoldne ob udeležbi velikega števila ljudi in 20 duhovnikov.

Na predvečer Marijinega praznika »Vélike meše«, je lepo število mladih naše župnije poromalo v Turnišče, kjer so se udeležili srečanja Pomurske verne mladine. Tudi zakonci in drugi verniki polanske župnije so v velikem številu poromali k Mariji pod Logom. Skupaj s pevci in večinoma njihovimi svojci pa smo v soboto 20. avgusta poromali k Mariji Pomagaj na Brezje, kjer

smo se udeležili srečanja vernih treh dežel, ki je bilo pod geslom: »Kristus, Odrašenik sveta, združuje preko vseh meja«. Polni lepih, enkratnih in nepozabnih doživetij smo nadaljevali pot preko Radovljice, Bleda in Vintgarja nazaj proti domu.

Ob koncu avgusta, v nedeljo 28. avgusta, pa smo se v duhu povezani veselili skupaj s s. Kazimiro Žalik, sestro sv. Križa, rojakinjo iz Male Polane, ki živi v Gradcu v samostanu in je prav ta dan obhajala 50-letni zlati jubilej redovnega življenja. Daj Bog njej in vsem polanskim rojakom: duhovnikom, redovnikom, redovnicam, posebno še letošnjemu novomašniku in tudi s. Tereziji Žerdin, ki živi v samostanu Mala Loka in je letos končala teologijo v Ljubljani, mnogo zdravih let in božega blagoslova pri delu, polanski župniji in vesoljni Cerkvi pa še veliko novih prepotrebnihi duhovnih poklicov!

VERŽEJ — Pri nas stopijo letos v ozadje vsi navadni župnijski dogodki, ki se vsako leto več ali manj ponavljajo.

V ospredje stopita dva najvažnejša dogodka: **ZLATA MAŠA ŠTIRIH SALEZIJANSKIH DUHOVNIKOV IN OBNOVA CELOTNE FASADE NAŠE STARODAVNE CERKVE.**

Zlato mašo so slavili v soboto 2. julija sledeči duhovniki:

— **ANDREJ MAJCEN**, veliki misijonar na Kitajskem in v Vietnamu, kjer je ustanovil salezijansko družino in ob svojem odhodu pustil 140 duhovnih sinov, salezijancev, ki v velikih težavah, vendar v popolni zvestobi Bogu in Don Bosku, nadaljujejo delo za mladino in za revne v tisti preizkušeni deželi.



Salezijanski zlatomašniki v krogu sobratov v Veržeju 2. 7. 1983

— MARTIN JURČAK, bivši inšpektor salezijancev v Sloveniji in na Hrvaškem, graditelj verske šole »Želimlje«, dolgoletni ravnatelj in vzgojitelj, glasbenik, sedaj že vrsto let župnijski upravitelj v Dokležovju.

— JOŽE KOSTANJEVEC, pridigar misijonov, neutrudni apostolski delavec, gradbenik, dolgoletni župnijski upravitelj na raznih župnijah, kar dvakrat v Veržeju, kjer je prenovil župnišče in zgradil kapelo in veroučno sobo. Zdaj živi v salezijanski skupnosti na Trsteniku.

— JOŽE PUŠNIK, naš priljubljeni bivši župnijski upravitelj, sedaj duhovni pomočnik v Veržeju, kamor je došel že pred 20 leti. Bil je vzgojitelj salezijanske mladine, ravnatelj in magister novincev na Radni, župnijski upravitelj na raznih župnijah, vsepovsod vzoren duhovnik, iskan spovednik in dober svetovalec.

Obletnico svojega mašniškega posvečenja so po lastni želji praznovali pri nas v Veržeju v popolni duhovni zbranosti. Le skupina salezijanskih sbratov jih je pospremila k oltarju in k bratskemu kosilu.

Vsi štirje so ob tej priložnosti izpovedali svojo hvaležnost Bogu in svojo srečo, da so bili poklicani k posebni službi Bogu in narodu, posebno mladini, v salezijanski družbi. Njihovo življenje ni bilo rožnato, ampak trnjevo, kot Jezusovo. (Jurčak, Kostanjevec in Pušnik so bili več let v ječi in na prisilnem delu.) Vendar izjavljajo, da jim ni bilo nikoli žal, da so postali duhovniki in salezijanci.

Višek zlatomašnih slovesnosti je bil v Veržeju 2. oktobra, na žegnansko nedeljo. Okrog zlatomašnikov so se zbrali številni verniki, prijatelji, sobratje,



Za ljudi dobrega srca je tudi delo veselo

duhovniki. Slavnostno homilijo je imel sedanji salezijanski inšpektor Anton Košir, ki je tudi prebral voščila g. škofa. Slovesnost je povzdignilo ubrano petje pevskega zbora in pobožno sodelovanje ministrantov in vernikov.

Bog naj ohrani naše zlatomašnike zdrave in vesele še mnogo vrsto let, da nam bodo z besedo in zgledom kažipot k Bogu.

OBNOVO CERKVE NE FASADE smo načrtovali tri leta. Letos smo od škofije in od zavoda za spomeniško varstvo prejeli ustrezna navodila in dovoljenja ter dela navdušeno začeli. Pod odgovornostjo beltinskega gradbenega podjetja »Graditelj« smo največ del opravili sami. Odstranili smo stari omet in cerkev popolnoma na novo ometali. Zelo smo hvaležni dekanu Ivanu Pajku iz Slovenskih Konjic, ki nam je velikodušno posodil oder za stolp. Ravno tako se zahvaljujemo Mirku Krašovcu in Zavodu za spomeniško varstvo, ki so nam dali dragocene nasvete.

Cerkev so začeli graditi naši predniki pred 260 leti in so jo slovesno blagoslovili leta 1934. V teh dolgih letih je stari omet zdržal. Le deloma so ga obnavljali in prepleskali.

Vsa hvala in čast vernikom iz Veržeja, Banovec, Bunčan, Grlave, Krištaneč in Šalincec, ki so navdušeno sodelovali. Posebna hlava prevoznikom in vsem, ki so darovali več dni svojega dela, ne samo denarja ter gospodinjam, ki so prispevale s hrano. Bog, ki vse vidi, naj vsakemu poplača po njegovih zaslugah.



Pri verženskem mlinu

Za zaključek naj omenimo še naše letošnje pokojne.

Alojz Klemenčič iz Bunčan je odšel k Bogu po dolgi bolezni. Vsak prvi petek je pobožno prejemal sv.o bhajilo.

Frančiška Gaberc in Marija Auern sta nas zapustili po krajši bolezni. Auerova mati je do zadnjega vztrajala pri delu. Rada je hodila v cerkev.

Stefana Hozjana je zadela kap, Jožefa Vogrinca iz Starenovevasi pa je prišla med nas umirat. Komaj smo jo spoznali kot dobro ženo, že nas je zapustila.

Rozaliji Hladnjak je po krajši bolezni odpovedalo srce.

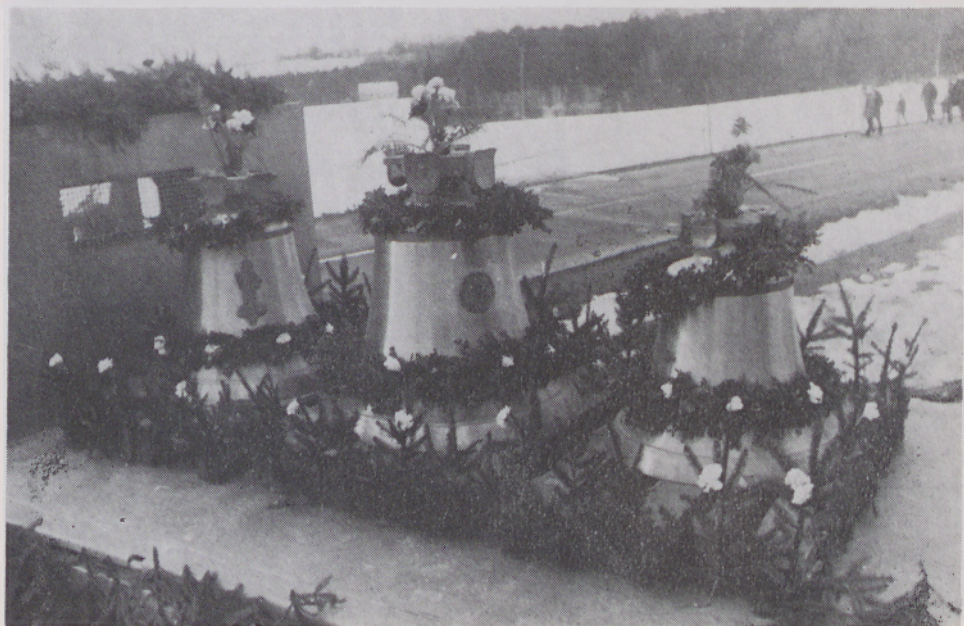
Marija Mulec, najstarejša verženka, je pred meseci praznovala svojo devetdesetletnico. Dobra žena svojemu možu, skrbna mati svojemu Marjanu in njegovi ženi Marici, je imela do vseh potrebnih odprto srce in roko. Dokler je mogla, je rada prihajala v cerkev. Pravočasno in pobožno je prejela sv. zakramente, tudi svetoletni odpustek. Članom K. S., ko so jo obiskali in čestitali ob devetdesetletnici, je dala tale nasvet: »BODITE VEDNO POŠTENI IN DELAJTE DOBRO!« Lep nasvet krščanske žene in matere.

Naj ona in vsi naši rajni živijo pri Bogu.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — Pozdravljeni zvonovi mili. Glasniki božji iz višave, pospremite nas do nebeške slave

Dne 27. februarja je škof dr. Franc Kramberger, ob spremstvu duhovnikov, posvetil tri nove zvonove. Velika množica ljudi se je zbrala, da po 40 letih zopet doživi blagoslovitev novih zvonov.

V imenu župnije je škofa pozdravil domačin Anton Korošak. Sledile so deklamacije in pevci so z vso množico zapeli: Zvonovi zvonite in pozdravno pesem novim zvonovom.



Novi zvonovi pri Sv. Juriju ob Ščavnici

Na spominskih podobicah je bil napis:

Vojni sta vzeli nam lepe zvonove.
Ostal je le glasnik z napisom: Sv. Marija —
sv. Jurij, 450-letna priča veselih in žalostnih dni.
Odslej treh novih glasnikov se pesem razliva:
Angeli varuhi, čuvajte naše otroke, mladino,
Sv. Benedikt, uči nas moliti in delati.
Sv. Ciril in Metod pa naj pričata svetu,
da Bog vsemogočni Slovane podpira.



Birma pri Sv. Juriju ob Ščavnici

Domačin Jakob Šešerko je zapel našim zvonom sledeče vrstice:

Pevci božjih akordov,
klicarji novih rodov,
dvignite se nad nas.
Mogočno se zamajajte
nad zmajem sv. Jurija
in nad vsako našo vas.
Blagoslove božajoče vsujte.

Kakor dobri angeli varihi
na vsa srca pozvonite,
da vero naših dedov ohranimo.
V žaru sv. bratov Cirila in Metoda
razžarimo.
Duha sv. Benedikta osvojimo.

Ko bomo polja sejali in vinograde obdelovali,
naj nas angel Gospodov ustavi,
da bomo molili
kot naši očetje nekoč.

Ob nedeljah in praznikih nas skličite
v božji in naš dom
in Avemarijski zvon
naj nas vsaki večer
pospremi pod hišni krov,
dokler ne bo udaril
za nas poslednji don.

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna številka	Tel. štev.
Apače	69253	
Bakovci — Murska Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-239
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-013
Crensovci	69232	069 70-073
Dobrovniki	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-279
Dolenci — Salovci	69204	
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kobilje — Dobrovniki	69223	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	069 82-020
Markovci — Salovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Crensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Pertoča — Rogašovci	69262	069 78-628
Radenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	069 78-617
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-063
Veržej	69241	
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bodonci	69265	069 76-806
Domanjševci — Križevci	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Lendava	69220	
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

Kazalo

	stran
Jože Smej — Sveto leto in nedelja	3
Koledarski del	5
jz — Naj mir pozvanja	19
jz — Samo družno in polnih src — z evangelijem ljubezni	22
Štefan Barbarič — ob petinsedemdesetletnici profesorja Vilka Novaka	25
Lojze Kozar — Vilku Novaku	29
Vilko Novak — Slovenci v Porabju — del nas	32
CVK — En dan po prleških krajih in domovih	45
Vilko Novak — Prekmurski pisatelji v nekem leksikonu	48
Lojze Kozar — Versko oblikovanje v malih skupinah nekoč in danes ..	49
Andrej Majcen — Moje zadnje srečanje z misijonarjem Jožkom Kerecom	58
J.Z. — Ljubeč žarek z daljnimi odsevi	61
jz — Zvezdni utrinki na črnogorskem krasu	67
Ivan Zelko — Zgodovina župnije Dolenci	75
Ivan Zelko — Frančiškani v Murški Soboti	84
Valter Dermota — Dojenčki brez ljubezni umirajo	88
Jože Smej — Mihael Kuzmič, Predgovori Stefana Kūzmiča	90
jz — Fotokronika	93
B.B. — Delo Ivana Škafarja	111
<i>Avgust Pavel — Kruh</i>	114
Jakob Šešerko — Pesmi: Čez bo pihal veter, Štirje, Nazadnjaška, Druga stran medalje, Kra kra kra, Na Florjanovo, Prošnja novemu zvonu	116
Jože Gerič — Pesmi: Ob Muri, Temačni dan, Na robu, Kaplja krvi, Žetev, Na romanju k Svetogorski materi	119
Ivan Camplin — Sodobnost, Ti, ki si pod križem stala	120
Milan Mlinarič — Pesem zrna	121
Stanislav Koštric — Bolečina pred neznanim	121
Sever — Tri pesmi: V življenju čas, Prijatelju, Materi	122
Rezka — Dve pesmi: Dom, Bolečina	123
Pavel Berden — Pesmi: Ob grobu neznanega delavca, V goricah, Tolažba v ječi, Pomlad 53, Moja Hirošima	124
zs — Trideset let od nove maše Stefana Steinerja	127
Štefan Steiner — Pesmi: Dnevi pred božičem, S srcem ..., Tvoja dobra beseda, Sonet, Pojdiva, brat ...!	127
Dobosics Jozsef: Ifju barāt	130
Franc Puncer — Iz nenapisanega dnevnika	130
Miroslav Slana — Miros — Dninaričina močvara	136
Lojze Kozar — Moji konjički	146
Lojze Kozar — Če pes na gosli brenka	153
Anton Horvat — Nisem te udaril, Feri	157
Lojze Kozar ml. — Na krivi poti	159
Izbrana poglavja iz književnih del Miška Kranjca	162
Stanislav Koštric — Boljši kos kruha	167

Feri Novak — Pretakanje	168
Valter Dermota — Vrenje	173
Rezka — Njene roke so spregovorile	175
Rezka — Zakaj?	176
Rezka — Jožek	178
Franc Halas — Ana	179
Štrkov Jožek — S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	182
Marko Forjan — V Filovce so prišli komedijašje	189
Jakob Šešerko — Tilika gre služiti	191
Mihael Kuzmič — Katoliška župnija Sv. Jožefa v Betlehemu, Pa., ZDA	193
Mihael Kuzmič — Ekumenska praksa v Prekmurju	203
Lojze Kozar ml. — Govoreči kamni	206
Stanko Zver — Odmevi izza morja	210
Franc Halas — Med brati in sestrami onstran morja	213
Jože Kostanjevec — Pred 60 leti so prišli salezijanci v Soboto	222
Ivan Zver — Francoske pokojnine — novo	226
Ludvik Varga — Iz dnevnika med vojno	231
Franci Klemenčič — France Jančar iz Zbigovec	233
Stefan Zver — Hetévtized	235
Vажnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja	238

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1984

262.2(497.12-18)(059)



19025950

COBISS •

